

Interreg
Greece-Bulgaria
Action Plan for Social
Entrepreneurship

European Regional Development Fund

Work Package: 3

Deliverable 3.5.1: Analytical Study of the Current Situation

Beneficiary: Faculty of Arts, South-West University “Neofit Rilski”

Cooperation Programme Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020”

This document has been created within the framework of the project “Cross border Action Plan for the Development and Operation of an Executive Mechanism for the Support and Promotion of Social Entrepreneurship in the context of the Social Economy and Social Innovation” (Action Plan for Social Entrepreneurship) with subsidy contract No. B2.9c.08/02.10.2017. The project is co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and by national funds of the countries participating in the Cooperation Programme Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020”. The contents of this document are sole responsibility of the South-West University “Neofit Rilski” and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries, the Managing Authority and the Joint Secretariat.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № B2.9c.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

"Cross border Action Plan for the Development and Operation of an Executive Mechanism for the Support and Promotion of Social Entrepreneurship in the context of the Social Economy and Social Innovation"
Cooperation Programme INTERREG V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020"
Faculty of Arts, South-West University "Neofit Rilski"

D3.5.1. Analytical Study of the Current Situation

Abstract

The text includes an analysis of the state of social entrepreneurship in the Blagoevgrad region. The first chapter outlines the theoretical framework of the study, including clarification of the basic concepts associated with the phenomenon and its constituents. The comparative analysis of the legal status of the social economy in the Republic of Bulgaria in relation to the legal regulation of a number of EU countries¹. The criteria for social entrepreneurship, the legal and organizational forms of registration and activity, the possibilities for financing, the influence of the socio-cultural context are examined. Statistical data on the position of the Bulgarian social economy in the context of the European Union are analyzed.

Chapter Two analyzes the state of social entrepreneurship in the field of health and social services. The indicators of quality of life in Blagoevgrad region are cited as a major factor for human health. The strengths and weaknesses of the current healthcare model are analyzed; Bulgaria's position on the European Health Consumer Index. Data on health of people in Blagoevgrad region are presented. The profile of organizations working in the social sphere in Blagoevgrad region is outlined, supported by data from secondary data survey for over 57 enterprises - status of organizations, distribution by municipalities, spheres of activity, development of project activity, etc. The results of the author's empirical research are presented, concerning the attitudes and actions of leaders of 17 social organizations. These

¹ The Law on Social Economy has been in force since May 2019, ie. more than 1 year after developing this text. Therefore, it refers to pre-law regulatory documents. The law itself is analyzed in later texts developed on the project.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

include: preliminary studies carried out on the target group, social niche, market, etc., previous experience in the relevant field; main motives for work in the social sphere; acceptance and support from others; are there the necessary skills to work in this field; locus of control - external or internal; the degree of knowledge of the target groups and the forms for gathering information on their needs; self-assessment for the presence of cooperation with other social organizations and with state formations; forms of financing the activity; professional training of the staff, teamwork; major difficulties; necessary changes in the regulation of social entrepreneurship, etc.

Chapter Three deals with the state of social entrepreneurship in the cultural and arts sector in Blagoevgrad, backed by data from secondary analysis of 153 social organizations and the results of the author's empirical research of leaders of 17 social organizations.

Chapter Four looks at the state of social entrepreneurship in the field of cultural heritage and cultural tourism as a strategic direction for economic development in the Blagoevgrad region. the analysis is supported by results from data from secondary analysis of 73 social organizations and the results of the author's empirical research of leaders of 13 social organizations.

The results of the study show that:

- Social enterprises are strongly committed to the social cause to which they dedicate their activity;
- There is a certain underestimation of the preliminary exploratory stage in the creation of a social enterprise and especially the knowledge of the market;
- A more detailed knowledge of the target group of about half of the entrepreneurs is needed;
- There is a certain lack of new ideas, innovativeness in this field;
- Communication between social enterprises operating in the same field is intense; Communication with local authorities is good, but there is more to be desired;

Funding is mainly from project activities and donations. Over 70% do not accumulate profit from their activities; the teamwork is rated as good;

- Advertising is predominantly done through social networks. It would be better for more organizations to create and maintain their sites on social networks;
- A characteristic of social enterprise managers is the internal locus of control - ie. obstacles, as well as development opportunities, are first and foremost sought in internal conditions and resources for development.

4 annexes are included in the text: Register of social service providers; Regional Directorates for Social Assistance; Declaration to set up the Social Enterprise Forum and Strasbourg Declaration on Social Entrepreneurship.

АНАЛИЗ НА СЪСТЯНИЕТО

СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В

БЛАГОЕВГРАДСКА ОБЛАСТ

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ТЕОРЕТИЧНА ПОСТАНОВКА НА ПРОБЛЕМАТИКАТА

1. Основни понятия, свързани с явлението: социална икономика, трети сектор, солидарна икономика 4
 - 1.1. Социална икономика стр.4
 - 1.2. Трети сектор стр.7
 - 1.3. Солидарна икономика – стр.10
 - 1.4. Популярност на понятието *Социална икономика* в държавите от Европейския съюз според резултати емпирично изследване стр.10
2. Правен статут на социалната икономика, социалните предприятия, социалното предприемачество стр.12
 - 2.1. Правен статут на предприятията от социалната икономика в европейски държави стр.12
 - 2.2. Правен статут на социалната икономика в Р България стр. 23
3. Видове определения за социална икономика и социално предприемачество стр.32
4. Критерии за социално предприемачество стр. 36
5. Правно-организационни форми на регистрация и дейност стр.42
6. Финансиране стр. 47
7. Общи статистически данни стр. 49

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

8. Какви са плюсовете от дейността на социалните предприятия стр.61
9. В каква посока следва да се работи за насърчавана на социалното предприемачество в България стр.63
10. Влияние на социокултурния контекст върху състоянието на социалното предприемачество в България стр.65

II. СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ

1. Индикатори за качеството на живот в Благоевградска област като основен фактор за здравето на хората стр. 80
2. Действащият модел на здравеопазване - силни и слаби страни стр.96
3. Индекс на европейския здравен потребител стр.104
4. Здравето на българите стр.111
5. Здравни данни за Благоевградска област стр.117
- 6. Профил на организациите, работещи в социалната сфера в Благоевградска област стр.124**
- 7. Социално предприемачество в сферата на социалните дейности – резултати от емпиричното изследване. Сравнение на данните с общите резултати от изследването стр. 131**

III. СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА КУЛТУРАТА И ИЗКУСТВАТА

1. Анализ на състоянието стр.164
2. Профил на организациите, работещи в сферата на културата и изкуствата в Благоевградска област стр.196
- 3. Анализ на резултатите от емпиричното изследване на социални предприятия в сферата на културата и изкуствата стр.205**

IV. СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО И КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ

1. Анализ на състоянието стр. 227
2. Профил на организациите, работещи в сферата на културата и изкуствата в Благоевградска област стр. 250

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

3. . Анализ на резултатите от емпирично изследване стр. 259

ПРИЛОЖЕНИЯ:

Приложение 1: Регистър на доставчиците на социални услуги област Благоевград стр. 282

Приложение 2: Регионални дирекции за социално подпомагане в Благоевградска област стр. 309

Приложение 3: Декларация за създаване на форум Социални предприятия в България стр. 311

Приложение 4 Декларация от Страсбург за социалното предприемачество стр. 313

I. ТЕОРЕТИЧНА ПОСТАНОВКА НА ПРОБЛЕМАТИКАТА

1. Основни понятия, свързани с явлението: социална икономика, трети сектор, солидарна икономика

A. Социална икономика

От десетилетия социалната икономика става все по-популярна като идеология, балансираща социалните диспропорции при еднопосочното развитие натрупаната печалби икономика; като понятие тя е обект на множество задълбочени изследвания; като практика тя се среща все по-често – но не толкова, колкото ни се иска. Развитието на социалната икономика е от полза не само за подобряване качеството на живот на определени, заплашени от социално изключване прослойки от обществото, нейната мисия е много по-широка и е свързана с разгъване процесите на демократизация, нарастваща социална активност и лична ангажираност за решаване на обществените проблеми на все повече хора и, разбира се, с осезаемо влияние върху съвременната икономика и превръщането ѝ в икономика с хуманна насоченост.

Не трябва да се остава с впечатление обаче, че социалната икономика като явление или като научно понятие е рожба на 21 век, или дори на втората половина на 20-ти век.

Още през 19 в. с бурното развитие на индустриализацията и урбанизацията се появяват и негативите: крайна експлоатация и ниско заплащане на труда, отчужден труд, нарастваща пропаст богати–бедни, липса на елементарни условия за живот,

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

безработица и пр. Представители на либералната икономическа мисъл от това време се обявяват за необходимостта и от морал в икономиката – освен към благосъстояние и богатство, капиталът следва да се грижи за социалния мир и осигуряване нормални условия за живот.

Като научно понятие терминът „социална икономика“ се използва за пръв път през 1830 г. в труда на Шарл Дюнаоайе „Трактат за социалната икономика“, а Ш. Дънауеър в труда си „Treatise on social economy“ изтъква необходимостта от морал в икономиката. Във фундаменталния си труд „Принципи на политическата икономия“ /1896, Лозана/ Джон Стюарт Мил пространно разглежда същността и функциите на работническите кооперации, както и икономическите и морални ползи, които те носят за преодоляване на бедността и неравенството, свързани с индустриалната революция./ Бирч, Уитам, 2009/. Тук следва да се отбележи и трудът на Леон Уолрас „Изследване на социалната икономика: теория за разпределението на социалното богатство“ .

Като вид обществена практика за организиране форми за самопомощ на най-уязвимите и бедни социални слоеве, социалната икономика е позната, може да се каже, от столетия. През 18-19 в. във връзка с развитието на капитализма, урбанизацията, промишления труд и тежките условия за живот на работниците се развиват форми на самопомощ - народни сдружения, кооперации, взаимноосигурителни и взаимоспомагателни дружества. Например във Великобритания се наблюдава бум на създаването на кооперации, които се организират в движения и обединения. В периода 1831-1835 г. се провеждат осем конгреса на кооперативното движение. През 1895 г. се създава Международният кооперативен алианс, действащ и до днес – вече повече от 120 години. Така на свой конгрес през 1995 г. той актуализира основните принципи на кооперациите: демократично управление, при което решенията се вземат от мнозинството членове с равнопоставено право на глас; членовете извършват дейност на кооперативни начала; разпределението на приходите не е пропорционално на участието на капитала; по-голямата част от излишъците се връща за реинвестиране дейността на кооперацията.

Продукцията на кооперациите става разпознаваема и популярна, поради което примерно през 1900 г. на Световното изложение в Париж продукти на социалната

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № B2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

икономика се представят в собствен павильон. Тогава в реч на Шарл Гид по време на изложението за пръв път се използва и понятието социално предприятие .

В първата половина на 20-ти век кооперациите и взаимоспомагателни дружества заемат достойно място в европейската икономиката. Позициите им се разклащат при екстремните обстоятелства на Втората световна война и след това, когато за преодоляване разрухата в икономиката е необходима волята, силите и ресурсите на по-силните публичен и частен сектор за изход от кризата. В този период практиките на социална икономика се срещат сравнително рядко и спорадично – историческа илюстрация на факта, че предприятията на социалната икономика не могат да заменят публичния и частен сектор, разполагащи с мощни ресурси, но имат сили и възможности да ги допълват, да бъдат техен коректив, особено когато те преминават границата на социалния интерес и хуманност или нямат възможност да поемат задоволяването на всички потребности на гражданите.

При настъпващата икономическа криза от 70-те години на 20-ти век - интересът към предприятията от социалната икономика се възражда като допълваща, балансираща, компенсираща алтернатива на моделите от капиталистическия и публичен сектор. Появяват се много нови кооперации, взаимоспомагателни дружества, както и нестопански организации – сдружения и фондации. С присъщата им морална ангажираност, гъвкавост, иновативност те са особено необходими за намиране решения на такива значими социални проблеми като продължителна безработица, необходимост от наръстване на благосъстоянието в изостаналите райони, подобняване на здравеопазването, образованието, качеството на живот, устойчив растеж и др. – все въпроси, на които частният капитал или публичният сектор не обръщат достатъчно внимание.

Административната власт действа подобаващо: във Франция се създава *the National Liaison Committee for Mutual, Cooperative and Associative Activities*(CNLAMCA) През 1980 г., по повод 10 годишнината си организацията публикува Харта на социалната икономика */Charte de l'économie sociale/*. В документа е представена следната дефиниция на социалната икономика: „Съвкупност от организации, които не са част от публичния сектор, извършват дейността си по демократичен начин, чиито членове имат равни права и задължения и които прилагат специфичен режим на собственост

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

и разпределяне на печалбата, като използват излишъците за разрастването си и за подобряване на услугите, които предоставят на своите членове“.

В Белгия през 1990 г. в доклад на *Walloon Social Economy Council* (CWES/ социалната икономика се определя като is made up of private organizations that share four characteristic features: ‘a) the objective is to serve members or the community, not to make a profit; b) autonomous management; c) a democratic decision-making process; and d) the pre-eminence of individuals and labour over capital in the distribution of income’.

Подобно е определението, представено в *Charter of Principles of the Social Economy promoted by the European Standing Conference on Co-operatives, Mutual Societies, Associations and Foundations* (СЕР-СМАФ)

На политическо равнище социалната икономика се поддържа от Европейската комисия – през 1989 г. тя създава звено „Политика на предприятията, разпределителните дейности, туризма и социалната икономика на Европейската комисия“. През 1994 г. тя създава и Консултативния комитет за кооперации, взаимоспомагателни дружества, асоциации и фондации (СССМАФ), чиято задача е разработване на политики за развитие на социалната икономика.. През 1990, 1992, 1993 и 1995 се провеждат конференции за социална икономика в Рим, Лисабон, Брюксел и Севиля. През 1997 г. По време на срещата на високо равнище в Люксембург се подчертава важноста на социалната икономика за местното развитие и създаването на работни места.

През 2000 г. се създава Постоянна европейска конференция на кооперациите, взаимоспомагателните дружества, сдружения и фондации (СЕР-СМАФ), която през 2008 г. тя се преобразува в СОЦИАЛНА ИКОНОМИКА ЕВРОПА с постоянен секретариат като независима структура.

Европейският икономически и социален комитет /European Economic and Social Committee - EESC / от своя страна публикува многобройни доклади и становища относно приноса на компаниите от социалната икономика за постигане на различни цели на публичната политика.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Европейската комисия разработва Ръководство за изготвяне на сателитни сметки на дружествата в социалната икономика (кооперации и взаимоспомагателни дружества)²

1.2. Трети сектор

Понятието трети сектор е сходно на понятието социална икономика, но се използва предимно за обозначаване на предприятията от частния нестопански сектор. В този смисъл обхватът му е по-тесен от понятието „социална икономика“, доколкото фондации, сдружения и пр. от частния нестопански сектор са част от социалната икономика. Някои автори приемат, че на европейския модел на социална икономика е по-присъщ стопанският пазарен сектор /кооперации и взаимоспомагателни дружества/, а на американския модел – нестопанските организации: фондации, асоциации, благотворителни организации /Дьо Керорген, 2009/

Сериозен принос в изследванията върху Третия сектор – неговия характер, структура, разпространение са резултатите от международно изследване, проведено през 90-те години и ръководено от университета „Джонс Хопкинс“ (в Балтимор, САЩ). Обхватът на изследването включва 36 държави ³. Според резултатите от анализа основните характеристики на предприятията от Третия сектор са следните:

1. Organized, i.e., institutionalized to some extent
2. Private, i.e., institutionally separate from government.
3. Self-governing, i.e., equipped to control their own activities.
4. Non-profit-distributing, i.e., not returning profits generated to their owners or directors
5. Voluntary, i.e., involving some meaningful degree of voluntary participation.⁴

² *Manual for drawing up the Satellite Accounts of Companies in the Social Economy (co-operatives and mutual societies)*

³ SALAMON L. M. & ANHEIER H. K. (1997): *Defining the nonprofit sector — a cross-national analysis*, Institute for Policy Studies, The Johns Hopkins University/

⁴ THE INTERNATIONAL CLASSIFICATION OF NONPROFIT ORGANIZATIONS:

ICNPO-REVISION 1, 1996 Lester M. Salamon and Helmut K. Anheier The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies

Подобна е и класификацията в документа на ООН Наръчник за организациите с нестопанска цел в системата на националните сметки⁵

Доколкото в България по-конкретно в Благоевградския регион важен дял в социалната икономика заемат организациите с нестопанска цел, представлява интерес една международна класификация на организациите с нестопанска цел⁶

GROUP 1: CULTURE AND RECREATION

1 100 Culture and Arts

1 200 Sports

1 300 Other Recreation and Social Clubs

GROUP 2: EDUCATION AND RESEARCH

2 100 Primary and Secondary Education

2 200 Higher Education

2 300 Other Education

2 400 Research

GROUP 3: HEALTH

3 100 Hospitals and Rehabilitation

3 200 Nursing Homes

3 300 Mental Health and Crisis Intervention

3 400 Other Health Services

GROUP 4: SOCIAL SERVICES

4 100 Social Services

4 200 Emergency and Relief

4 300 Income Support and Maintenance

GROUP 5: ENVIRONMENT

⁵ Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts Throughout the development of the Handbook, guidance was provided by a consultative group, which met at United Nations Headquarters in New York on 13 and 14 April 1999, 8 and 9 June 2000 and 8 and 9 July 2001

⁶ THE INTERNATIONAL CLASSIFICATION OF NONPROFIT ORGANIZATIONS: ICNPO-REVISION 1, 1996 Lester M. Salamon and Helmut K. Anheier The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies/:nizations, Major Groups and Subgroups

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

5 100 Environment

5 200 Animal Protection

GROUP 6: DEVELOPMENT AND HOUSING

6 100 Economic, Social and Community Development

6 200 Housing

6 300 Employment and Training

GROUP 7: LAW, ADVOCACY AND POLITICS

7 100 Civic and Advocacy Organizations

7 200 Law and Legal Services

7 300 Political Organizations

**GROUP 8: PHILANTHROPIC INTERMEDIARIES AND VOLUNTARISM
PROMOTION**

GROUP 9: INTERNATIONAL

GROUP 10: RELIGION

GROUP 11: BUSINESS AND PROFESSIONAL ASSOCIATIONS, UNIONS

GROUP 12: [NOT ELSEWHERE CLASSIFIED]

ISIC - International Standard Industrial Classification of All Economic Activities

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

1.3. Солидарна икономика

В обществената практика се среща още един термин с характеристики, сходни на понятията социална икономика и трети сектор – т.нар. солидарна икономика.

Използва се главно във Франция и в някои латиноамерикански държави, но с важно различие в употребата – в Европа преобладава становището, че принципите на солидарната икономика са съвместими с действащите пазарни отношения и държавно устройство, докато при латиноамериканското схващане социалната икономика е алтернатива на капитализма.

Солидарната икономика се разбира като икономика, включваща взаимодействие и единство между пазарни (продажби на стоки и услуги), непазарни (държавни субсидии и дарения) и непарични (доброволци) аспекти.

Подходът на Солидарната икономика е обвързан със схващането, че дейността на предприятията следва да е насочена към осигуряване на абсолютно необходимите за един достоен живот публични блага. Публичните блага следва да се достъпни за всички, да се предлагат безплатно или на ниски цени. Практически това означава, че при необходимост държавата следва да ги субсидира.

1.4. Популярност на понятието *Социална икономика* в държавите от Европейския съюз според резултати емпирично изследване

Авторите на доклада THE SOCIAL ECONOMY IN THE EUROPEAN UNION Report drawn up for the European Economic and Social Committee by the International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy (CIRIEC) са провели изследване между всички държави –членки относно използването на понятия, свързани със социалната икономика. Както показват резултатите от въпроса „Понятието социална икономика признато ли е във вашата държава?“, „countries in which the concept of the social economy is widely accepted: In Spain, France, Portugal, Belgium, Ireland and Greece, the concept of the social economy enjoys greatest recognition by public authorities and in the academic and scientific world, as well as in the social economy sector itself. The first two countries stand out: France is the birthplace of this concept, and Spain approved the first European national law on the social economy in 2011. -

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на меласизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

countries in which the concept of the social economy enjoys a **moderate level** of acceptance: These include Italy, Cyprus, Denmark, Finland, Luxembourg, Sweden, Latvia, Malta, Poland, the United Kingdom, **Bulgaria** and Iceland. In these countries the concept of the social economy coexists alongside other concepts, **such as the non-profit sector, the voluntary sector and social enterprises**. In the United Kingdom, the low level of awareness of the social economy contrasts with the government's policy of support for social enterprises“

Следващият въпрос „Кои други понятия, свързани с понятието „социална икономика“, са научно, политически или обществено признати във Вашата страна?“ с прилежаща тристепенна скала, визира понятията социални предприятия; нестопански сектор; трети сектор /Social enterprises Non-profit Sector Third sector/ Тук България заема отново междинна позиция /стр. 40/. Средният балът от отговорите на българските участници е 2

Резултатите от третия въпрос – кои са компонентите на социалната икономика – Кооперативи; Дружества; Асоциации Фондации Други Cooperatives Mutuals Associations Foundations Others. Показват, че „ there is general consensus that cooperatives are part of the social economy. This reflects the fairly widespread view that cooperatives and mutuals are the prototype enterprises of the social economy. Associations, foundations and social enterprises are also considered components. The reason for excluding friendly societies (mutuals) from the sphere of the social economy in the new EU Member States may be the low level of recognition 56 In France the new socialist government has created a Ministère délégué chargé de l'Economie sociale et solidaire and in Luxembourg there is a Plateforme de l'économie sociale et solidaire [Social and Solidary Economy Platform]. of the very concept of the social economy itself, together with the absence of a legal status for mutuals in these countries“ /стр. 41-42/. Българските участници в изследването са отбелязали първите 4 съставляващи, без да попълват графата „други“.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

2. Правен статут на социалната икономика, социалните предприятия, социалното предприемачество

2.1. Правен статут на социалните предприятия в европейски държави

Великобритания

Социалното предприемачество във Великобритания е със сериозни традиции, радва се на широка публична и обществена подкрепа. От почти два века в страната се развива кооперативно движение - в периода 1831-1835 г. се провеждат осем конгреса на кооперативното движение; през 1895 г. се създава Международният кооперативен алианс, активно действащ до днес – вече повече от 120 години. По тази логика можем да очакваме, че Великобритания се радва на широка и детайлна правна документация по въпроса за социалните предприятия, но не е така - във Великобритания не съществува отделен закон за социалното предприемачество. Тук е мястото да отбележим важността на традициите, менталитета, социокултурната специфика на съответната държава като фактор за развитие различните аспекти на социална икономика. Но това е разбираемо – по принцип характерно за Великобритания е с ниско избягване на неопределеността⁷

Във Великобритания се дефиницията за социален предприемач, формулирана в Търговския и индустриален департамент на Обединеното Кралство: *търговец, воден преди всичко от социални цели, а не от целта да носи приходи за акционерите или собствениците си*“.

През 2002 г., отчитайки важността на социалните предприятия, правителството приема *Програма за социалните предприятия: „Социалното предприятие – стратегия за успех*“.

Във Великобритания са възможни различни форми за правна регистрация на социалното предприятие, като най-често избраната форма е *Търговско дружество с ограничена отговорност в интерес на общността* /Community interest company, CIC, / Законовата уредба за подобна регистрация се намира в Закона за дружествата от 1985 г. и Закона от 2005 г. (Companies (Audit, Investigations and Community Enterprise) Act) . Други предприятия, тръгнали от доброволния сектор, организират търговски дружества

⁷ Х.Хофстеде в книгата си Софтуер на ума С., 2001 г. представя типология на културите спрямо отношението към неопределеността /на базата на мащабно емпирично изследване/. Великобритания се оказва държава със слабо избягване на неопределеността – съответно няма необходимост и не създава прекомерна юридическа регламентация на държавно равнище.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

или обратно – тръгнали от търговско дружество да формират съпътстваща благотворителна организация.

Според резултатите от проведено изследване, във Великобритания около 70% от социалните предприятия са регистрирани като търговски дружества с ограничена отговорност чрез гаранция /Company limited by guarantee/, 10% - като търговско дружество с ограничена отговорност /Company limited by Shares/, 10% като взаимоспомагателна каса /industrial and provident society/

Що се отнася до статута им, социалните предприятия могат да се самоопределят като благотворителна организация (charity), нестопанска организация (not-for-profit) и организация от доброволческия сектор (voluntary organization). Обикновено социалните предприятия имат официално признат статут на charity.

Без особен вкус към детайлизиране на законодателството си, във Великобритания обаче са предвидени специални форми за оказване на контрол доколкото се изпълняват социалните цели на предприятието. Регламентирано е провеждането на т.нар. *Тест за интересите на общността* (Community interest test), проучващ доколко мисията на дружеството е в интерес на общността и се изпълнява. Също така директорът на подобно предприятие е длъжен в края на всяка година да представя доклад: доколко и с какви дейности в съответната година предприятието е допринесло за развитие на общността.

Този отговорен мониторинг е свързан с факта, че социалните предприятия имат възможност да получават /и получават/ значителна финансова подкрепа от различни източници. Тук се отнасят:

- **Грантове** (grants), получавани от държавата, частния сектор и благотворителни фондации;
- **Заеми** (loans). Например заеми с ниска лихва могат да се получават от банки и други финансови институции за **подпомагане на местното развитие** (community development finance institutions (CDFIs)).
- **Специализирани публични фондове, напр.** Фондът за рисков капитал за подпомагане на местното развитие (Community Development Venture Capital Fund), • **Общественият заемен фонд** (Community Loan Fund) **Местен инвестиционен фонд** (Local Investment Fund (LIF), **Пейшънт капитал** (Patient capital) **Чарити банк** (Charity Bank) и пр.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Кои сфери на дейност се включват в социалното предприемачество според практиката във Великобритания? На първо място, разбира се, са традиционните дейности, насочени към хора в неравностойно социално положение и хора с увреждания; образователни дейности, професионално обучение, грижа за деца и пр.. Също така – дейности, свързани с природозащитни цели – опазване и развитие на околната среда, рециклиране, производство на стоки с ниско равнище на замърсяване на околната среда и пр. На трета позиция са дейностите, свързани с възстановяване и развитие на местните общности, като тук се отнсят и дейности, свързани с навлизане на информационните технологии, медии, изкуства, консултантска дейност, дизайн, печат и пр.

ИТАЛИЯ

В Италия от години се работи върху Закон за социалните предприятия и усилията се увенчават с успех – съвсем наскоро, на 3 юли 2017г. е издаден *Законодателен указ за регламентация на социалните предприятия и тяхната дейност*. Документът включва общо 21 члена, касаещи: Значение и квалификация на социално предприятие; Бизнес дейности от общ интерес; Липса на печалба; Структура на собствеността и групова дисциплина; конституция; Предназначение; Социални служби; Приемане и изключване; Счетоводство; контролни органи; Участие на работници, потребители и други субекти, заинтересовани от дейностите; Преобразуване, сливане, разделяне, прехвърляне на бизнес и децентрализация; Работа в социалното предприятие; Процедура по несъстоятелност; Мониторинг, изследвания и контрол; Фонд за насърчаване и развитие на социални предприятия; Координационни и преходни правила; Фискални мерки и икономическа подкрепа; Финансово покритие.

Особен интерес за нас представлява онази част, касаеща характера на дейността на социалните предприятия. Оказва се, че рамката, очертана от този закон, е доста широка и включва както традиционни дейности, свързани със социално включване и осигуряване работа на хора в неравностойно положение, така и дейности от сферата на образованието, културата, културното наследство, развлекателните дейности, спорта и пр. Ето извадки от текста /чл.2/: „Регламентирани дейности на социалното предприятие: социални и здравни услуги; образование, обучение и професионално

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

обучение;културни дейности от социален интерес с образователна цел; въздействия и услуги, насочени към опазване и подобряване условията на околната среда и разумното и рационално използване на ресурсите; въздействия за опазване и подобряване на културното наследство и ландшафт; университетско и следдипломно образование; научни изследвания от особен обществен интерес; организация и управление на културни, художествени или развлекателни дейности от обществен интерес; осигуряване на масови комуникации; организиране и управление на туристически културни или религиозни дейности от общ интерес; сътрудничество за развитие; търговска, производствена, образователна и информационна дейност; промоция, представителство, лицензиране на марки, сертифициране, извършено в рамките на или в полза на вериги за доставка на справедлива търговия; дейност, насочена към посрещане на социални, здравни и културни нужди, социално земеделие организиране и управление на любителски спортни дейности и пр.“

ЛИТВА

Още от 2004 г. Литва разполага със Закон за социалните предприятия. Според текста на закона цел на социалното предприятие е да наема на работа лица, представители на рискови групи на пазара на труда – дългосрочно безработни, хора с увреждания, представители на други групи в неравностойно положение.

Условията за получаване на статут за социално предприятие са следните:

- Да наема на работа определен брой лица от целевите групи - не по-малко от 40 % от общия брой на персонала;
- Да извършва дейности, свързани с развитие на професионални и социални умения на наетите лица, както и дейности, насочени за социална интеграция на служителите;

По-конкретно целевата група на социалното предприятие включва:

безработни лица с увреждания от I, II и III група инвалидност; дългосрочно безработни; лица в предпензионна възраст; безработен родител или настойник на дете до 8-годишна възраст; лица, претърпели наказание лишаване от свобода.

Много стриктни са изискванията за минималния необходим брой хора и степента на тяхната инвалидност за получаване на статут социално предприятие: за да му бъде признат такъв статут, от работещите в него минимум 50% следва да са с инвалидност, като не по-малко от 40% от тях - да имат първа и втора група инвалидност.

Социалните предприятия с признат статут обаче ползват редица финансови и данъчни облекчения.

Както се вижда, рамката на Закона за социалните предприятия в Литва е силно стеснена в строго традиционни рамки и значително ограничава характера на дейността и целевите групи на социалните предприятия, но в замяна на това те ползват значителни финансови преференции.

ФИНЛАНДИЯ

Финландия е известна със своята социална политика – там по традиция държавата поема грижите за нуждаещите се - хора с увреждания, безработни, лица в неравностойно положение и пр. – напр. след Втората световна война държавата открива над 300 предприятия за хора в неравностойно положение. Но в началото на 90-те години икономическата и социална криза държавата се задъхва, което поражда необходимостта социалната икономика да се намеси, за да осигури допълнителни грижи за достоен живот на хората, заплашени от социална изолация. През 2003 г. се приема Закон за социалните предприятия, влизащ в сила от 1.1.2004 г. За придобиване на статут “социално предприятие“ могат да кандидатстват предприятия, които: за хора с

увреждания и дългосрочно безработни лица; са пазарно ориентирани, осигуряващи продукцията или услуги; Най-малко 30% от работниците трябва да бъдат дългосрочно безработни лица с увреждания или просто лица с увреждания;

- Пълни заплати се изплащат на всички работници, независимо дали са в неравностойно положение или не според общите договорености в съответния отрасъл на индустрията.

С приемането на закона се поставя изискване на всеки две години да се преценява неговата ефективност и съответно – да се правят поправки. Така в него допълнително се включва текст, касаещ редуциране на ДДС, както и предимство на социалните предприятия за спечелване на обществени поръчки - в случай, че над 50% от работещите са лица в неравностойно положение.

За регистрация като социално предприятие може да кандидатства всяко предприятие, независимо от неговата правноорганизационна форма, стига да отговаря на условието за

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

30% наети лица в неравностойно положение - хора с увреждане или дългосрочно безработни. Обществените служби за заетост, асоциации и фондации също могат да създават социални предприятия, и евентуално - да получат грантова подкрепа.

Малко статистика: до 2008 г. са регистрирани 170 предприятия според новия Закон за социалните предприятия, като това са главно компании и частни предприятия; едва 14 са предприятия от социалната икономика. Интересно е и друго – преобладаващо това са малки предприятия, с 2-3 наети лица, доставящи услуги.

ШВЕЦИЯ

Швеция е една от държавите с много добре развито социално предприемачество, но без специално създаден Закон, регламентиращ тази дейност. Две са основните форми на действие на социалните предприятия: *Кооперация за социална дейност* и *Предприятие за развитие на общността*.

Кооперацията за социална дейност има форма на стопанско сдружение, което може да бъде *социална, стопанска или културна институция*. Законовата регламентация на тези сдружения е в Закона за социалните сдружения, действащ от 1988 г. Според този закон социалното сдружение работи за интересите на членовете си чрез стопанска дейност, в която участват самите членове като предоставящи труд и използващи услуги.

Основната цел е социално включване и социална интеграция на членовете на сдружението. Обикновено местната община подкрепя финансово сдруженията, поема заплатите на учителите и пр. За всяко наето лице с увреждания се получават субсидии. Допълнително финансиране може да бъде получено от Администрацията на пазара на труда, Европейският социален фонд в Швеция, Шведския държавен наследствен фонд. Кооперациите извършват стопанска дейност, от която получават приходи. Също така те ползват преференции за спечелване на обществени поръчки.

Към всяка област в Швеция са разкрити Регионални агенции за развитие на кооперациите (LKU), финансирани от държавата, които подпомагат тяхната дейност.

Втората широко застъпена в Швеция форма на социално предприятие е *Предприятие за развитие на общността*. Това са стопански или нестопански сдружения, чиято целева група е местната общност.

Нестопанските сдружения (ideell) са два вида – с признат статут за работа в обществена полза и без такъв статут. Първите, за да ползват данъчни и други преференции, трябва

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № B2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

да отговарят на условията от Закона за данъка върху националния доход (SIL)- да работят за обществено полезни цели като : благотворителни, социални, културни, спортни, образователни и др.

РУМЪНИЯ

В Румъния също отскоро - през 2017 г. е приет Закон за социалната икономика. Ще разгледаме онези негови аспекти, които обогатяват общата картина на регламентация на социалната икономика в държавите от ЕС.

Обхватът на социалната икономика според Закона включва дейности, които имат за цел да служат на обществения интерес, на интересите на дадена общност и/или на нематериалните интереси на отделни лица от уязвими социални групи.

Общественият интерес се определя като всяка дейност в областта на икономиката, културата, изкуствата, обществото, образованието, науката, здравеопазването, спорта, жилищното строителство, опазването на околната среда и традиционните обичаи, насочени към развитие, вкл. и на местните общности.

Очевидно рамката, в която се поставя социалната икономика, е доста широка и включва почти всички обществени сфери и, разбира се, конкретните традиционни социални сфери – грижа за хората в уязвимо положение.

Широка рамка се поставя и за съдържанието на понятието уязвима група – това са онези лица или семейства, за които съществува риск да изгубят способността си да задоволяват ежедневните си потребности, съгласно разпоредбите на Член 6, буква (п) на Закона за социално подпомагане

Законът за социалната икономика регламентира помощта, която следва да се оказва на социалните предприятия от страна на централната публична администрация и местните органи: те трябва да признават и подкрепят социалните предприятия;. Да насърчават и подкрепят развитието на човешките ресурси в областта на социалната икономика; да участват в дейностите по социална икономика чрез различни форми на сътрудничество, в съответствие със закона; да създават информационни и консултационни центрове за социална икономика и пр.

Специално се регламентира дейността на т.нар. Социално предприятие с включване - това е предприятие, в което най-малко 30% от наетите работници и служители принадлежат към една или повече категории уязвими групи и най-малко 60% от общата

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

стойност на доходите или - където е уместно, от активния баланс, се реинвестира за развитие на социалното предприятие

Регламентирани са данъчните облекчения, преференциалното участие в търгове за обществени поръчки, сключване на договори за кредит, помещения, обществена земя и пр. на социалните предприятия с включване. И един много интересен текст в чл.20, ал.1, т.в/: Предоставяне на съдействие за насърчаване на туризма и свързаните с него дейности чрез използване на местното културно и историческо наследство; и в т.2 от същия член: Средствата, които са необходими за финансиране на договорите, сключени от предприятието във връзка с мерките, посочени в алинея (1), точки (в) до (д), се одобряват от местните органи на управление и се планират в общинския бюджет. Оказва се, че дейностите от социалната икономика, свързани с развитието на туризма, са с допълнителни преференции и се планират от общинския бюджет!

И още един интересен момент – чл. 22 предвижда следното: „През месец май всяка година се организират различни мероприятия и дейности за рекламиране на социалната икономика, насочени към насърчаване на развитието на местната общност и стимулиране на активно гражданско участие, сътрудничество и социална солидарност; месец май се обявява за „месец на насърчаване на социалната икономика“.

Т.е. централно внимание се отделя на дейностите за рекламиране на социалната икономика!

Заедно с това в рамките на Министерството на труда, семейството и социалната защита, в Националната агенция по заетостта се създават специални отдели, чиято дейност е свързана с разработване на политики и стратегии в областта на социалната икономика. Също така се създава Единен регистър на вписванията на социалните предприятия.

ПОЛША

Социалните предприятия в Полша се регулират от два основни закона, които са в сила от 2003 г.: Законът за извършване на дейност в обществена полза и доброволчеството и Законът за социалната заетост. Терминът, който се използва за социалните предприятия, е *Организация, извършваща дейност в обществена полза*. Тези организации са НПО, сдружения на местното самоуправление и от вероизповеданията.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Дейностите, които определят принадлежността на НПО или сдружение като организация, извършваща дейност в обществена полза, са обект на чл.4 от Закона. Представяме ги в тяхната цялост, доколкото смятаме, че са добър пример за комплексен подход при определяне сферите на дейност на социалните предприятия. Сферата на обществените задачи, посочена в закона, включва задачи в диапазон:

- 1) социално подпомагане, включително помощ за семейства и хора в затруднено положение живот и равни възможности за тези семейства и лица;
- 2) благотворителна дейност;
- 3) поддържане на националната традиция, подхранване на полската култура и развитие национално, гражданско и културно съзнание;
- 4) дейности за националните малцинства;
- 5) защита и насърчаване на здравето;
- 6) дейности в полза на хората с увреждания;
- 7) насърчаване на заетостта и професионалното активиране на лицата, останали без работят и заплашват с уволнение от работа;
- 8) разпространение и защита на правата и дейностите на жените в името на равни права на жените и мъжете;
- 9) дейности, подпомагащи икономическото развитие, включително развитие предприемачеството;
- 10) дейности, подпомагащи развитието на общностите и местните общности;
- 11) наука, обучение, образование и възпитание;
- 12) разглеждане на забележителности и отдих на деца и младежи;
- 13) култура, изкуство, защита на културни произведения и традиции;
- 14) разпространение на физическата култура и спорта;
- 15) екология и защита на животните и опазване на природното наследство;
- 16) обществения ред и безопасност и противодействие на социалните патологии;
- 17) разпространяване на знания и умения за защита на държавата;
- 18) разпространение и защита на човешките права и свободи, граждански свободи, както и действия, подкрепящи развитието на демокрацията;
- 19) спасителни акции и гражданска защита;

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- 20) помощ за жертвите на катастрофи, природни бедствия и въоръжени конфликти, войни в страната и в чужбина;
- 21) разпространение и защита на правата на потребителите;
- 22) дейности за европейска интеграция и развитие на контакти и сътрудничеството между нациите;
- 23) популяризиране и организация на доброволчеството;
- 24) подпомагащи неправителствените организации и образувания технически дейности, обучение, информация или финансова подкрепа.

Законът позволява НПО да извършват стопанска дейност, приходите от която се използват за реализация на социалните цели на организацията. Но ако НПО извършва стопанска дейност, която е различна по предмет от обществените дейности, спрямо нея не се прилагат данъчни и други облекчения.

Законът предвижда сериозни данъчни облекчения за организациите, извършващи дейност в обществена полза: освобождаване от корпоративен данък; наемане на имоти държавна или общинска собственост, при облекчен режим; преференции при участие в търгове за възлагане дейности в обществена полза.

Типичен пример за организации, изпълняващи дейности от обществена полза в Полша са т.нар. *Центрове за социална интеграция*. Те подпомагат лица от уязвими социални групи за изграждане на умения за социализация и професионални умения; изграждане на способност за планиране на живота и рационално боравене с личните парични средства и пр.

Законът регламентира и кои са уязвимите социални групи: бездомни лица, полагащи усилия чрез участие в програма програма за излизане отсъстоянието на бездомност; алкохолици, наркомани, минали курс на лечение за освобождаване от зависимости; психичноболни; безработни по-дълго от 2 години; бивши затворници, които трудно се интегрират в обществото; бежанци с индивидуална програма за интеграция.

ФРАНЦИЯ

Във Франция началото на днешната регламентация на предприятията от социалната икономика се полага през 70-те години на 20-и век, когато организациите, представляващи кооперациите, взаимоспомагателните дружества и сдруженията

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

създават Национален комитет за взаимодействие в областта на взаимоспомагателните, кооперативните дейности и дейностите по сдружаване (CNLAMCA). На своята десета годишнина, през юни 1980 г. CNLAMCA публикува документ, озаглавен „Харта на социалната икономика“, в който определя СИ като съвкупност от организации, които не са част от публичния сектор, които извършват дейността си по демократичен начин, чиито членове имат равни права и задължения и които прилагат специфичен режим на собственост и разпределяне на печалбата, като използват излишъците за разрастването си и за подобряване на услугите, които предоставят на своите членове и на обществото. Франция е една от първите европейски държави, стимулиращи развитието на социалната и солидарна икономика и чрез разгръщането на институционални структури. Така с постановление от декември 1981 г. се създава Съвместната делегация на министерствата по въпросите на социалната икономика (Délégation interministérielle à l'Économie Sociale – DIES). Назначен е делегиран министър по социална икономика в рамките на Министерството на икономиката, хазната и външната търговия.

След дългогодишни дебати в края на м. юли 2014 г. е приет ЗАКОН, отнасящ се за социалната и солидарна икономика. В неговия чл.1 се определя същността и основните параметри на социалната и солидарната икономика като „начин на предприемачество и икономическо развитие, приложим за всички области на човешката дейност, в която участват частноправни юридически лица, отговарящи на следните кумулативни условия:

- 1°. Целта, която преследват не се състои единствено в разпределение на печалбите;
 - 2°. Демократично ръководство, определено и организирано от устава, което предвижда информираност и участие в постиженията на предприятието не само чрез вложения капитал или вноските, на съдружниците, наетите лица и заинтересованите страни;
 - 3°. Управление, отговарящо на следните принципи:
 - а) печалбите са предназначени главно за продължаване и развитие на дейността на предприятието;
 - б) формираните задължителни резерви са неделими и не подлежат на разпределение
-

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

– Социалната и солидарна икономика е съставена от дейностите по производство, обработване, разпределение, обмен и потребление на стоки или услуги осъществявани от:

1. Частноправните юридически лица, учредени под формата на кооперации, взаимоспомагателни дружества или съюзи, обхванати от Кодекса за взаимоспомагателните дружества, взаимозастрахователни дружества обхванати от Кодекса за застраховането, фондации или сдружения подчинени на закона от 1 юли 1901 г., отнасящ се за договора за сдружаване или на местния Граждански кодекс...

2. Търговските дружества, които по устав отговарят на следните условия:

а) съблюдават условията посочени в т. I на настоящия член;

б) стремят се към социална полза по смисъла на член 2 от настоящия закон;

в) прилагат следните принципи на управление:

- заделяне на относителен дял, определен с постановление на министъра отговарящ за социалната и солидарна икономика и не по-малък от 20 % от печалбите за финансовата година, за формирането на задължителния по устав резерв или така наричания „фонд за развитие”...;

- заделяне на относителен дял, определен с постановление на министъра отговарящ за социалната и солидарна икономика и не по-малък от 50 % от печалбите за финансовата година, за натрупване на печалба и за задължителния резерв.“

Специални текстове в закона постановяват организацията и насърчаването на социалната и солидарна икономика. За тази цел се създават и действат по разписани в закона правила Висш съвет за социална и солидарна икономика; Френска камара за социална и солидарна икономика; Регионални камари за социална и солидарна икономика.

Във връзка с нашето изследване са интересни някои предвидени в закона механизми за популяризиране и насърчаване социалното предприемачество на местно равнище:

„Представителят на държавата в региона и председателят на регионалния съвет организират най-малко на всеки две години регионална конференция за социална и солидарна икономика, на която присъстват членовете на регионалната камара за социална и солидарна икономика, местните мрежи от участници в социалната и солидарна икономика, представителите на съответните териториални общности, както

и съответните социални партньори“. По-нататък детайлно се представят изискванията за получаване на Лиценз за „солидарно предприятие в социална полза.

Текстът на Закона е преведен на български език и може свободно да се ползва на адрес: France-LOI-ESS-bg

През 2008 г. Ph.D. Pekka Pättiniemi публикува резултатите от своето изследване „Социалните предприятия. Законодателството във Финландия“. В своята таблица, която представяме по-долу, сравнява доколко са приетикритерии те на EMES за социалното предприемачество в пет европейски държави./ **EMES is a research network** of established university research centres and individual researchers whose goal has been so far to gradually build up an international corpus of theoretical and empirical knowledge, pluralistic in disciplines and methodologies, around our “SE” concepts: **social enterprise, social entrepreneurship, social economy, solidarity economy and social innovation.**/

Критерии на EMES (http://www.emes.net/)	Великобритания Компании в интерес на общността (CIC)	Италия Закон за социалните кооперативи	Белгия Компании със социална цел	Португалия Компании за интеграция	Финландия Законодаване за социалните предприятия
Трайно производство на стоки и/или услуги		X	X	X	X
Висока степен на автономност		X	X		
Значителна степен на икономически риск	X	X	X	X	X

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № B2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Критерии на EMES (http://www.emes.net/)	Великобритания Компании в интерес на общността (CIC)	Италия Закон за социалните кооперативи	Белгия Компании със социална цел	Португалия Компании за интеграция	Финландия Закон за социалните предприятия
Минимален размер на платена работа		x	x	x	x
Инициатива, създадена от групи граждани	x	x		x	
Вземането на решения не се основава на притежание на капитал		x	x	x	
Същността е на база участие, което включва лицата засегнати от дейността	x	x	x		
Ограничено разпределение на печалбите	x	x	x	x	
Задължителна цел е компанията да има полза	x	x	x	x	x (заетост)

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

2.2. Правен статут на социалното предприемачество в РБългария

Малко история

Първата кооперация в България се създава през 1890 г., като за кратко време броят им нараства до степен да се излезе на международното поле - през 1902 г потребителната кооперация Братски труд става член на Международния кооперативен съюз. Без много отлагане, през 1907 г. излиза първият Закон за кооперациите. Същата година се учредява и т.нар. Главен съюз на българските земеделски кооперации, преименуван по-късно на Общ съюз на българските земеделски кооперации. Негов наследник е създаденият през 1947 г. Централен кооперативен съюз.

В епохата на социализма /1944-1989г./ ЦКС действа като мощна организация /почти държава в държавата/ с подразделения във всеки окръг и огромна за мащабите на България собственост – за над 4 млрд лв. Държавата притежава 54,5% от собствеността, кооперациите – 44,5% и едва 1% са частните кооперации. Тук се включват 30 200 търговски обекта и хранителни заведения, 28 окръжни складови бази за търговия на едро, 3600 изкупвателни пунктове за билки, 70% от хлебозаводите, фурните и мандрите на страната, 100% от заводите за безалкохолни напитки, 80% от цеховете за бутилиране на минерални води и пр. Според нас неголяма част от кооперативното движение в епохата на социализма може да бъде причислено към социалната икономика.

След 1989 г. значително намалява броят на социалните предприятия, осигуряващи заетост на хората с увреждания. Социалната икономика трудно си пробива път, но успоредно с развитието на гражданското общество, започва да намира своите ниши, а обществото – да разпознава ползата от тях.

В момента в страната съществува многообразие от предприятия и организации, които попадат в сектора на социалната икономика: специализирани предприятия, кооперации на хора с увреждания, защитени предприятия; видовете кооперации, регистрирани по Закона за кооперациите и отговарящи на индикаторите за социални предприятия; социални предприятия към и в юридическите лица с нестопанска цел (фондации и сдружения). Роля за развитие на сектора имат и неформалните структури - мрежи и платформи, работещи за развитие на социалната икономика. Мрежата от взаимоспомагателни дружества, обикновено към предприятията, има традиции в българското общество

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Допълнителен тласък за развитие на социалното предприемачествослед демократичните промени в България от 1989 г. дава следната инициатива: През 2002 г. една от водещите международни неправителствени организации, работеща в над 60 държави по програми за местно развитие и укрепване на гражданското общество - Каунтпарт Интернешънъл, през своя клон в България започва проект за подкрепа на социални предприятия. Провеждат се редица форуми за популяризиране на формата „социално предприятие“ като начин за социално включване на хора в неравностойно положение. На конкурсен принцип се подбират 45 организации, които след обучение получават финансова и техническа помощ за създаване на социални предприятия.

Сериозен тласък за развитие на социалното предприемачество се дава през 2009 г., когато през Агенцията за социално подпомагане, Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ обявява конкурс за проектни предложения по процедура „Социално предприемачество. Популяризиране и подкрепа на социални предприятия През 2011 г. стартира нова процедура - BG051PO001-5.1.02 – “Нови възможности” за подкрепа на общините при осигуряване на заетост и активност на лица от рискови групи.

Правна регламентация

До момента в България няма общ нормативен акт, който да регламентира цялостно характера и дейността на социалните предприятия. В зависимост от избраната правноорганизационна форма, създаваните социални предприятия се регулират от различни закони. Към тях се отнасят:

1. Кодекс на труда – основният закон, уреждащ трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, непосредствено свързани с тях. В зависимост от сферата на дейност социалните предприятия попадат в съответната сфера от закона, уреждаща типа трудови правоотношения. Раздел III от Кодекса на труда се отнася за Специална закрила на лицата с намалена трудоспособност. Уместно е да отбележим онези специални текстове, отнасящи се до задължението да се назначават лица с намалена трудоспособност - при предприятия с над 50 наети лица, 4-10% от местата следва да се заделят за хора в неравностойно положение, а работодателите с повече от 300 работници и служители - цехове и други звена за работа на лица с трайно намалена работоспособност Съгласно чл. 316

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № B2.9c.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

„Ръководителите на стопанските министерства и на другите ведомства и изпълнителните комитети на окръжните народни съвети са длъжни да създават специализирани предприятия, а ръководителите на предприятията - цехове и други звена за работа на лица с намалена трудоспособност“;

2. **Търговския закон** – приет през м.април 1991 г., правно регламентиращ търговските субекти и отношения -търговски регистър; търговска фирма и седалище; търговско представителство; видове търговци; търговски дружества,, дружества с ограничена отговорност; управление и пр.;
3. **Закон за малките и средни предприятия** по-голямата част от социалните предприятия са от сферата на малкия и среден бизнес, поради което са обвързани със Закона за малките и средни предприятия;
4. **Законът за кооперациите.** Кооперациите и исторически, и като профил и специфика се отнасят към социалната икономика. Ако те се занимават с дейност, свързана с интеграция на хора с увреждания, са и под юрисдикцията на Закона за интеграция на хора с увреждания.
5. **Закон за юридическите лица с нестопанска цел**, в сила от 2001 г. Той урежда учредяването, регистрацията, устройството, дейността и прекратяването на юридическите лица с нестопанска цел – сдруженията и фондациите, които несъмнено са част от социалната икономика. Те имат право да учредяват ЕООД при условие че приходите се използват за социални цели.
6. **Закон за социално подпомагане**, уреждащ обществените отношения, свързани с гарантиране правото на гражданите в Република България на социално подпомагане чрез социални помощи и социални услуги. Целта на закона е: подпомагане на гражданите, които без помощта на друго не могат да задоволяват своите основни жизнени потребности; укрепване и развитие на обществената солидарност в трудни житейски ситуации; подкрепа за социално включване на лицата, които получават социални помощи, и на лицата, които ползват социални услуги; подпомагане на трудовата заетост на безработните лица, които отговарят на изискванията за получаването на месечни социални помощи;насърчаване на предприемачеството в социалната сфера чрез предоставяне на социални услуги от физически и юридически лица.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- 7. Закон за корпоративното подоходно облагане.** Тук особен интерес представляват текстовете, свързани с данъчно стимулиране при наемане на безработни лица, при предоставяне на стипендии и при наемане на хора с увреждания. (чл.177-178 от ЗКПО); Преотстъпване в размер до 100 на сто от корпоративния данък на данъчно задължени лица, извършващи производствена дейност в общини с или над 25 на сто по-висока от средната за страната безработица (чл.184-189 от ЗКПО) и пр.
- 8. Закон за насърчаване на заетостта.** Законът е в сила от 2002 г. Раздел VI от него се отнася до насърчаване на предприемачеството: „На лице или лица, които са безработни с право на парично обезщетение и желаят самостоятелно или заедно да започнат стопанска дейност за производство на стоки и/или услуги, се предоставят за сметка на фонд "Безработица" еднократни парични суми след одобряване на бизнеспроект...“ Раздел VIII касае програми и мерки, осигуряващи равни възможности чрез социално-икономическа интеграция на групи в неравностойно положение на пазара на труда, безработни лица, с трайни увреждания, включително военноинвалиди и пр.
- 9. Закон за интеграция на хора с увреждания.** Законът е в сила от 2005 г. и урежда обществените отношения, свързани с интеграцията на хората с увреждания; има за цел създаване на условия и гаранции за равнопоставеност на хората с увреждания; тяхната социална интеграция и упражняване на правата им; подкрепа на тях и техните семейства; интегрирането им в работна среда. Не се допуска пряка или непряка дискриминация по отношение на хората с увреждания.
- 10. Закон за данък върху добавената стойност.** Законът е в сила от 2007 г. и урежда облагането с данък върху добавената стойност (ДДС).В него се предвиждат данъчни облекчения за юридически лица с нестопанска цел, ангажирани с общественополезна дейност – по-специално в случаи при внос на стоки като безвъзмездни помощи. Също така социалните помощи, стоки и услуги, осъществявани от социалните предприятия се освобождават от ДДС. Това важи и за центровете за лечебно здраве, домове за стари хора или за лица с физически или психически увреждания, финансирани от държавния или общински бюджет

.Преференции за спечелване на обществени поръчки имат само специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания.

11.Закон за местните данъци и такси. Законът е в сила от 1998 г. и касае дължимите местни данъци, постъпващи в общинския бюджет. Според него данъчни облекчения има при дарения, насочени към: фондации и сдружения с цел осъществяване на общественополезна дейност; към домовете за социални грижи и домовете „Майка и дете“; дарения за лечение и помощни средства за хора с увреждания и пр.

11.Закон за държавните помощи. Законът е в сила от 2007 г. и урежда условията, реда и процедурите за предоставяне на държавни помощи. В него се има клаузи за отпускане на държавни помощи, които да изпълняват социални функции; да подпомагат икономическото развитие на бедни райони, райони с висока безработица и пр.

12.Закон за общинската собственост. Законът е в сила от 1997 г. и урежда придобиването, управлението и разпореждането с имоти и вещи - общинска собственост. Според разпоредбите му се допуска юридическите лица с нестопанска цел, осъществяващи обществено полезна дейност, да наемат помещения без търг.

13.Закон за държавната собственост. Законът е в сила от 1996 г. и урежда придобиването, управлението и разпореждането с имоти и движими вещи - държавна собственост. За нашата тема е важна онази част от закона, касаеща възможността ЮЛНЦ да наемат без търг помещения за осъществяване на общественополезна дейност.

14.Закон за държавния бюджет. Този закон се приема за всяка текуща година. Със Закона за държавния бюджет на Република България за 2017 г. са предвидени субсидии и други текущи трансфери за *юридически лица с нестопанска цел* - 67 445 лв, а за нефинансови предприятия – 840 956 лв. Съвсем малко по-високи са сумите, предвидени в бюджета за 2018 г. – за ЮЛНЦ – 68 245 лв, а за нефинансовите предприятия - 856 086 лв

15. Други закони – в зависимост от сферата, в която работи съответното социално предприятие, то е подчинено и на съответния закон, уреждащ правоотношенията в съответната сфера – напр. Закона за занаятите; Закона за културата и свързания с нея Закон за меценатството и пр.

Други държавни агенции и неправителствени организации, които осигуряват подкрепа за дейности в сферата на социалното предприемачество са **Агенцията за хората с**

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

увреждания (АХУ), Националното сдружение на работодателите на хора с увреждания (НСРХУ), Институт „Отворено общество”, Тръст за социална алтернатива” (ТСА), който подпомага най-вече представителите на ромската общност.

Специални текстове, свързани със социалната икономика и социалното предприемачество в България

1. Национална концепция за социална икономика. Това е документ, изработен и приет от Министерството на труда и социалната политика, приет с Протокол № 13.2 на Министерския съвет от 04.04.2012 г. Върху неговата основа се разработва двугодишен План за действие по социална икономика. В нея се разглеждат условията и се очертава рамката за развитие на социалната икономика в България; представя се визията, целите и принципите на социалната икономика; разглеждат се правните ѝ аспекти и юридическо признаване; материалният, финансов и политически аспект – съответно на държавно и местно равнище. Подробно се представя организацията за прилагане на Концепцията – кои са субектите на социалната икономика, какви индикатори идентифицират принадлежността на дадено предприятие към социалната икономика, условия за използване марката „Продукт на социално предприятие“ и пр.

Социалната икономика се разглежда в националната концепция като част едновременно от реалната икономика и гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели.

Агентът при определяне същността на социалната икономика се поставя върху присъствието в нея на такива принципи и ценности на гражданското общество, като *„зачитане на общи ценности, каквито са: върховенство на демокрацията, ангажирано участие на структурите на гражданското общество за постигане на социален напредък, правата на личността; защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност, съчетаване на интересите на членуващите ползватели и общия интерес; демократичен контрол от страна на членовете; доброволното и открито членство, автономия на управлението и независимост по отношение на*

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

публичните органи; влагане на излишъка от приходите в услуга на членовете в съчетание с общия интерес за постигане на целите за устойчиво развитие“

Социалната икономика включва „кооперации, местни, самоподпомагащи се предприятия или групи, асоциации, взаимоспомагателни дружества, фондации, сдружения и други“.

Социалното предприемачество се дефинира като стопанска дейност, насочена изцяло към създаване, експлоатация и развитие на социални предприятия.

Главно действащо лице в сферата на социалното предприемачество е социалният предприемач. Неговата дейност притежава следните специфики:

- Той действа, взема решение и удовлетворява своите потребности в условия на неопределеност и рискове.
- иновативната, творческа, откривателска същност
- значима роля на социалния предприемач за развитие на социалната икономика и за ефективно използване на ограничените социални ресурси.
- предприемачът постоянно търси промяната и намира адекватен отговор, максимално оползотворявайки възможностите чрез нововъведения;
- той създава социално благо не чрез благотворителност, а чрез дейност, обединяваща икономически и социални цели, осигурява подкрепа за социално уязвими групи на обществото, стимулира социални позитивни промени, удовлетворява социални потребности.

Като основни индикатори за разпознаваемост на социалните предприятия в Националната концепция се отбелязват съответно:

- върховенство на общността и на социалния предмет на дейност пред печалбата;
- защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност;
- съчетаване на интересите на участниците и общия интерес;
- демократичен контрол от страна на участниците (един член - един глас);
- доброволно и открито членство;
- самоуправление и автономност спрямо държавните власти;

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- влагане на основна част от стопанския резултат: за следване на целите на устойчивото развитие на дружеството; за задоволяване на специфични потребности на участниците; в полза на колективния интерес.
- 2. План за действие по социална икономика** До този момент са налични два плана – за 2014-20(15 г. и за 2016 – 2017 г.. В Приложение е представен ACTION PLAN FOR SOCIAL ECONOMY 2016-2017.⁸
 - 3. Закон за социалната икономика.** От няколко години се работи върху текста на този закон. От представения в Приложение План за действие 2016-2017 г. се вижда, че неговото разработване, представяне и обсъждане е било предвидено за 2016г., а за 2017 г. – вече се предвижда разработка на Проект на Правилник за прилагане на Закона за социална икономика. Вярно е, че проектът за закон е станал публично достояние и са приемани предложения за неговото подобряване⁹ През м.март 2018 г. във връзка със съобщението за предстояща Европейска конференция „Социално предприемачество, социални услуги, заетост“, която ще се проведе в София през м. юни 2018 г., от Министерството на труда и социалните грижи излезе съобщение, че до дни ще бъде публикуван текстът на Закон за социалното предприемачество. Възможно е това наистина да се случи.
 - 4. Следва да отбележим също във връзка с развитието на социалното предприемачество важността и на следните нормативни документи**
 - Актуализирана стратегия по заетостта на Република България 2013-2020
 - Национална стратегия за младежта – 2010 – 2020
 - Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2022
 - Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания

⁸ Националната концепция и Планът за действие са разработени от междуведомствена работна група, включваща широк кръг заинтересовани страни –представители на държавни органи и организации, на социалните партньори, на гражданското общество, НПО, социални предприятия, академичната общност, Национално сдружение на общините в България, Централен Кооперативен Съюз, Трудово Кооперативен Съюз, Национална федерация на работодателите на инвалиди в България и др.

⁹ виж напр. Становище по проект на Закон за социалната икономика, подписано от 27 сдружения и фондации от цяла България.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

3. Видове определения за социална икономика и социално предприемачество

Понятията социална икономика, социално предприятие, социално предприемачество в България са добре известни на сравнително тесен кръг изследователи и хора, които директно се занимават в тези сфери. Във всекидневния живот тези термини са сравнително непознати - най-много да събудят смътни представи за хора, които по някаква причина са трудоустроени. Това показва, че все още много малко се говори – но и прави в тази сфера у нас, че средствата за масова информация не го рекламират подобаващо, че не е разпространена гражданска практика.

На равнище Европейски съюз не е въведено нормативно фиксирано определение за това що е социално предприятие. Но ако проследим водещите документи и доклади по сходен начин представят ключовите елементи на социалното предприемачество.

Така в доклада от 2012 г. *The social Economy in the European Union*. Определението за социална икономика е следното: *„Група от частни предприятия с официална структура, независими във вземането на решения и със свобода на членството, създадени, за да задоволяват потребностите на своите членове чрез пазара, като произвеждат стоки и предоставят услуги, застраховане и финансиране, а вземането на решения и разпределянето на печалбите или излишъците между членовете не са пряко свързани с вложения капитал или вноските на членовете, всеки от които има право на един глас, или непременно се извършва при прилагане на демократичен процес на вземане на решения с участието на всички. Социалната икономика включва също така и частни, официално създадени организации, с независимост при вземането на решения и свобода на членство, които произвеждат непазарни услуги за домакинствата и чиито излишъци, ако има такива, не могат да бъдат източник на доходи за икономическите субекти, които ги създават, контролират или финансират.“ /стр. 15/*

Според акцентите в горното определение предприятията, включвани в сектора на социалната икономика, имат следните характеристики:

- Частен характер /не са част от публичния сектор и не се контролират от него/;

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- Имат официален статут /юридически субекти;
- Следват демократична процедура за вземане на решения; Членството в тях е свободно;
- Разпределението на печалбата има специфика, различна от капиталовите предприятия – по-голямата част от нея се инвестира обратно в предприятието, зависи от извършваните от членовете дейности, а не от капиталовите вноски
- Извършваната икономическа дейност е с цел задоволяване потребностите на участващите лица и домакинства.

Принципно същото е и определението на понятието социална икономика, прието в Хартата на принципите на социалната икономика, изготвена от Постоянната европейска конференция за кооперациите, взаимоспомагателните дружества, сдруженията и фондациите (СЕР-СМАФ), която е институцията, представляваща организациите от социалната икономика на равнището на Европейски съюз /трансформирана по-късно в .

Определение за социално предприятие за първи път се среща през м. юли 2002 г. в документа „Социалното предприятие - Стратегия за успех” на Министерство на търговията и икономиката на Великобритания. В него се представя тригодишна програма за насърчаване и подкрепа на социалното предприемачество.

Определението гласи: *„Социалното предприятие е бизнес с предимно социални цели, чиито излишък основно се reinvestира в тези цели в бизнеса или в общността, вместо да е воден от нуждата да максимизира печалбата за собствениците на капитала или акционерите”*

Още едно определение от OECD JOB CREATION THROUGH THE SOCIAL ECONOMY AND SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: *The social economy includes all economic activities conducted by enterprises, primarily co-operatives, associations and mutual benefit societies, whose ethics convey the following principles:*

1. *Placing services to its members or to the community ahead of profit*
2. *Autonomous management*
3. *A democratic decision-making process*
4. *The primacy of people and work over capital in the distribution of revenues.”*

Според доклад от 2012 г. на Британското правителство за пазарните тенденции при социалните предприятия, за да бъде класифицирано едно предприятие като социално предприятие, то трябва да отговаря на следните допълнителни критерии

1. *Предприятието трябва да счита себе си за социално предприятие;*
2. *То не трябва да плаща повече от 50% от печалбата или излишъка на собствениците или акционерите;*
3. *То не трябва да генерира повече от 75% от приходите си от субсидии и дарения;*
4. *Следователно, то не трябва да генерира по-малко от 25 % от приходите от търговия;*
- 5.

Наред с това предприятието трябва да се възприема като пасващо на определението за социално предприятие, възприето от Британското правителство: *„Бизнес с предимно социални/екологични цели, чиито излишък основно се реинвестира в тези цели в бизнеса или в общността, вместо да е воден от нуждата да максимизира печалбата за собствениците на капитала или акционерите”*. However, in order to be classified as a social enterprise, additional criteria are proscribed: 1. The enterprise must consider itself to be a social enterprise (as above) 2. It should not pay more than 50 per cent of profit or surplus to owners or shareholders 3. It should not generate more than 75 per cent of income from grants and donations 4. It should not generate less than 25 per cent of income from trading 5. It should agree that it is ‘a business with primarily social/environmental objectives, whose surpluses are principally reinvested for that purpose in the business or community rather than mainly being paid to shareholders and owners’.¹⁰

И още една дефиниция от 2016 г., идваща от Европейския съюз, сектор Икономика, отдел Социално предприемачество: *Социалното предприятие е оператор в социалната икономика, чиято основна цел е да има социално въздействие, вместо да реализира печалба за своите собственици или акционери. Оперира чрез предоставяне на стоки и услуги за пазара по предприемачески и новаторски начин и използва своите печалби преди всичко за постигане на социални цели. То се управлява по открит и отговорен начин и по-специално включва служители,*

¹⁰ SOCIAL ENTERPRISE: MARKET TRENDS Based upon the BIS Small Business Survey 2012/

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

*потребители и заинтересовани страни, включени в нейната търговска дейност*¹¹
<http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/>

В България също не е въведена единна дефиниция за социално предприятие. В доклада на Българския център за нестопанско право /БЦНП/ „Социално предприемачество и контрол на социалните услуги в България и в Европейския съюз” фигурира следното определение: *„Стопанска дейност, развивана от юридическо лице с нестопанска цел, имаща изразен социален ефект спрямо лица от уязвими групи за подобряване на жизненото им равнище, осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и/или други форми на подкрепа, с цел преодоляване на тяхната социална изолация.”* /стр.13/

Това определение силно стеснява обхвата на социалната икономика и социалното предприемачество, свеждайки ги само до дейности, чиито целеви групи са уязвими групи от населението. Както се вижда от представените по-горе определения в европейското пространство, а и от редица други документи, включително и в специалните Закони социалната икономика и социалното предприемачество на европейски държави, подобно силно стесняване параметъра на социалното предприемачество ни се струва неоправдано.

Определението за социална икономика в Националната концепция за социална икономика от 2012 г. е следното: *Социалната икономика е едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели* ./стр.6/. В това определение е предпочетена широка социална рамка на явлениято. А определението за социалното предприемачество в същия документ е следното: *„Стопанска дейност, насочена изцяло към създаване, експлоатация и развитие на социални предприятия“* /стр.8/.

¹¹ <http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/>

Но, за съжаление, по-нататък в текста „изплува“ ограничението, за което споменахме по-горе: *Социалните предприятия регистрирани по Закона за юридически лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ) са неправителствени организации, развиващи стопанска дейност с изразен социален ефект спрямо лица от уязвимите групи в най-широк смисъл: подобряване на жизненото им равнище, осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и/или други форми на пряка подкрепа, чийто краен резултат е активното им социално включване /стр.9/*

Надяваме се, че в Проекта за закон за социалната икономика /или социалното предприемачество в България, който предстои да излезе, ще бъде предпочетен по-широкият формат на социалната икономика и предприемачество.

В Националната концепция се предлага създаване на марката *"Продукт на социално предприятие"* като вид реклама на продуктите от социалните предприятия, която информира и дава възможност за съпричастност на потребителите към социалната кауза на тези предприятия. Това е инициатива, аналогична на на РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 346/2013 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 17 април 2013 година за използването на обозначението *„Евро пейски фонд за социално предприемачество“* (EuSEF) на продуктите от този обществено значим сектор.

За целите на нашето изследване засега приемаме определението от доклада на отдел Социално предприемачество, сектор Икономика, на Европейския съюз, публикувано съвсем скоро – през 2016 г.: *Социалното предприятие е оператор в социалната икономика, чиято основна цел е да има социално въздействие, вместо да реализира печалба за своите собственици или акционери. Оперира чрез предоставяне на стоки и услуги за пазара по предприемачески и новаторски начин и използва своите печалби преди всичко за постигане на социални цели. То се управлява по открит и отговорен начин и по-специално включва служители, потребители и заинтересовани страни, включени в търговската дейност.*

4. Критерии за социално предприемачество и социално предприятие

Според Хартата на принципите на социалната икономика на СЕР-СМАФ , както и в други документи на Европейската комисия социалната икономика включва

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

предприятия , чиято дейност е насочена преобладаващо към посрещане потребностите на хората, а не толкова - към обогатяване на инвеститорите. Това означава:

- Поставяне на социално значими цели: доколкото основната им цел е да задоволяват потребностите на хора, домакинства и семейства, те са организации на хора, а не на капитали;
- Извършване на стопанска дейност /стоки или услуги/ в конкурентна среда. Услугите могат да бъдат специализирани /примерно за хора с увреждания, за отглеждане на деца и пр.; услуги от общ интерес /здравни, културни, социални, образователни и пр./; услуги, които решават обществено значим проблем. Често в документите се говори за дейност в интерес на местната общност; обикновено продуктът или услугата носят характера на иновативност, гъвкавост
 - Реинвестиране на печалбата от икономическата дейност. Част от печалбата отива за заплащане труда на ангажираните в дейността лица /всеки труд трябва да се заплаща/. Останалата част от печалбата или изцяло се реинвестира за развитие на предприятието, или за създаване и поддържане на фонд, който се използва за реализация на основната цел, или по-малката част от печалбата се разпределя между съдружници, акционери, учредители/членове. Но принципът на разпределяне между съдружниците не е съобразно вложения капитал, както е при пазарната икономика. При прекратяване на дейността, ако има натрупан финансов фонд, той също не може да се разпределя между собствениците.
 - . → Частен характер на организацията. Обикновено социалните предприятия не са част от публичния сектор и не се контролират от него. Като правило те имат юридическа регистрация;
- Автономност на организацията. Участниците- организират и контролират цялата си дейност. По демократичен начин те избират и освобождават своите ръководни органи. Свобода на членство;
- Форма на управление. Основна форма е самоуправление; представителност и прозрачност при вземане на решения.

Според текста на Декларацията от Страсбург от 2014 г./вж Приложение 6/ социалните предприятия притежават следните общи характеристики:
- генерират доходи от търговска дейност;

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- стопанската им дейност, която често представлява висока степен на социална иновация, се подтиква от социални или обществени цели в името на общото благо;
- печалбите им се реинвестират основно за осъществяването на тези социални цели;
- организацията им или системата на собственост отразява тяхната мисия чрез принципите на демократично управление или широко участие или чрез идеята за социална справедливост.

Доколкото при представяне основните принципи, при всички определения на социална икономика, социално предприятие или предприемачество задължително присъства условието основна тяхна цел да бъде постигането на социално значими цели, е необходимо да разгледаме какво се включва в понятието социално значими цели.

Ето как се определят сферите на дейност и съответно - социално значимите цели, постигнати с тези дейности, в документ на ЕС от 2016 г. /сектор Икономика, отдел Социално предприемачество/ :

„Въпреки тяхното многообразие, социалните предприятия основно оперират в следните четири области:

- Работна интеграция - обучение и интеграция на хората с увреждания и безработните
- Лични социални услуги - здраве, благополучие и медицинска помощ, професионално обучение, образование, здравни услуги, услуги за отглеждане на деца, услуги за възрастни хора или помощ за хора в неравностойно положение
- Местно развитие на необлагодетелстваните райони - социални предприятия в отдалечени селски райони, схеми за развитие / рехабилитация на квартали в градските райони, помощ за развитие и сътрудничество за развитие с трети държави
- Други - включително рециклиране, опазване на околната среда, спорт, изкуство, култура или историческо съхранение, наука, научни изследвания и иновации, защита на потребителите и любителски спортове /<http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises/>:

Бихме искали да обърнем внимание върху факта, че социалната икономика се интерпретира тук като такава с отворен характер, в нея не се включват само организации с дейност, насочена към традиционно социалния сектор и съответно – целева група на хора с недъзи или социално уязвими, а всички онези организации,

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № B2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

които предоставят „социални или публични блага от безспорна полза за обществото“, също – и онези, които „предоставят културни, развлекателни, социални и др. услуги“. Така основното за социалната икономика е акцентът върху обществената полезност на нейната дейност и позицията ѝ между сектора на капитала и на публичния сектор.

Подобна е и интерпретацията на социалната икономика в доклада за социалната икономика на ЕС ^{12/}

Отвореният характер на социалната икономика дава възможност в нея да фигурират както организации и предприятия, обвързани със задоволяване на традиционни потребности, така и такива, които откриват действия в нови потребностни ниши, обвързани с нови социокултурни характеристики на съвременния живот.

България

Както може да се очаква, различните изследователи и колективи представят по различен начин и в различна последователност основните критерии за принадлежност на дадено предприятие към социалната икономика, но в общи линии критериите са сходни. Ще представим някои визии.

Според едно проучване¹³ основните критерии за социално предприятие

- **„Бизнес инициатива** – икономическа дейност, осъществявана по предприемачески начин.
- **Социална цел** – да се постигне устойчива социална промяна за дадена уязвима група или да бъде решен общозначим обществен проблем. За всяко СП измеренията на тази нестопанска цел трябва да са ясни (например: заетост, социална интеграция, включване, опазване на околна среда и т. н.).
- **Институционална независимост** – СП не е създадено от/ не е подчинено на държавен орган или община според вътрешно-организационните си документи;
- **Демократично включване** - решенията за развитието и дейността на бизнес инициативата се взимат при отчитане на желанията и предпочитанията на представителите на съответната уязвима група. Това става чрез вътрешно-

¹² The social economy in the European Union. Report drawn up for the European Economic and Social Committee by the International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy (CIRIEC)

¹³ Проект на Фондация "Помощ за благотворителността в България" в партньорство с Български център за нестопанско право

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

организационни правила на СП или чрез нормативната регулация за дадена правно-организационна форма или дейност (напр. потребителските съвети към доставчиците на социални услуги).

- **Прозрачен начин на управление** – СП спазва общо определени или специфични правила за прозрачност и отчитане пред обществото.
- **Реинвестиране на печалбата** - печалбата от дейността преимуществено и периодично се реинвестира в самата бизнес инициатива, а не се разпределя между отделните членове. Това разширява дейността, осигурява резервен фонд в случай на криза. Гарантира се да няма противоречие между нестопанската цел и икономическата дейност и целесъобразното използване на публичния ресурс, предоставен на социалното предприемачество“

В друга разработка¹⁴ документи, представящи каузата на социалното предприемачество в България като основни се отбелязват следните принципи при социалната икономика:

- върховенство на общността и на социалния предмет на дейност пред печалбата;
- защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност;
- съчетаване на интересите на участниците и общия интерес;
- демократичен контрол от страна на участниците;
- доброволно и открито членство;
- самоуправление и автономност спрямо държавните власти;
- влагане на основна част от стопанския резултат:
 - за следване на целите на устойчивото развитие на дружеството;
 - за задоволяване на специфични потребности на участниците;
 - в полза на колективния интерес.

Показателна за съдържанието, което се влага в понятието социално предприятие има методиката, с която се набира информация за тези организации от Националния статистически институт /НСИ/. През 2012 г. въпросът и поясненията към него за идентифициране социалната насоченост на предприятията е следният:

Вашето предприятие осъществява ли дейности със социална насоченост?

ДА / НЕ

Предприятието Ви има социална насоченост, когато:

¹⁴ напр. вж Erasmus+ SESBA / Social Enterprise Skills for Business Advisers Доклад за състоянието на социалното предприемачество в Европа и как то да бъде насърчено. Национален доклад за България

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № B2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- Над 50% от печалбата регулярно се инвестира в общественополезни дейности:
- Подпомагане на социално уязвими групи;
- Опазване на околната среда;
- Социална иновационна дейност;
- Други общественополезни дейности с благотворителен характер;

и/или над 30% от наетия персонал е от социално уязвими групи

За събиране на статистически данни през 2013г. въпросът и поясненията към него са следните:

Вашето предприятие „социално предприятие“ ли е?

ДА / НЕ

„Социалното предприятие“ се определя като оператор в социалната икономика, чиято основна цел е постигането на положително измеримо социално въздействие, а не генерирането на печалба в полза на собственици или акционери. То работи на пазара като предоставя социални услуги или стоки на лица в неравностойно положение или използва метод на производство на стоки или услуги, в който е заложена социалната му цел. Предприятието Ви е „социално“ когато:

Над 50% от печалбата регулярно се инвестира за постигането на социални цели:

- Подпомагане на социално уязвими групи и/или лица в изолация;
- Опазване на околната среда с въздействие върху обществото;
- Социална иновационна дейност;
- Осъществяване на други дейности, предоставяне и/или производство на услуги и стоки със социална цел;

и/или над 30% от наетия персонал е от социално уязвими групи.

Надяваме се, че в очаквания Закон за социалната икономика/или социално предприемачество ще се избегне както прекалено стесняване на рамката на социалното предприемачество, така и липсата на детайлни изисквания – особено в случаите, в които се получават финансови преференции. Бихме дали пример със закона в Румъния: една достатъчно широка обща рамка, в която общественият интерес, залегнал като цел на социалното предприемачество се определя като всяка дейност в областта на икономиката, културата, изкуствата, обществото, образованието, науката, здравеопазването, спорта, жилищното строителство, опазването на околната среда и традиционните обичаи, насочени към развитие, вкл. и на местните общности. Но и

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

точни параметри и ограничения за т.нар. Социално предприятие с включване - предприятие, в което най-малко 30% от наетите работници и служители принадлежат към една или повече категории уязвими групи и най-малко 60% от общата стойност на доходите или - където е уместно, от активния баланс, се реинвестира за развитие на социалното предприятие.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

5. Правно-организационни форми на регистрация и дейност

В България, както и в голяма част от европейските страни, се срещат различни правно-организационни форми на създаване и функциониране на социални предприятия. В зависимост от приетия като основа принцип на класификация са възможни различни типологии.

Логично те не се различават особено в съдържателно отношение, доколкото реално действащите форми за регистрация са ограничен брой и са фиксирани в нормативни документи. Разликите са по-скоро в методиката на подреждането им.

В Националната концепция за социална икономика се разглеждат следните правноорганизационни форми, чрез които се развива социалното предприемачество:

- 1)“ Социални предприятия – юридически лица с нестопанска цел: „неправителствени организации, развиващи стопанска дейност с изразен социален ефект спрямо лица от уязвимите групи в най-широк смисъл: подобряване на жизненото им равнище, осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и/или други форми на пряка подкрепа, чийто краен резултат е активното им социално включване.“;
- 2) Социални предприятия – търговски дружества (ЕООД), собственост на юридически лица с нестопанска цел, като „прихода от дейността на дружеството използват за социални цели.“;
- 3) Социални предприятия по Закона за интеграция на хора с увреждания – кооперации или специализирани предприятия (търговски дружества) на и за хора с увреждания – „прозрачните и демократични принципи на управление ги правят особено подходяща форма на предприемачество в областта на социалната интеграция.“;
- 4) Социални предприятия – кооперации, но само ако „отговаря на индикаторите за социални предприятия.“

Според типология, получена чрез анализ на действащи социални предприятия¹⁵, те биват два вида:

¹⁵ В изследването „Социалните предприятия: Случаят България“. „В рамките на проекта са проведени 30 дълбочинни интервюта с ръководители на социални предприятия в страната; • В София, Пловдив, Пазарджик, Стара Загора, Казанлък, Разград, Димитровград, Хасково, Хайредин; • Изследването е осъществено в периода ноември 2013 – февруари 2014 г.; • Обхванати са както функциониращи предприятия, така и организации, които имат проект за социално предприятие и търсят подкрепа и финансиране“.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

А.“ Предприятия, създадени в резултат на бизнес инициатива и функциониращи на пазарен принцип - „предприемачески” тип, или предприятия, при които доминира социалната кауза и печалбата е на заден план:

Предприемачески тип:

- Специализирани предприятия за хора с увреждания;
- Самостоятелни фирми, които са стартирали със собствени ресурси и имат социална кауза;
- Общински специализирани предприятия за хора с увреждания;

Б. С доминираща социална кауза:

- Общински социални предприятия (или публично частни партньорства с участие на общината) – разликата с горния тип (общинските специализирани предприятия) е, че водеща при тях се явява социалната кауза;
- Предприятия на нестопански организации;
- Социални услуги за уязвими групи, които търсят допълнително или устойчиво финансиране чрез предприемачеството, заедно с осигуряване на заетост и социализация. Според формата на подкрепа на рисковите групи:
- Предприятия, които създават заетост/ангажират хора от уязвими групи да участват в производствен процес/предоставяне на услуги;
- Предприятия, които предлагат стандартен продукт/услуга, но със социално влияние;
- Иновативни продукти, които сами по себе си са свързани със социалното подпомагане или революционни социални продукти;
- Предприятия, които предлагат безплатни продукти/услуги или финансово подпомагат уязвими групи.“.

Ето и друг тип класификация на правно-организационните форми:¹⁶

- **ЮЛНЦ** - постигането на нестопанска (включително и социална) цел е водещо; имат законово гарантирана възможност да извършват пряко стопанска дейност, като по закон приходите от стопанската дейност служат за постигане на нестопанските цели на ЮЛНЦ; забранено е разпределянето на печалба, реализирана от извършваната стопанска дейност, между лицата в организацията.

¹⁶ Доклад на фондация "Помощ за благотворителността в България" в партньорство с Български център за нестопанско право www.socialenterprise.bg

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Съществуването им е обусловено от нуждите на хората в дадена общност, като се набелязват ясни начини за задоволяването им. Могат да съчетават публични ресурси с дарителски.

- **Търговско дружество.** За да се доближи до схващането за СП, търговското дружество или трябва да е учредено от ЮЛНЦ, или да предвиди подобни правила във вътрешно устройствените си документи. Тук се включват и Специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, които са търговски дружества, които отговарят на допълнителни критерии относно осигуряване на заетост на хора с увреждания и следва да бъдат вписани в специален регистър в Агенция на хора с увреждания. Те биват разпознавани като социално предприятие по дефиниция“

И трета класификация:

- предприятия от стопанския сектор, включващ кооперации, взаимоспомагателни дружества, бизнес групи за социална икономика, други организации за социална икономика;
- предприятия от нестопанския сектор, включващ организации с нестопанска цел - фондации и сдружения;–
- хибридна форма, включваща елементи от стопанския и нестопански сектор, чието финансиране идва от различни източници - пазарни приходи, публични субсидии, грантове, участие на доброволци и пр.

Да разгледаме последователно различните групи:

1. Предприятия от стопанския сектор. В България обикновено това са .

Стопански предприятия, изцяло насочени към социално въздействие. Най-често срещани са Специализирани предприятия за хора с увреждания - за създаване на заетост или предоставяне на услуги. Те са създадени по Закона за интеграция на хората с увреждания, но и следва да бъдат вписвани в специален регистър на Агенцията на хората с увреждания.

- Общински специализирани предприятия за хора с увреждания като междинен тип между частните и общински социални предприятия.

- Стопански предприятия със социална насоченост, при които се търси уместно разпределение на приходите – обикновено в полза на социалната кауза
- Стопански предприятия без социална насоченост, които обаче целенасочено заделят част от печалбата за допълнителна дейност със социален ефект
- Фирми/дружества, основани върху бизнес идея – напр. старт ъп предприятия; обикновено започващи със самостоятелен капитал. Те са създадени по Търговския закон, но са обвързани и със социални цели

2. Нестопански предприятия

Тази форма е широко разпространена в България. Обикновено това са предприятия, създадени по Закона за юридическите лица с нестопанска цел /ЗЮЛНЦ/. По определение /законът ги задължава/ те:

- имат заложен социални цели за своята дейност;
- при необходимост могат да извършват стопанска дейност /с нормативно разписани параметри /;
- приходите им се реинвестират в дейността със социална цел;

Обикновено ЮЛНС се създават в рамките на общността, към която ще е насочена основната им дейност – това им дава предимството да познават добре потребностите на хората, техните нагласи и интереси, а това е важно за успешната реализация на начинанието. Доколкото обикновено хората, които регистрират ЮЛНЦ, не са се занимавали в търговската сфера, често им липсва опит и търговски умения в сферата на маркетинга и продажбите, управление на фирмата и водене на счетоводство, но това са дефицити, които ако се осъзнаят навреме, могат да бъдат преодоляни с допълнително обучение.

При определени дейности се налагат регистрации на социалното предприятие, например:

- Ако дейността е свързана с посредничество при намиране на работа, е необходима регистрация в Агенция по заетостта;
- Ако дейността е свързана с предоставяне на социални услуги, е необходима допълнителна регистрация в Агенцията за социално подпомагане;

- При дейност, свързана с предоставяне на здравни услуги, организацията следва да се регистрира в Регионалната здравна инспекция
- при провеждане на обучителна дейност – в Национална агенция за професионално образование и обучение и пр.

Според характера на услугата социалните предприятия условно могат да бъдат разделени на такива, които създават заетост за хора от уязвими групи; предлагат услуги със социален характер; предлагат иновативни услуги, свързани с постигане на социално значими цели; предлагат безплатни продукти/услуги на финансово уязвими групи.

6. Финансиране

Възможностите за финансиране на социалните предприятия са няколко:

- **Финансиране със собствен ресурс.** Това спестява на участниците рисковете, гъвкавост и оперативност, но за съжаление обикновено средствата им обикновено са ограничени;
- **Финансиране чрез банкови кредити**

Като правило отпускането на банкови кредити е трудно. Някои фондове осигуряват start-up финансиране - напр. LAUNCHHub и Eleven. Обикновено финансовите облекчения са малки;

- **Рисково финансиране чрез дялово участие** – възможно главно при малки и средни предприятия;
- **Грантово финансиране**, осигурявано чрез европейските оперативна програма Развитие на човешките ресурси 2014-2020. При опцията Процедури на подбор, при стълб Подобряване достъпа до заетост и качество на работните места са открити 32 приоритетни програми; при стълб Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване – 13 приоритетни програми; към стълб Модернизация на институциите на пазара на труда. Социално включване – 17, към стълб Трансационално сътрудничество – 6; в частта Техническа помощ – 1. Ако обобщим: по оперативна програма Развитие на човешките ресурси в периода 2014 -2020 г. в опция Процедурите на подбор се откриват общо 69 приоритетни програми
- В опцията Процедурите за директно предоставяне: прекратените процедури са 5; процедури в процес на изпълнение – 24; процедури в процес на оценка – 16; отворени за кандидатстване процедури – 3. Общо:48 процедури
- Общо в двете опции – 117. Ако съвсем условно приемем, че по всяка процедура спечелват поне 20 кандидати /а те вероятно са повече/ - се получава внушителната цифра от 2350 организации, които ще получат безвъзмездно финансиране!
- Като илюстрация ще представим някои оси: към момента в частта „Процедурите за подбор“ в процес на изпълнение са следните програми: Активно включване; Гъвкави възможности за заетост и обучения; Добри и

безопасни условия за труд; Ново работно място; Активни. В процес на оценка са осите: Специфични обучения; Подкрепа на предприемачеството; Открий ме; Развитие на социалните предприятия; Отворена за кандидатстване е програмата „Транснационални партньорства. В частта „Процедури за директно предоставяне“ са отворени процедури по осите: Подкрепа на лица с увреждания; Социално-икономическа интеграция на уязвими групи; Иновативни заедно и т.н.

- Например при приоритет 5.1. Подкрепа на социалната икономика. Целта е подкрепа за развитието на социалното предприемачество в сферата на преодоляване социалната изолация на лица от рискови групи. Операция - „Нови възможности“ е насочена към подкрепа на общините за осигуряване на заетост и активност на лица от рискови групи; „Шанс за всички“ - схемата е насочена към подкрепа за специализирани предприятия и кооперации за хора с увреждания. Приоритет 5.2. Социални услуги за превенция на социалното изключване и преодоляване на неговите последици. Целта е разширяване на възможностите за подобряване качеството на живот на хората от уязвимите групи и/или техните семейства.

В литературата се посочват и някои недостатъци на проектното финансиране: не дава възможност да се разгърнат уменията за собствено финансиране; често се пораждат съмнения за корупционни схеми при спечелване на проектите; административни, тромави процедури и пр.

- **Приходи от такси за платени услуги** . Този вид финансиране е твърде желателен. За съжаление обаче при него често се изпада в параграф 22 – социалните предприятия като правило доставят услуги на хор, заплашени от бедност, които нямат възможност да заделят по-големи суми за заплащане на услугите, поради което те са ниско платени;
- **Схеми за безвъзмездна финансова помощ** при стартиране на социално предприятие – от държавата; от фондации - примерно по Програма за социално предприемачество на БЦНП /Български център за нестопанско

предприемачество/¹⁷ или Програма Rinker's Challenge на ФПББ /Фондация помощ за благотворителността в България/¹⁸

- **Данъчни облекчения**, но при строг контрол доколко се изпълнява социалната част от дейността на предприятията; известни преференции при участие в процедури за получаване на обществени поръчки; данъчни преференции за дарители в полза на социални предприятия
- Отпускане на **държавни субсидии** при определени условия;

7. Общи статистически данни

Набирането на статистическа информация за разпространението, характера и дейностите всферата на социалната икономика е сравнително затруднено поради няколко принципни причини. Преди всичко те не са отделени като самостоятелен административен сектор. Според възприетата в ESA класификация на секторите¹⁹ звената, извършващи производствени дейности в рамките на националната икономика, са: нефинансови предприятия; финансови предприятия; държавно управление; домакинства (като потребители и предприемачи); организации с нестопанска цел, обслужващи домакинствата, а предприятията от социалната икономика са разпръснати между тези сектори. Като добавим и неяснотите, свързани с определяне принадлежността на дадено предприятие към социалната икономика, разнобоят в подходите за набиране на статистическа информация в държавите- членки на ЕС, различията в правната регламентация /или липсата на такава/ и пр., става ясна

√ ¹⁷ Нестопански организации, които искат да развият бизнес идея в подкрепа постигане на нестопанските си цели, се обучават за разработването на собствен бизнес план, с който кандидатстват в ежегоден конкурс, където три от най-добрите идеи получават награди. БЦНП проследява развитието им в следващите две години. Повечето от спечелилите (около 20) го използват или като start up подкрепа, или за да покрият разходи, свързани с подобряване и надграждане реализирането на идеята си.

√ ¹⁸ *Програма Rinker's Challenge на ФПББ* организира годишни конкурси за предприемачи от 2014г., като подкрепя идеи в начална фаза с обучителна програма, двуетапно финансиране и менторска помощ за съществуващи или новосъздадени екипи. Екипите сами избират правната форма, в която да осъществяват идеите си. Първите 4 екипа получиха стартово финансиране и работят по проектите си от 2015 г.

¹⁹ The European system of national and regional accounts/' (ESA 95),

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

сложността при набиране статистически данни за предприятията от социалната икономика.

В Наръчника на ООН²⁰ са разработени схем и от индикатори, които могат да прилагат при събиране на информация за следните области:

Group 1. Culture and recreation

Group 2. Education and research

Group 3. Health

Group 4. Social services

Group 5. Environment

Group 6. Development and housing

Group 7. Law, advocacy and politics

Group 8. Philanthropic intermediaries and voluntarism promotion

Group 9. International

Group 10. Religion

Group 11. Business and professional associations, unions

В България от 2012 г. се набира статистическа информация за действащите социални предприятия. Класирането става през самоопределяне, като критериите за това са следните: предприятието постига ли социална цел; осъществява ли икономическа дейност; реинвестира ли по-голямата част от печалбата в дейността отколкото да я разпределя между съдружниците. Нашето впечатление обаче е, че информацията се набира непоследователно и спорадично, както и програмата, с която се обработва, има необходимост от доработване.

Статистически данни на европейско равнище:

Днес кооперациите са правно признати в повечето държави от ЕС - Италия, Португалия, Франция, Белгия, Испания, Полша, Финландия, Обединеното кралство и пр. През 2009 г. кооперациите са над 207000 със 108 млн члена, осигуряващи заетост на над 4,7 млн души. В сферата на здравеопазването и социалното подпомагане социални организации оказват помощ на над 120 млн души; през 2010 г. сдруженията в ЕС осигуряват заетост на 8,6 милиона.

²⁰ Handbook of National Accounting Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Ето малко информация по държави . В източника²¹ таблицата включва всички държави от ЕС. Тук тук представяме данни само за България, Гърция и още 1-2 държави за сравнение.

Table 6.1. Paid employment in cooperatives, mutual societies and associations in the EU (2009-2010)

Country	Cooperatives	Mutual societies	Associations	TOTAL
Austria	1,416	61,999	170,113	233,52
Belgium	11,974	13,547	437,020	462,54
Bulgaria	41,300	n.a.	80,000	121,300
Greece	14,983	1,140	101,000	117,123
TOTAL EU-15	3,874,765	325,844	8,605,750	12,806,379
New Member States	673,629	36,788	611,338	1,321,755
TOTAL EU-27	4,548,394	362,632	9,217,088	14,128,134

Table 6.2. Paid employment in the social economy compared with total paid employment in the EU (2009-2010), in thousands

Country	Employment in SE	Total employment	%
Austria	233.53	4,096.30	5.70%
Belgium	462.54	4,488.70	10.30%
Bulgaria	121.3	3,052.80	3.97
Greece	117.12	4,388.60	2.67%

Table 6.3. Evolution of paid employment in the social economy in Europe

Country	Employment in the social economy	Employment in the social economy	Δ%
Austria	260,145	233,528	-10.23%
Belgium	279,611	462,541	65.42%

²¹ The Social Economy in the European Union – Report 2011/

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Bulgaria	n.a.	121,300	n.a.
Greece	69,834	117,123	67.72%

Table 6.4 Evolution of paid employment in the social economy in Europe

Country	Jobs in 2002/2003 Cooperati ves	Jobs in 2002/200 3Associa tions	Jobs in 2009/2010 Cooperati ves	Jobs in 2009/20 10Assoc iations	Δ% Cooper atives	Δ% Associ ations
Austria -	62,145	190,000	61,999	170,113	-0.23%	- 10.47%
Belgium	17,047	249,700	13,547	437,020	- 20.53%	75.02%
Bulgaria	n.a.	n.a.	41,300	80,000.	n.a	n.a.
Greece	12,345	57,000	14,983	101,000	21.37%	77.19%

Table 6.5. Volunteers in the EU, 2011

Country	% of adult population	Number of volunteers
Austria	37%	2,638,255
Belgium	26%	2,341,994
Bulgaria	12%	784,50
Greece	14%	1,355,390

THE SOCIAL ECONOMY IN BULGARIA

Cooperatives and other similar accepted forms	Mutual societies and other similar accepted forms	Associations, foundations and other similar accepted forms
- Consumer cooperatives (1) (2010: 10,300 jobs 826 enterprises 155,000 members) - Worker	- Mutual Savings & Loan (2010: 11 enterprises 12,525 members) (1	Associations, foundations and other non-profit and voluntary organisations (2010: 8,049 organisations

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

cooperatives (2010: 15,000 jobs 235 enterprises 20,000 members) - Agricultural cooperatives (2010: 16,000 jobs 940 enterprises 240,000 members) - Credit unions (2010: 16 enterprises 10,000 members)		1,459,000 members) (1) - Non profit sector (2005: 80,000 jobs 18,305 associations 4,010 foundations Of which : 4,151 public benefit entities) (2)
41,300 jobs 2,016 enterprises 425,000 members	11 entities 12,525 members	80,000 jobs 22,315 entities 1,459,000 members

Source: Doitchinova, J. & Zaimova, D. (University of National and World Economy & Trakian University), based on the Statistical Yearbook 2010, National Statistical Institute. (2) BCNL (2006) and estimate by CIRIEC, based on the Bulgarian National Statistical Institute (BULSTA)

Какви са изводите:

- Социалната икономика е важна част от икономиката в ЕС;
- в новите страни-членки нейният дял е по-нисък от този в първите 15 страни, следователно в тях трябва да се положат повече усилия за нейното развитие;
- в последните години нейният дял последователно нараства;
- основно място в предприятията, принадлежащи към социалната икономика се пада на асоциации, фондации и пр. организации от нестопанския сектор²².

²² Ето оригиналният текст на изводите: „The main conclusion to be drawn is that the **social economy in Europe is very important** in both human and economic terms, providing paid employment to over 14.5 million Europeans, or about 6.5% of the working population of the EU-27 and about 7.4% in the 15 ‘older’ EU Member States. In countries such as Sweden, Belgium, Italy, France and the Netherlands it accounts for **between 9% and 11.5% of the working population**. These aggregates underline the fact that this is a reality which cannot and should not be ignored by society and its institutions.

The second noteworthy conclusion is that, with certain exceptions, **the social economy is relatively small in the new EU Member States in comparison to the 'older' 15 Member States**. Therefore, if the social economy is to develop its full potential in these countries **it needs to reach at least the same level as in other countries in the EU**.

The third conclusion is that the social economy has increased more quickly than the population as a whole in 2002-03 and 2009-10, increasing from the 6% of the total European paid workforce to the 6.5%, and **from 11 million jobs to 14.5 million jobs**.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Според горните данни през 2009-2010 г. в България в кооперациите работят 41 300 души, в сдруженията - 80 000 души, или общо – 121 300 души. Това представлява 3,97% от работещите в държавата. Средният относителен дял за страните от ЕС е 6,53%, а за първите 15 страни-членки – 7,41. Най-високи са процентите при Швеция – 11,16%; Белгия – 10,3%; Нидерландия – 10,23%. Както се вижда, България има много да навакса в това отношение.

Какъв е ръстът на платената зетост в социалната икономика при сравнение на данните от 2002 – 2010 г.: за съжаление няма данни за България, но ако общо за ЕС той е 26,79%, за новите страни-членки /България се отнася към тях/ той е почти двоен – 45,42%. Можем да допуснем, че и в България има значителен ръст на платената зетост в последните 10-15 години – просто защото е била твърде ниска в миналото.

Доброволчеството- все още България значително изостава в това отношение. Ако у нас средният процент доброволци /спрямо общото население е 12%, в Австрия той е 37% , в Белгия - 26% , в Кипър 23% , в Чешка република 23% в Дания 43% и пр.

Правно признаване на отделните форми на организациите от социалната икономика в България имат кооперациите, сдруженията и фондациите, а заимоспомагателните дружества нямат. България е една от малкото държави в ЕС, в която няма специално данъчно третиране на организациите от социалната икономика в ЕС.

Статистически данни за общото състояние на икономиката на България, сравнена със средното състояние на Европейския съюз²³

Източник на информацията е Евростат

БВП НА ЧОВЕК ОТ НАСЕЛЕНИЕТО В СТАНДАРТИ НА ПОКУПАТЕЛНАТА СПОСОБНОСТ /ДАВАМЕ ПЪРВАТА ЧАСТ ОТ ТАБЛИЦАТ/

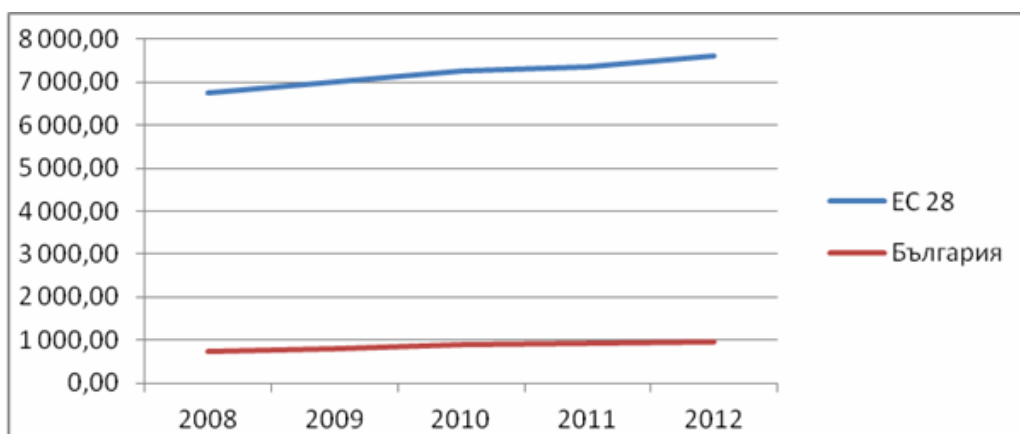
The fourth conclusion is that **associations, foundations** and other similar types are the main social economy ‘family’, comprising most of the social entities / enterprises and about **65%** of the employment in this social sector, including both paid and voluntary work.“

²³ Източник на данните: Евростат; Маринова, Цв. Развитие на социалната икономика в България в периода на криза. НБУ

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

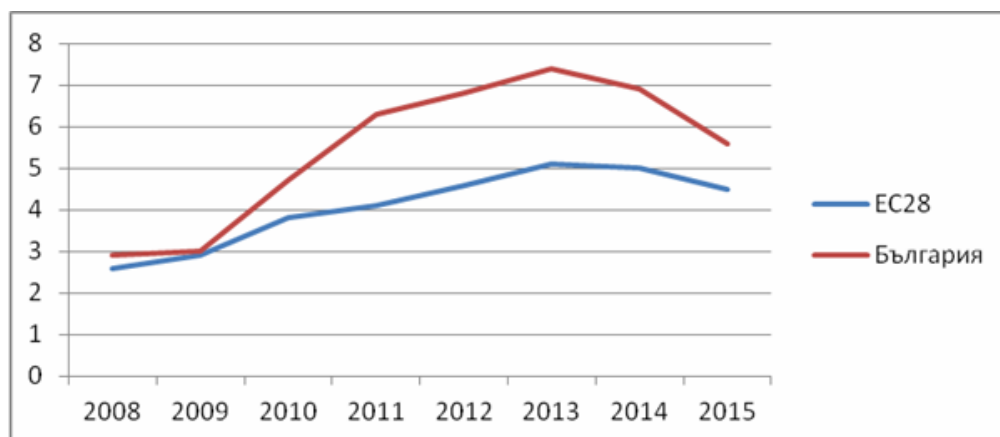
Географска единица	Период от време											
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ЕС (28 държави)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Евروزона (18 страни)	110	110	110	109	109	108	108	108	107	107	107	107
Белгия	121	119	117	115	118	120	120	121	120	119	119	118
България	37	38	40	43	44	45	45	46	46	47	47	49
Чехия	79	79	82	84	85	83	83	82	84	86	87	88
Дания	124	125	123	125	125	129	128	127	128	128	127	124
Германия	117	116	117	117	117	120	123	124	124	126	124	123
Естония	60	64	69	69	64	65	71	74	75	76	75	75
Ирландия	147	148	148	134	129	130	130	132	132	137	181	183
Гърция	93	96	93	93	94	85	75	72	72	72	69	68
Испания	100	103	103	101	100	96	93	91	89	90	91	92

Брутен вътрешен продукт на глава от населението, евро

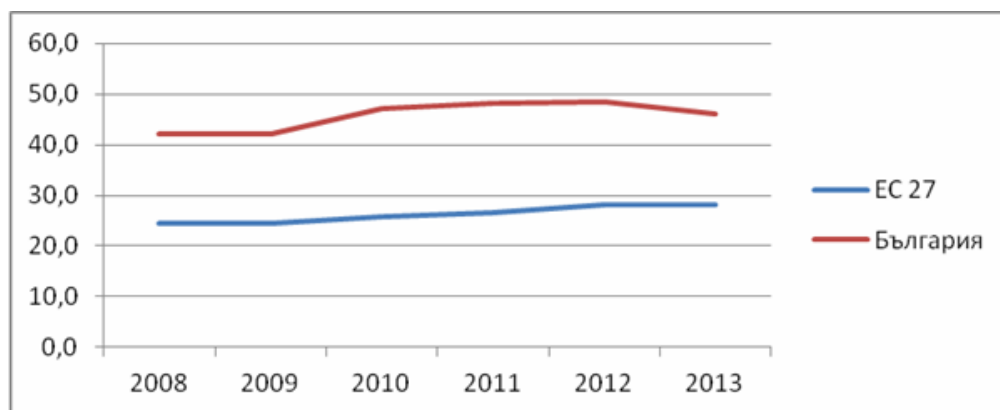

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

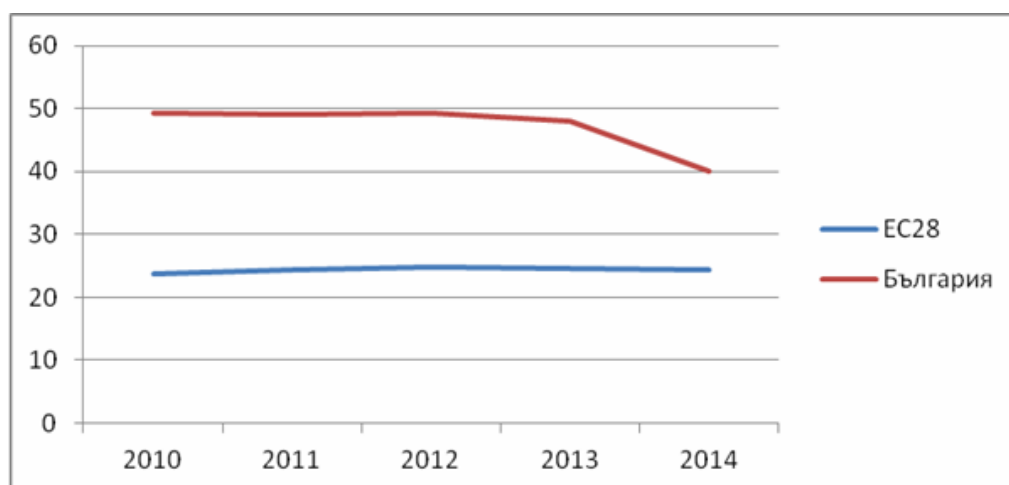
Дългосрочно безработни лица, % от населението

Млади хора в риск от бедност или социално изключване, % от младото население

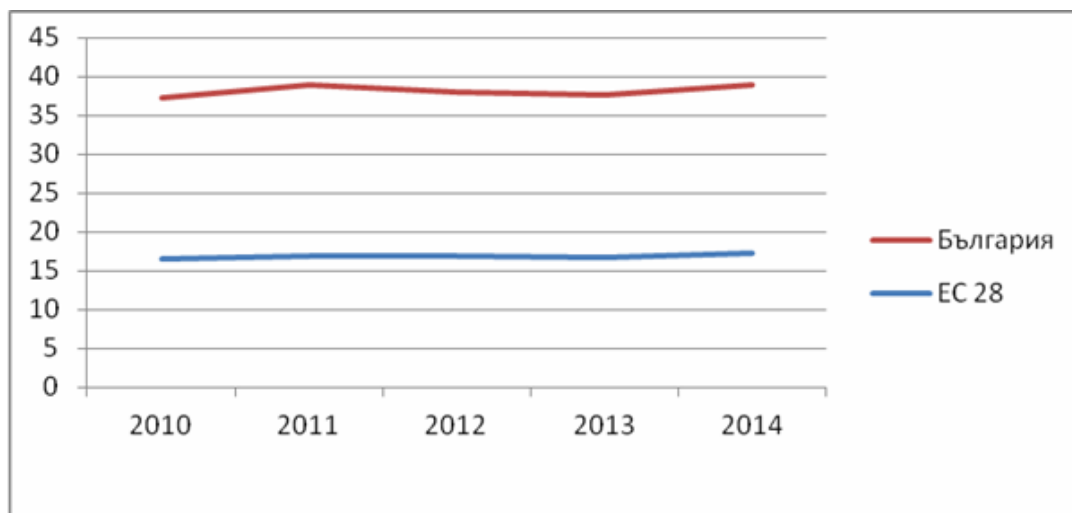

Хора в риск от бедност или социално изключване, % на 1000 човека

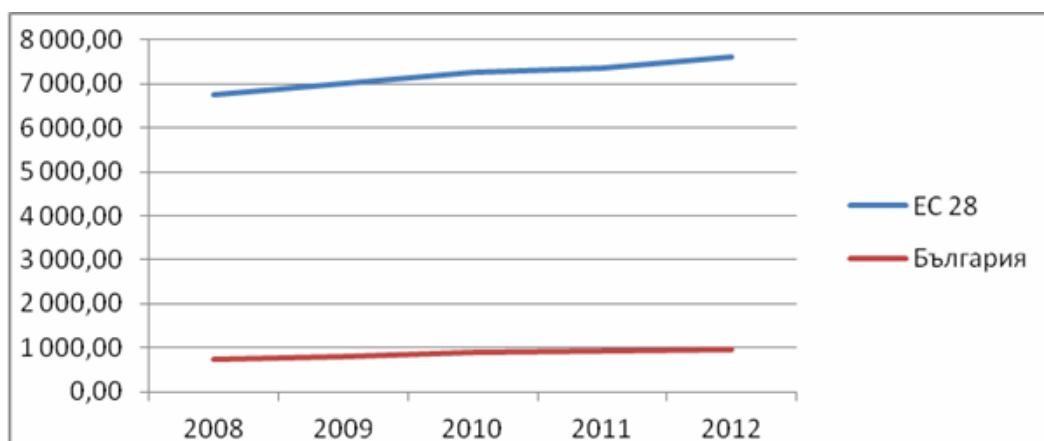

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Хора в риск от бедност след социални трансфери, % от общото население

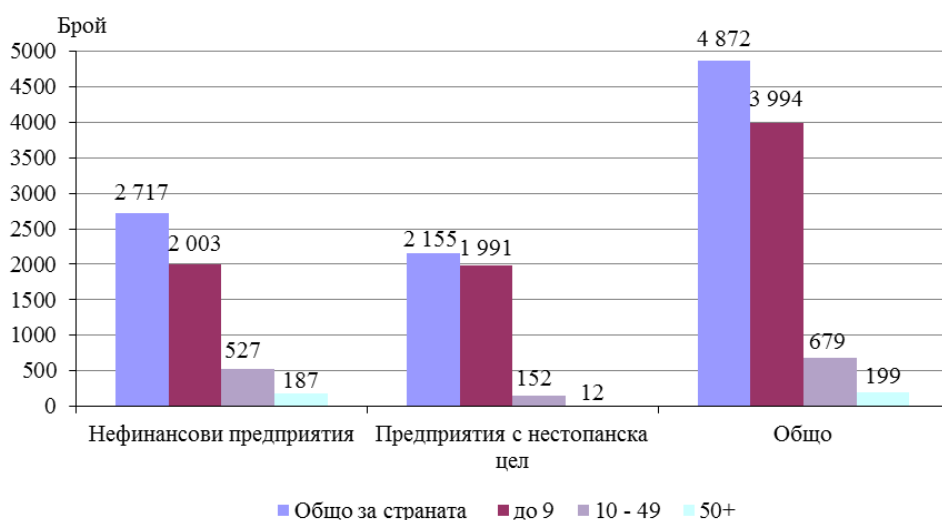
Социални разходи на глава от населението, евро

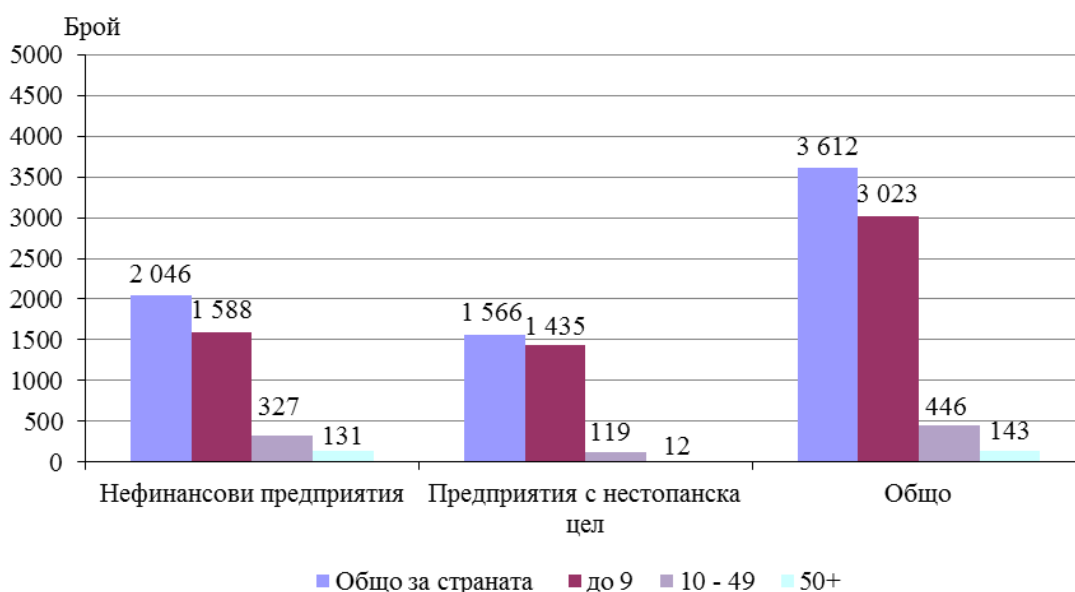
Следват общи статистически данни за социалните предприятия в България. Данните са събрани от Националния статистически институт на принципа на самоопределение на предприятията:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Предприятия, самоопределили се като „социални“ за 2012 г. - общо и по групи според броя на заетите лица

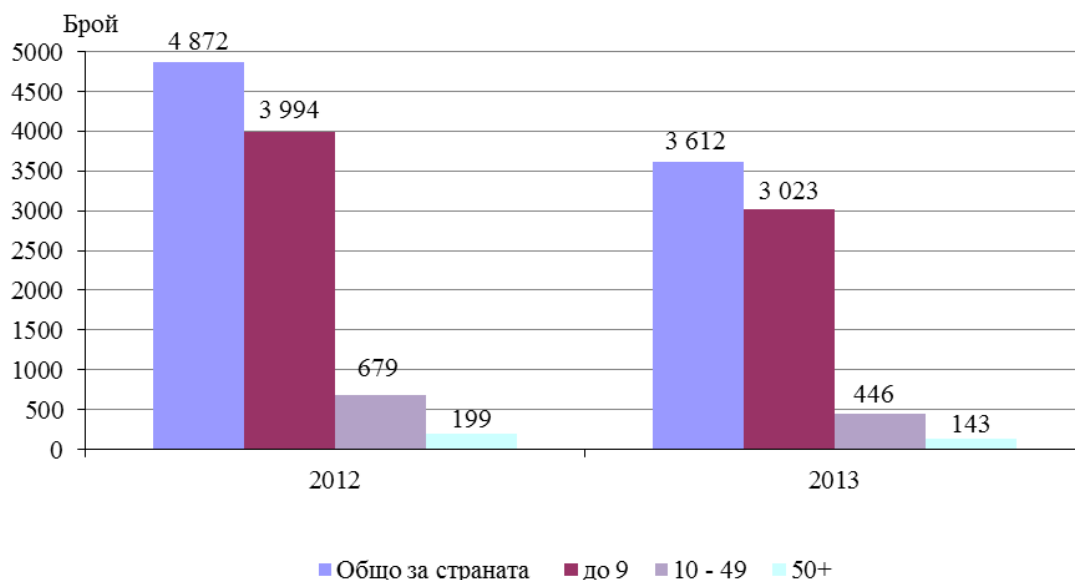

Предприятия, самоопределили се като „социални“ за 2013 г. - общо и по групи според броя на заетите лица

Предприятия, самоопределили се като „социални“ за 2012 и 2013 г. - общо и по групи според броя на заетите лица

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Нефинансови предприятия, самоопределили се като социални според броя на заетите лица за 2013 г.

Брой на заетителица	предприятия	Предприятия с печалба
до 9	1 588	1 023
10 - 49	327	250
50 - 249	112	94
250+	19	14
Общо за страната	2 046	1 381

Финансови показатели в хиляди левове за 2013 г.

Групи предприятия	Оборот	Добавена стойност по факторни разходи	Приходи от дейността	Разходи за дейността	Дълготрайни материални активи
до 9	278 025	48 900	298 302	289 358	163 004
10 - 49	471 932	113 833	523 372	505 292	328 554

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Групи предприятия	Оборот	Добавена стойност по факторни разходи	Приходи от дейността	Разходи за дейността	Дълготрайни материални активи
50 - 249	2 942 382	250 938	2 919 266	2 860 464	467 974
250+	1 682 922	184 023	1 816 657	1 956 084	623 131
Общо за страната	5 375 261	597 694	5 557 597	5 611 198	1 582 663

Брой заети и наети лица за 2013 г.

Групи предприятия	Заети лица [1,2]	Наети лица [1,2]
до 9	4 721	3 808
10 - 49	6 860	6 567
50 - 249	11 323	11 173
250+	9 657	9 610
Общо за страната	32 561	31 158

За 2012 г.от самоопределилите се 4872 предприятия 2717 са регистрирани като търговски дружества и кооперации. Те са реализирали общо 3 597 289 лв. приходи от дейността си и направили 3 419 789 лв. разходи. Най-много социални предприятия има в сферата на търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети (964 броя) и

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

преработващата промишленост (395 броя). Регистрирани като ЮЛНЦ са 2155 от социалните предприятия и едва около 10% от тях реализират печалба.

През 2013 г. социалните предприятия намаляват спрямо 2012 г. - те са 3612. 56% от тях са регистрирани като търговски дружества и кооперации. Сферите на икономическа дейност на социалните предприятия – търговски дружества/кооперации остават непроменени. На печалба са около 1/3 от тях. От регистрираните като ЮЛНЦ 44% социални предприятия едва 5,45% са реализирали печалба от стопанската си дейност - общо 22 116 лв. Но приходите им от нестопанска дейност са около осем пъти по-високи.

Агенцията за хората с увреждания води регистър на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания. По данни на Агенцията за хора с увреждания и на Националното сдружение на работодателите на хора с увреждания към края на 2012 г. в регистъра на АХУ фигурират 131 специализирани предприятия за хора с увреждания. От тях 67 са малки и средни предприятия, а 64 – микропредприятия. Общият брой заети в тях възлиза на около 1200 души, като 30% от тях са хора с увреждания. Само 12% от общо 465 000 лица с увреждания в страната работят. През 2015 г. специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания са 281 и осигуряват заетост на 3 364 души със степен на инвалидност .

С грантове по две от схемите на ОП „РЧР за периода 2007-2013 г. са били подкрепени подкрепени 77 нови предприятия в сферата на социалната икономика и 87 действащи.

По-детайлни и специализирани статистически данни по сфери на дейност ще бъдат представени във втора част.

8. Какви са плюсовете от дейността на социалните предприятия

Ползата за обществото от стимулиране дейността на социалните предприятия е многоплатова. Съвсем условно я разделяме в няколко групи:

- **Полза за развитие на гражданското общество и активност на гражданите**
- съдействат за по-активно участие на хората в гражданския живот и увеличаване на гражданската култура
- Работят ефективно за решаването на значими социални проблеми;
- Проявяват внимание и загриженост към социалните нужди на хората;
- Допринасят за по-равномерно разпределение на богатството и доходите

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- Коригират неравновесията на пазара на труда и разпределение на благата

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Хуманна насоченост на дейността на социалните предприятия

- Основна цел – повишаване на благосъстоянието чрез справедливост на достъпа; достойнство и зачитане;
- свобода и личностно развитие чрез участие и социокултурно включване;
- Съдействат за формиране, развитие и възпроизводство на нова система от ценности, и ценностна ориентация на хора и общности;
 - Осигуряват оцеляване на хора, семейства, домакинства;
 - Интегриране в общността на групи, които трудно си намират работа;
 - Следят на нововъзникващи потребности и търсят начини за ;тяхното задоволяване;
 - Могат да реагират гъвкаво и бързо и да решават нововъзникващи проблеми;

Съдействия за стимулиране и развитие на демократичните процеси в обществото

- Съдействат за развитие на демокрацията с участието на всички;
- Допринасят за разпространение на нов тип сдружаване;
- Участие в процесите на промяна на менталитета по посока на демократизация, гражданска активност, съпричастност към проблемите на другите;
- Утвърждават нов тип взаимоотношения: между индивида и обществото
- Апробират нов тип връзка между индивидуалната независимост и взаимната свързаност; между индивидуалната и колективната отговорност
- Близо са до гражданите и без затруднения улавят промените, пропуските, липсите, потребностите, новите ниши. При тях липсва административният буфер или буферът на капитала с неговата основна преценка доколко е печелившо начинанието

Полза за икономиката. Принос за разпространение на нов тип отношения на работното място

- Важни са с оглед постигане на устойчив икономически растеж
- Гъвкави са по отношение на заплащане, работно време, месторабота

- Помощ при планиране на икономическата политика на държавата, доколкото благодарение на близостта си до гражданите познават на техните социални проблеми и потребности;
- Намират точните решения при избора на цели и инструменти чрез създаване на предприятия от социалната икономика
- Включване в дейността на всички участници, обединени от общата социална цел
 - работници и служители, работодатели, инвеститори, потребители и т. н.
- Осигуряват по-слаба йерархия на работното място и участие на работниците при вземане на решения;
- Иновативност;
- Формират силен сектор на услугите;
- **Принос към развитие на регионите**
- Принос към развитие на икономиката, сектора на услугите на региона
- Съдействат за активиране на селските райони;
- Допринасят за по-тясно сътрудничество между институциите – община, университет, ЮЛНЦ, стопански сектор;
- Принос за социалното приобщаване /не само на хора от социално уязвими групи/, срещу отчуждаването между хората и новите видове изолация;
- Подкрепя на местната култура, традиции и обичаи, изкуства, спорт, местните инициативи.

Всичко това важи с особена сила за географски области с обективни затруднения – примерно граничните райони

9. В каква посока следва да се работи за насърчаване на социалното предприемачество в България

- Да се развие правната основа на социалната икономика и социалното предприемачество;
- Да се постигне сравнителен консенсус при теоретичната рамка на понятията. Но опитът, за съжаление, показва, че това е почти невъзможно: в почти всеки учебник

от сферата на хуманитарните и обществени науки се повтаря рефренът : Има множество определения за

- По-уместна е очертаването на широка рамка на социалната икономика – подобна на тази от Закона за социална и солидарна икономика на Франция.
Ограничаването ѝ до традиционно интерпретираните цели и целеви групи – осигуряване на работа и услуги за хора с увреждания, в неравностойно положение и заплашени от изолация - не съответства на съвременните реалности и не допринася за разгръщане на социалната икономика във все повече сфери, не стимулират гражданите, които биха желали да са активни в желана от тях сфери на дейност в рамките на социалното предприемачество;
- Налице е институционална и обществена незабележимост на социалните предприятия. Това следва да се преодолее с всички съвременни средства, с които разполага обществото днес – вкл. и масмедии, социални мрежи, усилия на държавната и местна власт, образователна система и пр.;
- Практически днес предприятията от социалната икономика не се разпознават като равноправен участник в социалния диалог между правителство, работодатели, синдикати, професионални организации, граждански и бизнес сдружения и пр. А те представляват над 10% от общата картина и имат право да бъдат чути и тяхното мнение да се зачита;
- Още по-активно въвличане на гражданите в разнообразни сфери от социалното предприемачество – като участници, създатели, потребители;
- Акцент върху иновативността – както се вижда, понятия като иновативност, креативност, творчески подходи и пр. рядко се срещат в документите и докладите, свързани със социалната икономика, а според нас това е ядрото на съвременните постижения във всяка област и основна енергия за социалното предприемачество;
- Необходимост от увеличаване на преференциите /не само финансови/ за хората и социалните предприятия, ангажирани със значима обществена кауза;
- Засилване координацията и съвместната работа на всички институции на държавно и местно равнище за провеждане на насърчителна политика, увеличаване на броя и разширяване на обхвата, стимулиране дейността и подобряване работата на социалните предприятия;

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- Необходимо е създаване и поддържане на мрежи развитие на сътрудничеството, координацията и взаимодействието на хоризонтално равнище между социалните предприятия във всяка сфера
- Разширяване на обучението и изграждане на мотивация за организиране и работа в социалните предприятия на младите хора от училищата и университетите – както на теоретично, така и на практическо равнище;

10. Влияние на социокултурния контекст върху състоянието на социалното предприемачество в България

Правени са редица теоретични и емпирични изследвания върху връзката между културните характеристики на дадена държава и развитието на предприемачеството /респективно социалното предприемачество в нея. В голяма част от тях се използва моделът на Х. Хофстеде за основните типове национални култури. По-долу, следвайки подобна методология, ще направим допускания за влиянието на някои аспекти от националния ни манталитет върху състоянието и възможностите за развитие на социалното предприемачество в България.

Ще използваме типологията на Хофстеде за шестте измерения на културите и съответно – шест културни типологии: разположение на културите по оста висока властова дистанция – ниска властова дистанция; индивидуализъм – колективизъм; мъжествени – женствени култури; според степента на избягване на неопределеността/несигурността; култури с краткосрочна и дългосрочна ориентация; култури на въздържанието и култури на угаждането²⁴.

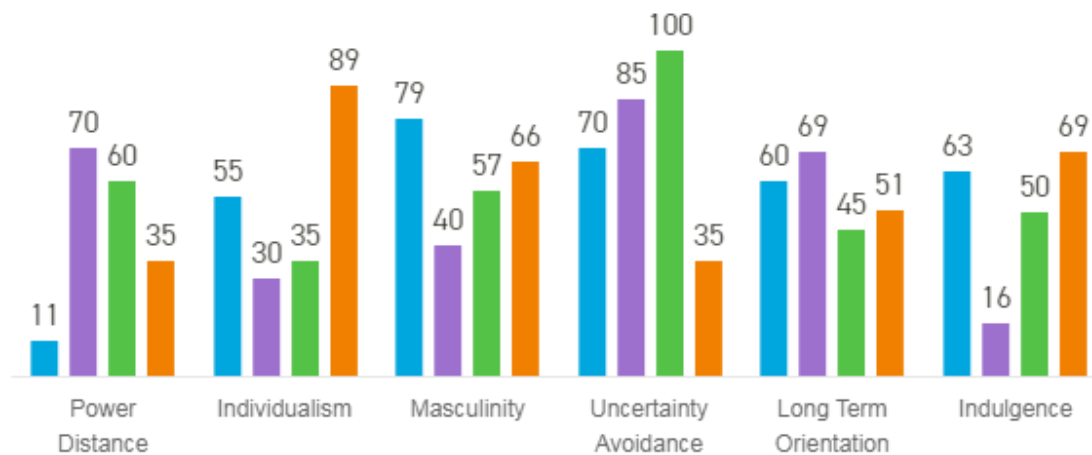
В графиката, представена по-долу, са представени резултатите от проведени проучвания на Център Хофстеде²⁵ по тяхната методика за изследване на шестте основни културни профила. При първата графика избрахме 4 европейски държави - България – като обект на изследването ни, Гърция като партньор в проекта, но и като балканска

²⁴ Hofstede, G. (1991). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. London, UK: McGraw-Hill. В текста използваме преводът на български език: *Култури и организации. Софтуер на ума*. С.1 2001; Hofstede, G., Hofstede, G. J. & Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind (Rev. 3rd ed.)*. New York: McGraw-Hill.; *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context* Geert Hofstede Universities of Maastricht and Tilburg.

²⁵The Hofstede centre <https://www.hofstede-insights.com/>

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

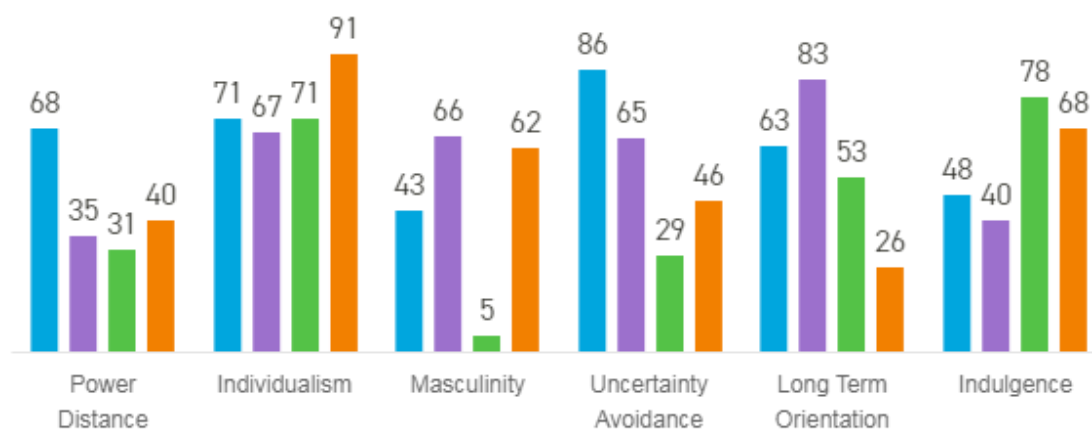
държава с предполагаемо сходен тип културен манталитет, Австрия и Великобритания – за сравнение, като държави от централна и западна Европа с доста по-различен манталитет. Във втората графика се постарахме да включим държави с доста по-различен профил - целта е чрез сравнения ясно да се очертае спецификата на българския манталитет.

Легенда:

България – в лилаво; Австрия – в синьо; Гърция – в зелено;

Великобритания – в оранжево

Легенда

Франция - в синьо; Германия - в лилаво; Швеция - в зелено; САЩ - в оранжево

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Според горните данни България е страна с колективистична култура; с голяма властова дистанция; сравнително женствена култура; с много високо избягване на неопределеността; със сравнително дългосрочна ориентация; в много голяма степен с култура на въздържанието. По-долу ще потърсим връзка между тези културни особености на българския манталитет и посоката на вероятното им влияние върху нагласите за социално предприемачество у нас.

Влияние на присъщия на българската култура колективистичен манталитет върху развитието на социалното предприемачество

Според резултатите от емпирични изследвания, провеждани от български изследователи, а и съобразно резултатите от авторитетния Център Хофстеде, България се отнася към културите от колективистичен тип - резултатите на Център Хофстеде сочат, че балът на България е 30 – тя е с най-колективистична култура от представените по-горе.

Какво означава колективистична култура: голямо влияние на вътрешните групи /на разширено то семейство, малките общности /на етническа, религиозна основа/, по населено място и пр. върху индивида през целия му живот във всяко отношение – социално, емоционално, икономическо, поведенческо и пр., той разчита на тяхната поддръжка, като в замяна се отплаща с лоялност и грижа; стремеж към поддръжане на хармония и избягване на директни конфронтации; запазването на добрите взаимоотношения в групата е по-важно от изпълнението на задачата; неравнопоставеност пред закона /в зависимост от груповата принадлежност и други фактори/ и пр²⁶.

В сферата на работните взаимоотношения колективистичните нагласи се проявяват в няколко основни аспекта /за по-голяма яснота ги представяме в сравнителен план с индивидуалистичните, следвайки анализа на Х.Хофстеде/:

<i>Колективистични култури</i>	<i>Индивидуалистични култури</i>
Отношенията работодател-служител се възприемат от морална гледна точка, подобно на семейни отношения;	Отношенията работодател-служител са договорни и трябва да се основават на взаимна изгода;

²⁶ Х.Хофстеде Култури и организации. Софтуер на ума. С., 2001

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

<p>Назначенията и повишенията вземат предвид вътрешната група на служителя;</p> <p>Управлението е управление на групи;</p> <p>Отношенията имат предимство пред работата.</p>	<p>Назначенията и повишенията би трябвало да се основават само на умения и правилник;</p> <p>Управлението е управление на индивиди;</p> <p>Работата има предимство пред отношенията.</p>
--	--

/Хофстеде 2001: 92/

Въпросът е доколко принадлежността ни към колективистичните култури допринася/или пречи на развитието на социалното предприемачество? Ето някои изводи от научни изследвания:

Първото изследване с автори Кедменец и Страшек²⁷ ползва емпирични данни от мащабно световно проучване на предприемачеството /включително и на социалното предприемачество²⁸.. Анализът на резултатите води авторите до извода, че този фактор не оказва значимо влияние върху развитие на социално предприемачество: „The cultural dimensions of individualism ...have no direct linear associations with social entrepreneurial activities of any kind“.

Малко по-различни са резултатите от изследване на Кр.Хаджиев върху влиянието на колективистичните нагласи в България върху моделите на организация и управление на икономиката: „ Българският мениджмънт се намира в колективната част на континуума, но с външен локус на контрола и засилени очаквания към организацията,

²⁷ Irena Kedmenec & Sebastjan Strašek (2017) Are some cultures more favourable for social entrepreneurship than others?, Economic Research-Ekonomska Istraživanja

²⁸ Global Entrepreneurship Monitor social entrepreneurship study from the year 2009 (Terjesen, Lepoutre, Justo, & Bosma, 2009) изследвани са 54 държави, разпределени в три групи, според етапа на икономическото си развитие : Factor-Driven Economies /тук са напр. Алжир, Ливан, ОАЕ, Саудитска Арабия и пр./, Efficiency- Driven Economies /Аржентина, Бразилия, Чили, Китай, Сърбия, Русия, Гърция и пр. – вероятно тук бихме отнесли и България/, Innovation-Driven Economies /Белгия, Финландия, Франция, Германия и пр./.. Какво е характерно за всяка от групите: „The factor-driven countries have higher shares of exports of primary goods in their total exports. The efficiency-driven countries base their development mostly on scale-intensity, while the innovation-driven countries produce unique goods and services via sophisticated methods“ Критериите за идентифициране на социалните предприятия са: преобладаване на социална мисия, значението на иновациите; ролята на доходите. Резултатите от това мащабно световно изследване показват, че средният процент на социалните предприятия в държавите от трите групи /с ниско, средно и високо икономическо развитие/ са съответно 1,5; 2,0; 2,5. Изводът: колкото по-развита икономически е една държава днес, в по-голяма степен е развито и социалното предприемачество

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

държавата, вътрешния кръг и приятелските отношения. Тази склонност се проявява в дългосрочна обвързаност на индивидите с групата. Иницирането и въвеждането на промени в организационната практика има еволюционен, а не динамичен (революционен) характер. Наличието на силна мотивация към лична изява и проява на инициативност не е обвързана с носенето на отговорност“²⁹.

Доколкото доброволчеството е част от социалното предприемачество, интерес представляват резултатите на С.Финкелщайн за зависимост между националната специфика по оста индивидуализъм/колективизъм и доброволчеството. Той открива зависимост между тях – но не толкова по отношение на готовността за доброволческа дейност, колкото в структурата на мотивите за участие в нея³⁰

Изследването на Брадли и колектив след обстоен анализ на 180 изследвания, публикувани в 40 бизнес и психологически списания стигат до интересни изводи. Ето заключението им във връзка с влиянието на колективистичния менталитет върху предприемачеството:“We found societal institutional collectivism practices negatively associated with entrepreneurial entry, but positively associated with entrepreneurial growth aspirations“.³¹

Какви изводи можем да направим:

Колективистичният тип на българската култура оказва известно влияние върху модела на организация и управление на икономическите процеси - засилени очаквания към ролята на държавата, външен локус на контрол /т.е. причините за неуспеха се формулират през външни фактори/. Ако трябва да се правят промени, предпочита се

²⁹ доц. д-р Кристиян Хаджиев Мултикултурна бизнес среда – управленски подходи, ценности, тенденции и стереотипи НБУ, стр.14

³⁰ Finkelstein, M. A. (2010). Individualism/collectivism: Implications for the volunteer process. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 38, 445–452.

³¹ Bradley L Kirkman, Kevin B Lowe, Cristina B Gibson A quarter century of *Culture's Consequences*: a review of empirical research incorporating Hofstede's cultural values framework in *Journal of International Business Studies* May 2006, Volume 37, [Issue 3](#), pp 285–320|

това да става постепенно. Личната изява и инициативността не се обвързват с поемането на отговорност /както би било редно/. Но не се очертава ясна зависимост между колективистичния манталитет и развитието на социалното предприемачество.

Влияние на присъщото на българския манталитет голямо властово разстояние върху развитието на социалното предприемачество

Резултатите от мащабното изследване на Хофстеде от 90-те години на 20-ти век показват, че хората се различават в отношението им към властта – при някои култури е съвсем приемливо, че при онези, които имат властта, идват и парите, и правото; че властимащите живеят в затворени общности, че държавата и законът ги третира различно от останалите, че ползват допълнителни привилегии, очакват страхопочитание от подчинените си и пр. В други култури подобни нагласи са неприемливи. Върху основата на тези резултати Хофстеде назовава новото културно измерение „властово разстояние“ и съответно – култури с голямо властово разстояние и култури с малко властово разстояние.

Къде е разположена България по тази ос: с получен бал 70 ние сме сред културите с голямо властово разстояние. Ето какво е характерно за тях в сферата на работните отношения /Хофстеде 2001, стр. 49/:

<i>Култури с голямо властово разстояние</i>	<i>Култури с малко властово разстояние</i>
Йерархията в организацията отразява екзистенциалното неравенство между тези на върха и тези на дъното;	Йерархията в организацията означава неравенство на ролите и се установява за удобство;
Централизацията е популярна;	Децентрализацията е популярна;
Големи различия в заплащането между върха и дъното на организацията;	Малки различия в заплащането между върха и дъното на организацията;
Подчинените очакват да им се казва какво да правят;	Подчинените очакват с тях да се консултират;
Идеалният шеф е доброжелателен автократ или добър баща;	Идеалният шеф е изобретателен демократ;
Привилегиите и символите на статуса са и очаквани, и популярни.	На привилегии и символи на статуса се гледа с недоверие.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Доколко голямата властова дистанция оказва влияние върху социокултурния климат за разширяване на социалното предприемачество в България?

Резултатите от изследването на Кедменец и Страшек говорят за наличие на обратнопропорционална зависимост между властовото разстояние и създаването на подходящ климат за развитие на социалното предприемачество: “The data appear to support the negative relationship between the national level of power distance and social entrepreneurial activity, at least for the period under study and the countries examined“. Следователно колкото е по-висок индексът на властово разстояние, толкова в по-малка степен хората са склонни да се занимават със социално предприемачество. Защо е така?

Българите предпочитат йерархичните взаимоотношения на работното място /но и не само там – също и в семейството, училището, в политиката и в държавата/; изказването на мнение, което е различно от това на началника, не се толерира; работниците и служителите не участват при вземането на решения; централизацията на властта е приемлива и очаквана; работниците не проявяват инициатива, те очакват началникът да им каже какво да правят – всички тези особености в никаква степен не допринасят за проява на желание и мотивация за иновативност, създаване на социално предприятие и съдействие за неговото развитие и просперитет. Характерното за българския манталитет голям властово разстояние влияе негативно върху развитието на социалното предприемачество у нас.

Според нас за поддържането на манталитет, свързан с голяма властова дистанция допринася и почти половин вековният социалистически режим в страната, който силово налагаше точно такива отношения. А това подозрително прилича на целенасочено изграждан манталитет, свързан с т.нар. „придобита безпомощност“.

Няколко са посоките на влияние на културата, свързана с голямо властово разстояние, върху отношението към социалното предприемачество /позоваванията са по книгата на Кедменец и Страшек/:

- хората от култури с голяма властова дистанция не са склонни да проявяват висока загриженост - както на по-ниско равнище в рамките на работата им, така

и за по-глобални проблеми /като защита на природата например/³², а ядрото на социалното предприемачество е именно това – да си загрижен за общността и да търсиш начини да помагаш.

- друга посока на негативното влияние на голямата властова дистанция е отношението към иновациите – хора от култури с голяма властова дистанция не са склонни да проявяват гъвкавост и да приемат иновационни идеи и практики.
- характерно за тях е и друго /също противоположано на социалното предприемачество/- те имат висока толерантност към социалното неравенство ³³.
- и още нещо, установено от Ринглов и Золо³⁴ - голяма властова дистанция като характеристика на манталитета влияе отрицателно на корпоративната отчетност – а това също е вредно за социалното предприемачество.

Тук е мястото обаче да споменем още един резултат: Според изследване на Коельо³⁵ в държавите с по-високо властово разстояние производствените компании по-често се занимават с разработване на иновации.

Влияние на присъщата за българския манталитет женственост върху развитието на социалното предприемачество

По аналогия с обичайно приетите в обществото джендър особености на мъжете и жените, Хофстеде нарича следващата опозиция така: мъжествени и женствени култури. Докато за хората от мъжествените култури е характерна борбеност, амбициозност, стремеж към високи постижения и лидерство, състезателен дух, решаване на конфликтите с борба и пр., на женствените култури са присъщи гъвкавост, грижа за слабите, скромност, внимателност и съчувствие, разрешаване на конфликтите с преговори; афинитет към равенството, солидарността и качеството на живота.

³² Waldman, D. A., Sully de Luque, M., Washburn, N., House, R. J., Adetoun, B., Barrasa, A., ... Wilderom, C. P. M. (2006). Cultural and leadership predictors of corporate social responsibility values of top management: A GLOBE study of 15 countries. *Journal of International Business Studies*, 37, 823–837. doi:10.1057/palgrave.jibs.8400230 /позоваване по.../

³³ Rinne, T., Steel, G. D., & Fairweather, J. (2012). Hofstede and Shane revisited the role of power distance and individualism in national-level innovation success. *Cross-Cultural Research*, 46, 91–108. /позоваване по...

³⁴ Ringov, D., & Zollo, M. (2007). The impact of national culture on corporate social performance. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 7, 476–485. /позоваване по...

- ³⁵ Coelho, D. A. (2011). *A study on the relation between manufacturing strategy, company size, country culture and product and process innovation in Europe*. *International Journal of Business and Globalisation*, 7(2), 152-165.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

България със своя бал от 40 точки се отнася към женствените култури. В сферата на работата разликата между мъжествените и женствените култури се изразява в следното:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

<p><i>Женствени култури</i></p> <p>Работи, за да живееш;</p> <p>Мениджърите използват интуицията си и търсят съгласие;</p> <p>Ударение върху равенството, солидарността и качеството на работния живот;</p> <p>Разрешаване на конфликти посредством компромиси и преговори.</p>	<p><i>Мъжествени култури</i></p> <p>Живей, за да работиш;</p> <p>От мениджърите се очаква да бъдат решителни и да се налагат;</p> <p>Ударение върху справедливостта, надпреварата между колегите и свършената работа;</p> <p>Разрешаване на конфликти посредством борба докрай.</p>
---	---

/Хофстеде 2001:133/

Има ли зависимост между типа култура по оста женственост-мъжественост и социалното предприемачество? Според резултатите от цитираното изследване, има – социокултурният климат при женствените култури е по-подходящ за развитие на социалното предприемачество: „Also, the rate of young social entrepreneurial ventures is associated with lower levels of masculinity“.

Следователно такива характеристики на нашата „женствена“ култура като грижа за другите, качеството на живот като ценност, позитивно отношение към равенството, солидарността и добрата работна среда, разрешаването на конфликтите с компромиси допринасят за интереса и стимулират социалното предприемачество у нас.

Влияние на присъщото за българския менталитет силно избягване на несигурността върху развитието на социалното предприемачество

Животът ни е изтъкван от неопределеност и несигурност, което генерира базова тревожност. Културите се различават според чувствителността си към базовата неопределеност и несигурност на живота и съответно си изработват различни механизми за нейното / поне частично/ неутрализиране.

Ето как се проявяват различията това в сферата на работата:

<p><i>Култури със силноизбягване на несигурността</i></p> <p>Емоционална потребност от правила, дори ако са неприложими;</p> <p>Времето е пари;</p> <p>Емоционална потребност да си зает;</p> <p>вътрешна потребност от усилената работа.</p> <p>Точността е естествена характеристика;</p> <p>Потискане на нестандартни идеи и поведение; съпротива към нововъведенията;</p> <p>Мотивиране чрез сигурност и зачитане или принадлежност</p>	<p><i>Култури със слабо избягване на несигурността</i></p> <p>Не бива да има повече правила от абсолютно наложителното;</p> <p>Времето е ориентационна рамка;</p> <p>Чувство за спокойствие при бездействие;</p> <p>усилената работа само когато се налага;</p> <p>Точността трябва да се учи;</p> <p>Понасяне на нови нестандартни идеи и поведение;</p> <p>Мотивиране чрез постижения и зачитане или принадлежност.</p>
---	---

/Хофстеде 2001:174/

Както се вижда от горната графика, България със своите 85 точки е държава със силно избягване на неопределеността.

Това означава, че не обичаме особено промените, отнасяме се доста нетърпимо към необичайно поведение и идеи, новото ни плаши, обичаме да има правила /които обаче нарушаваме /, предпочитаме да сме вечно заети и да работим упорито /имаме поговорка „Залудо работи, залудо не стой“, сигурността е важен елемент от ценностната ни система. Страхът от провали е силен и ни пречи да поемаме рискове. Неспкойни сме, изживяваме ситуациите на промяна като силно стресови.

Спрямо тази особеност на менталитета изводите на Брэдли и кол. са следните:

„Uncertainty avoidance practices were negatively associated with entry but not with growth aspirations, and performance orientation practices were positively associated with entry“.³⁶

Според проучването на Кр.- Хаджиев в България, „В работния процес високите стойности на този показател се изразява в напрежение; високи нива на стрес; слаба

³⁶ Bradley L Kirkman, Kevin B Lowe, Cristina B Gibson A quarter century of *Culture's Consequences*: a review of empirical research incorporating Hofstede's cultural values framework in *Journal of International Business Studies* May 2006, Volume 37, [Issue 3](#), pp 285–320|

инициативност; избягване на непознати рискове; нежелание да се работи в екип; отрицателно отношение към промяната; игнориране на обучението, в което липсват категорични формули (като курсове по стратегия, лидерство и работа в екип)³⁷.

Подобни са изводите на К.Каменов и кол. : „, Индивидите в българските организации са програмирани да чувстват, че всичко различно е опасно; имат съпротива към промяната; настроени са песимистично за възможността да повлияят на решенията, взимани от структурата на властта. Разработването на детайлни планове и избягване на риска е основна част от инструментариума на управлението. Фокусът се поставя върху *стратегическото планиране (разполагане на предварително дефинираните стратегически цели във времето)*, а *импровизирането* се възприема като *хаотични действия* в неограничена среда, породени от конюнктура, вместо като *свободни и целенасочени действия в рамките на корпоративната стратегия*.³⁸

С характерното за нас силно избягване на несигурността можем да очакваме, че не сме склонни да поемаме рискове, да сме ентузиазирани от евентуални промени, да се стремим към иновативност, енергичност и поемане на инициатива – а това са все характеристики на истинското социално предприемачество.

Извод: силното избягване на несигурността като страна от нашия манталитет е препятстващ фактор за разгръщане на социално предприемачество у нас.

Влияние на присъщата за българския манталитет дългосрочна ориентация върху развитието на социалното предприемачество

Присъщо на манталитета на хората от някои култури е да са много спестовни, ценена добродетел при тях е да работят усилено, възможно е да посвещават живота си на възвишени, далечни идеали, опитват се да адаптират традициите към съвременния контекст; за постигане на главните си цели са готови да жертват дори репутацията си. Това е една прагматична култура. Хофстеде я нарича култура с дългосрочна ориентация. В другия край на оста са културите с краткосрочна ориентация – за тях е характерно следното: за тях репутацията е на първо място и се пази с всички сили;

³⁷ Кристиян Хаджиев Мултикултурна бизнес среда – управленски подходи, ценности, тенденции и стереотипи НБУ *

³⁸ Каменов, К., Кр. Хаджиев, Н. Маринова (2005) Управленският процес и екипната дейност., София, НБУ, стр. 125

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

социалният натиск „да не изоставаме от съседите“ е много силен и в името на това могат да се правят неадекватно големи разходи; очакват се и са желани бързи резултати от работата, тук и сега; личната стабилност е високо ценена; спестяването не е популярно.

В сферата на работните отношения профилът на двата типа култури е следният:

<i>Култури с дългосрочна ориентация</i>	<i>Култури с краткосрочна ориентация</i>
Адаптиране на традицията към съвременния контекст;	Зачитане на традициите;
Зачитане на социалните и статусни задължения в определени граници;	Зачитане на социалните или статусни задължения независимо от цената;
Пестеливост, пестене на ресурсите;	Социален натиск да си вкряк със съседа, дори ако това означава да харчиш повече, отколкото можеш да си позволиш;
Висока квота на спестяванията, фондове на разположение за инвестиции;	Ниска квота на спестяванията, малки суми за инвестиции;
Постоянство при бавни резултати.	Очакване за бързи резултати. Загриженост за запазване на лице;
Желание да се подчиняваш заради определена цел;	Желание за притежание на истината
Желание за зачитане на изискванията на Доброделелта	

/Хофстеде 2001:242/

Със своите 69 точки България се разполага в сегмента на прагматичните култури. По преценка на екипа на Х.Хофстеде, „в общества с прагматична ориентация хората вярват, че истината зависи в голяма степен от ситуацията, контекста и времето. Те показват способност да адаптират традициите лесно към променените условия, силна склонност към спасяване и инвестиране, пестеливост и постоянство в постигането на резултати“.

Как се отразява умерената ни дългосрочна ориентация и прагматичната насоченост върху бизнеса: „Ефектите върху бизнеса се изразяват в склонност към спестяване и инвестиране на свободните финансови средства. Поведението на мениджмънта се характеризира с постоянство и упоритост в процеса на реализиране на планираните цели, нулева толерантност към противоречията, търсене на абсолютната истина и

стабилността при доминиране на потребността от получаване на съгласувана информация“.³⁹

Анализът на Кедменец и Страшек показва, че „Social entrepreneurship is more expressed in countries with greater short-term orientation, at least when it comes to innovation-driven economies. Hopefully, these results will represent an additional piece in the long-term orientation puzzle“.⁴⁰

Извод: умерената дългосрочна ориентация оказва по-скоро слабо негативно влияние върху нагласите за социално предприемачество при българите.

Влияние на присъщата за българския менталитет култура на въздържанието върху развитието на социалното предприемачество

Културите се различават и по начина, по който се отнасят към, най-общо казано, удоволствията в живота. Някои култури се отнасят позитивно и с разбиране към свободното задоволяване на основни и естествени човешки нужди, носещи радост и и наслада на хората. Други култури се отнасят с голяма строгост и аскетизъм към удоволствията, които хората могат да си позволят и съответно създават санкциониращи социални норми в това отношение. Хората, принадлежащи към първия тип култури, са по-скоро с вътрешен локус на контрол – сами оказват контрол над своя живот и емоции, докато хората от култури на въздържанието регулират тези страни от живота си под въздействието на външни фактори и санкции.

България има много нисък резултат от 16 в това измерение, което означава, че характерна за нея е силно въздържаща се култура. Хората от това културно измерение са доста песимистични, склонни към цинизъм. Въздържат се да удовлетворяват /поне явно/ своите желания. Не отделят много внимание да прекарват добре и с удоволствие свободното си време. В редките моменти, когато отделят време за себе си, време да се погледят, правят това със скрито чувство за вина. Силно ограничено са в поведението си от социалните норми.

³⁹ Генов, Ю., (2004) Защо толкова малко успяваме, София, Изд. „Класика и стил“, с. 208.

⁴⁰ Irena Kedmenec & Sebastjan Strašek (2017) Are some cultures more favourable for social entrepreneurship than others?, Economic Research-Ekonomska Istraživanja

Тук отново ще се позовем на изследването на Кедменец и Страшек с един по-голям цитат:

„Although the indulgence dimension is sometimes presented as an indicator of hedonistic lifestyle, research shows that there is a negative relation between indulgence and tax evasion, and a positive one between indulgence and human development index (Gaygisiz, 2013; Réthi, 2012). As a cultural value, indulgence also refers to a perception that one’s life is in his/her own control, while restraint refers to a perception of helplessness (Hofstede, 2011). For example, in response to some disability, individuals from an indulgence culture feel that they have control over their participation in life activities, while the individuals coming from a background of cultural restraint may be less involved in functional activities (American Speech-Language-Hearing Association, 2014). Since social entrepreneurship includes work integration social enterprises, which encourage the employment of vulnerable groups, the following hypothesis is posed: Countries with higher indulgence (IND+) in the general population will have higher levels of social entrepreneurship“

Ще обърнем внимание на следните моменти:

- хората от култури с присъщ хедонистичен стил на живот по-рядко укриват данъци;
- индексът за растеж притях е по-висок⁴¹ /позоваванията са по труда на Кедменец и Страшек/
- на хората от тези култури е по-присъщ вътрешен локус на контрол, нагласата, че техният живот зависи от тях самите, докато на хората от култура на въздържанието е присъщ по-скоро външен локус на контрол,
- хората от културите на въздържанието по-често се чувстват безпомощни⁴²;
- хората с увреждания от първия тип култури в по-голяма степен живеят с усещане, че могат да контролират социалната си активност, докато от втория не са склонни да се въвличат във функционални активности⁴³

⁴¹ Gaygisiz, E. (2013). How are cultural dimensions and governance quality related to socioeconomic development? *The Journal of Socio-Economics*, 47, 170–179.

⁴² Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1–26. doi:10.9707/2307-0919.1014

⁴³ American Speech-Language-Hearing Association. (2014). Examples of cultural dimensions. Retrieved November 21, 2014, from <http://www.asha.org/Practice-Portal/Professional-Issues/CulturalCompetence/Examples-of-Cultural-Dimensions/>

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

За съжаление присъщата ни ясно изразена култура на въздържанието и външен локус на контрол не допринасят много за изграждане на позитивни нагласи за занимания със социално предприемачество. Що се отнася до нагласите на хората с увреждания за включване в социалния живот, получаваме потвърждения от редица изследвания в България, че голяма част от тях наистина пасивно очакват някой да прояви особени усилия да ги вклюва, самите те нямат усещането, че съобразно възможностите си, разбира се, държат своя живот в своите ръце.

Изводи

Според резултатите от изследванията особеностите на българския менталитет като социокултурен фактор за развитие на социалното предприемачество са по-скоро в негативната част на скалата, доколкото:

- можем да приемем, че присъщият ни колективизъм /бал 30/ е по-скоро неутрален фактор;
- високата властова дистанция/бал 70/ оказва негативно влияние;
- женственият характер на културата ни /бал 40/ е подкрепящ социалното предприемачество фактор;
- особено високото избягване на несигурността /бал 85/ е силен негативен фактор;
- умерено дългосрочната ориентация е по-скоро негативен фактор;
- културата на въздържанието /бал 16/ е по-скоро негативен фактор.

Но, разбира се, това са относителни неща. Социокултурните фактори действат в синхрон с всички останали фактори. Добре е да сме наясно с тях, да се съобразяваме с тях в усилията да намерим най-верните подходи за развитие на социалното предприемачество.

Б. СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ВСФЕРАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ

1. Индикатори за качеството на живот в Благоевградска област като основен фактор за здравето на хората

Според изследване на Световната здравна организация, а и на други изследователи, за състоянието на здравето на съвременния човек относителният дял на основните влияещи фактори е следният:

- Условия и начин на живот на хората – 50-52%
- Състояние на окръжаващата среда – 20%
- Генетични фактори – 15-20%
- Медицинско осигуряване – 7-8%

Какво излиза: средностатистически качеството на лечебната здравна помощ има най-ниско влияние върху здравното ни състояние - едва 7-8%! Най-важни се оказват условията и начина на живот на хората – тяхното влияние се оценява на внушителните 50-52%! Като добавим и състоянието на окръжаващата среда /20%/ се оказва, че над 2/3 от влияещите фактори са свързани със средата и начина ни на живот!

В таблицата по-долу се представя влиянието на различните фактори за състоянието на здравето ни – както фактори, укрепващи здравето, така и увреждащите здравето:

Сфера на влияние на факторите	Фактори	
	Укрепващи здравето	Вредящи на здравето
Генетични (15-20%)	Здрава наследственост. Липса на морфо-функционални предпоставки за възникване на болести	Наследствени болести и нарушения. Наследствена предразположеност към

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

		заболявания
Състояние на околната среда (20-25%)	Добри битови и производствени условия, благоприятни климатични и природни условия, екологически благоприятна среда на обитаване	Вредни условия на бит и производство, неблагоприятни климатични и природни условия, нарушаване на екологическата обстановка.
Медицинско осигуряване (10-15%)	Медицински скрининг, високо равнище на профилактични дейности, своевременна и пълноценна медицинска помощ	Липса на постоянен медицински контрол върху динамиката на здравето, ниско равнище на първична профилактика, некачествено медицинско обслужване
Условия и начин на живот (50-55%)	Рационална организация на жизнеността, уседнал начин на живот, адекватна двигателна активност, социален и психологически комфорт, пълноценно и рационално хранене, липса на вредни навици и пр.	Липса на рационален режим на жизненост, миграционни процеси, хипер или хиподинамика, социален и психологически дискомфорт, неправилно хранене, вредни навици

Само ще отбележа /това ще се разгледаподробно по-нататм/, че за социалното предприемачество огромна ниша се очертават усилията за подобряване качеството ни на живот. А с това се влияе директно върху системата на здравеопазване /.

В Доклада на СЗО/клон Европа „Здраве 2020“ се акцентира върху подобряване на здравето чрез постигане на по-високо качество на условията за живот и повишаване благополучието на гражданите. Влияещите фактори можем условно да разделим на:

- външни фактори - околната среда, работеща системата по здравеопазване, доходи
- вътрешни фактори – менталитет, мотивации, нагласи на населението..

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Оказва се, че лошото ни здраве се формира в най-голяма степен извън системата на здравеопазването, но това обикновено не се отчита и всичко се прехвърля на „болната ни“ система на лечение и не се обръща достатъчно внимание на профилактиката, на запазването на здравето.

Необходимо е да се дават повече средства за запазване на здравето, за изграждане на мотивация и практикуване на здравословен начин на живот. Тук ролята на социалното предприемачество – и то разбирано в най-широк смисъл /а не ограничено в рамките на социално уязвимите групи и хората с увреждания/– е незаменима. Да разгледаме състоянието на елементите, влияещи върху качеството на живот на населението в Благоевградска област.

Обща картина

Област Благоевград се простира върху площ от 6449 кв. км. И включва следните 12 общини:

Община Банско: с два града – гр. Банско и гр. Добринище и 7 села;

Община Белица: с град Белица и 11 села;

Община Благоевград: с град Благоевград и 25 села;

Община Гоце Делчев: с град Гоце Делчев и 10 села;

Община Гърмен със 16 села;

Община Кресна: с град Кресна 8 и села;

Община Петрич: с гр. Петрич и 53 села;

Община Разлог: с град Разлог и 7 села;

Община Сандански с градовете Сандански и Мелник и 52 села;

Община Сатовча: с 14 села;

Община Симитли: с град Симитли и 9 села;

Община Струмяни: с 21 села;

Община Хаджидимово: с град Хаджидимово и 14 села;

Община Якоруда: град Якоруда и 4 села.

По критериите на Европейската система на градските центрове /ESPON Благоевград се отнася към второто ниво; Петрич, Сандански, Банско и Разлог са в трето ниво и останалите 5 - към четвърто ниво.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Населението в Благоевградска област наброява 307882 души, което представлява 4.4% от населението на България /6-та по брой население в България/.

В сравнение с 2001 г. населението в областта е намаляло с 20643 души, или с почти 6%. За сравнение: през 1934 г. населението в областта наброява 205511 души. Оттогава то е нараснало до днешните 323552 души, което като относителен дял е ръст от 57%.

Ето разпределението на населението по общини:

Благоевград	307 882
Банско	12 868
Белица	9 426
Благоевград	75 583
Гоце Делчев	30 022
Гърмен	14 861
Кресна	5 279
Петрич	50 110
Разлог	19 627
Сандански	37 763
Сатовча	14 353
Симитли	13 515
Струмьяни	5 151
Хаджидимово	9 314
Якоруда	10 0

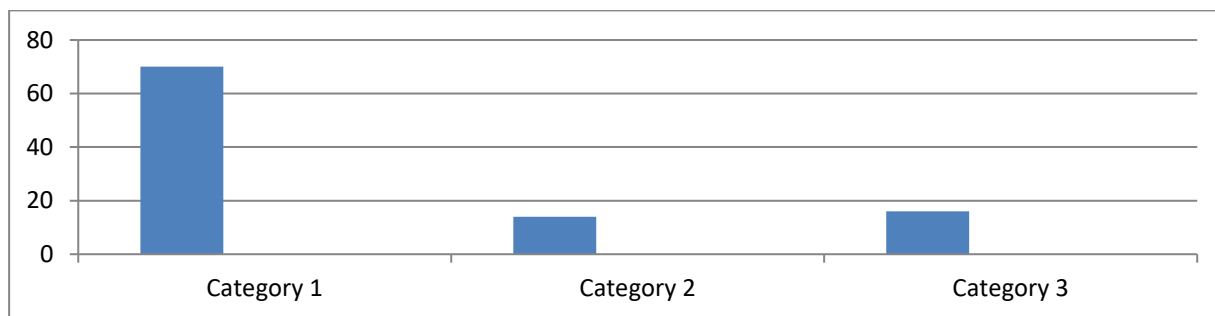
Преобладаващата част от населението в област Благоевград живее в градовете – 59,1%, което обаче е значително по-малко от средното за страната - 73,3% - т.е. делът на селското население е висок.

Лицата над 65 г. са 18,8% от общото население. Децата под 15 г. са 14,6%.

Общият коефициент на възрастова зависимост е 50.1%. На всяко лице от зависимите групи се падат по 2 лица в активна възраст. Най-голям дял от населението в областта са хората на възраст между 35-64 години, следвани от възрастовата група 20-34 г., 65-84 г. и почти по равно – 0-9 г. и 10-19 г.

Какви са съотношенията според трудоспособността:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

1 – лица в трудоспособна възраст /20 – 64 г./ - 70,1%

2 – лица под трудоспособна възраст /0 – 19 г./ - 13,97%

3 – лица над трудоспособна възраст – 15,98%

Това съотношение е благоприятно с оглед развитието на областта. Ето разпределение на тези данни по общини в област Благоевград:

БЛАГОЕВГРАД	307 882
Под трудоспособна възраст	47 601
В трудоспособна възраст	191 273
Над трудоспособна възраст	69 008
Банско	12 868
Под трудоспособна възраст	1 713
В трудоспособна възраст	7 857
Над трудоспособна възраст	3 298
Белица	9 426
Под трудоспособна възраст	1 783
В трудоспособна възраст	5 853
Над трудоспособна възраст	1 790
Благоевград	75 583
Под трудоспособна възраст	11 211
В трудоспособна възраст	49 098
Над трудоспособна възраст	15 274
Гоце Делчев	30 022
Под трудоспособна възраст	5 096
В трудоспособна възраст	18 977

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Над трудоспособна възраст	5 949
Гърмен	14 861
Под трудоспособна възраст	2 957
В трудоспособна възраст	9 589
Над трудоспособна възраст	2 315
Кресна	5 279
Под трудоспособна възраст	653
В трудоспособна възраст	3 094
Над трудоспособна възраст	1 532
Петрич	50 110
Под трудоспособна възраст	7 628
В трудоспособна възраст	30 442
Над трудоспособна възраст	12 040
Разлог	19 627
Под трудоспособна възраст	3 102
В трудоспособна възраст	11 520
Над трудоспособна възраст	5 005
Сандански	37 763
Под трудоспособна възраст	5 625
В трудоспособна възраст	22
Над трудоспособна възраст	9 450
Сатовча	14 353
Под трудоспособна възраст	2 237
В трудоспособна възраст	9 223
Над трудоспособна възраст	2 893
Симитли	13 515
Под трудоспособна възраст	1 944
В трудоспособна възраст	8 323
Над трудоспособна възраст	3 248

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Струмяни	5 151
Под трудоспособна възраст	764
В трудоспособна възраст	2 694
Над трудоспособна възраст	1 693
Хаджидимово	9 314
Под трудоспособна възраст	1 350
В трудоспособна възраст	5 577
Над трудоспособна възраст	2 387
Якоруда	10 010
Под трудоспособна възраст	1 538
В трудоспособна възраст	6 338
Над трудоспособна възраст	2 134

Естественят прираст на населението е отрицателен: - 4,6 на хиляда, като разпределението в градовете и селата е много неравномерно: отрицателният прираст в градовете е – 2,7, а в селата: -7,2.

Механичният прираст също е отрицателен – средногодишно броят на заселилите се 3022 души, а на изселилите се – 4038 души, или механичният прираст е -1016. Най-често изтъквани причини за напускане на областта са: семейни причини, търсене на работа и по-добри условия за живот.

По етнически състав и религия разпределението на етническите групи е следното /според преброяването на населението от 2011 г./:

Етнос	2011 г. /в проценти
<u>Българи</u>	77.60
<u>Турци</u>	5.26
<u>Цигани</u>	3.01
<u>Руснаци</u>	0.95
Не се самоопределят	0.80

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Не отговорили	12.36
---------------	-------

Вид религия	2011 г.
<u>Православие</u>	60.86
<u>Католицизъм</u>	0.22
<u>Протестантство</u>	0.46
<u>Ислям</u>	12.56
Друго	0.11
Нямат	1.43
Не се самоопределят	2.58
Непоказано	21.74

При преброяването на населението от 2001 г. по роден език хората се самоопределят така:

С роден език български – 89,72%

С роден език турски – 5,80%;

С роден език цигански – 2,70%

Други – 0,85%

Не се самоопределят – 0,71%.

Икономически показатели

Брутен вътрешен продукт на глава от населението: Средно за ЕС: 27600; за България – 12339 лв. с ръст от 7% за Благоевградска област: 7889 лв с ръст от 4%.

Темп на прираст: средно за ЕС: 2,1; за България: 3,9 /но за сравнение – при Румъния е 7,3/

Произведеният БВП за област Благоевград през 2016 година е 2 583 млн. лв. Това нарежда областта на 7 място в страната.⁴⁴

По чуждестранни инвестиции Благоевград е в края на таблицата за България - над три пъти по-малко от водещите области. По усвоени суми по оперативни програми Благоевград е в средата на низходящото разпределение по области - с 1017 лв на глава от населението.

⁴⁴ По данни на НСИ – ТЕРИТОРИАЛНО СТАТИСТИЧЕСКО БЮРО - ЮГОЗАПАД

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Оценката на областта като бизнес среда е много добра. „ Нивото на корупция също се смята за много ниско - между 60 и 75% от анкетиранияте имат високо мнение за местната администрация, съдилищата, органите на реда и регионалните държавни структури. В същото време бизнесът е на мнение, че правенето на нерегламентирани плащания с цел печеленето на обществени поръчки е широко разпространена практика в областта“⁴⁵.

Средногодишен доход на лице от домакинство в Благоевградска област: 4461лв

Средна годишна брутна заплата на наето лице 7896лв – с около 1/3 по-ниска от тази за страната⁴⁶

Средната месечна заплата за областта е 733 лева като за обществения сектор тя е 981 лв, за частния – 658 лв. - около 1/3 под средните за България.

Пазар на труда

Коефициентът на икономическа активност за лица 15 – 64 г. е 69.8%

Коефициентът на заетост /15 - 64 навършени години/ е 64.0%.

Коефициентът на безработица е 8.3% при 7,7% за страната.

Регистрирани в бюрата по труда безработни лица към 31.12. - 16 535 души.

Разликите в нивото на безработицата на равнище общини в област Благоевград са големи – най ниски са те в общини Благоевград, Сандански и Петрич, а най-големи - в общини Белица и Якоруда.

Интересни процеси се наблюдават с икономическата активност на лицата – тя намалява през 2016 г. Причината – хората не работят, но и не се регистрират в бюрата по труда.

Възможни причини: допълнителни източници на доходи, възможности за предприемачество /главно в неформалния сектор/.

Инвестиции

Инвестициите в област Благоевград са по-ниски от средните за страната. Броят на нефинансовите предприятия обаче нараства – 62 на 1000 души и е по-висок от средното за страната –55 на 1000 души.

⁴⁵ Институт за пазарна икономика

⁴⁶ Изследване на Институт за пазарна икономика, 2016 г.

Разходите за придобиване на ДМА на човек от населението нарастват до 1799 лв – но доста по-ниски от средните за страната 2973 лв.

Чуждите инвестиции са 1433 е на човек от населението , докато средно за страната са 3250е.

Усвоените средства по оперативни програми са 1017 лв на човек от населението – при средно за страната 1344 лв, като процесът е доста неравномерен – в община Банско са 2283 лв, а в община Белица - 248 лв.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа е най-ниската за страната – причини за това са както планинският релеф, така и липсата на достатъчно финансиране. Автомагистралите и първокласните пътища представляват 13,5%, докато за страната този показател е 18,6%.Предстои изграждане на магистрален път, но кога – не е ясно, все има причини това да се отлага. Над 60% от пътищата в областта са третокласни, около 23% - второкласни. Делът на пътната настилка в добро състояние е 46,0%.

В областта има само 162 км жп линии, от които над 60% са електрифицирани.

Делът на домакинствата с достъп до интернет е 64,0% при средно 67.3% за страната.

Околна среда

Благоевградска област се радва на чиста околна среда. Причина за това са както природните дадености – планините, така и спирането на замърсяващи производства и технологичното обновяване.

При 98% от населението има събиране на сметта, която се изхвърля в специално организирани 6 депа.

Обществена канализация има при 80,9% от населението – над средната за страната, която е 75,5%. Засега има само 2 пречиствателни станции, обработващи отпадните води на 31,2% от населението /при средно за страната 62,3%/, но се строят още

Замърсяването на атмосферата с въглероден диоксид е с показател 14,1 при 328 за страната – 20 пъти по-чист е въздухът в областта от средното за странат.

. Замърсяването на атмосферата в областта с въглероден ди- оксид е с десетки пъти по-ниско от средното за страната. През 2015 г. емисиите на въглероден диоксид в област Бла- гоевград са 14,1 т/кв.км при 323,8 т/кв.км в страната.

Образование

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

На територията на областта има 136 училища и осигуреността им с преподаватели е по-висока от тази за страната. В гр. Благоевград има два големи университета – Американският университет в България и Югозападният университет. На всеки 1000 души се падат по 42 студенти - над средното за страната.

В Благоевградска област относителният дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с висше образование е 19.4% - доста по-нисък от този за страната - 27,7% - и то при положение, че в града има два големи университета. Относителният дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години със средно образование е 58.8%. Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с основно и по-ниско образование -21.9%.

Броят на записаните се в прогимназия /5-7 клас/ е много висок – 84,4% /при 78,2% средно за страната/, а в гимназия – 86,1% /при средно 81,3% за страната/. Два пъти по-ниски са показателите за повтаряне на класа – 0,6% /при 1,1% за страната/, а отпадналите от училище – 1,5% /при 2,9% за страната/.

Успехът на зрелостниците по задължителната матура по Български език и литература е 4,12 /при 4,22 средно за страната/

Културен живот

Състоянието на културния живот и изкуствата в Благоевградска област разглеждаме в отделна глава. Тук ще споменем само, че посещенията в кината и музеите са два пъти по-ниски от средното за страната, посещенията на театрални постановки – три пъти по-ниско. Насажда посещенията в библиотеките, но и тук то е с около 1/3 по-ниско от средното за страната.

Социална среда

А. Риск от бедност

Дефиницията на ЕС за бедност е следната: „...бедни са тези лица, семейства и групи, чиито ресурси (материални, културни и социални) са толкова ограничени, че ги изключват от минимално приемливия начин за живот в държавите-членки на Европейския съюз, в които те живеят.“⁴⁷

Индикаторите при определяне на риска от бедност са следните:

- риск от бедност;

⁴⁷ Съвет на ЕС, Решение 85/8/ЕЕС от 1984 г.)

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- нисък интензитет на икономическа активност;
- материални лишения.

По данни на EU-SILC, 2011; НСИ равнището на бедност в развитите западноевропейските държави е между 10-15%, като най-ниско е то в Чехия – 10%. В България процентът на хората, живеещи под равнището на бедност е най- високо от страните в ЕС –22,9% . По пол разпределението е следното: 21,8%, са мъже и 24,9%. – жени / Линията на бедността за 2017 г. е т 315 лв месечен доход.

Групите от населението, които в най-голяма степен са заплашени от бедност в България, са следните: „Рискът от бедност е най-висок за децата до 18-годишна възраст - 28.9% и за населението в надтрудоспособна възраст - 30.9%. Според икономическия статус, рискът от бедност е най-висок за безработните - 52.2%, пенсионерите – 28.3% и останалите икономически неактивни лица - 27.8% . Работещи бедни са 8.2% от заетите, което се отразява на равнището на бедност и сред децата. Процентът на лицата, живеещи в домакинства с безработни или в домакинство с нисък интензитет на икономическа активност е 11% . Според данни от изследването през 2010 г. 43.6% от българите живеят в материални лишения“⁴⁸

Ето някои статистически данни за заплашените от социално изключване поради бедност /данните са за 2015 г./:

ИНДИКАТОРИ ЗА БЕДНОСТ И СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ ПО ОБЛАСТИ (ОТВОРЕН МЕТОД ЗА КООРДИНАЦИЯ)*

ОБЛАСТ	Едно лице	Двама възрастни с две деца под 14 години
Общо за страната	4 213	8 848
Благоевград	3 669	7 706

ОБЛАСТ	общо	мъже	жен
Общо за страната	23.4	21.8	24.9
Благоевград	13.5	11.7	15.2

⁴⁸ Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Неравенство в разпределението на дохода

ОБЛАСТ	коэффициент на Джини ⁴⁹
Общо за страната	40.2
Благоевград	32.3

Относителен дял на бедните преди социалните трансфери по пол

година на провеждане на изследването	2017		
референтна година на дохода	2016		
ОБЛАСТ	общо	мъже	жени
Общо за страната	44.8	42.6	46.9
Благоевград	41.1	40.1	42.1

Относителен дял на бедните преди социалните трансфери по пол (с включени пенсии)

година на провеждане на изследването	2017		
референтна година на дохода	2016		
	общо	мъже	жени
Общо за страната	29.2	27.5	30.8
Благоевград	26.5	25.2	27.9

Процент от населението живеещо с материални лишения по пол

⁴⁹ Коэффициентът на Джини измерва до каква степен разпределението на доходите в една икономика се отклонява от перфектното. Стойността на коефициента варира в границите от 0 до 100. Ако коефициентът е равен на 100, това би означавало, че един човек получава 100% от доходите (максимално неравенство). Ако коефициентът е равен на 0, това би означавало, че всички в икономиката получават равни доходи (перфектно равенство). Следователно, колкото по-ниска е стойността на Коефициента на Джини, толкова по-равномерно са разпределени доходите в икономиката.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

година на провеждане на изследването	2017		
референтна година на дохода	2016		
ОБЛАСТ	общо	мъже	жени
Общо за страната	30.0	28.8	31.1
Благоевград	22.6	23.8	21.4

Лица живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност

година на провеждане на изследването	2017	
референтна година на дохода	2016	
ОБЛАСТ	18-59 години	
	брой лица в хиляди	% от населението
Общо за страната	409.7	10.5
Благоевград	13.7	7.6

КОМБИНИРАН ИНДИКАТОР*

[PEPS01] Население в риск от бедност или социално изключване по пол

година на провеждане на изследването	2017					
референтна година на дохода	2016					
Област	общо		мъже		жени	
	брой лица в хиляди	% от населението	брой лица в хиляди	% от населението	брой лица в хиляди	% от населението
Общо за страната	2 766.6	38.9	1 286.8	37.2	1 479.8	40.4
Благоевград	91.2	29.3	45.7	30.0	45.5	28.6

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В Благоевградска област спрямо останалите области има най-нисък относителен дял на хората, живеещи в бедност: 13,5% ., като при мъжете той е 11,7%, а при жените – 15,2%.

Неравенството в разпределението на доходите общо за страната е 8,2, а за Благоевград – 5,2. Коефициентът на Джини за България е 40,2; за Благоевградска област – 32,3.

Най-високи нива на бедност има при безработните – през 2015 г. 53,3% от безработните живеят под линията на бедност. / като над 1/3 от безработните са с ниско образование/. Ниското образование е основен фактор за изпадане в бедност/ процентът на бедните с начално и по-ниско образование е 65,4%.

Б. Социални услуги

Достъпът до социални услуги и тяхното качество е много важен фактор за подобряване качеството на живот на уязвимите групи от населението. Социалните услуги се предоставят от: специализирани държавни институции; институции на местната власт, в общността, в домашна среда. Те могат да се предоставят краткосрочно или дългосрочно. Правната регламентация за ползването на социални услуги се осъществява от Закона за социално подпомагане и Правилника за неговото прилагане.

Социални услуги могат да предоставят физически и юридически лица, извършващи социална и търговска дейност, които се вписват в регистъра на Агенцията за социално подпомагане.

В Благоевградска област кметът има прерогативите да следи за предоставянето на социални дейности, предприемани от държавата, от местната власт и частни лица. Той следи за тяхното планиране, финансиране, наблюдение и контрол.

Социални услуги – мрежата за социални услуги в България включва 972 институции, от които – 253 специализирани. Те се финансират от държавния бюджет. Местните бюджети също предоставят финансиране за социални услуги, но в кризата сумите са силно ограничени. В Агенцията за социално подпомагане са вписани над 1300 доставчици на социални услуги, на които са издадени над 3500 удостоверения за предоставяне на социални услуги.

В Благоевградска област са регистрирани 45 социални предприятия, някои от които 3-6 филиала /Приложение../

За съжаление междсекторните услуги, включващи едновременно здравни, образователни и социални дейности, са силно ограничени.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Основни целеви групи на политиката в областта на намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване са:

- Лица в нетрудоспособна възраст: деца, възрастни хора;
- Семейства с деца;
- Групи в неравностойно положение на пазара на труда или извън пазара на труда – безработни младежи, продължително безработни, безработни над 50-годишна възраст, безработни лица с основно или по-ниско образование и без професионална квалификация или недостиг на ключови компетентности, икономически неактивни лица, желаещи да работят;
- Уязвими представители на ромската общност;
- Хора с увреждания;
- Бездомни и лица, живеещи при лоши жилищни условия;
- Работещи бедни.⁵⁰

Благосъстояние - обобщение

Дял на здравноосигурените лица 88,8%;

Преминали болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от 179,5;

Очакваната средна продължителност на предстоящия живот общо за населението на област Благоевград, изчислена за периода 2014 – 2016 г., е 75.6 години, като спрямо предходния период 2013 – 2015 г. тя нараства с 0.1 година. Средната продължителност на живота в областта е с 0.9 години по-висока от средната за страната – 74.7 години, като при мъжете тя е 72.1 години, а при жените - 79.2 години.

Крайните изводи на научния колектив от Фондация „Институт за пазарна икономика” (ИПИ) за 2016 г. са следните: „Благосъстоянието на живеещите в област Благоевград нараства, но остава под средните стойности за страната. Заетостта също продължава да се увеличава, а безработицата да намалява, но това се дължи не на нови работни места, а на по-ниска икономическа активност на населението. Все още се забелязва тенденция към намаляване на висшистите сред населението в трудоспособна възраст въпреки наличието на някои от водещите в страната университети. Инвестициите растат в последните години, но остават по-ниски от средните за страната спрямо населението.

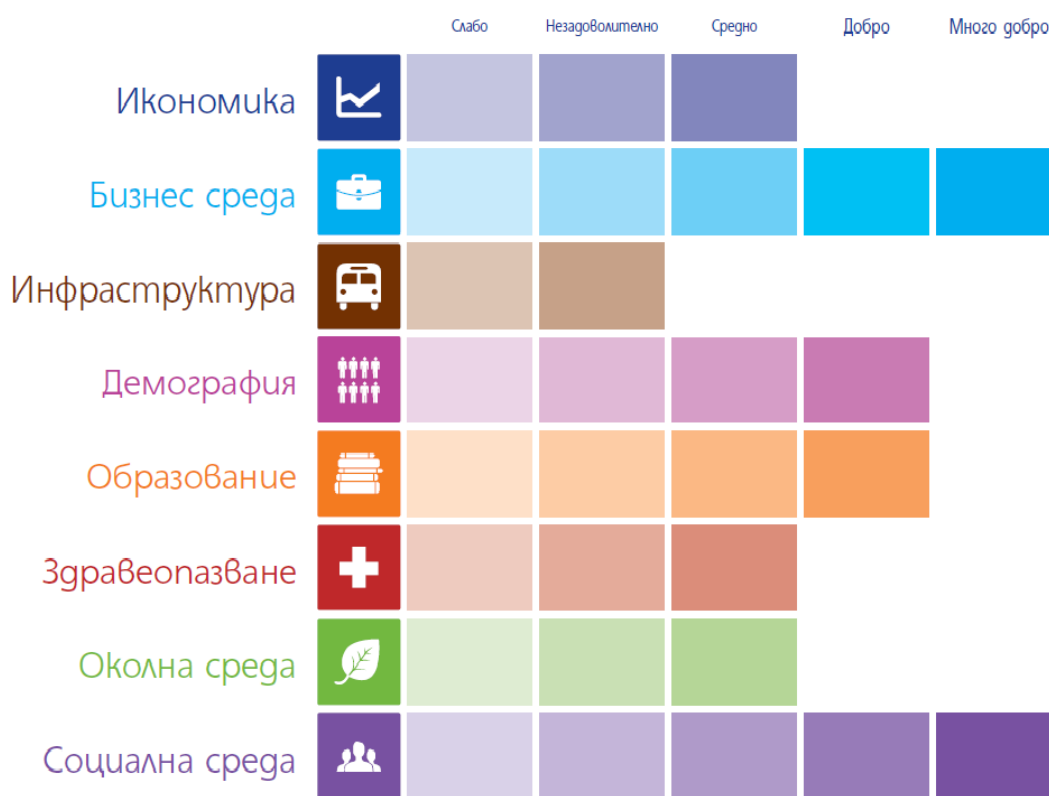
⁵⁰ Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Нивото на местните данъци и такси в общините в област Благоевград е сравнително ниско.

Област Благоевград все още е сред областите със сравнително благоприятна възрастова структура. Образованието е относително добро. В областта се усеща липса на лекари от водещи специалности, а леглата в болниците са сравнително малко, което обяснява и относително неголемия брой пациенти в местните болници. Благоевград продължава да се представя слабо по отношение на правораздаването от гледна точка на бързината на решаване на делата въпреки ниската престъпност. Състоянието на околната среда в областта е сравнително добро, но културният живот не е особено интензивен.“⁵¹

Ето графичен израз на горните заключения:

2. Действащият модел на здравеопазване - силни и слаби страни

До около 1998г. в България действа т.нар. модел Семашко, при който здравният сектор се финансира изцяло от държавния бюджет /без лекарствата в извънболничната помощ/. След 1999 г. започва мащабна структурна реформа -

⁵¹ Изследване на Институт за пазарна икономика, 2016 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

здравеопазването се прехвърля от социалната в икономическата сфера. Въвежда се т.нар. публично-частно здравеопазване, което се доближава до модела “Бисмарк“ (функциониращ в почти всички страни от Европейския съюз). Идеята на този тип здравеопазване е, от една страна, да осигури медицинска помощ на всички на принципа на гражданската солидарност (чрез задължителното осигуряване), а от друга - да даде възможност на хората с високи доходи да се осигуряват допълнително и по този начин да получават по-качествени и разнообразни медицински услуги.

Лечебните заведения се преобразуваха в търговски дружества. Трябваше да се извърши приватизация, постепенна демонополизация на НЗОК и освобождаване на пазарните механизми за регулация. Целта беше да се постигне либерализация и конкуренция сред изпълнителите на медицинска помощ и либерализация и конкуренция сред финансиращите институции. По този начин всеки български гражданин чрез избора си на финансиращ осигурителен фонд и чрез избора си на лечебно заведение застава в центъра на здравната система и тя започва да служи повече на гражданите, а не на чиновниците. Това обаче се случи само частично.

Системата "Бисмарк" крие в себе си сериозен обективен недостатък – тъй като е комерсиална и зависи от количеството реализирана здравна дейност, тя подтиква към свръхдейност, дава стимули за по-често и повече лекуване, а не за излекуване – лекарите нямат интерес да излекуват своите пациенти, защото така губят клиентите си. Това води до все по-скъпо и неефективно здравеопазване.

Също така при тази система практически липсва финансиране за профилактика; обхваща се /и то непълно/ само част от населението; формират се паразитни бизнес-звена, трупаци високи печалби – пари, които иначе биха отишли за увеличение на лекарските заплати.

Вярно е, че се говори за защита правата на пациента, за солидарност, достъпност на здравните услуги, но това не влиза в същината на модела, по който се действа. Хората нямат усещането, че реформите включват системни последователни мерки, реално подобряващи здравното им обслужване. Системата би станала по-рационална, ако цени повече ефективността на лекарския труд, а не паричният оборот.

Друг фактор, влияещ негативно върху качеството на здравната система е монополната позиция на Националната здравно-осигурителна каса, което ѝ позволява „да прави каквото си иска“, без коректива на пазарната конкуренция.

Неразрешени са и проблемите, свързани с качествено, обективно лицензиране, акредитация и контрол на звената за болнична и извънболнична помощ, профилактика и пр.

Разбира се, добре би било и финансирането на здравеопазването да се увеличи. Но по наше мнение не това е главният проблем – в момента от БВП се отделят повече пари отвсякога, качеството намалява – значи парите се харчат неправилно

Ето малко сравнителни данни, които показват съотносимостта на относителния дял, отделян от БВП за здравеопазване у нас и в други държави от източния блок, които обаче са с далеч по-добро качество на здравеопазването:

Общи разходи за здравеопазване като част от Брутния вътрешен продукт в проценти /по данни от Световната банка⁵²

Държава	1995	2014
Средно в света	8,505	9,891
Германия	9,5	11,297
Австрия	9,5	11,2
България	4,8	8,4
Унгария	7,2	7,4
Чехия	6,7	7,4
Гърция	8,3	8,1

Както се вижда, парите от ВВП, отделяни за здравеопазване в България спрямо Германия и Австрия, са с около 3% по-ниски. Но спрямо Чехия и Унгария /страни от групата, към която принадлежим - бившия Източен блок/ - са с около процент по-високи. Разходите за здравеопазване като част от БВП за България и Гърция за 2014 г. са сходни.

В доклад⁵³ за състоянието на здравето на гражданите се изтъква, че е налице:

„ хипертрофирала, неравномерно разпределена и фрагментирана болнична

⁵² <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.TOTL.ZS/>

⁵³ ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ЗДРАВЕТО НА ГРАЖДАНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ЗДРАВНА СТРАТЕГИЯ 2015 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

мрежа;

- недостатъчно развит и използван капацитет на извънболничната помощ, водещ до неравнопоставен достъп на населението до базова медицинска помощ, особено в труднодостъпни и отдалечени райони;

- дезинтегрирана и ресурсно недостатъчно обезпечена спешна помощ;

- липсва на капацитет за предоставяне на услуги, свързани с дългосрочни грижи за хора с увреждания, хронични заболявания, възрастни хора“.

Фрапиращи са разликите при „разходите от джоба“ между България и другите държави от ЕС. Така както няма безплатен обяд, няма и безплатно здравеопазване – някой трябва „да плаща сметките“. Ако държавата и обществото поемат по-голяма или по-малка част от това, останалото го плащат хората - това е т.нар. плащане от джоба. Терминът „разходи от джоба“ (out-of-pocket expenditure on health) се определя като „споделяне на разходи, самолечение или други разходи, извършени директно от частните домакинства, независимо от това дали споразумението със системата за здравни грижи е на базата на направление или по инициатива на пациента“⁵⁴

За съжаление при действащата в момента здравна система в България „плащанията от джоба“ са много високи. Ето отново някои сравнителни данни с други, произволно взети държави от ЕС:

Разходи за здравеопазване по видове финансиране /в проценти/

Видове източници	Дания	Великобритания	Франция	Германия	Испания	Унгария	Гърция	България	Кипър
Частни застраховки	2	3	14	6	2	2	2	0	6
Частни директни плащания	13	9	7	20	26	38	38	43	49
Публични	85	83	77	74	65	59	59	55	43

⁵⁴ Славова, З. (2009). Дългосрочната грижа – елемент от държавното обществено осигуряване, Бюлетин на НОИ, бр. 6, 2009, С., 25-30

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

средства									
----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Съотношението публични/частни средства в България е около 55/43, докато примерно за Дания е 85/13, за Великобритания – 83/9, за Франция – 77/7. Единствено в Кипър частните директни плащания са по-високи – 49%. Не стига, че доходите ни са в пъти по-ниски от тези в развитите европейски страни, но и за лечение плащаме от джоба в пъти повече от гражданите там.

Причина за тази драстична диспропорция в България е по-ниската степен на развитие на здравноосигурителната система, по-ниско равнище на благосъстояние на икономиката, лоша организация, корупция и пр.

Ако вземем предвид преценката на СЗО, че при качествено здравеопазване разходите за здраве от джоба трябва да бъдат между 5-20%, излиза, че в България те са два - три пъти по-високи. А като вземем предвид и много ниските доходи за домакинство у нас, се виждат сериозните затруднения, които срещат хората, за да плащат сметките си за здраве.

Резултатите от статистическите проучвания, както и от Индекса на здравния потребител⁵⁵, са в подобни рамки. А ако погледнем промените в този показател във времето, ще видим как те, вместо да намаляват, нарастват прогресивно. Ако през 1995 г. разходите от джоба за здравеопазване са били 26%, през 2012 г. – 47,5%, 2015 г. – над 50%. Най-голямо перо от разходите от джоба са медицинските продукти за извънболнична помощ - те представляват 2/3 от всички разходи.

Най-вероятно причината за подобни драстични диспропорции се крие в неподходящо избрана система на здравеопазване, в това, че то се управлява зле, че парите за него изтичат като в пясък без видим ефект, и че вероятно някои печелят неправомерно много от това.⁵⁶

Ще представя по-долу резултати от представително за България емпирично социологическо изследване на тема „Здраве, качество на живот, неравенства.

Състояние, взаимни влияния, тенденции и предизвикателства (от емпирия към теория)“, проведено от Института за изследване на обществата и знанието при БАН в периода 2014 – 2017 г.

⁵⁵ EURO-HEALTH-CONSUMER-INDEX-2017

⁵⁶ Неева, М., СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ В БЪЛГАРИЯ В ЧИСЛА И ГРАФИКИ Институт за пазарна икономика

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Качеството на живот, свързано със здравето, се изследва чрез самооценка на респондентите по скала от 1 до 100 и отговори на затворени въпроси.

Резултатите при самооценката са следните:

- По преценка на респондентите качеството на тяхното физическо и психично здраве се самооценява около 70 т. /от 100 възможни/;
- Качеството на жизнената среда, влияеща на здравето им – 60 т.

Друг важен проблем, засегнат в изследването, са **здравните неравенства**.

Съгласно чл. 52, т.1 на Конституцията на Република България „Гражданите имат право на здравно осигуряване, гарантиращо им достъпна здравна помощ и на безплатно медицинско обслужване при условия и по ред, определени със закон”. В Закона за здравно осигуряване, чл. 4 ал. 1 се гарантира „свободен достъп на осигурените лица до медицинска помощ чрез определен по вид, обхват и обем пакет от здравни дейности, както и свободен избор на изпълнител, сключил договор с районна здравно-осигурителна каса” .

Реалностите обаче, за съжаление са други – в здравеопазването действа много сериозна система на здравни неравенства⁵⁷ / Особено значим става проблемът за неравенствата при лица с доходи под линията на бедност.

Да погледнем малко статистика: за 2017 г. линията на бедност тя е 314 лв, за 2018 – 321 лв; минималната работна заплата е 460 лв, а минималната работна часова ставка -2,77 лв./ За 2017 г. над 23% от населението у нас са под линията на бедност, а 1/3 от децата са изложени на риск от лишения. Под линията на бедност от българската етническа група пенсионерите са 42,6%, а от ромската – безработните – 39,1%. Близко 77% от домакинствата или малко над 5 млн. души живеят с доход под 563 лв. Близко половината от домакинствата живеят с доход между 300 и 563 лв. А с основна пенсия под 200 лв. живеят 40 на сто от всички пенсионери./ Но да се върнем към резултатите от изследването:

При пенсионерите нерядко 50 – 90% от пенсията им отива за задоволяване на потребности, свързани със здравето, като често им се налага да теглят кредити за тази цел.

⁵⁷ Делчева, Е., Неравенства в осигуреността на здравеопазването с ресурсите. спис. Социална медицина 2015, №4

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Плод на социално неравенство е изборът на болница, в която да се лекуваме. Държавна или частна болница да изберем зависи от доходите ни. В публична болница 1 ден престой струва 31 лв /средностатистически/, в частната – 160 лв. Може да се възрази – вероятно обаче в частната болница качеството на лечението е по-високо - но не винаги е така. Например статистиката показва, че в публична болница могат да се провеждат и се правят 154 вида услуги, а в частните - до два - три пъти по-малко.

Една хоспитализация с продължителност от няколко дни в публична болница струва 269 лв, в частната излиза 1084 лв – четири пъти по-скъпо!

В рамките на изследването, което представяме, през 2017 г. се провежда изследване на терен на социалните неравенства, включващи и здравеопазването. Изследването е представително, проведено с 2340 респонденти.

Авторите премаат следното работно определение на неравенство в сферата на здравеопазването: “Неравенството отразява ненужните и с възможност да се избегнат разлики в здравето, смятани за несправедливи”.

Ето някои резултати от представителното изследване:

Най-често срещаните здравни проблеми сред българите са:

- високото кръвно налягане /32,3%/;
- болки в гърба /около 25%/;
- болки в краката /21,3%/;
- сърдечносъдови заболявания /26,6%/.

Около 26% от респондентите са заявили, че имат три и повече здравни проблеми.

Респондентите, преценили, че нямат оплаквания, са едва 38,5%.

Естествено наличието на болести поражда ограничения в живота на хората. Авторите на изследването подчертават, че комбинацията от високо кръвно налягане +сърдечносъдови проблеми вече е с характера на национален проблем.

Ако се изследва връзката между наличието на здравни проблеми /наречани общо “биологични различия”/ спрямо показатели като възраст, образование, местоживеене, доходи, при изследването се откриват следните зависимости:

Влияние на степента на образование върху заболяемостта

Оказва се, че има зависимост между степента на образование и боледуването от комбинацията сърдечносъдово заболяване и високо кръвно налягане:

от нея страдат 4,5% от хората с висше образование и 97,7% от хората с основно и под основното образование.

Влияние на местоживеенето

37% от живеещите в София страдат комбинацията сърдечносъдово заболяване и високо кръвно налягане. В селата процентът е двойно по-висок. Според резултатите от изследването 24% от населението, живеещо в малките градове и селата споделят, че не ходят на лекар и не си купуват лекарства, защото нямат финансова възможност или това е много трудно за тях.

Доц.д-р З. Тонева /един от авторите на изследването/ представя следната картина /цитирането е по смисъл/ “Когато човек от малко село се разболее, за да отиде на лекар в близкото градче, са му нужни поне 6 лв за автобус /3лв на отиване и 3 – на връщане/. Ако се наложи да се правят изследвания – това означава да се отиде в близкия по-голям град, а пътят дотам и обратно му струва поне още 20 лв. Като се върне и даде рецептата на аптекаря, той обикновено казва: не поддържам толкова много лекарства, дай 50% капаро, аз ще го поръчам, а ти ела утре или вдруги ден да го вземеш. И така минават няколко дни докато лечението започне, а човекът освен разходите си за лекарства, изследвания и пр. е похарчил и още 40 лв за пътни. Ако пенсията му е до 300 лв, как се справя? А какво се случва ако се наложи спешна помощ – ще я повика на тел. 112, оттам ще кажат - добре, ще дойдем при пръва възможност. Но колите са малко, шофьорите – също, да не говорим за състоянието на колите. Кой знае кога ще дойдат. Селското здравеопазване е най-тежкият проблем, то е посечено из основи!Близо всеки четвърти българин няма достъп до лекар, фелдшер или до лекарства“⁵⁸ .

Влияние на доходите

При хората с доход до 200 лв на домакинство от сърдечносъдови проблеми и високо кръвно налягане страдат 24%, а от тези с доход над 800 лв – едва 2,6%.

Общата картина

30% от респондентите споделят, че се справят трудно и много трудно да посрещат разходите си за драве. Всеки десети отбелязва, че е вземал заем за да се справи с плащанията по здравните си потребности.

⁵⁸ <https://www.dnes.bg/health/2017/11/08/ban-parite-za-zdrave-ne-stigat-na-vseki-treti-bylgarin.358624>

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Превенция на хроничните заболявания

Малко на д половината от изследваните лица отбелязват, че нямат хронични заболявания /52,5%/ Но останалите, които съвсем не са малко, споделят обратното. Като основни фактори, влияещи върху хроничните заболявания, се сочат напредналата възраст, наднорменото тегло, висока кръвна захар, тютюнопушенето. Необходими е изработването и провеждането на мащабни стратегии за първична профилактика, но това на практика липсва – сочат авторите.

Ниско качество на законите, уреждащи здравната помощ. Доц. Тонева споделя следното: “Според закона медицинските изделия /за операции – лещи, клапи, пирони, изкуствени стави и пр./ се заплащат изцяло от пациента /плащане от джоба/. Една изкуствена става струва 4000 лв. Как ще се справи човек дори с висока пенсия от 500 лв примерно с подобен разход? Смятам, че законът е направен така, за да върви бизнесът на фирмите, търгуващи с тези изделия. Всичко е за свръхпечалба. Лекарското съсловие включва огромна маса лекари с висок морал и съвсем малка част, които мислят единствено за печалбата – за съжаление точно те са в центъра на здравеопазването”⁵⁹.

Превръщаме се в една болна нация, отбелязва проф. д.с.н. А.Атанасов. „ На респондентите бяха зададени следните въпроси: “През последните три месеца имавте ли някакво заболяване?” Около 60% от респондетите заявяват, че са имали 1 и повече заболявания! Вторият въпрос: Какви заболявания, установени от лекар, сте имали? Респондентите трябва да избират от списък, включващ 26 заболявания. Резултатите: отново около 60% са имали 1 или повече заболявания. И третият въпрос – Имали ли сте нарушения в психичното здраве? Отново същият резултат, около 60% декларират, че са имали подобни нарушения. “/пак там/. Системата на здравеопазването у нас очевидно спешно се нуждае от промени.

Общата картина за България е следната: ефикасността на разходите за здравеопазване е една от най-ниските спрямо всички останали сектори. За здравеопазване всяка година се заделят все повече средства, които за съжаление изобщо не водят до повишаване качеството на услугите. Една от причините за това е ширещата се корупция. Тя, разбира се, не е български патент, има я вероятно във всички държави, но в различна степен и усилия за намаляването ѝ.

⁵⁹ ⁵⁹ <https://www.dnes.bg/health/2017/11/08/ban-parite-za-zdrave-ne-stigat-na-vseki-treti-bylgarin.358624>

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

3. Индекс на европейския здравен потребител – къде сме ние

Шведското частно дружество Health Consumer Powerhouse Ltd. ежегодно провежда изследвания на качеството на здравеопазването в европейските страни и Канада. т Индексът представлява комбинация от обществени статистики и анкети към пациенти. Изследването за 2016 г. включва следните сфери и съответно – брой индикатори за всяка сфера:

1. Права и информация на пациентите - 12 индикатора
2. Достъпност / Време на изчакване за лечение - 6 индикатора
3. Резултативност на лечението - 8 индикатора
4. Обхват и разнообразиена услугите – 8 индикатора
5. Превенция - 7 индикатора
6. Фармацевтични продукти - 7 индикатора.⁶⁰

Според резултатите за 2016 г. единадесет държави са постигнали бал над 800.

Интересен факт е, че непосредствено след тях, само на 6 точки след Швеция е Чехия, която, както показахме по-горе, заделя от БВП дори по-малко средства за здравеопазване от България. С това искам да подчертая, че вероятно в България има достатъчно пари за здравеопазване, но те се разходват крайно неправилно.

По повод на това голямо постижение на Чехия авторите на анализа изтъкват онова, което според тях би трябвало да знае всеки мениджър – една добре работеща система без листа на чакащи за съответната услуга работи много по-икономично от зле менижирана система с листа за чакащи.

На първи позиции са Холандия – с 927 точки, следвана от Швейцария с 904 т. Ето как изглежда в низходящ план подредбата на държавите в края на класацията:

Италия 678	Гърция 589
Словакия 670	Латвия 575
Сърбия 666	Полша 564
Малта 623	Албания 551
Кипър 620	България 526
Литва 593 М	Черна гора 518

⁶⁰ https://healthpowerhouse.com/files/EHCI_2016/EHCI_2016_report.pdf/

Ако сравним резултатите си от тази година с класирането ни от предишни години, май в сравнение с другите държави вървим назад, вместо напред. За сравнение: през 2016 г. сме заемали 30-то място с 547 точки, като след нас са Албания, Полша, Сърбия, Черна гора, Литва, Румъния и Босна и Херцеговина.

В 2017 сме на 33-то място с 526 точки – след нас са само Черна гора и Румъния..

По-горе отбелязахме, че не липсата на достатъчно финансиране е главната причина за толкова ниските резултати в българското здравеопазване /доколкото Чехия примерно заделя сходен процент от БВП за здравеопазване, а е сред първите 12 държави по качество/.

Следват индикаторите, като при всеки индикатор сме отбелязали преценката за България по този индикатор. Цветовете: зелено – много добре; жълто – сравнително добре, червено – зле.

Права и информация на пациентите :

1.1 Закон за здравеопазването, основаващ се на правата на пациентите Изрично ли е изразено националното законодателство в областта на ХЗ по отношение на правата на пациентите?

Нашата оценка по този показател е в червено

1.2 Организации на пациентите, участващи в процеса на вземане на решения Нашата оценка по този показател е в зелено

1.3 Застраховка за злоупотреби без арест Може ли пациентите да получат обезщетение без съдействието на съдебната система, за да докажат кой е направил грешка?

Нашата оценка по този показател е в червено

1.4 Право на второ мнение.

Нашата оценка по този показател е в червено

1.5 Достъп до собствен медицински регистър Могат ли пациентите да прочетат собствените си медицински досиета?

Нашата оценка по този показател е в зелено

1.6 Регистър на добросъвестните лица Може ли обществеността лесно да получи достъп до информацията: "Лекарят Х е личен специалист?"

Нашата оценка по този показател е в червено

1.7 Уеб или 24/7 телефонна информация за НС с интерактивност Информация, която може да помогне на пациента да вземе решение, като да чака или да потърси незабавно помощ.

Нашата оценка по този показател е в червено

1.8 Трансгранични грижи, които се финансират от домакинството Възстановяване на трансгранични грижи

Нашата оценка по този показател е в жълто

1.9 Каталог с доставчици с качествено класиране "NHS Choices" в Обединеното кралство - типична квалификация за "зелен" резултат.

Нашата оценка по този показател е в червено

1.10 Проникване на EPR в практиките на общопрактикуващите лекари, използващи електронни записи на пациенти за диагностични данни

Нашата оценка по този показател е в зелено

1.11 Достъпът на пациентите до онлайн резервация на срещи? Могат ли пациентите да назначат докторски срещи онлайн?

Нашата оценка по този показател е в червено

1.12 е-рецепти

Нашата оценка по този показател е в червено

Достъпност / Време на изчакване за лечение

2.1 Достъп на семейния лекар на същия ден Мога ли да разчитам на лекаря си за първична помощ?

Нашата оценка по този показател е в зелено

2.2 Пряк достъп до специалист Без да се препраща от семеен лекар (GP)

Нашата оценка по този показател е в червено

2.3 Голяма избирателна хирургия по-малко от 90 дни

Нашата оценка по този показател е в зелено

2.4 Ракова терапия

Нашата оценка по този показател е в червено

2.5 сканиране <7 дни

Нашата оценка по този показател е в червено

2.6 Време на изчакване: периодът между пристигането на вратата на болницата и когато лекарят започва лечение

Нашата оценка по този показател е в жълто

Резултативност на лечението

3.1 Намаление на смъртността от ССР Склонност към тенденция към смърт на исхемична болест на сърцето (стойности в дневника)

Нашата оценка по този показател е в зелено

3.2 Намаление на смъртните случаи от инсулт Наклон на трендната линия на смъртта на инсулт (стойности на логаритмите)

Нашата оценка по този показател е в червено

3.3 Детска смъртност на 1000 живи раждания

Нашата оценка по този показател е в червено

3.4 Продължителност на рака 1 минус съотношението смъртност / честота 2012 ("степен на преживяемост")

Нашата оценка по този показател е в червено

3.5 Потенциални години на живот, изгубени Всички причини, изгубени години, / 100000 население, възрастово стандартизирани

Нашата оценка по този показател е в червено

3.6 Инфекции на MRSA

Нашата оценка по този показател е в жълто

3.7 Честота на абортите за 1000 живи раждания;

Нашата оценка по този показател е в червено

3.8 Средна оценка на депресията по 5 въпроса за психичното здраве

Нашата оценка по този показател е в

Обхват и разнообразиена услугите

4.1 Равнопоставеност на системите на здравеопазване Публичните НК харчат като% от общите разходи за НС

Нашата оценка по този показател е в червено

4.2 операции на катаракта на 100 000 възрастни 65+ Общ брой процедури, разделени на 100 000 поп.

Нашата оценка по този показател е в червено

4.3 Бъбречни трансплантации на милион поп. Живи и мъртви донори, процедури п.т.р.

Нашата оценка по този показател е в червено

4.4 Зъболечението е включено в предлагането на обществено здравеопазване? % средна доходност, показваща неудовлетворена нужда от стоматологичен преглед (достъпност)

Нашата оценка по този показател е в жълто

4.5 Неофициални плащания на лекарите Средният отговор на въпроса: "Очакват ли се от пациентите неофициални плащания?"

Нашата оценка по този показател е в червено

4.6 Дългосрочни грижи за възрастни хора # от легла за възрастни и стари хора на 100 000 души

Нашата оценка по този показател е в червено

4.7% от диализата, извършена извън клиника% от всички пациенти с диализа на PD или HD у дома

Нашата оценка по този показател е в червено

4.8 цезарово сечение # на 1000 живородени;

Нашата оценка по този показател е в червено

Превенция

5.1 Ваксинация срещу 8 болести на кърмачета Тетанус, коклюш, полиомиелит, хемофилус грип В, хепатит В, морбили, паротит, средна аритметична рубеола

Нашата оценка по този показател е в жълто

5.2 Кръвно налягане% от хората 18+ с кръвно налягане

Нашата оценка по този показател е в червено

5.3 Предотвратяване на тютюнопушенето Продажби на цигари на глава от населението на възраст 15+ (2015 г.) с незаконни цигари

Нашата оценка по този показател е в червено

5.4 Алкохол Прием на алкохол "настроен на алкохол" р.р. 15+

Нашата оценка по този показател е в червено

5.5 Физическа активност Часове за физическо възпитание в задължителното училище

Нашата оценка по този показател е в червено

5.6 ваксинация срещу HPV Национална програма за тийнейджъри

Нашата оценка по този показател е в

5.7 Трафик смъртни случаи СПТ / 100 000 население

Нашата оценка по този показател е в жълто

Фармацевтика

6.1 Субсидиране. Дял на общите продажби на лекарства, платени с публична субсидия

Нашата оценка по този показател е в червено

6.2 Лекарствена адаптация на фармакопеята? Има ли леснодостъпна фармакопея, достъпна за обществеността?

Нашата оценка по този показател е в зелено

6.3 Скорост на разпространение на нови лекарствени средства за борба с рака АТС код L01XC (моноклонални антитела) Употреба на глава от населението, MUSD p.m.p.

Нашата оценка по този показател е в червено

6.4 Достъп до нови лекарства (време за субсидия) Между регистрация и включване в системата на субсидиране 300 дни Пациенти W.A.I.T.

Нашата оценка по този показател е в – няма данни

6.5 Артритни лекарства TNF-а инхибитори, стандартни единици на глава от населението, коригирана честота

Нашата оценка по този показател е в червено

6.6 Статининът използва разлагането на статин (АТС код C10A), коригирана върху разпространението, SU / capita 50+

Нашата оценка по този показател е в червено

6.7. Антибиотици

Нашата оценка по този показател е в жълто

Според резултатите от 2016 г./

Както се вижда, над 75% от преценките по различните показатели за България са в червено, 18,7 – в жълто и едва 14,6 – в зелено.

Една от причините за тези твърде ниски резултати е корупцията.

Периодично Центърът за глобално развитие към Световната банка провежда изследвания върху причините и разпространението на корупцията в публичния сектор. ,

вкл. и в сферата на здравеопазването⁶¹. Там тя обикновено се проявява като: подкупи, невярна информация, кражби и корупция на ниво бюрокрация.

- При подкупите, давани от страна на пациента обикновено се цели получаване на по-добро качество на услугата или избягване на чакането. Пациенти, които много спешно се нуждаят от медицински процедури и не могат да чакат със седмици или месеци за здравна услуга, са склонни да дадат значителни суми /особено когато е свързано с живота им/.

Към подкупите не се отнасят т.нар. нерегламентирани плащания – примерно когато на пациента не могат да му се отпуснат лекарства поради липса на средства

- Подкупи от страна на предлагането - най-честа причина за този вид подкупи е в ситуацията когато от медицинския служител зависи кого ще определи за доставчик на дадени услуги. Подобна форма е насочване на пациентите към конкретни частни практики.
- Кражби на държавни средства от длъжностни лица –пари, консумативи, лекарства, разходи за храна;
- Специфичен вид кражба е служителите от държавните болници да извършват частна дейност, като използват публичните ресурси; или произволно намаляват работния си ден в държавното предприятие, за да работят в частното.

⁶¹ Governance and Corruption in Public Health Care Systems Maureen Lewis* Senior Fellow Center for Global Development January 2006

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

4. Здравето на българите

Ще започнем с малко сравнителни статистически данни за здравето на българите спрямо 3-4 европейски страни /те са първите в списъка, но са и с относително сходен брой население в България. Данните са за 6 поредни години, което дава възможност да се очертае тенденцията:

Лекари на 100 000 души от населението¹

Страни	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ЕС						
Австрия	478.02	482.38	489.54	498.88	504.9	509.69
Белгия	291.34	291.30	292.80	295.09	297.55	301.75
България	374.51	386.26	391.45	397.67	398.69	404.54

Данните показват, че броят на лекарите в България е съотносим с този на европейските държави.

Стандартизирани коефициенти на смъртност от мозъчносъдова болест¹ (На 100 000 стандартизирано население)

ЕС 2011 2012 2013 2014

Австрия 65.52 68.15 66.22 **61.57**

Белгия 68.97 68.25 66.34 **63.34**

България 327.23 349.91 324.59 **352.55**

Германия 69.85 67.87 70.32 **64.88**

Гърция 139.56 141.90 130.05 **119.49**

Смъртността от инсулти в България е 6 пъти по-висока от тази в развитите европейски страни!

Стандартизирани коефициенти на смъртност от болести на органите на кръвообращението¹

(На 100 000 стандартизирано население)

Страни 2011 2012 2013 2014

ЕС

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Австрия 437.90 450.24 443.80 **418.07**
 Белгия 311.36 308.89 301.20 **281.89**
 България 1181.53 1168.03 1085.80 **1131.02**
 Германия 406.25 404.07 433.08 **403.54**
 Гърция 445.51 448.34 404.74 **381.41**
 Дания 293.87 286.78 267.68 **256.59**

Смъртността от сърдечни заболявания е три пъти по-висока от развитите европейски страни.

3. Естествен прираст¹

(На 1 000 души от населението)

Страни 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016

ЕС

Австрия 0.3 -0.1 0.2 0.2 -0.1 0.0 0.4 0.2 **0.8**
 Белгия 2.1 2.1 2.3 2.2 1.7 1.5 1.8 1.0 **1.2**
 България -4.4 -3.6 -4.7 -5.1 -5.5 -5.2 -5.7 -6.2 **-6.0**
 Германия -2.0 -2.3 -2.2 -2.3 -2.4 -2.6 -2.2 -2.3 **-1.8**
 Гърция 0.9 0.9 0.5 -0.4 -1.5 -1.6 -2.0 -2.7 **-2.4**
 Дания 1.9 1.4 1.6 1.2 1.0 0.6 1.0 1.0 **1.5**

Естественият ни прираст е отрицателен, 5-6 пъти по-нисък от развитите европейски страни.

Смъртност¹

(На 1 000 души от населението)

Страни 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016

ЕС

Австрия 9.0 9.3 9.2 9.1 9.4 9.4 9.2 9.6 **9.2**
 Белгия 9.8 9.7 9.7 9.4 9.8 9.8 9.3 9.8 **9.5**
 България 14.8 14.5 14.9 14.7 15.0 14.4 15.1 15.3 **15.1**
 Германия 10.3 10.4 10.5 10.4 10.8 11.1 10.8 11.3 **11.2**

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Гърция 9.7 9.7 9.8 10.0 10.6 10.2 10.5 11.2 **11.0**
Дания 9.9 9.9 9.8 9.4 9.4 9.3 9.1 9.2 **9.2**
Естония 12.5 12.1 11.9 11.5 11.7 11.6 11.8 11.6 **11.7**

Смъртността в България е с около 30% по-висока спрямо развитите европейски страни.

Раждаемост¹

(На 1 000 души от населението)

Страни 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016

Австрия 9.3 9.2 9.4 9.3 9.4 9.4 9.6 9.8 **10.0**

Белгия 11.9 11.8 11.9 11.6 11.5 11.2 11.1 10.9 **10.8**

България 10.4 10.9 10.2 9.6 9.5 9.2 9.4 9.2 **9.1**

Германия 8.3 8.1 8.3 8.1 8.4 8.5 8.6 9.0 **9.3**

Гърция 10.6 10.5 10.3 9.6 9.1 8.6 8.5 8.5 **8.6**

Дания 11.8 11.4 11.4 10.6 10.4 10.0 10.1 10.2 **10.8**

Показателите на България по раждаемост са сходни с тези на европейските страни.

Цифрите от статистиката говорят недвусмислено за това, че по инсулти и инфаркти не само сме на първо място в Европа, но и че сме в пъти по-зле!

Съответно – смъртността в България е по-висока. Оттам идва изключително високият отрицателен прираст, доколкото по брой раждания на 1000 души от населението имаме сходни показатели.

Във връзка с тази мрачна картина напоследък усилено се говори за необходимостта от промяна на акцентите в разходите за здравеопазване и прехвърлянето им от входящите ресурси към резултата /подобряване на здравето/ с цел повишаване ефективността на системата на здравеопазване. Това е чудесно, но за съжаление с подобна промяна се създават твърде благоприятни условия и за корупция и злоупотреби.

За съжаление обаче когато се вземат мерки за развитие на здравната система в определена посока, винаги има опасност от вземане на решения, които са в посока на нечие облагодетелстване. Примерно – популистки решения, взети вместо най-ефективните, се вземат, за да се осигурат политически облаги.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Друга форма на корупция е злоупотреба с информация. Лекарят при всички случаи е по-информиран от пациента и е възможно да го подвежда с оглед лична облага да избере неподходящо или излишно лечение. Говори се за практики като фалшиви или преувеличени диагнози върху изготвяните за Здравната каса документи /или не дай боже реално следвани в лечението/, давани само защото са по-доходоносни. Да не говорим за фалшивите болнични листове за заболяване с цел отпуски, получаване на шофьорска книжка, освобождаване от военна повинност и пр.

Какво следва да се направи: според изследователи⁶², това е преди всичко:

- предефиниране на принципите на солидарност и справедливост в здравеопазването;
- концентрация не само върху размера на финансовите ресурси, а и върху тяхната ефективност и ефикасност;
- въвеждане на реални пазарни отношения на всички равнища в системата на здравеопазването;
- фокусиране на системата към пациента и неговите специфични нужди и изисквания за получаване на качествени и адекватни здравни грижи.

Данните, които представихме по-горе, доказват, че системата на здравеопазването в България трудно може да се нарече социална. Как това може да се промени? Очевидно – с цялостен научен анализ и разработване на оптимален модел, съобразен както с ъс световния и европейски път, спецификата на нашите условия, състоянието в момента и на базата на този максимално пълен, реалистичен анализ – пристъпване към необходимите промени, реформи и пр. И разбира се, непрекъснат контрол – доколкото, както се вижда, възможните канали за изкривявания и корупция са значителни.

Опитът на други държави показва, че добър коректив за подбръване системата на здравеопазване е социалното предприемачество с възможностите, които то има за намаляване на съществуващите социални проблеми, финансова устойчивост, гъвкавост, развитие, сравнително лесно мултиплициране. От друга страна е трудно разкриването и доброто финансиране на структури за социално предприемачество в сферата на здравеопазването у нас. Това е така, защото:

- Липсва важна предпоставка - добре развито законодателство в тази сфера;
- Недостатъчни обществени и икономически предпоставки;

⁶² „Финансиране и управление на здравеопазването. Теоретични основи, модели, проблеми и тенденции. 2004. Минстерство на финансите

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- Недостатъчен авторитет, поети функции и включване на професионалните съобщества в системата на здравеопазване;
 - Закостенялост на системата за облагане с данъци и поощрение на социалните предприемачи
 - Манталитетът – недоверие към частната собственост и пазарни принципи в здравеопазването; към предприемачите и предприемачеството. Хората са разочаровани от положението в здравеопазването, с носталгия си спомнят времето на социализма, когато то беше безплатно /забравяйки, разбира се, големите му минуси/.
- В последните години все повече гласове се чуват за въвеждането на т.нар. клиенто-ориентиран модел, в центъра на оценяването при който са получените резултати – т.е. „оздравяването“ на пациентите. Но за тази цел професионалните медицински съобщества трябва най-отговорно да поемат редица функции по сертификация, определяне степента на квалификация на специалистите, лицензиране и акредитация на частните практики. Т.е. да им се прехвърлят редица регулаторни държавни функции. Очевидно е, че държавата не е в състояние поради ред причини /недостатъчност на ресурсите, неспособност да се организира ефективно процесът на здравеопазване/ да поеме изцяло тази сфера. Тук идва ролята /и нишата/ на социалното предприемачество. То със своята близост до потребителите, гъвкавост, иновативност, възможности за включване на доброволци, влагане на по-голямата част от печалбата за постигане на социалната цел е много подходяща структура, способна да осигури социална достъпност на стоките и услугите от здравната сфера.

Най-общо социалното предприемачество в здравната сфера има следните аспекти:

- производствен - изработване на лекарствени средства, оказване на медицински услуги, оборудване, инструменти и пр.
- търговски аспект – купуване-продаване на стоки и услуги от медицински характер. Тук следва да се отбележи, че продукт от спз е не определена стока /както изглежда на пръв поглед/, а услугата, която продавачът прави на купувача като му дава възможност да купи стоката. А всички разходи за доставката в крайна сметка се плащат от купувача.
- финансов аспект – влагане на средства, теглене на кредити за осъществяване на дейността с цел получаване на част от приходите /процент от печалбата/;

- застрахователен аспект – застраховка живот, медицинска застраховка, риск и отговорност, имущество;
- посреднически аспект – купуване/продаване на комерческа информация и услуги, рекламни и маркетингови услуги и пр.; интелектуално посредничество.

Според формата на собственост социалните предприятия в сферата на здравеопазването могат да бъдат:

- държавни: медицински услуги, осъществявани от държавни учреждения на комерческа основа;
- частни;
- смесени.

Държавата или общината могат да делегират на медицински организации от частния сектор изпълнението на определени услуги. На социалните предприятия се разчита за подобряване достъпността и качеството на услугите, за по-бързото навлизане на пациенто-ориентирана медицина.

Малките предприятия от сферата на здравеопазването ползват преференции при ползване на публични финансови, материално технически и информационни ресурси; опростена регистрация; съдействие за международна дейност. Те са значително разпространени в стоматологията, при продажба на медицински препарати, оказване на специфични видове медицински услуги.

За да се развива добре в бъдеще, социалното предприемачество в сферата на здравеопазването се нуждае от допълнителна подкрепа:

- развитие на законодателната и информационна база;
- привличане на конкурсна основа за изпълнение на общински поръчки;
- кредитиране с предимство, облекчения и преференции;
- предоставяне под аренда на държавна или общинска собственост при изгодни условия.

В развитите западноевропейски страни социалните предприятия в сферата на здравеопазването се срещат в по-голяма степен в семейната медицина и фармацевцията и почти липсва в стационарната и бързата помощ. Например в Германия 55% от болниците са държавни, във Франция – 65%, в Нидерландия – всички /без университетските клиники. Нараства относителният дял на частните болници – в Италия са 10% от всички болници, в Испания – 18%, във Франция – 20%.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

5. Здравни данни за Благоевградска област

Лечебни заведения за болнична помощ в Благоевградска област

Видове лечебни заведения	брой	Брой легла
Лечебни заведения за болнична помощ	12	1 604
Многопрофилни болници	6	1 028
Специализирани болници	5	496
Лечебни заведения за извънболнична помощ	73	39
Диагностично-консултативни центрове	-	-
Медицински центрове	26	21
Дентални центрове	-	-
Медико-дентални центрове	4	18
Самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории	43	-
Други лечебни и здравни заведения	4	23

МЕДИЦИНСКИ ПЕРСОНАЛ НА 31.12.2016 Г. ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ОБЛАСТИ

Статистически райони Области	Лекари	Лекари по дентална медицина	Медицински специалисти по Здравни грижи
Общо за страната ¹	29 539	8 011	46 930
Благоевград	941	313	1 574

МЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ ПО "ЗДРАВНИ ГРИЖИ" В ЛЕЧЕБНИТЕ И ЗДРАВНИТЕ ЗАВЕДЕНИЯ 31.12.2016 Г. ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ОБЛАСТИ

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Статистически райони Области	Общо	Фелдшери	Акушерки	Медицински сестри (всички профили)	Лаборанти (медицински и рентгенови)	Зъботе...
Общо за страната ¹	46 930	2 255	3 254	30 976	5 962	1 592
Благоевград	1 574	118	84	1 134	141	25

НАСЕЛЕНИЕ НА ЕДИН ЛЕКАР И НА ЕДИН ЛЕКАР ПО ДЕНТАЛНА МЕДИЦИНА НА 31.12.2016 Г. ПО СТАТИСТИЧЕСКИ ЗОНИ, СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ОБЛАСТИ

Статистически зони Статистически райони Области	Население на един	
	лекар	лекар по дентална медицина
Общо за страната ¹	240	887
Благоевград	330	991

Извод: В Благоевградска област един лекар обслужва с над 1/3 повече пациенти от средното за страната;

Един лекар по дентална медицина обслужва около 12% повече пациенти от средното за страната.

Списък на лечебните заведения в Благоевградска област

1. "МБАЛ – БЛАГОЕВГРАД" АД - гр. Благоевград е лечебно заведение за болнична помощ.
2. "МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ С МЕДИЦИНСКИ ЦЕНТЪР ПУЛС" АД
3. СПЕЦИАЛИЗИРАНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ НА ПНЕВМО - ФТИЗИАТРИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ " ЕООД
4. "СПЕЦИАЛИЗИРАНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ ПО ОНКОЛОГИЯ" ЕООД
5. "ЦЕНТЪР ЗА ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ" ЕООД

1. Първо психиатрично отделение и Административно – стопанско звено на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящи се в гр. Благоевград

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

2. Второ психиатрично отделение – мъже, база с. Горно Хърсово на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящо се в с. Горно Хърсово, общ. Благоевград.
3. Трето психиатрично отделение – жени, база с. Горно Хърсово на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящо се в с. Горно Хърсово, общ. Благоевград.
4. Приемно – диагностично звено. Звено за спешна и мобилна психиатрична помощ на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящи се в гр. Благоевград, ул. „Григор Пърличев“ № 40.
6. "МЕДИЦИНСКИ ЦЕНТЪР I БЛАГОЕВГРАД" ЕООД
Ул. "Славянска" № 60

Заведения за социални услуги в Благоевградска област

1. ДОМ ЗА СТАРИ ХОРА "СВ. ПЕТКА"

Домът е разкрит през 2011 г. с капацитет 87 човека, гр. Благоевград

2. ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ гр. Благоевград

Центърът е с капацитет 20 деца. Центърът предлага социално-педагогически, социално – консултативни, логопедични, корекционни и рехабилитационни дейности. Социалните услуги се предоставят на деца в риск от социално изключване, както и на техните родители, деца с емоционално поведенчески проблеми, деца с проблеми в развитието, със специално образователни потребности, деца жертви на насилие и деца в риск от изоставяне. Персонал – 3-ма служители – социален работник, психолог, логопед и 0,5 хигиенист.

3. ПРЕХОДНО ЖИЛИЩЕ

Преходното жилище е с капацитет 8 деца от 14 до 18/20 години. Целта на преходното жилище е да подготви младежите да придобият умения за самостоятелен начин на живот и професионална реализация. Персонал – 6 специалисти и обслужващ персонал – социални работници, психолог, трудотерапевт и хигиенисти.

4. ЦЕНТЪР ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Помещава се в напълно реновиран апартамент, обзаведен и оборудван за нормален живот. Капацитетът на Центъра за временно настаняване в Благоевград е 10 места. Услугата е насочена към задоволяване на ежедневните потребности на бездомни лица над 18 г. Съгласно нормативната уредба тя може да бъде ползвана не повече от 3 месеца в рамките на една календарна година. За потребителите се грижи един социален работник.

5. ЗАЩИТЕНО ЖИЛИЩЕ ЗА ХОРА С УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

Защитено жилище за хора с умствена изостаналост е социална услуга – резидентен тип, с капацитет 8 потребители. Екипът работи за тяхната деинституционализация като цели създаване на условия за подпомагане, взаимопомощ, ефективна защита и социална интеграция и осигуряване на пълноценен и самостоятелен начин на живот в среда, близката до семейната, с възможност за подкрепа и изява. Персонал – 5 специалисти и обслужващ персонал – социални работници, психолог, трудотерапевт, медицинска сестра.

6. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДАНИЯ № 1

Центърът е с капацитет 14 деца. В ЦНСТ ДМУ екипът работи за задоволяване на основните жизнени потребности на децата и лицата с увреждания, осигурена е безопасна и сигурна среда за живеене. В зависимост от степента на увреждане се работи за развитие на техните възможности за задоволяване на ежедневните им потребности. Персонал – 13 специалисти и обслужващ персонал – социални работници, психолог, рехабилитатор, медицинска сестра, хигиенист и детегледачи.

7. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДАНИЯ № 2

Центърът е с капацитет 14 деца. В ЦНСТ ДМУ екипът работи за задоволяване на основните жизнени потребности на децата и лицата с увреждания, осигурена е безопасна и сигурна среда за живеене. В зависимост от степента на увреждане се работи за развитие на техните възможности за задоволяване на ежедневните им

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

потребности. Персонал – 13 специалисти и обслужващ персонал – социални работници, психолог, рехабилитатор, медицинска сестра, хигиенист и детегледачи.

8. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДЕНИЯ № 3

Центърът е с капацитет 14 деца. В ЦНСТ ДМУ екипът работи за задоволяване на основните жизнени потребности на децата и лицата с увреждания, осигурена е безопасна и сигурна среда за живеене. В зависимост от степента на увреждане се работи за развитие на техните възможности за задоволяване на ежедневните им потребности. Персонал – 13 специалисти и обслужващ персонал – социални работници, психолог, рехабилитатор, медицинска сестра, хигиенист и детегледачи.

9. ЦЕНТЪР ЗА ОБЩЕСТВЕНА ПОДКРЕПА

От 01.07.2016 г. на територията на община Благоевград функционира най-новата социална услуга Център за обществена подкрепа /ЦОП/ с капацитет 40 потребители. Това е комплекс от социални услуги предназначени за деца и семейства с цел предотвратяване на изоставянето на децата и настаняването им в специализирани институции, превенция на насилието и отпадане от училище, консултиране и подкрепа на семейства в риск, обучение и подкрепа на приемни родители и осиновители. Персонал – 4 човека – социални работници, психолог и хигиенист.

10. ОБЩЕСТВЕНА ТРАПЕЗАРИЯ

В същата кухня готвим и за потребителите на две Обществени трапезарии. За най-нуждаещите се – бедни, бездомни и самотноживеещи хора община Благоевград е сключила договор с Агенция социално подпомагане за „Осигуряване на топъл обяд – 2016“, финансиран от Фонд за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица със запълнен капацитет от 150 човека.

11. ДОМАШЕН СОЦИАЛЕН ПАТРОНАЖ

Домашен социален патронаж е общинска дейност, разкрита през 1975 г., с капацитет 40 места и наречен “Система за обслужване на стари хора по жилищата им”. В деня на

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

разкриването потребителите са 22. В началото дейността е насочена към задоволяване на здравни нужди. По-късно акцента на дейността се измества към социалните услуги. Постепенно се увеличава и капацитетът. Най-голям интерес към услугите на Домашен социален патронаж е регистриран през 1989г. – 360 потребители. Към момента капацитетът на патронажа 260 места, обслужват се лица в пенсионна възраст, лица с увреждания. С предимство за прием се ползват самотните възрастни хора, ветераните от войните, военноинвалидите и лицата с трайно намалена работоспособност над 71%. Съобразявайки се с индивидуалният подход за удовлетворяване на нуждите на потребителите Домашен социален патронаж предлага 16 варианта на хранене и следните социални услуги:

- почистване на стаята, която обитават обслужваното лица;
- помощ при поддържане на лична хигиена;
- битови услуги;
- съдействие за осигуряване на помощни средства, приспособления и съоръжения за облекчаване и компенсиране на уврежданията по ЗИХУ и ППЗИХУ;
- извършване на административни услуги;

Организирането на излети, екскурзии, доставка на книги по домовете и други развлечения са част от културотерапията, която предлага патронажа.

За получените услуги се заплаща месечна такса, съгласно Тарифата за конкретните размери на местните такси.

Екипът на Домашен социален патронаж включва социални работници, инструктор хранене, домакин, касиер, снабдител, готвачи, работник кухня, разносвачи на храна, шофьори, хигиенисти, общ работник.

12. Дом за възрастни хора с деменция “Св.Мина”с. Падеш, Община Благоевград

Домът за стари хора “Св.Мина” е открит през 1998г., помещава се в двуетажна сграда в центъра на с. Падеш. Капацитетът е 50 места, като има обособено отделение за лежачо болни. Потребителите получават 24 часова грижа, включваща комплекс от социални услуги, съобразени с индивидуалните потребности и желания. Осигурени са възможности за предоставяне на битови услуги, здравни грижи, организиране на свободното време и личните контакти на домуващите.

Екипът на Дома за стари хора се ръководи от Ръководител звено и включва социални

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

работници, фелдшер, медицински сестри, рехабилитатор, психолог, санитарни-хигиенисти, готвачи, домакин.

13. Защитено жилище за хора с психични заболявания

Защитеното жилище за хора с психични заболявания е официално открито в Благоевград на 10.10.2006 г., капацитетът му е 8 места. Услугата /държавна делегирана дейност/ е насочена към хора с психични разстройства, живели в специализирана институция или застрашени от постъпване в такава, но с реален шанс за социална интеграция. В Защитеното жилище са създадени условия за подпомагане, ефективна защита и социална интеграция на потребителите. Осигурен е пълноценен и самостоятелен начин на живот в подходяща среда, близка до семейната. Дейностите са насочени към развиване на умения за самостоятелно справяне с ежедневни нужди и придобиване на трудови навици.

Екипът на Защитеното жилище за хора с психични заболявания включва 5 служители – социални работници, психолог, медицинска сестра.

14. Защитено жилище за възрастни с умствена изостаналост

Защитеното жилище за възрастни с умствена изостаналост в гр. Благоевград е разкрито като държавна делегирана дейност на 01.12.2008г. Намира се в кв. ”Струмско”, ул. ”Струма” №23, капацитетът му е 10 места. Потребителите на услугата са хора с лека умствена изостаналост, прекарвали част от живота си в специализирани институции, но имащи реален шанс за социална интеграция, както и такива застрашени от постъпване в институция. 6 членен екип работи за създаване на трайни социални и битови навици и умения у потребителите, като предпоставки за водене на пълноценен и независим живот.

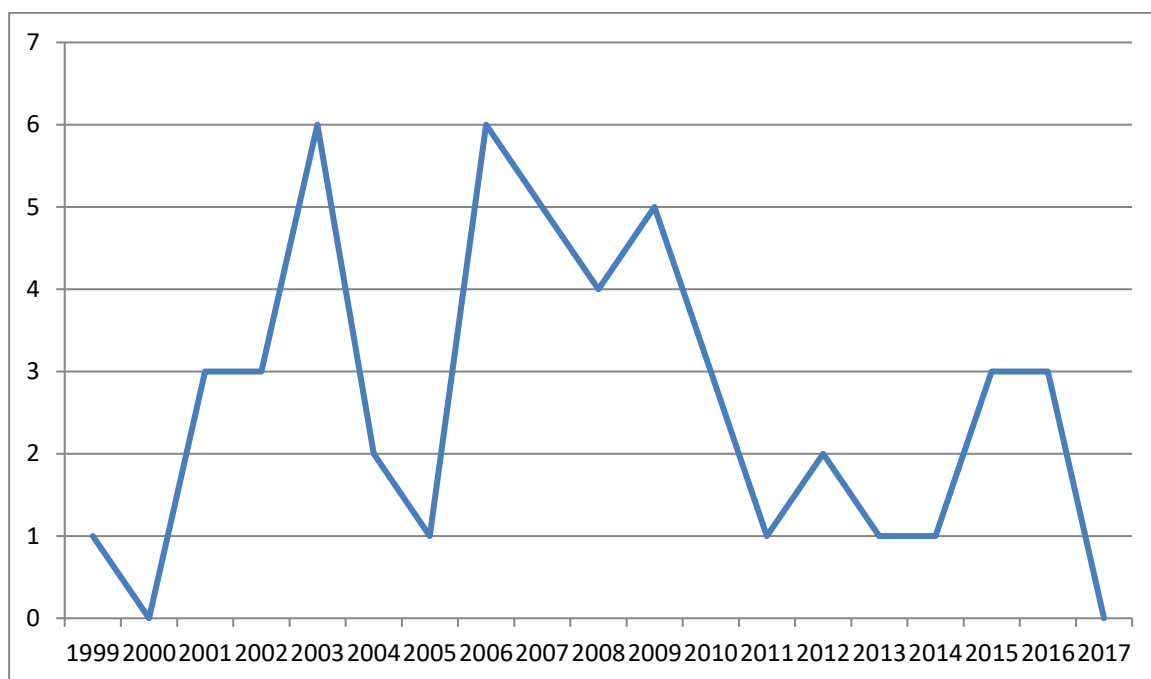
Освен държавните и общински лечебни заведения В Благоевградска област има над 50 социални предприятия, регистрирани в Агенцията за социално подпомагане. Тъй като списъкът е дълъг, го представяме в Приложение №1.

6. Профил на организациите, работещи в социалната сфера в Благоевградска област

В изследването бяха включени на случаен принцип 57 организации, работещи в социалната сфера. Стремехът ни беше да има по-пълно представителство на организациите по общини и сфери на дейност и някои други показатели.

1. Създаване на социалната организация

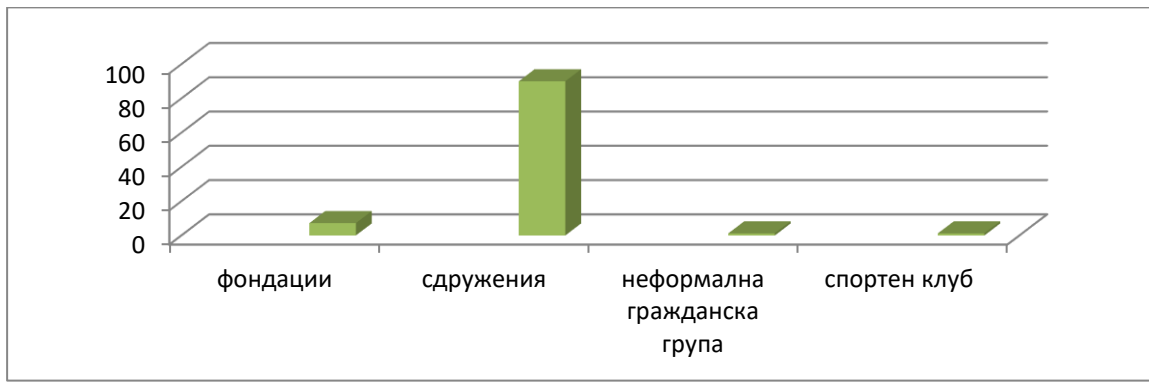
Създаването на социалната организация улавяме чрез годината на регистрацията в съда. Разпределението по годисна на създаване на социалните предприятия има следния вид:

Както се вижда от графиката, пикови периоди за регистрацията са 2004 г. и времето 2007 – 2010 г.

Тип на организацията

Попадналите в извадката общо 57 организации са регистрирани и работят като:

1 фондации – 7,2%

2. сдружения – 90%

3. Неформални граждански групи – 1,2%

6. Спортен клуб – 1,2%

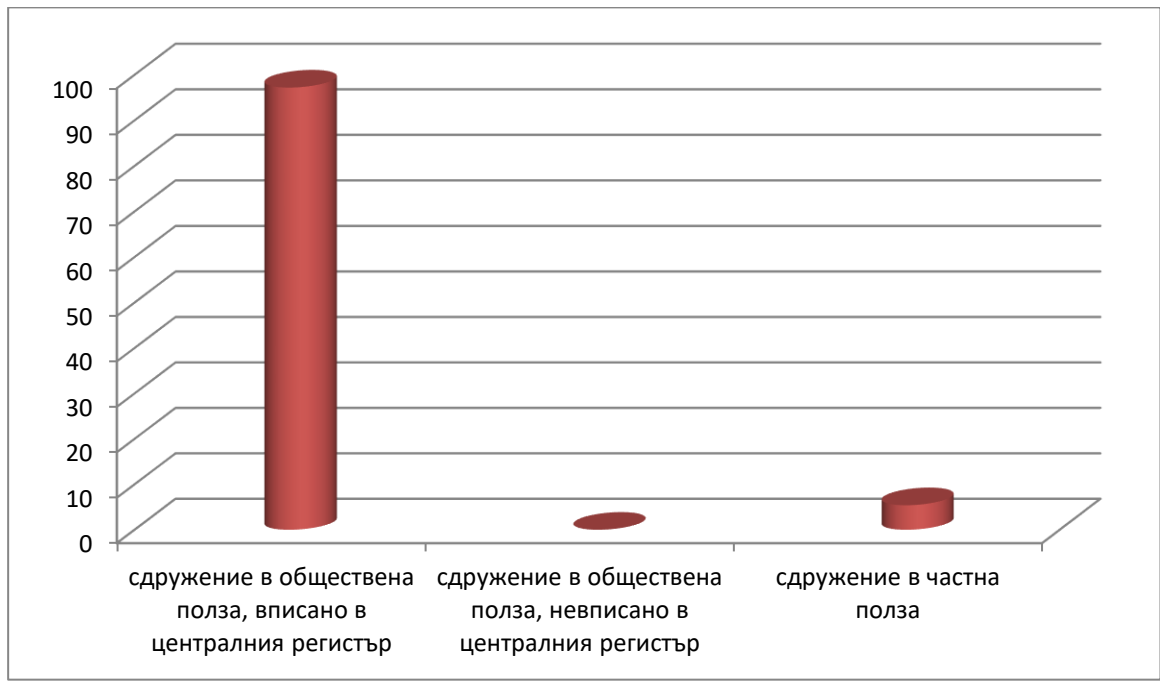
Според изнесените данни почти всички организации, работещи в социалната сфера, са регистрирани като сдружения – това са 90% от всички организации, попаднали в извадката. На втора позиция със 7,2% се нареждат фондациите и с по 1,2% - неформалните граждански групи и спортните клубове.

Статут на организацията

По статут неправителствените организации биват 3 вида:

1. Сдружение в частна полза – финансира се със собствени средства, от собствена дейност (стопанска, доколкото е свързана с предмета на основната дейност), както и по проекти, стига да няма изискване за това организацията да бъде в обществена полза ;
2. Сдружение в обществена полза – финансира се със собствени средства, от собствена дейност (стопанска, доколкото е свързана с предмета на основната дейност), както и по проекти;
3. Фондация – финансира се със средствата, представени от учредителя, както и със средствата, получени от собствена дейност (стопанска, доколкото е свързана с предмета на основната дейност).

Организациите, попаднали в нашата извадка, имат следния статут:

1. Сдружение в обществена полза, вписано в Централния регистър – 97,2%
2. Сдружение в обществена полза, невписано в Централния регистър - 0%
3. Сдружение в частна полза – 5,4%

97% от социалните предприятия са със статут сдружения в обществена полза, вписани в централния регистър и едва 5,4% - сдружения в частна полза.

Както се вижда, почти всички социални организации са със статут на сдружения в обществена полза, вписани в централния регистър.

Разпределение по общини

Усилията на екипа бяха насочени към това в изследването да се включат социални организации от възможно повече общини в Благоевградска област. Извадката включва организации от следните общини:

1. Община Благоевград: Гр Благоевград – 38 организации; с. Покровник – 1
2. Община Банско: гр.Банско – 1 организация;
3. Община Разлог, гр. Разлог – 4 организации;
4. Община Якоруда, гр. Якоруда – 1 организация;
5. Община Струмляни, гр. Струмляни – 1 организация;
6. Община Симитли, гр. Симитли – 1 организация;
7. Община Гоце Делчев, гр. Гоце Делчев – 2 организации;

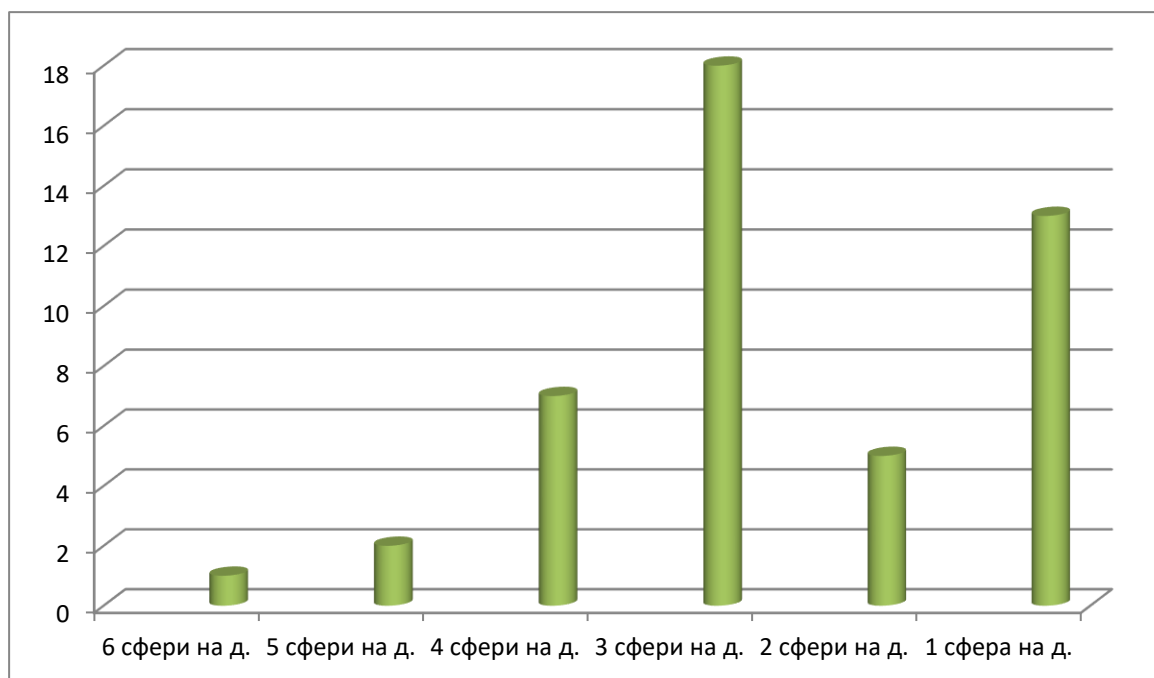
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

8. Община Сандански, гр. Сандански – 2 организации;
9. Община Петрич, гр. Петрич -6 организации.

Гр. Благоевград е най-големият град в областта, отнасящ се по критериите на Европейската система на градските центрове /ESPON/ към второ ниво. В него са регистрирани най-много социални организации, поради което в извадката са включени 38 организации от Благоевград. Много активни в социалната сфера са в гр. Петрич, Разлог, поради което изследваме 6 организации оттам; 4 – от гр. Петрич; 2 – от гр. Гоце Делчев и 2 – от гр. Сандански.

Сфери на дейност, записани при регистрацията на организацията

Регистрацията на организациите в съда от година на година се опростява, но допреди няколко години това бе доста трудоемка, неевтина процедура. Вероятно поради това предприемачите, ангажиращи се в това ново начинание, включват при регистрацията доста сфери на дейност, за да нямат допълнителни ограничения, ако периодично сменят сферата си на дейност. Ето данните за това:

1. Обявени 6 и повече сфери на дейност при регистрацията -1 организация
2. Обявени 5 сфери на дейност при регистрацията -2 организации
3. Обявени 4 сфери на дейност при регистрацията -7 организации

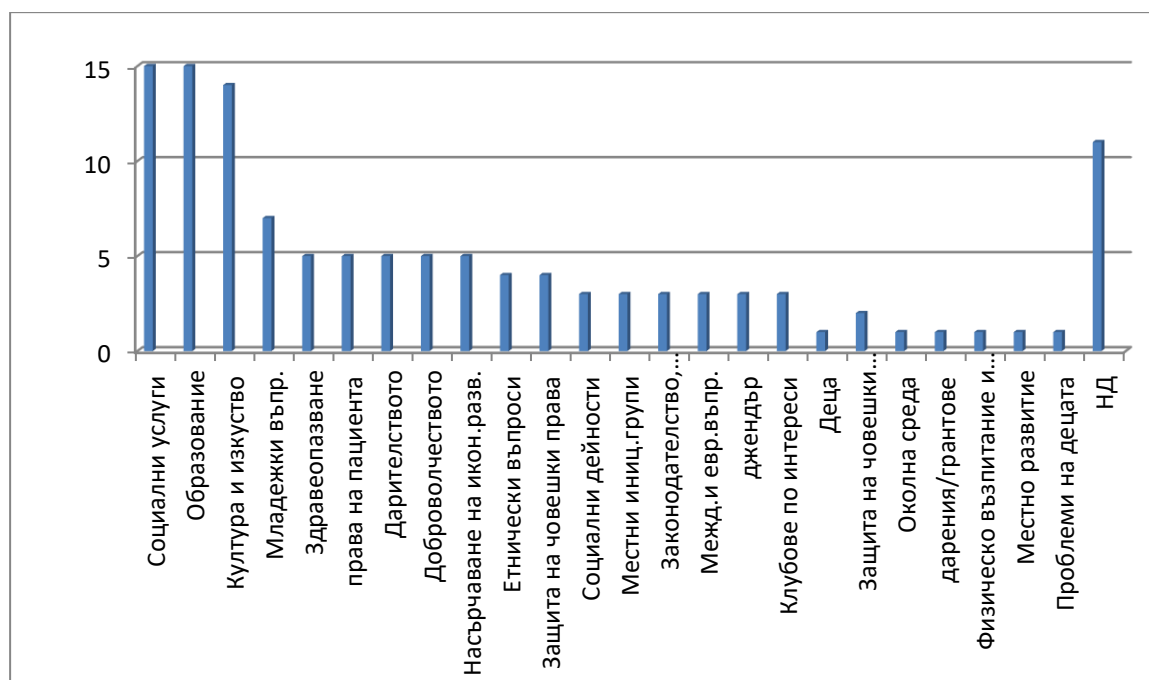
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

4. Обявени 3сфери на дейност при регистрацията -18 организации
5. Обявени 2 сфери на дейност при регистрацията -5 организации
6. Обявени 1сфера на дейност при регистрацията -13 организации

Както се вижда от резултатите, най-масови са организациите, записали при регистрацията си 3 сфери на дейност - общо 18 организации, или 32,4%. На втора позиция се нареждат организациите ограничили се с 1 тип дейност при регистрацията – общо 13 организации, или 23,4%.

Разбивка по сфери на дейност, обявени при регистрацията

Кои сфери на дейност са най-предпочитани при регистрация на организацията в съда – ето данните, подредени в низходящ ред:

1. Социални услуги – 15
2. Образование – 15
3. Култура и изкуство – 14
4. Младежки въпроси, политики и изследвания - 7
5. Здравеопазване – 5
6. права на пациента – 5

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

7. Дарителството – 5
8. Доброволчеството – 5
9. Насърчаване на икономическото развитие – 5
10. Етнически въпроси – 4
11. Защита на човешки права – 4
12. Социални дейности – 3
13. Местни инициативни групи – 3
14. Законодателство, застъпничество, публични политики – 3
15. Международни и европейски въпроси, политики и изследвания – 3
16. Проблеми на жените, джендър въпроси – 3
17. Клубове по интереси – 3
18. Деца -2
19. Защита на човешки права – 1
20. Околна среда – 1
21. Предоставяне на дарения/грантове – 1
22. Физическо възпитание и спорт – 1
23. Местно развитие – 1
24. Проблеми на децата – 1
25. Няма данни - 11

Според резултатите най-често срещани са следните сфери на дейност: Социални услуги, Образование и Култура и изкуство всяка от тях е посочвана са средно от 27% от всички организации.

Втората условно отделена група включва Младежки въпроси, политики и изследвания, Здравеопазване, Права на пациента, Дарителството, Доброволчеството, Насърчаване на икономическото развитие, като всяка от посочените сфери е записана средно от 9% от организациите.

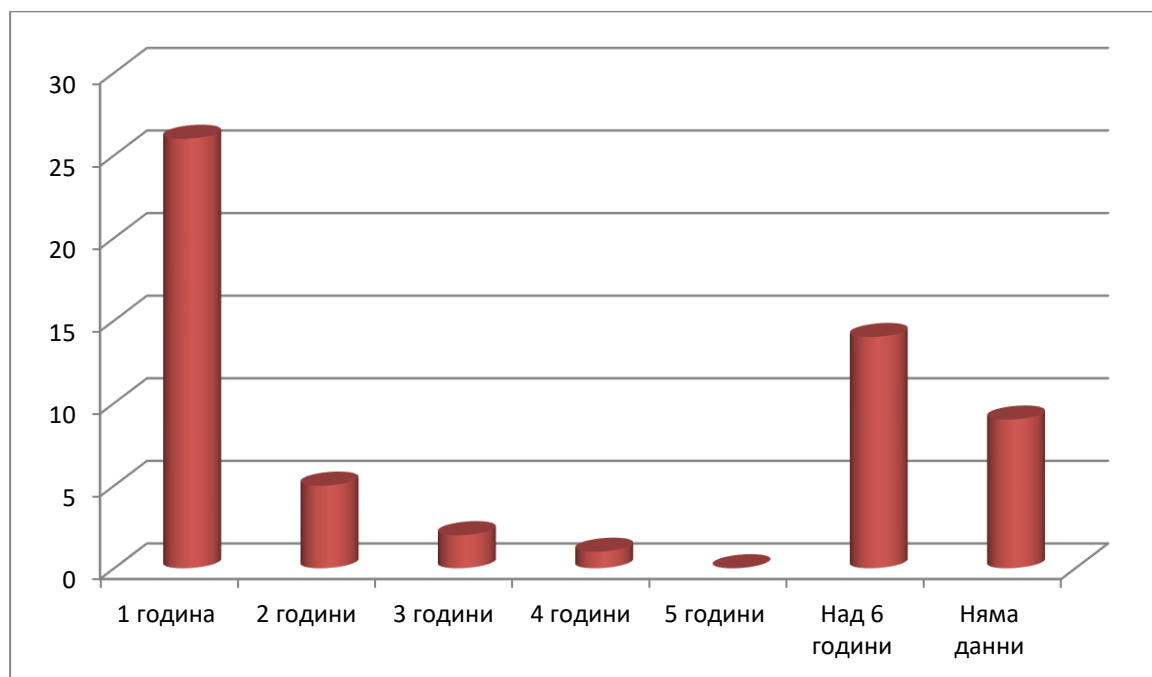
Третата група включва онези сфери, които са посочвани от 5,4 % - 7,2% от организациите – това са сферите на дейност Етнически въпроси, Защита на човешки права, Социални дейности, Местни инициативни групи, Законодателство, застъпничество, публични политики, Международни и европейски въпроси, политики и изследвания, Проблеми на жените, джендър въпроси, Клубове по интереси, Деца.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

10,8% от организациите обаче са напълно наясно, те са уверени и мотивирани да се занимават само в рамките на една социална сфера – това са сферите Защита на човешки права, Околна среда, Предоставяне на дарения/грантове, Физическо възпитание и спорт, Местно развитие, Проблеми на децата.

Последен проект

Интензивността на проектната дейност през годините и свързаното с това осигуряване на финансиране дейността на социалните организации можем да установим с данните, даващи информация за това преди колко време е реализиран последният проект, по който е работила организацията. Ето ги:

1. Последният проект е реализиран преди 1 година – 26 организации
2. Последният проект е реализиран преди 2 година – 5 организации
3. Последният проект е реализиран преди 3 година – 2 организации
4. Последният проект е реализиран преди 4 година – 1 организации
5. Последният проект е реализиран преди 5 година – 0 организации
6. Последният проект е реализиран преди 6 година – 14 организации

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

7. Няма данни - 9 организации

Според резултатите около половината от социалните организации в Благоевградска област /46,8%/ работят много интензивно - последният проект, върху който са работили е отпреди една година. Интензивно са работили още 9% - последният им проект е завършил преди 2 години.

Бихме обобщили: 55,8% от социалните организации активно се занимават с проектна дейност. В края на класацията обаче – организациите, които в последните 5-6 години нямат спечелен проект, също не са малко – 25,2% - това значи всяка четвърта организация. В средно положение – организации, работили по проекти преди 3-4 години – са общо 5,4%. Не трябва да забравяме обаче, че за 16,2% от организациите не бяха намерени данни.

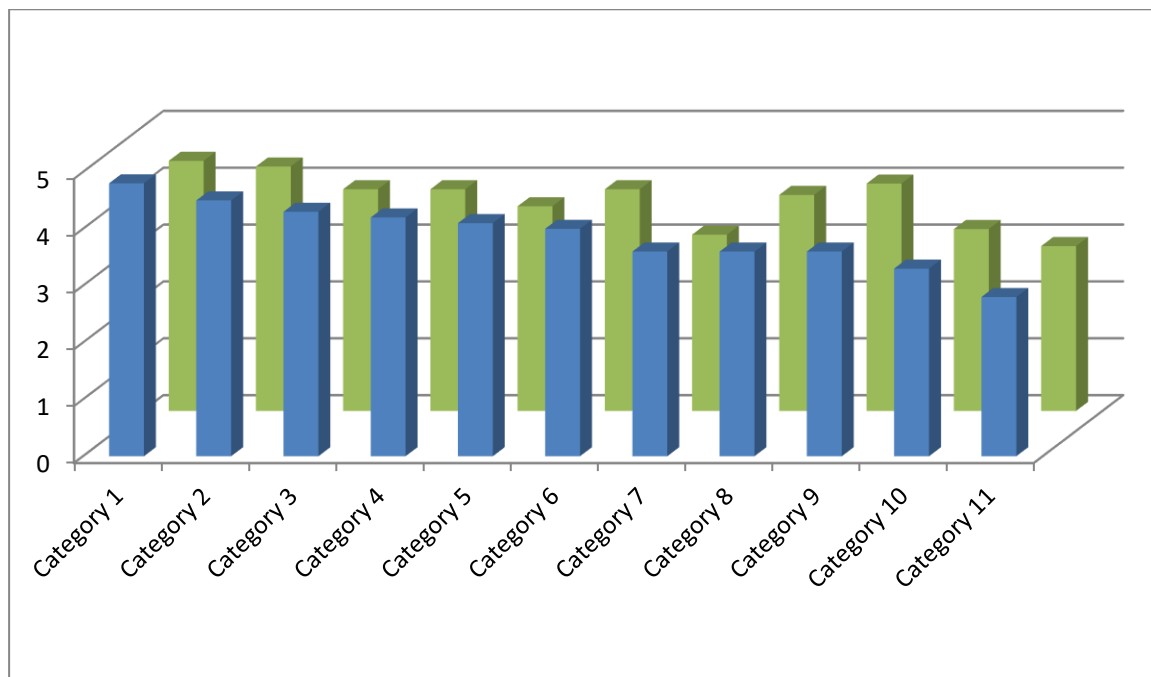
8. Социално предприемачество в сферата на социалните дейности – резултати от емпиричното изследване. Сравнение на данните с общите резултати от изследването

Важна страна от цялостната работа по разкриване на функциониране на социално предприятие са предварителните проучвания и крачки, които следва да се направят. Логично е да се започне с проучване в коя сфера да е бъдещото предприятие — къде са налице потребности, които не са задоволявани, колко и какъв е профилът на евентуалните потребители, какво е състоянието на пазара в този сегмент, има ли конкуренция. След като тези предварителни проучвания са направени, следва изучаване на технологията за разкриване на социално предприятие, търсене на финансиране, връзка с местните власти /за сътрудничество и финансова подкрепа/ и пр.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Как респондентите подреждат по важност предварителните проучвания за организиране на социално предприятие в сферата на социалните дейности? Отговор получаваме от резултатите на въпроса „Кои бяха първите стъпки, които предприехте, след като решихте да направите НПО?“ Той бе зададен с прилежаща 5-степенна скала с най-висока оценка 5 и най-ниска – 1. Резултатите се изчисляват като среден бал.

Тук и в графиките в целия представяме за сравнение и общите средни данни, получени за цялата извадка:

В синьо: социална сфера

В зелено:общо за цялата извадка

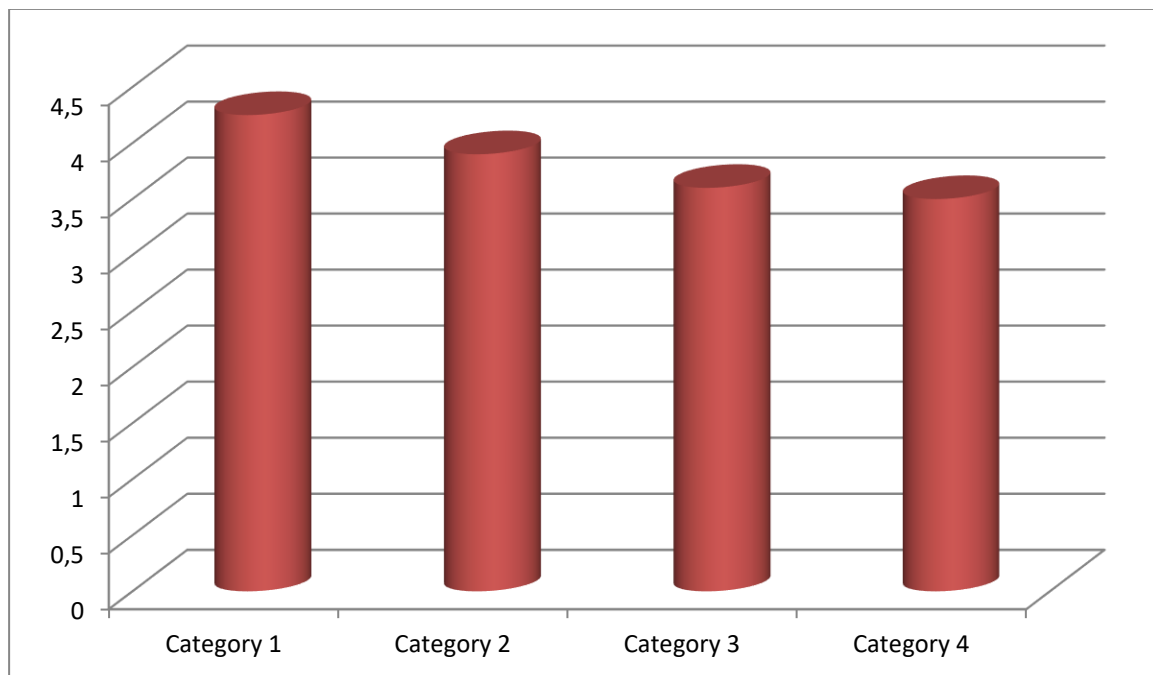
- 1 - Направих екип от хора, с които да работя 4,8
- 2 - Внимателно проучих как става регистрацията на НПО 4,5
- 3 - Опитвах се да се запозная по-добре с характеристиките на целевата си група 4,3
- 4 - Свързах се с общината и/или с други институции, от които зависи работата ми 4,2
- 5 - Потърсих източници за финансиране 4,1
- 6 - Запознах се задълбочено с проблемите в обществената сфера, в която исках да работя 4
- 7 - Погрижих се да намеря помещение, техническо оборудване, мебели 3,6
- 8- Осъществих контакти с други организации, които работят в тази сфера 3,6
- 9 - Положих усилия да рекламирам начинанието и дейността си 3,6

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

10 - Направих проучване кои други организации работят в тази сфера 3,3

11 - Направих проучване на пазара – доколко ще се търсят услугите, които ще предлагам 2,8

За да стане по-ясна картината, да обединим условно данните в няколко по-обща групи:

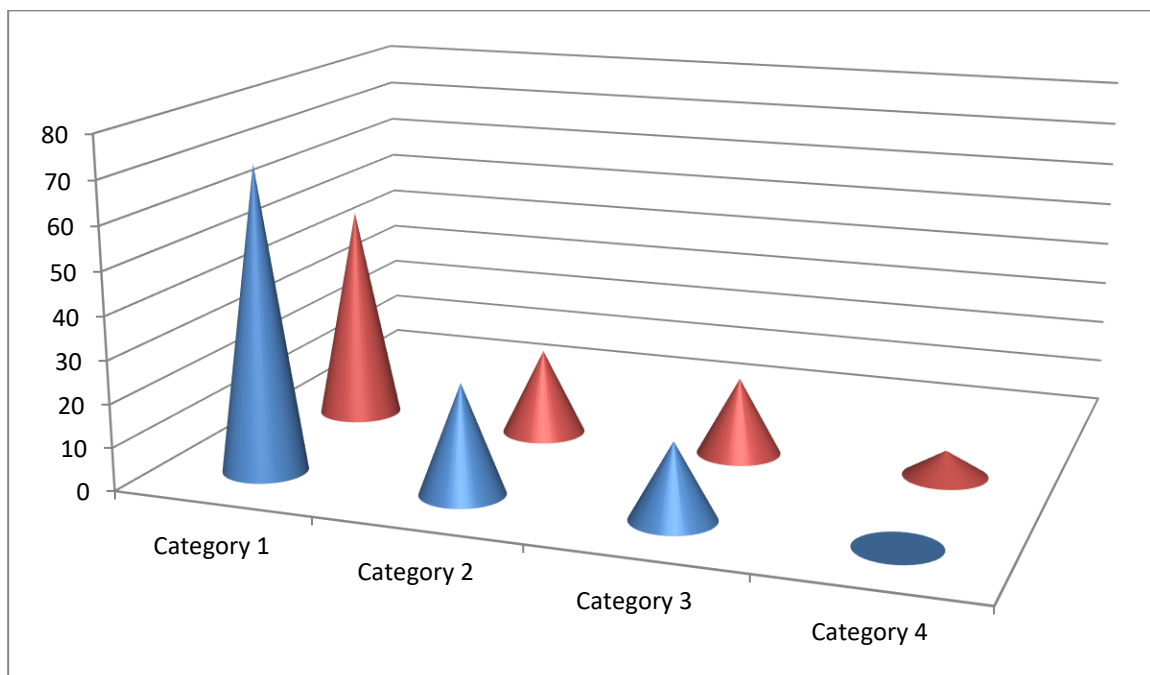

1. Техническа организация и създаване на екип – проучване за регистрацията, помещението, финансирането, екипа – общ среден бал 4,25
2. Връзка с организации, работещи в същата сфера – общ среден бал 3,9
3. Реклама – бал 3,6
4. Проучване на пазарната ниша – проучване на социалния проблем, целевата група, наличния пазар за тази услуга – общ среден бал 3,5;

Прави впечатление, че това, с което би трябвало да се започне – проучването на пазарната ниша, се нарежда на последна позиция.

Възможно е те да познават социалната ниша, ако имат предходен опит в тази насока. Резултатите от въпрос 13 „Какъв опит имахте в тази сфера преди да основате своята организация?“ хвърлят светлина върху този въпрос:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

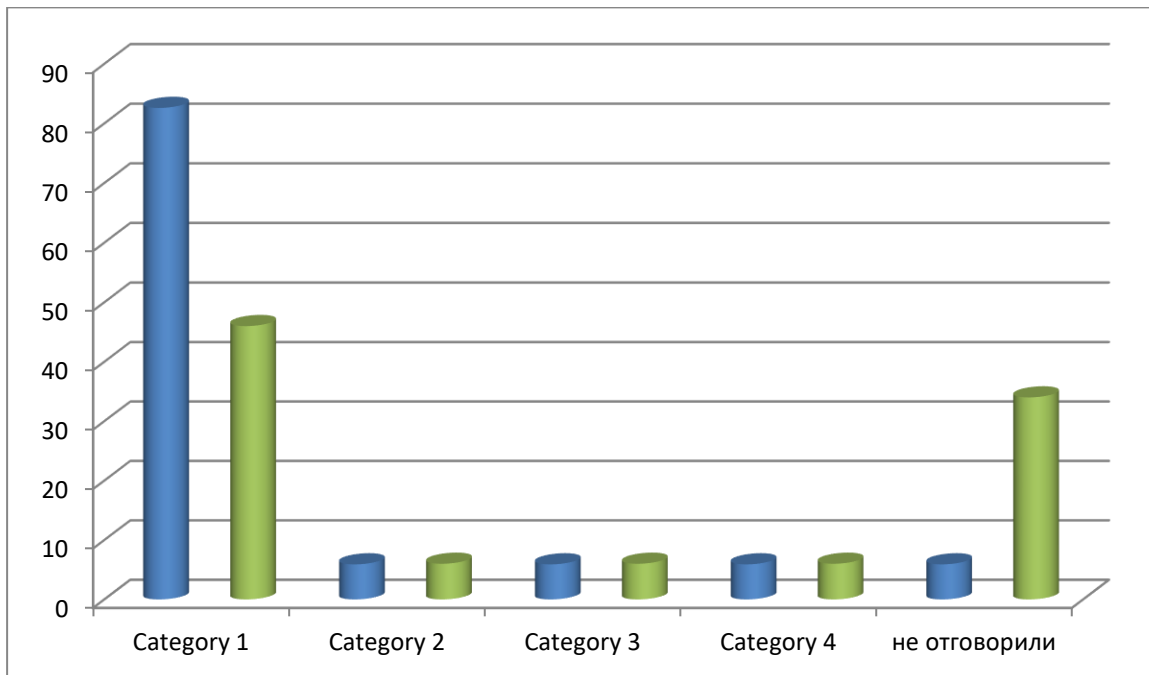
В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

1. Работил/а съм като...70,8%
2. Чел/а съм доста по проблема 25,6%
3. Нямах голям опит 17,7%
4. Изобщо нямах опит 0

Оказва не, че по-голямата част от респондентите имат предварителен опит в тази сфера; около $\frac{1}{4}$ от тях нямат опит, но са чели доста по тази проблематика. За малък опит съобщават 17,7%. В сравнение с общата съвкупност предварителният опит на бъдещите предприемачи в социалната сфера е по-висок.

Какво е подтикнало бъдещите псоциални предприемачи да се заемат с тази рискована работа – изследваме мотивацията им са въпрос 17 - „Как се зароди у Вас идеята да създадете социално предприятие?“. Резултатите тук са следните:

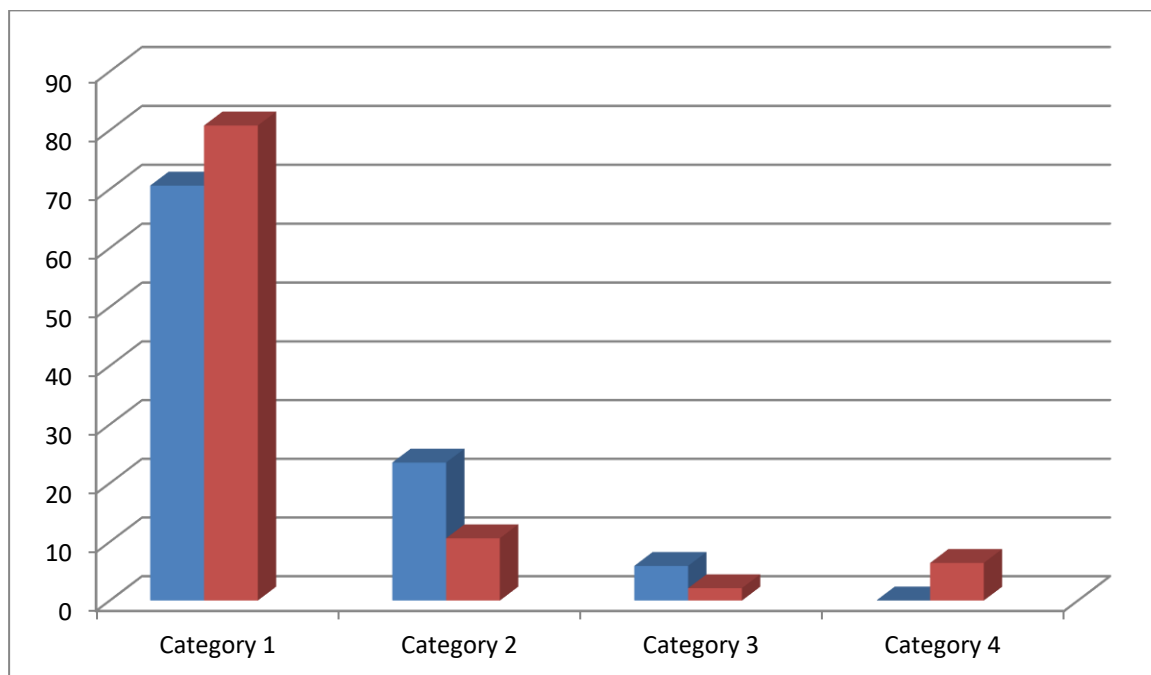
В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

1. Виждам, че хората имат проблеми и се опитвам да им помогна 82,6%
2. Виждах, че хората успяват - печелят проекти , намират пари - реших да опитам и аз 5,9%
3. Искях да започна някаква дейност, в която аз да съм си господар, над мен да няма началници - 5,9%
4. Търся начин да започна свой бизнес без големи инвестиции 5,9%
5. Не отговорили – 5,9%

Над 4/5 от изследваните лица изтъкват като основен мотив желанието да помогнат за разрешаване на проблемите в съответната сфера. Сравнението с данните за цялата съвкупност показва, че този мотив е далеч по-често срещан сред предприемачите в социалната сфера. Също – тук относителният дял на неотговорилите е далеч по-нисък.

Доколко бъдещите социални предприемачи са запознали своите близки с намеренията си, намарили ли са в тях подкрепа – резултатите на въпрос 18 „Близките и приятелите знаеха ли за Вашата идея, подкрепяха ли Ви?“ ни дават отговор:

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

1. Знаеха и всячески ме подкрепяха	70,6%
2. Знаеха, но бяха доста скептично настроени	23,5%
3. Знаеха, но бяха против	5,9%
4. Не знаеха, това са си мои неща	0

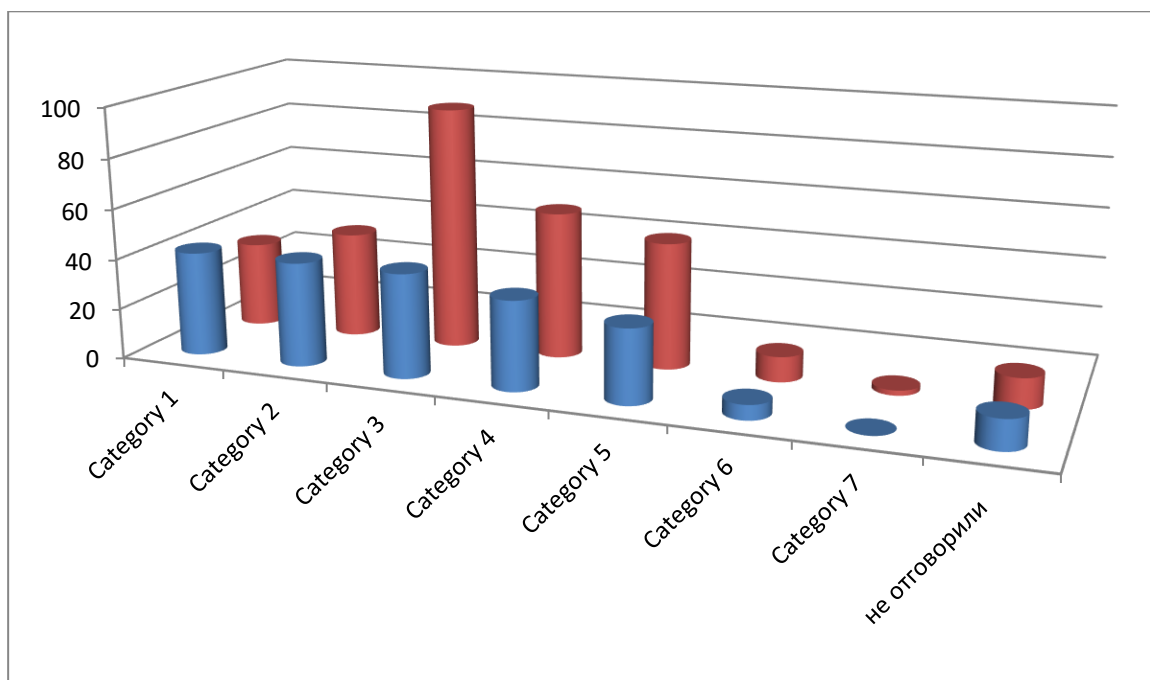
В тези резултати правят впечатление две неща: над 2/3 от изследваните лица са споделили своята идея за разкриване на социално предприятие в социалната сфера с близките си и са ги спечелили на своя страна за каузата. Но все пак този процент е с около 10% по-нисък от резултата при общата извадка.

Второто – около ¼ от близките на респондентите са били доста скептично настроени за новото начинание – с 13% повече от общата група.

За да се впусне човек в такова мащабно начинание, би следвало да има самочувствие и увереност, че ще се справи – т.е. да има чувството за висока самоефективност.

Социалното предприемачество изисква комплексни качества. Каква е самопреценката на респондентите - доколко те притежават необходимите качества - за да разберем това зададохме въпрос 19 „Според Вас имате ли талант да организирате и ръководите добре работеща неправителствена организация?“ /Условието на въпроса допуска до 3 отговора, затова процентът на отговорите е повече от 100%/. Ето резултатите:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В синьо: социална сфера

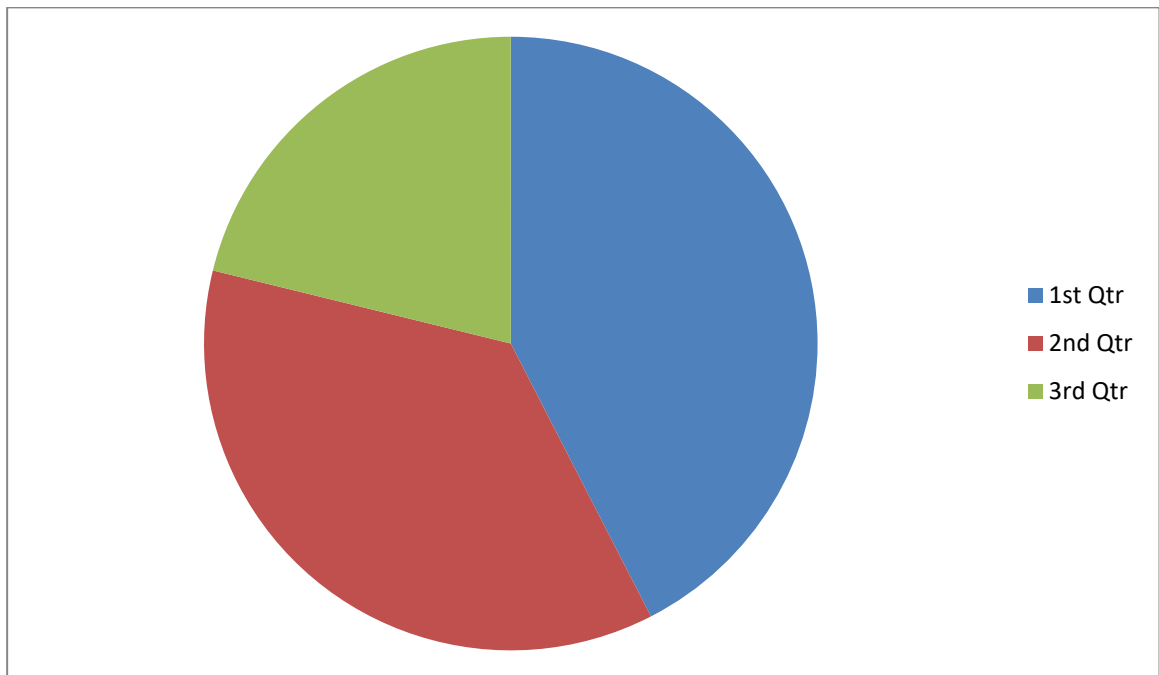
В червено: общо за цялата извадка

1. да, защото мога да убеждавам хората да търсят моите услуги 41,3%
 2. да, защото съчувствам на хората, които имат сериозни проблеми и чувствам сили в себе си да им помагам да ги решават 41,3%
 3. да, защото умея да намирам нови решения на възникващите проблеми 41,3%
 4. да, защото умея да намирам изход от всяка ситуация, хрумват ми нови идеи 35,4%
 5. да, защото имам комбинативен ум 29,5%
 6. не мога да преценя дали имам талант 5,9%
 7. да, защото мисля, че имам талант за бизнес - 0%
- Не отговорили 11,8%

Първите три позиции се заемат от отличната комбинация между търговското качество да убеждаваш хората да купуват стоката ти; социалната компонента – оказване на социална помощ плюс иновативност. Следващите два отговора /4 и 5/ също са в посока иновативност.

Тук отново можем да направим условно обобщаване на отговорите:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

1. Съчувствие към хората и сили да им се помогне – отговори №2 – 41,3%
2. Иновативност – отговори 3,4,5 - 35,4%
3. Бизнес нюх и талант – отговори 1 и 7 – общ среден резултат 20,6%

На първа позиция като мотиватори недвусмислено излиза емпатията – разбиране проблемите на хората и възможността и силите да им се помогне. На втора – качествата, свързани с иновативност. И на трета – бизнес качествата.

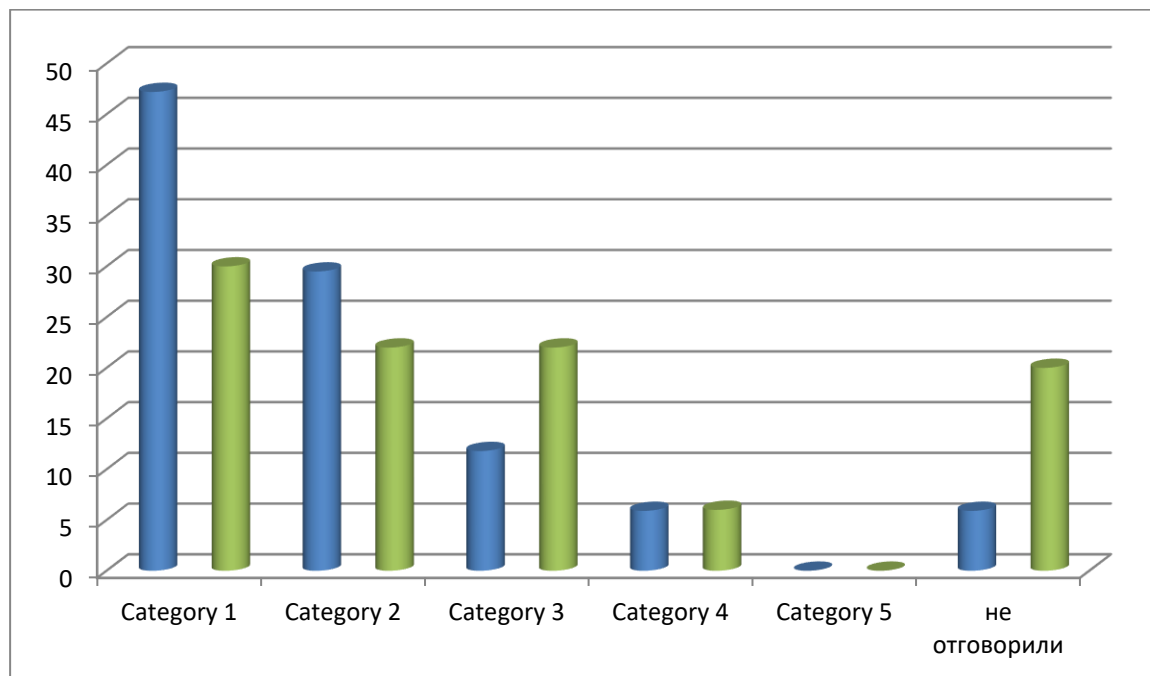
Следва да уточним обаче, че по принцип самопреценката е една доста несигурна територия – доколко резултатите са обективни или пък в по-голяма степен представят желания аз-образ – само с един въпрос това трудно може да се прецени. Вероятно самопреценката в голяма степен се влияе от социалната желателност – т.е. на респондентите са им известни качествата, които, според общността, трябва да притежават социалните предприемачи в тази сфера, и те преценяват, че е добре да отговорят, че ги преценяват

Блок от отворени въпроси /№№21, 22, 23 24 и 25/ изследва степента на компетентност и задълбочено познаване на проблематиката. Затварянето и обработката на въпросите бе осъществена от експерти. Наясно сме, че по принцип респондентите не обичат много отворените въпроси и често ги прескачат или отговарят лаконично, без да се задълбочават. Също така експертната преценка крие немалка доза субективизъм. Но все пак резултатите дават известна представа за нагласите, задълбочеността в

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

познаване проблематиката в основната сфера на дейност на организациите и личната съпричастност към проблема.

Отговорите на отворен въпрос 21 „Какъв е основният социален проблем, с чието решаване се ангажира Вашата организация?“ се оценяват от експертите ни така:

В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

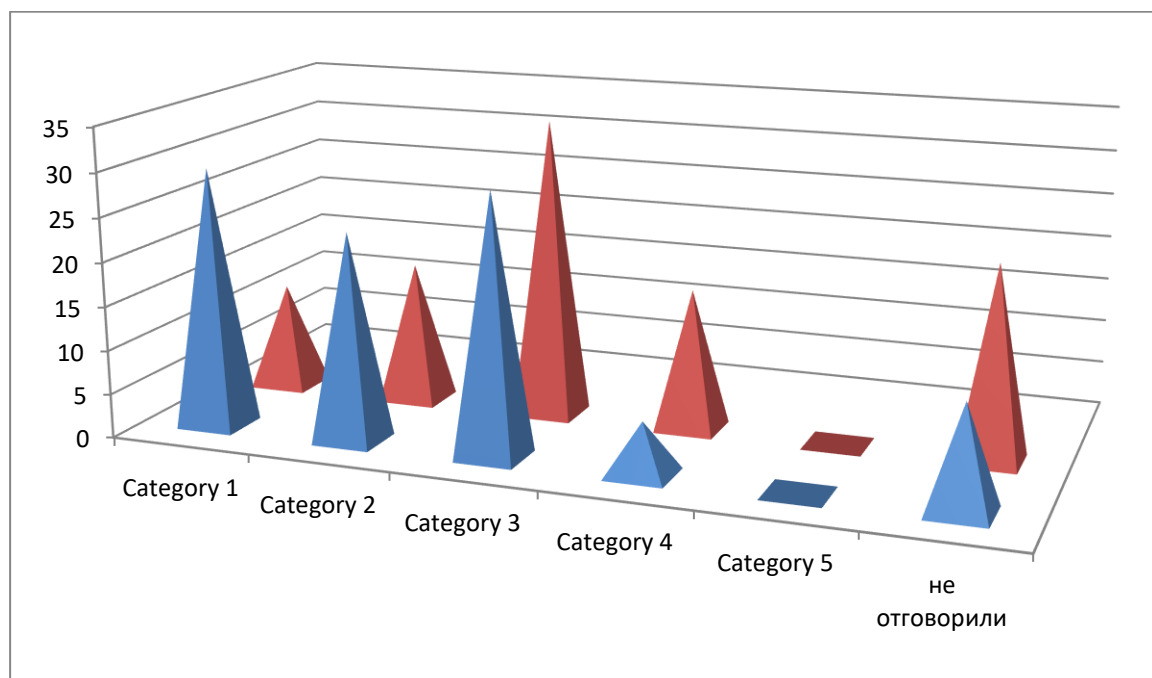
1. добра, конкретна формулировка 47,2%
2. много добра формулировка, със съпричастност и загриженост 29,5%
3. средна формулировка 11,8%
4. неточна, неясна 5,9%
5. много обща формулировка 0
0. не отговорили 5,9%

Прави впечатление, че отговорите на около 4/5 от респондентите са в зоната на добри-много добри формулировки. Това означава, че те са наясно с проблема, за чието решаване работят. В сравнение с общата извадка, тази група е с около 20% по-голяма. Като добавим и това, че при тях неотговорилите са далеч по-малко, можем да заключим, че социалните предприемачи в социалната сфера са по-добре ориентирани за същността на проблема, за чието решаване работят.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Ето пример за много добра формулировка, изказана със съпричастност и загриженост на спортен клуб „Достоен живот“: Основният социален проблем е в това, че хората със зрителни увреждания са изключително зависими. Ако те няма човек, с когото да излязат, много трудно биха се справили. Някои от хората са доста мобилни, могат да се движат сами с бастуни, но по определени маршрути. Има само един човек тук в Благоевград с куче водач, но не всички така са обучени. Друг социален проблем е трудовата заетост и това, че те не са заети с нещо което да ги удовлетворява и да се чувстват по-пълноценни. Най-важното за тях е да са максимално независими, за да водят пълноценен начин на живот“.

При отговорите на отворения въпрос „Какви биха били последствията, ако този проблем дълго време не се решава?“качеството на обосновката съобразно степента на конкретност и задълбоченост на отговорите има следния вид:

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

1. - много добра обосновка 29,5%
2. – добра обосновка 23,6%
3. средно добра обосновка 29,5%
4. по-скоро повърхностна и обща обосновка 5,9%
5. Недобра обосновка 0%

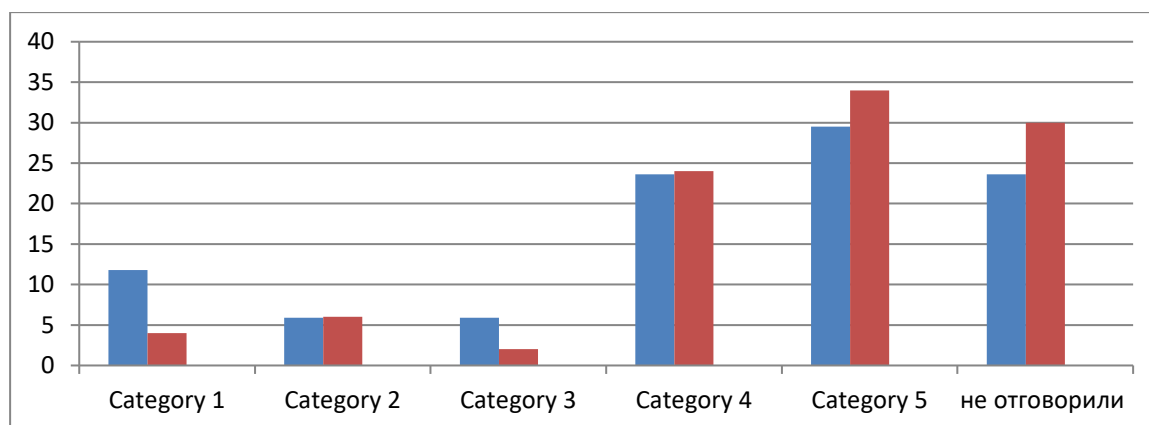
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Не отговорили – 11,8%

Прави впечатление високият процент от отговори, преценени като много добри и добри – общо 53,1%. Също така – тук процентът неотговорили е два пъти по-малък от средното за цялата извадка.

Ето пример за отговор на председателя на сдружение“ Кан Пресиан“: „Тотален отлив на кадри в алтернативни спортни дисциплини, незаинтересованост към спорта като средство за добро физическо състояние, невъзможност за развитие на индивидуални и колективни човешки ценности, странични ефекти – затлъстяване, обездвижване, нихилизъм“

Каква е главната причина за подобни затруднения в живота ни – преценката на респондентите за това получаваме от отговорите на въпрос 23 – ето резултатите:

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

1 – вътрешен локус на контрол⁶³, локални причини 11,8%

2 – вътрешен локус на контрол, общи причини 5,9%

3 – външен локус на контрол – локални причини 5,9%

4 – външен локус на контрол – външни причини 23,6%

⁶³ **Локус на контрол**, който се свързва с [убежденията](#) на [личността](#) относно причините за добрите или лошите резултати в нейния живот изобщо или в конкретна сфера. Концепцията е развита от [Джулиян Ротър](#) през 1954 г. и от тогава става важен аспект в личностните изследвания. Склонността да се приписват резултати от действията на външни фактори се нарича "външен локус на контрол" (екстерналност). Склонността да се приписват резултати от действията на вътрешни фактори се нарича "вътрешен локус на контрол" (интерналност). Вътрешни фактори тук се явяват свойствата на личността на [индивида](#): неговите усилия, собствените положителни и отрицателни качества, наличието или отсъствието на необходими знания, умения и навици. "Локусът на контрола" се нарича още "локализация на контрола на волевите усилия".

5 – най- общи причини 29,5%

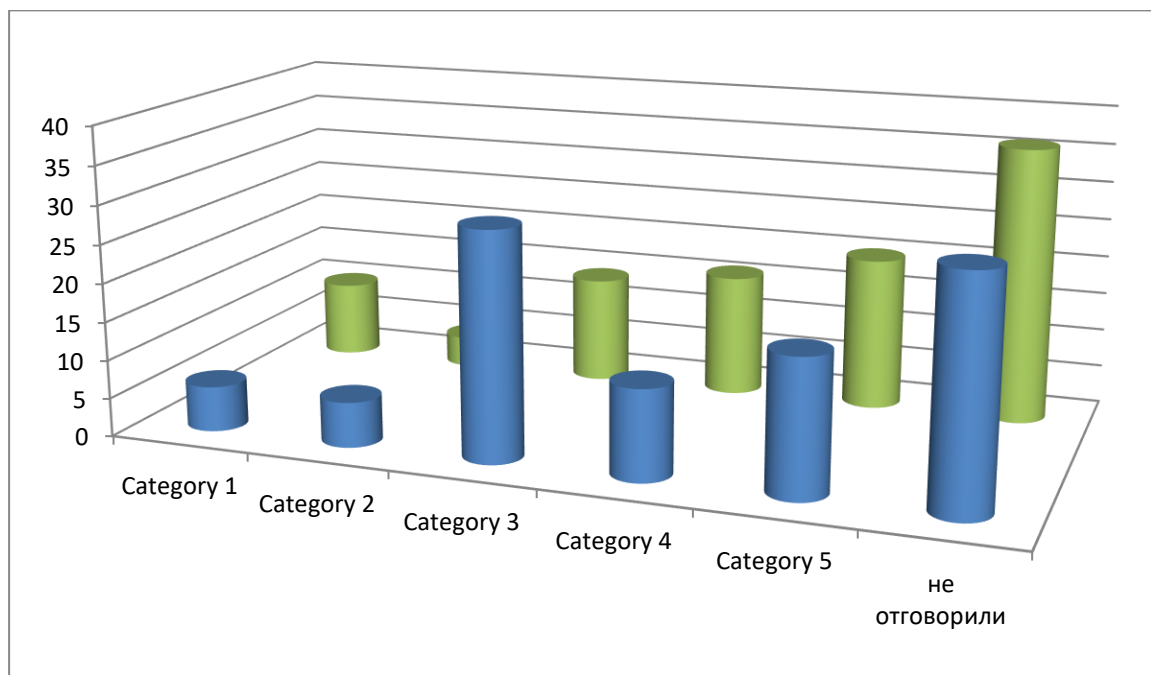
– неотговорили 23,6%

Експертите прецениха, че включването на измерване по „локус на контрол“ е уместно, но в малко по-широк контекст - къде се търсят причините за проблемите, с решаването на които се е заела дадена организация – дали определящите фактори са външни и общи – държавата, обществото и пр., или могат да се търсят в по-тесен кръг – общност, семейство, самите хора. Вътрешният локус на контрол в случая говори за яснота и ангажираност да се повлияе с лични действия за преодоляване на проблемите.

Едва 11,8% от респондентите дават отговори, които позволяват причисляването им към вътрешен локус на контрол с посочване на локални причини. Пример за подобен отговор – на ръководителя на Спортен клуб „Достоен живот“, занимаващ се с организиране на спортни занимания за хора с увреждания: „ Главната причина за подобни затруднения идва от семейната среда и от лошия пример, който тези хора са виждали в живота си. Те са израснали в семейство, в което не са имали пример за справяне с трудни ситуации, с конкуренция и с конфликти. Те нямат модел за подражание, няма как да го придобият освен да следват познатия модел. Затова имат нужда от някой, който да им покаже различен тип поведение в такъв момент“.

А ето пример за отговор, оценен като „външен локус на контрол и изтъквани външни причини: „Липса на гражданско мислене (общество), упадък на норми и ценности, бюрократичност, нежелание за решаване на определени проблеми на управленско ниво“.

Как може да се реши проблемът – логично това е следващият въпрос, който зададохме на анкетирания в два варианта – по-общ въпрос „Според Вас какви последователни стъпки трябва да се направят, за да може най-ефективно да се реши проблемът?“ и съвсем конкретния въпрос „С какво вашата организация може да се ангажира за решаване на проблема?“. Резултатите от по-общия въпрос са следните:

В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

1 – вътрешен локус на контрол, конкретни, ясни неща 5,9%

2 – вътрешен локус на контрол, общи неща 5,9%

3 – външен локус на контрол, конкретни неща 29,5%

4 – външен локус на контрол, общи неща 11,8%

5 – много общи неща 17,7%

6 – неотговорили 29,5%

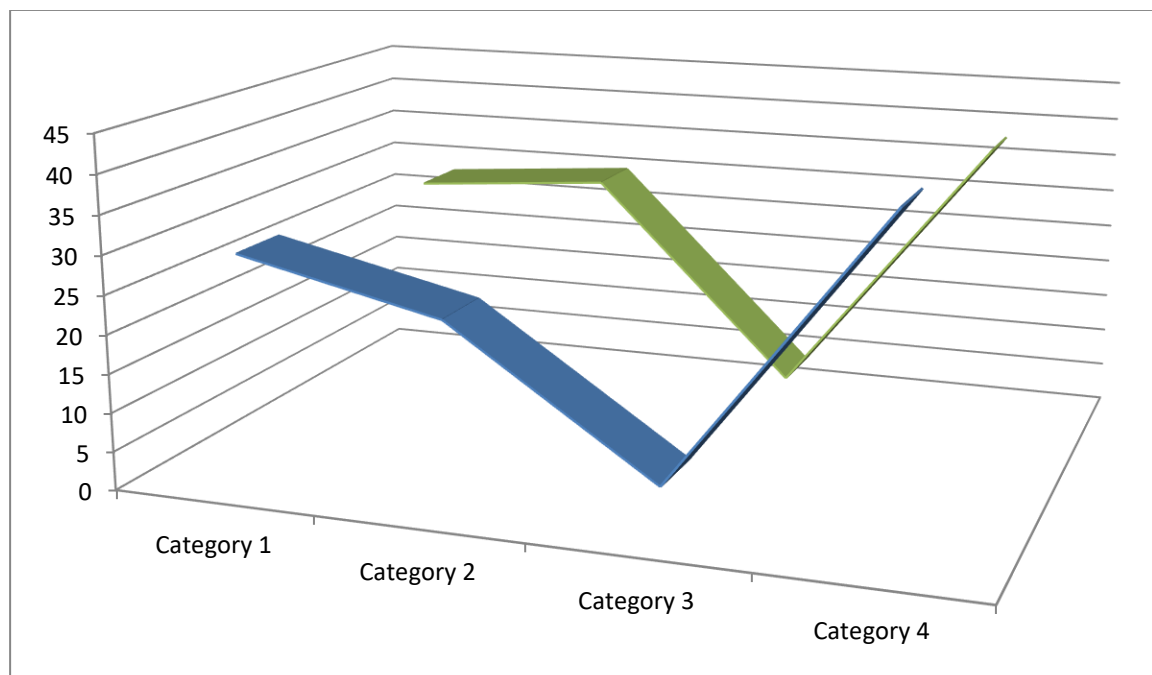
Отговорите, които дават основание да се преценят като свидетелстващи за вътрешен локус на контрол са едва общо 11,8%. Ето пример за подобен пространен отговор на ръководителя на спортен клуб „Достен живот“: „ За да се реши проблемът, първо младите хора трябва да са наясно със себе си и какво искат да правят. Тоест да послушат вътрешния си глас, какво наистина те могат да правят, какви искат да бъдат на професионално ниво. След като са наясно, което в повечето случаи не се случва на 18-20 години, а се случва след 25 години, трябва да започнат активно да се образоват и да повишават квалификацията си. Не говоря само за образованието в университета, а след това за различни практически семинари, които да променят начина на мислене и да придобият различни компетенции, различни от това, което са учили в училище, защото там никой не ги учи как да бъдат успешни и как да бъдат щастливи, как да имат

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

пълноценен контакт с околните... Всичко това се научава от живота и от различни обучения. Всъщност те подценяват този тип обучение“.

Най-голям процент от отговорите са преценени като такива с външен локус на контрол и изтъкнати конкретни неща – 29,5%. Процентът на неотговорилите е доста висок – почти всеки трети човек е прескочил въпроса.

Резултатите от отговорите на конкретния 25-ти въпрос „С какво Вашата организация може да се ангажира за решаване на проблема?“ са следните:

В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

1 – посочени конкретни неща 29,5%%

2 посочени общи неща 23,6%

3 - Не мога да преценя – 5,9%

Неотговорили – 41,3%

. Около 1/3 от анкетиранията са дали отговори, включващи съвсем конкретни неща. Ето примери за подобен отговор: „С това, което правим в момента – обучения, насочени към младите хора, осъзнавайки от какво имат нужда, предлагайки им точно това и поднасяйки го чрез техния език чрез социалните мрежи Туитър, Фейсбук - там където те са активни. Защото аз мога да си направя блог или страница, но никой няма да влезе

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

и да види, а като ги покана всички във Фейсбук, всички ще видят това“ или – сдружение „Кан Пресиан“: „с инициатива и организиране на спортни събития; с участие в други такива в града; в организиране на културни събития, които да повишат интереса към спорта“. И тук процентът неотговорили е висок – 4,3%.

Какви общи изводи можем да направим от резултатите на блока от отворените въпроси /21-25/: респондентите познават добре проблема, за чието решаване работят. Наясно са и с последствията, ако проблемът дълго време не се решава. Що се касае до атрибуцията – начина, по който преценяват причините, довели до възникването на проблема – тук преценките са по-скоро външни и общи. Решаването на проблема – отново срещаме немалко външни и общи отговори.

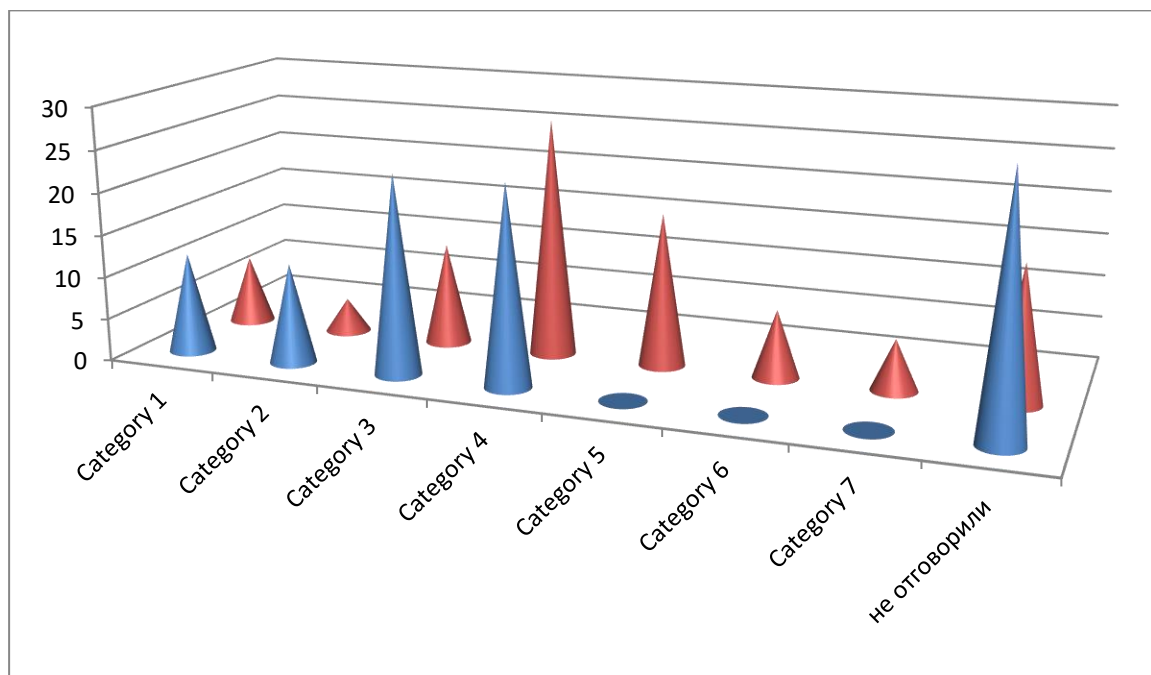
Познаване на целевата група

В началото на анализа бе отбелязано, че според резултатите от въпрос 20 за предварителните неща, които е трябвало да се направят преди формирането на социалното предприятие, на трета позиция по бал излиза отговорът „Опитах се да се запозная по-добре с характеристиките на целевата си група с общ среден бал 4,3 /от 5 възможни/. Това е висок резултат.

Доброто познаване на целевата група е много важно за успешността на социалното начинание, за търговския успех и общо за просперитета на организацията. Поради това положихме повече усилия да установим степента на познаване на целевата група.

За да избегнем директния въпрос „Познавате ли своята целева група“, с който бихме рискували да получим от всички социално желателния отговор „Да, познавам я“, в анкетната карта включихме блок от общо 5 въпроса, три от които – отворени и два – затворени. Резултатите от отворените въпроси бяха обработени, затворени и шифрирани от експерти.

„За кого са предназначени вашите услуги, коя е групата /или групите/, към които са насочени усилията ви?“ – такъв е първият въпрос от блока /въпрос №7 от анкетната карта/. Резултатите са следните:

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

1 – ясно конкретизирана целева група от един тип 11,8% 8

2 две ясно конкретизирани целеви групи 11,8% 4

2 – три и повече конкретизирани целеви групи 23,5% 12
24

4 – съвсем обща формулировка за целевата група 23,5% 28

5 – групи с определено хоби 0 18

6 – групи, включващи главно представители на публичната администрация 0 8

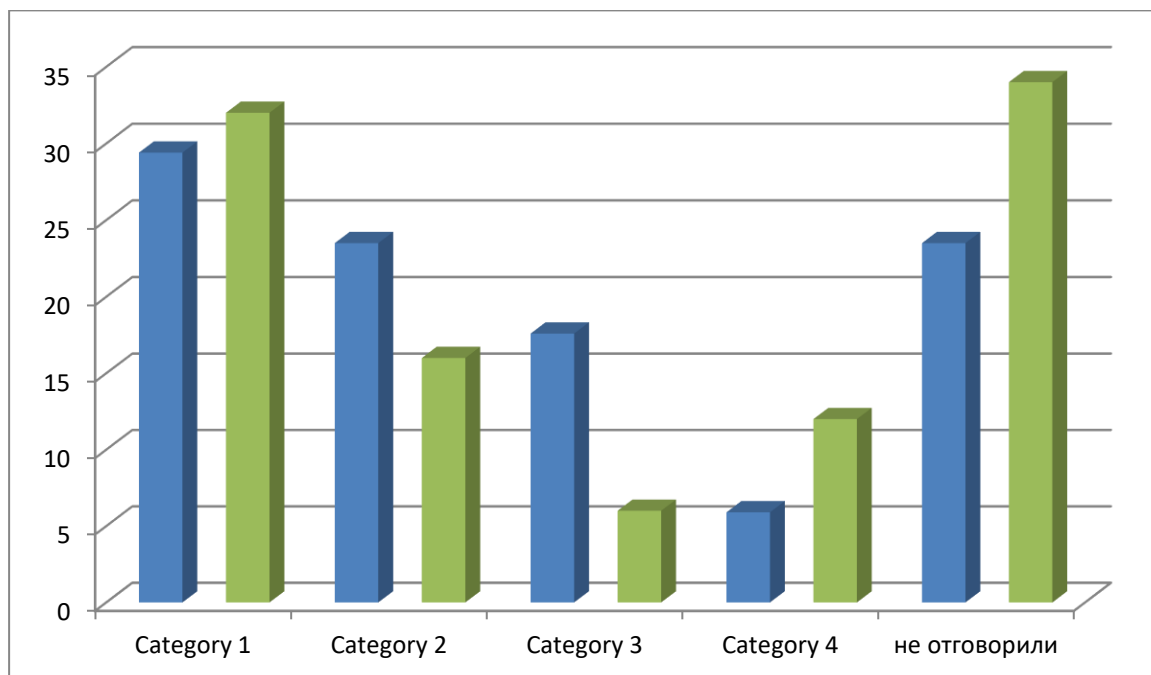
7 – неправилно отговорили /не са наясно/ 0 6

8 – неотговорили 29,5% 16

Ясно са конкретизирали своите целеви групи общо 47,1% от респондентите; съвсем обща формулировка е дал всеки четвърти. Процентът на неотговорилите е сравнително висок – 29,5%. В сравнение с общата съвкупност тук процентът на конкретно формулиралите своите целеви групи е два пъти по-висок.

Следващият отворен въпрос е въпрос №8а: „Моля опишете тази/тези групи - приблизително колко хора включва/т?“ Тук след затваряне на свободните отговори резултатите са следните:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В синьо: социална сфера

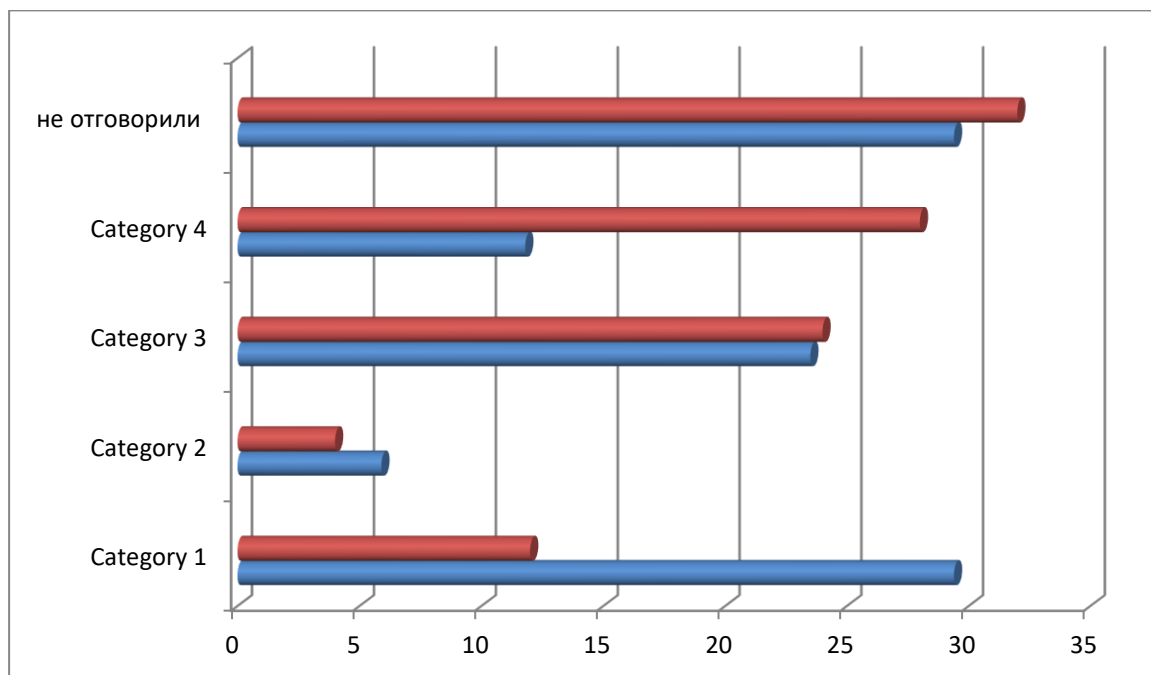
В зелено: общо за цялата извадка

- 1 – конкретен брой с висока степен на достоверност 29,4%
- 2 – без точен брой, но им е ясна общата картина на целевата група 24,5%
- 3 – съвсем обща формулировка, но вярна по принцип 17,6%
- 4 – общи приказки 5,9%
- 5 – не отговорили 23,5%

Над половината от респондентите добре познават своята целева група – това важи особено за 30% от тях. Около 18% отговарят най-общо, но по принцип вярно.

Процентът неотговорили е 23,5%.

Отговорите на въпрос 8б „Какви са характеристиките на тези хора, заради които ги включвате в целевата си група“ след кодиране, шифриране и статистическа обработка имат следния вид:

В синьо: социална сфера

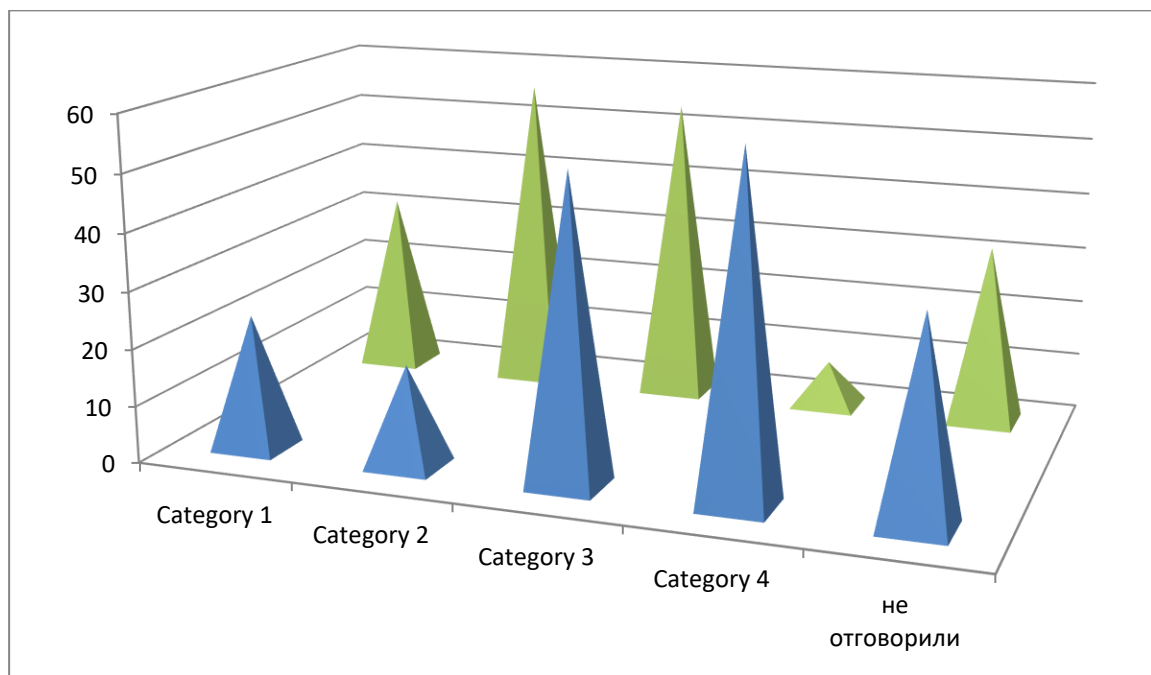
В червено: общо за цялата извадка

- 1 – добра аргументация, за хора с увреждания 29,4%
- 2 – добра аргументация, за хора с нужда от социална помощ 5,9%
- 3 – много обща аргументация 23,5%
- 4 – добра аргументация за вид хоби 11,8%
- 5 – не отговорили 29,4%

Добра аргументация за включване не хора в целевата група са дали общо 41,3% от респондентите. Много обща е аргументацията на всеки четвърти. Тук процентът на неотговорилите е сравнително висок – 29,4%. По-общо погледнато, 41,3% са напълно наясно с целевата си група; останалите 60 % според отговорите им/или липсата на такива не дават индикации, че я познават.

За да се познава добре целевата група са необходими усилия и познаване технологията, начините за събиране на информация. На затворения въпрос „Как събрахте информация за тези групи?“ се получи следният резултат /резултатът е повече от 100%, тъй като можеха да се дават повече от 1 отговори/:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

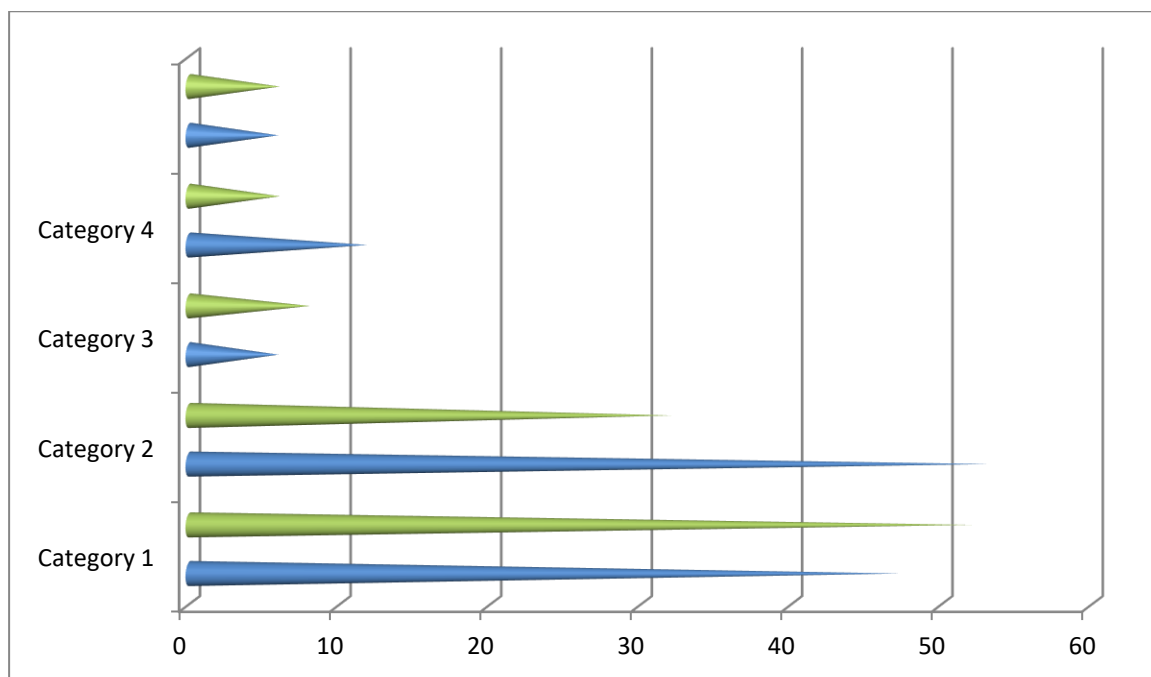
1. Не ми трябва информация, аз си ги знам 23,6%
2. Говорих с хора, които ги познават добре 17,7%
3. Разговарях с някои от целевата ми група 53,1%
4. Запознах се с резултати от изследвания, статистически данни и пр. 59,0%
5. Неотговорили 5,9%

Най-често информация за целевата група респондентите получават, като се запознават с резултати от изследвания и статистика – 59%. Но непосредствено след този канал по честота излизат разговорите с хора от целевата група, което е много ефективен начин за опознаване. Но и всеки четвърти малко самонадеяно заявява „не ми трябва информация, аз си ги знам“.

Можем да заключим, че респондентите правилно са се ориентирали кои източници на информация са най-ефективни и надеждни .

На базата на резултатите от горните въпроси можем да заключим, че около половината от респондентите добре познават целевата си група, но другата половина имат по-скоро само обща представа за нея.

Дали изследваните лица се стараят да поддържат обратна връзка с тези, към които са насочени техните усилия – за това съдим по резултатите от въпрос 11 „Имате ли някаква система за обратна връзка с хората от целевата ви група?“, а са следните:

В синьо: социална сфера

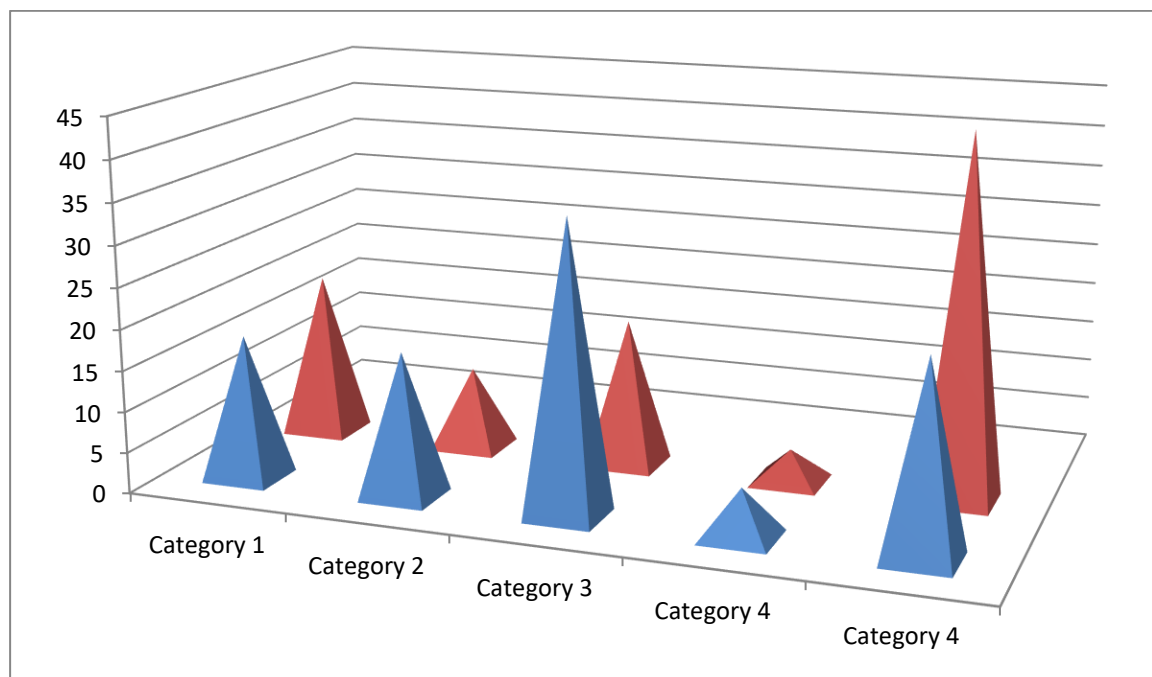
В зелено: общо за цялата извадка

1. Да, поддържаме връзка, като... / даден конкретен отговор/ 47,2%
2. Периодично правим наблюдения за ефекта от работата ни 53,1%
3. Не, засега нямаме 5,9%
4. Друго 11,8%
5. Неотговорили 5,9%

Според резултатите около половината от респондентите заявяват, че поддържат редовна връзка с хората от целевата си група под различни форми – конкретизирани от тях. Още толкова твърдят, че периодично провеждат наблюдения над работата им. Тези резултати са обнадеждаващи, но като имаме предвид горните изводи, дали този висок резултат не е съобразен със социалната желателност /което всячески се стараем да избягваме/.

Стигаме до много важен въпрос – доколко усилията на организацията, насочени към целевата група, постигат желаните ефекти. Според резултатите от въпрос 10 - „Според Вас

постигат ли желания успех усилията, които полагате, за подобряване живота на целевата група?“ – частично:

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

1. Ние правим каквото можем, дано да успяваме 17,7%
2. Надявам се 17,7%
3. Тези процеси са бавни, отведнъж не става 35,4%
4. Засега не успяваме особено, но ще продължаваме 5,9%
5. Да, постигаме желаната цел 23,6%

Тези резултати изглеждат доста реалистични. Респондентите не са се плъзнали по пързалката на социалната желателност, според нас отговорите им са искрени.

Правим, каквото можем – дано да успяваме; надяваме се; тези процеси са бавни, отведнъж не става – отговарят общо 70,8%. Според твърденията им постигат желаната цел 23,6%.

В сравнение с общата съвкупност, при която 44% смятат, че постигат желаната цел, тук резултатите са по-умерени, но реалистични.

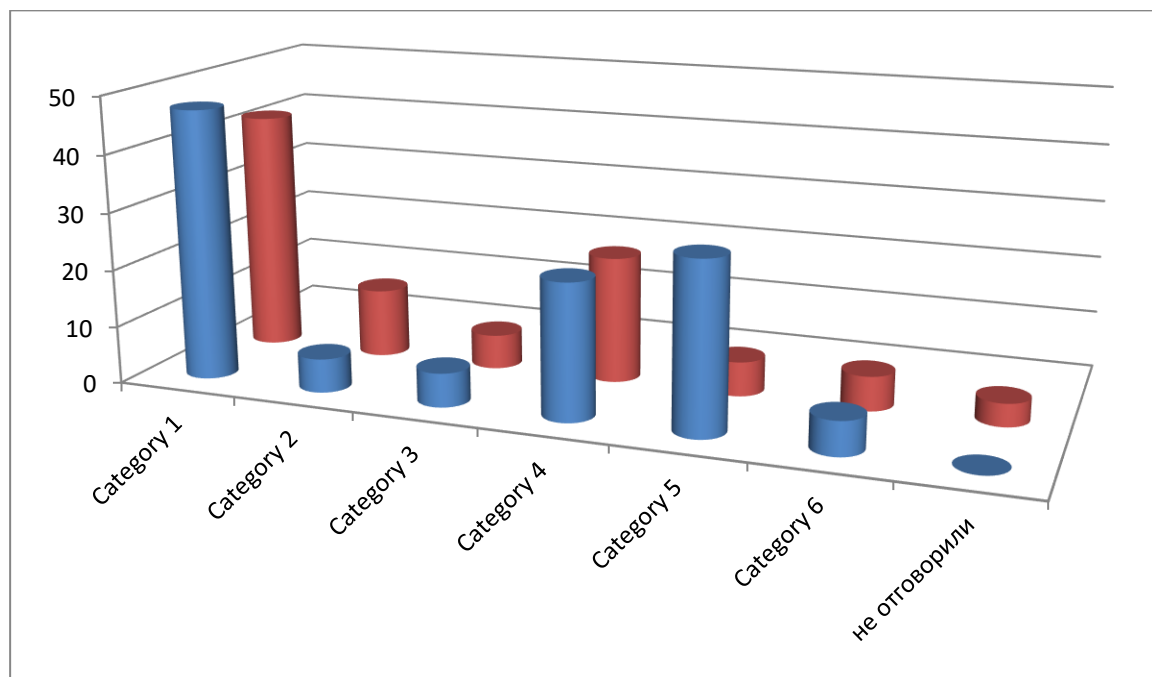
Сътрудничеството

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В анкетната карта е включен блок от три въпроса, свързани с проучване степента на сътрудничество между социалните предприятия, които работят в сходни сфери, както и деловите отношения с местната власт.

Първият въпрос проучва информираността на респондентите в тази област: „Работят ли и други организации, фирми, институции и пр. в сферата, в която работите вие?“

Разпределението на резултатите е следното:

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

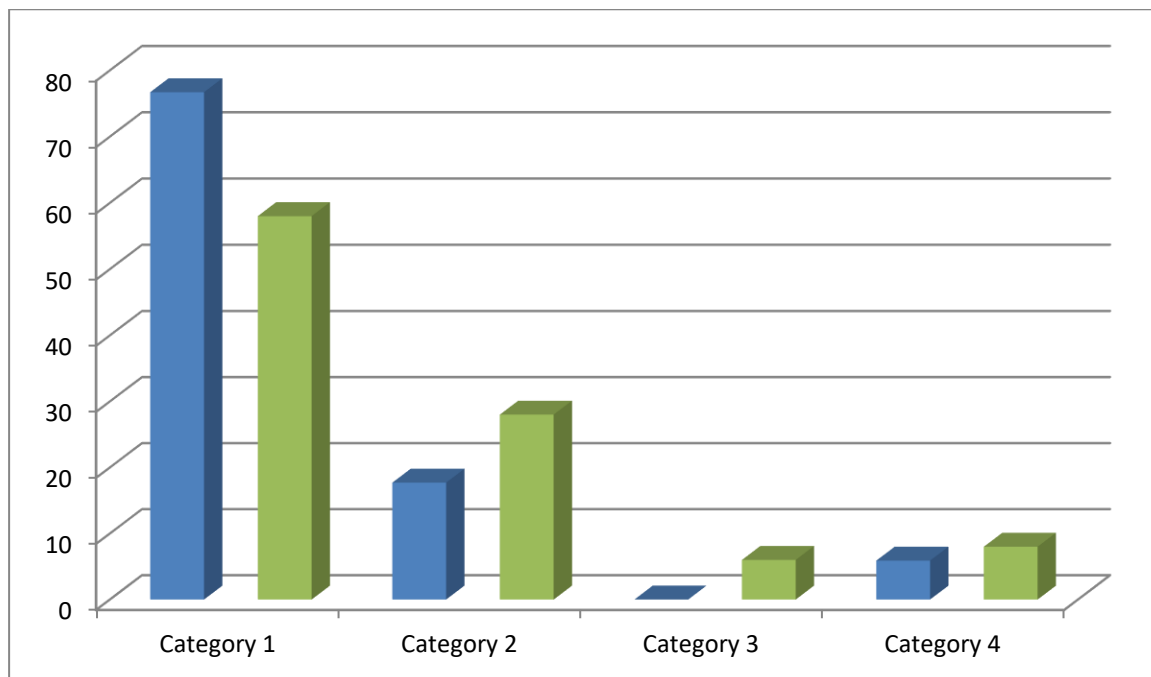
1. да, работят и други неправителствени организации /твърдението се допълва от респондента/ 47,2%
2. работят няколко ентусиасти 5,9%
3. нямам информация някой да се занимава с това 5,9%
4. да, в известен смисъл това е и работа на държавата 23,6%
5. никой друг не работи 29,5%
6. не зная, не мога да преценя 5,9%
7. Неотговорили 0%

Най-висок процент са отговорите, показващи висока информираност – това са почти половината от анкетираните. Качеството на отговорите е високо, доколкото те лично са допълнили кои са тези социални предприятия, работещи в сходна сфера. На следваща позиция излиза твърдението, че никой друг не работи в подобна сфера –

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

възможно е и да е така, ако сферата е прекалено специфична, или поне това е индивидуалната визия на респондентите. 23,6% потвърждават, че държавата също работи в това поле, доколкото това е и нейна работа. В сравнение с общата съвкупност социалните предприемачи от тази сфера ни се струват по-информирани.

Следващият въпрос от блока касае доколко се поддържат връзки с други организации – въпрос 15 „Поддържате ли контакти с хора или организации, които също работят сфера, подобна на вашата?“ Ето резултатите:

В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

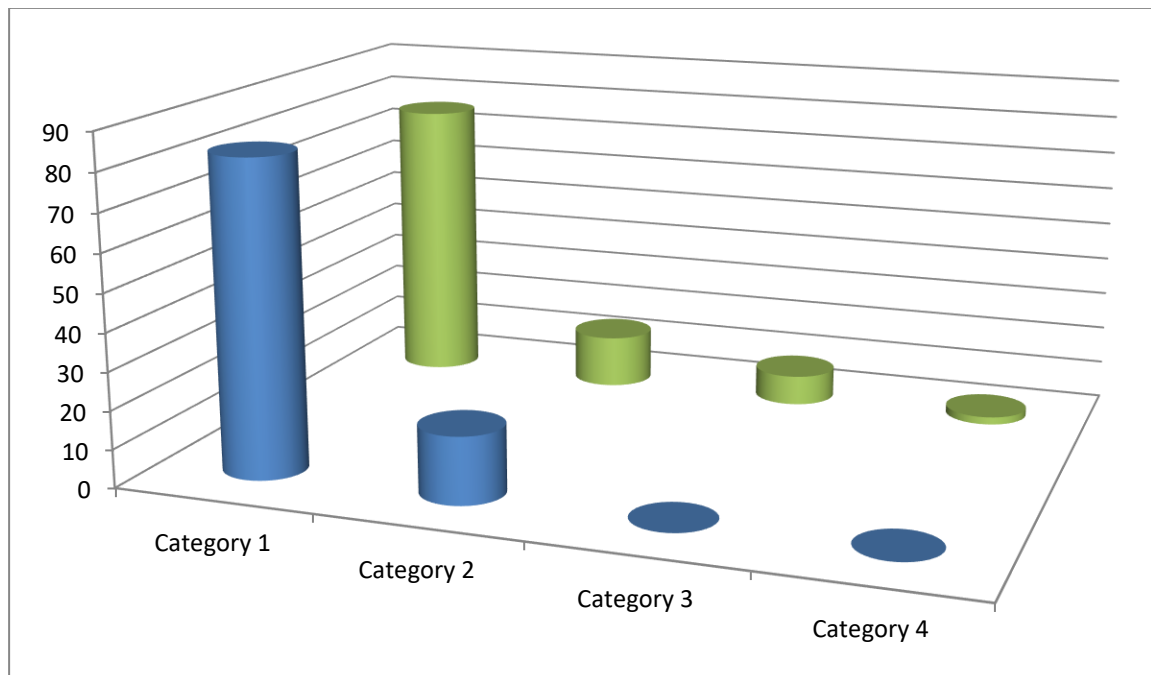
1. Да, работим в партньорство с /отговорът е допълнен от респондентите с кого работят в партньорство/. 76,7%
2. да, поддържам контакти, обменяме информация с 17,7%
3. не поддържаме интензивни делови контакти 0%
4. не поддържаме контакти 5,9%

Резултатите показват, че организациите работят в партньорство – това заявяват 76,7% от респондентите. Преценяваме висока степен на достоверност на този резултат, доколкото твърдението е допълнено с конкретни организации, с които се поддържа сътрудничество.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Извод: над 70% от предприятията в социалната сфера поддържат добри контакти и си сътрудничат в работата. В сравнение с общата съвкупност този резултат е с 18% по-висок.

Държавата и местната власт имат отговорности в сферата на социалното подпомагане и социални услуги и е логично социалните предприятия да търсят сътрудничеството им. Дали това е така на практика разбираме от отговорите на въпрос 16 „Търсили ли сте контакт или сътрудничество с общината или друга държавна институция?“:

В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

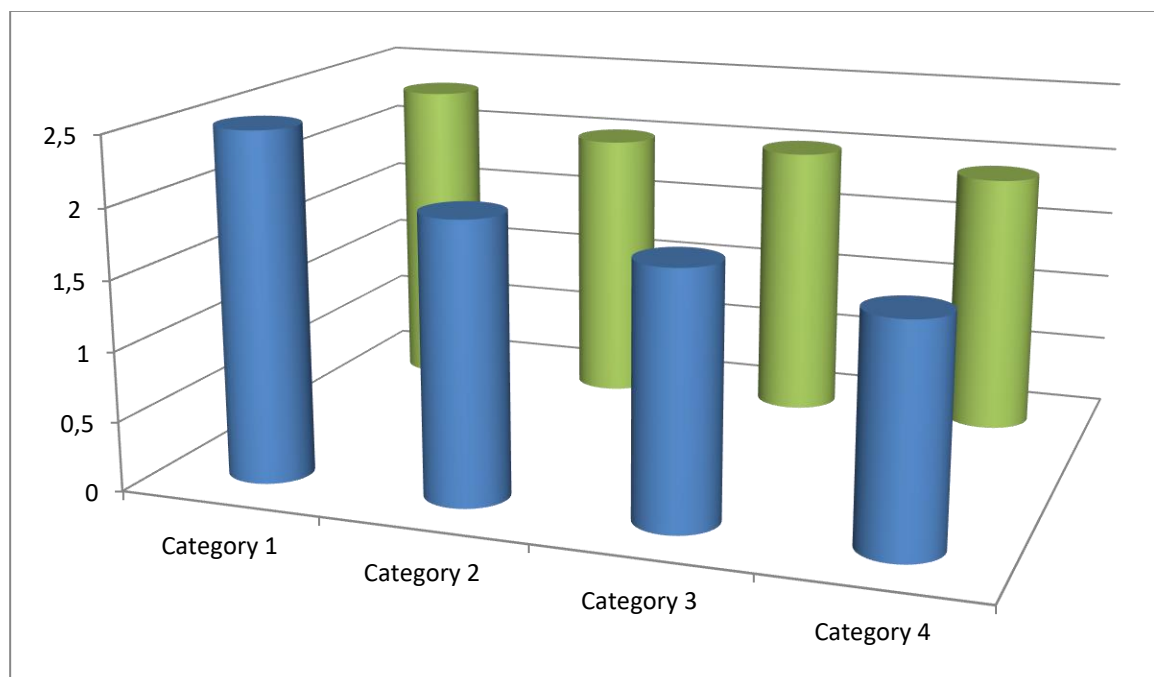
1. Да, търсил/а съм и установихме добро делово сътрудничество 82,6%
2. Да, търсил/а съм, но те не бяха много любезни и аз се отказах 17,7%
3. Не, но ще потърся, като ми се наложи 0%
4. Не съм търсил/а, защото не мисля, че има полза 0%

Над 4/5 от респондентите са установили добро делово сътрудничество с общината или друга държавна институция – това е много добър резултат. Той е съизмерим с данните за общата съвкупност.

Струва си обаче да се обърне внимание на онези 17,7%, които, по тяхно твърдение, са потърсили сътрудничество, но не са срещнали разбиране и отзивчивост.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Следващият малък блок въпроси е свързан с финансирането. Поради неговата важност, а и поради това, че едно социално предприятие може да финансира дейността си от различни източници, чието съотношение е уместно да знаем, зададохме въпроса с прилежаща тристепенна скала. Ето резултатите:

В синьо: социална сфера

В зелено: общо за цялата извадка

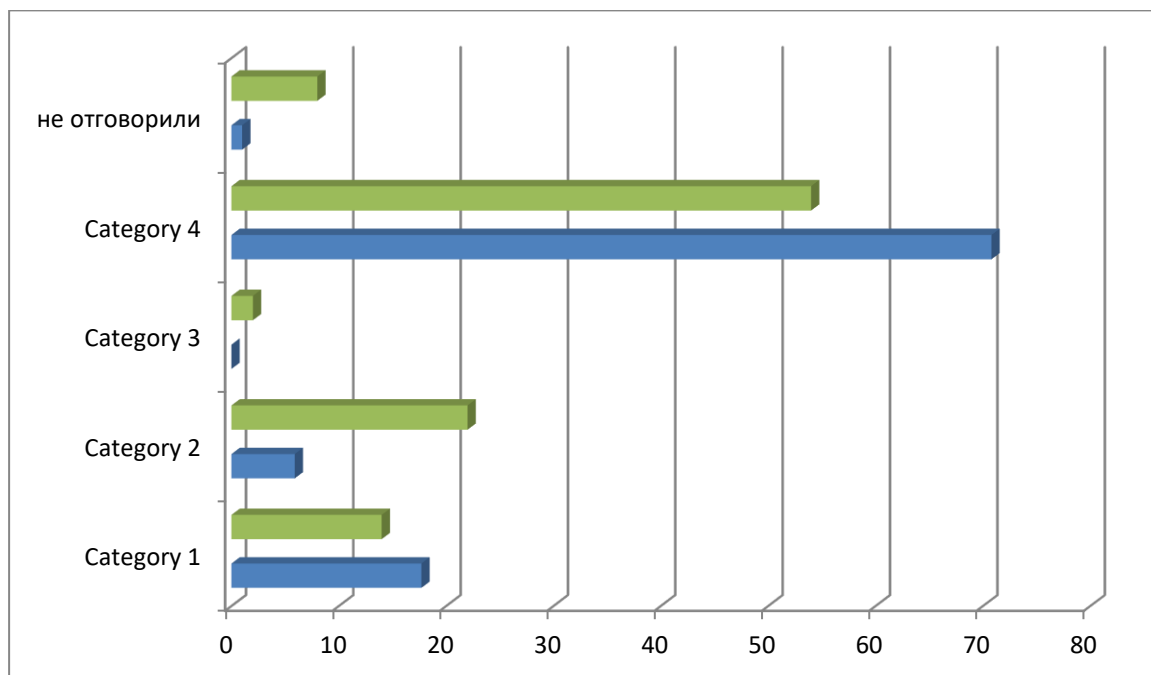
1. Работим по проекти, които изцяло се финансират 2,5 2,3
2. Набираме средства от дарения 2,0 2
3. Работим по проекти, които частично се финансират 1,8 2
4. Организираме собствена дейност, от която печелим 1,6 1,9

Най-често финансирането на социалните предприятия идва от проекти, които изцяло се финансират – бал 2,5. Следват даренията – бал 2, частично финансираните проекти – 1,8. Най-скромни, но все пак ги има, са приходите от собствена дейност – 1,6.

Тези резултати са съизмерими с начините на финансиране, получени при общата съвкупност.

Как се разпределя печалбата в социалните предприятия – това е ключов въпрос при определяне едно предприятие като социално. Да видим какви са резултатите по този критерий – резултатите от въпрос 27“Ако генерирате печалба от своята дейност, как я разпределяте?“ ни дава отговора:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В синьо: социална сфера

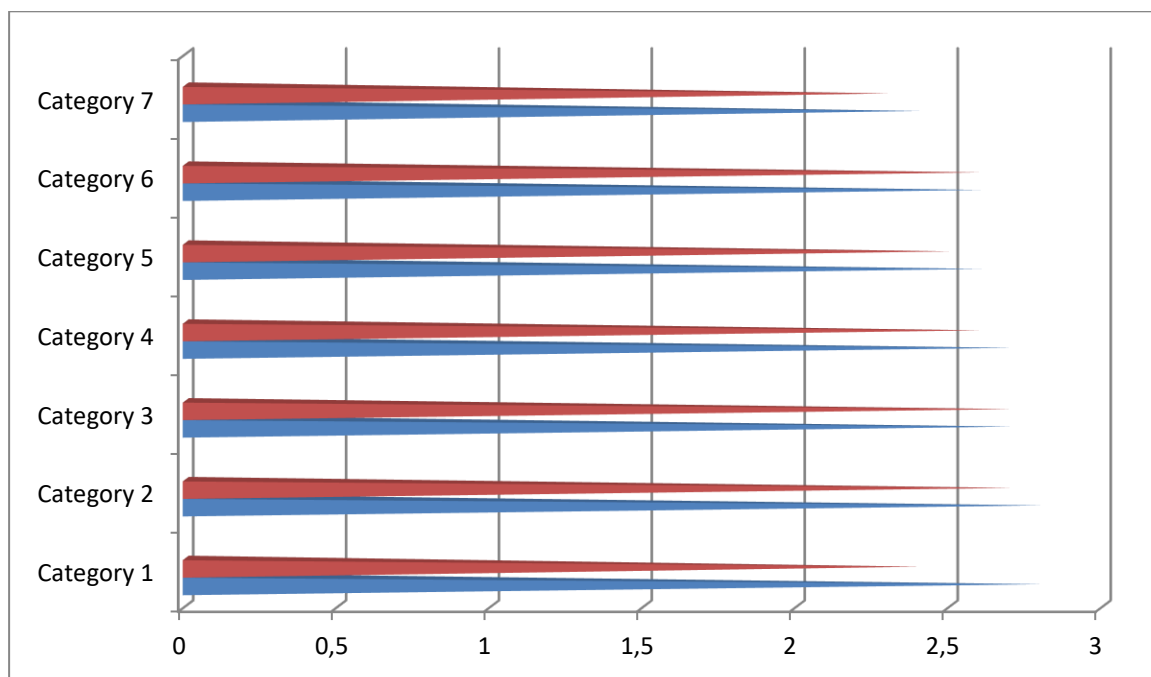
В зелено: общо за цялата извадка

1. Разпределяме я за заплащане труда на тези, които работят в организацията 17,7%
2. Заплащаме труда на работещите и каквото остава – инвестираме за разширяване на дейността 5,9%
3. Ако има печалба, я инвестираме в други печеливши сфери
4. Нямаме печалба 70,8%
5. Не отговорили 5,9%

Най-голям процент – 70,8 от респондентите отговарят, че нямат печалба от своята дейност. Този резултат не е много радващ, като при това е по-висок с около 16% от аналогичния резултат при общата съвкупност. 17,7% отговарят, че разпределят парите за заплащане труда на работещите.

Стигаме до екипа и екипната работа – много важен фактор както за успеха на едно социално предприятие, така и за това хората да се чувстват добре в работата си. С въпрос 33 „Как преценявате качеството на работа на вашия екип?“ набираме информация в тази насока. Поради неговата важност, въпросът бе формулиран с прилежаща тристепенна скала. За по-добра сравнимост даваме резултатите като бална оценка /с най-висок бал 3 и най-нисък – 1/:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

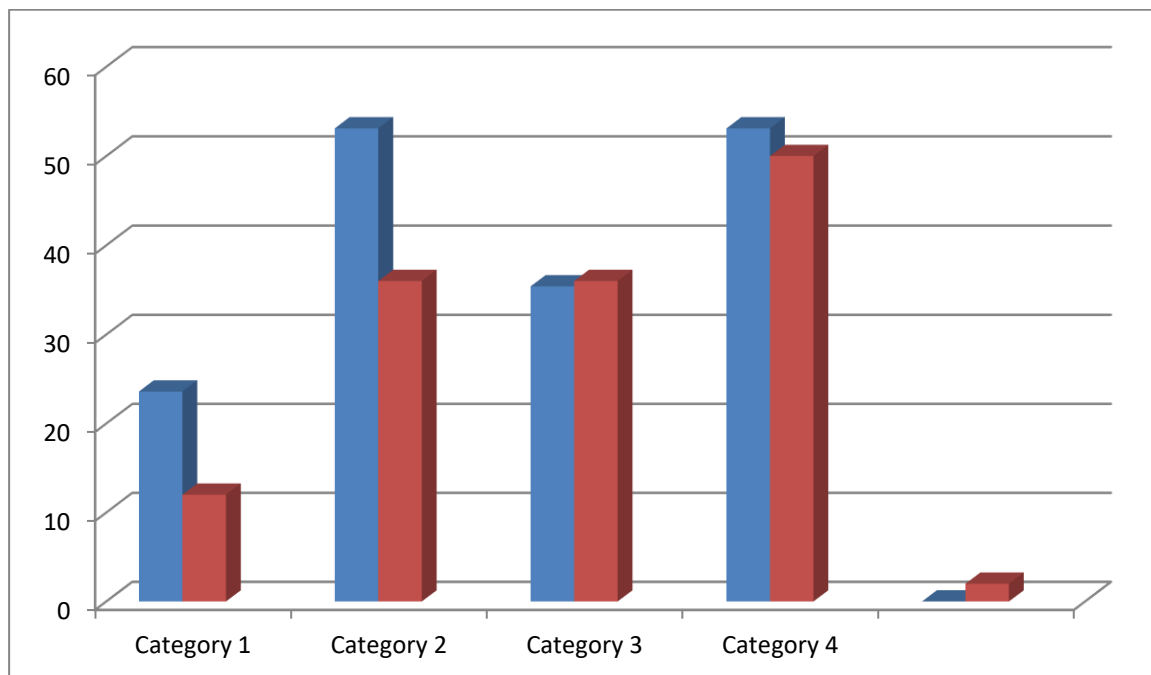
1. Умения за управление на финансиите 2,8
2. Сработеност, екипност в работата 2,8
3. Оперативност 2,7
4. Умения за ръководене на фирмата /мениджмънт/ 2,7
5. Познаване потребностите на пазара 2,6
6. Степен на иновативност 2,6
7. Умения за най-успешно правно регулиране и решения 2,4

Всички оценки за екипност в работата са високи. Най-високо се оценява финансовият мениджмънт, а най-ниско – правното регулиране. Оценките са съизмерими с тези от общата съвкупност – тук малко по-високи спрямо общите са оценките за финансов мениджмънт /0,4/, сработеност /0,1/, мениджмънт /0,1/ и правно регулиране /0,1/.

Известна е силата на добрата реклама, както и минусите на това едно начинание да не се рекламира. У. Стюарт отбелязва: "Да правиш бизнес, без да рекламираш, е като да намигаш на момиче в тъмното. Знаеш какво правиш, но никой друг не знае.". Как се отнасят респондентите ни към рекламата на своето предприятие –изследваме това с

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

въпрос 28 „Полагате ли усилия, за да рекламирате своята дейност?“Ето разпределението на отговорите/процентите са повече от 100 поради възможността за повече отговори/:

В синьо: социална сфера

В червено: общо за цялата извадка

1. Не полагаме никакви усилия, тя сама си се рекламира 23,6%
2. Да, направихме си лого, което слагаме върху всичките си материали 53,1%
3. Направихме сайт на НПО-то и го захранваме редовно 35,4%
4. Поддържаме информация за нас в социалните мрежи /в кои – моля напишете/ 53,1%

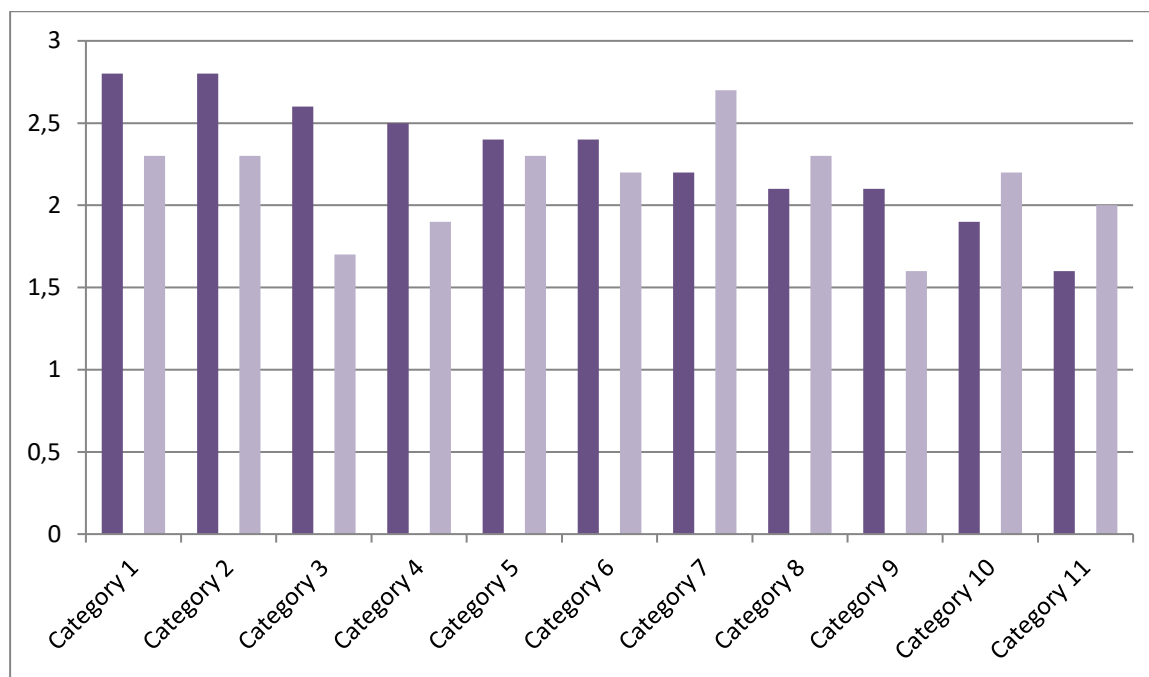
Според резултатите над $\frac{3}{4}$ от респондентите обръщат сериозно внимание на рекламата - 53,4% от тях поддържат информация за своята организация в социалните мрежи /като са записали точно в кои мрежи/; 35,4% имат собствен сайт в интернет, който се захранва редовно, 53,1% са си направили лого, което слагат върху материалите си.

Но не са малко и онези, които не рекламират дейността си . това е всяка четвърта организация - резултатът 23,4% е два пъти по-висок от процента сходни отговори в общата съвкупност..

Не е лесно да се ръководи социална организация, трябва да се преодоляват трудности от всякакъв характер. За да съберем и обобщим информация по този важен проблем,

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

задахме въпроса /№32/ „Какви са основните предизвикателства, с които трябва да се справяте в работата си?“ с прилежаща тристепенна скала с най-висока оценка 3 и най-ниска – 1. Ето резултатите:

В лилаво: социална сфера

В синьо: общо за цялата извадка

Доколкото въпросът е важен, ще представим и средните балове в общата извадка, като отбелязваме и позицията им в подредбата на общата съвкупност:

	Вид предизвикателство	Среден бал в социалната сф.	Среден бал в общата съвкупност	Позиция в подредбата на общата съвкупност
1	Осигуряване на финансиране	2,5	2,3	3-6
2	Развитие на нови идеи	2,4	2,3	3-6
3	Винаги има риск дали ще успяваме в бъдеще	2,3	2,7	2
4	Реклама и популяризиране дейността на организацията	2, 1	1,9	10
5	Да поддържаме високо темпо на	2,1	2,3	3-6

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

	работа, да не ни забравят			
6	Хората са бедни, трудно отделят пари за неща, които не са от първа необходимост	2	2,2	7-8
7	Връзкачество, корупция при печелене на проекти и обществени поръчки	2	2,7	1-2
8	Маркетинг и продажба на услугата	1,8	2,3	3-6
9	Бюрократията на държавните институции	1,8	1,6	11
10	Трудно се поддържа сплотен и добре работещ екип	1,7	2,2	7-8
11	Този живот е несигурен, което ме уморява 1,4	1,4	2	9

В социалната сфера финансирането се оказва най-голямото предизвикателство, с което социалните предприемачи трябва да се справят. При общата съвкупност то излиза на 3-6 място.

Следващото по тежест предизвикателство е необходимостта да се развиват нови идеи – в общата съвкупност това пак е малко по-назад /3-6 позиция/.

Рискът дали ще се успяват бъдеще тежи на предприемачите – по бал то се нарежда на трета позиция. Но при общата съвкупност то е на втора позиция с доста по-висок бал /2,7/.

Изненадващо необходимостта да се прави реклама се подрежда на предното 4-то място.

В общата съвкупност то е на предпоследно

Около средата на класацията – на 5-то място се нарежда необходимостта да се поддържа високо темпо на работа, а на 6-то ограничените средства, с които разполагат клиентите им.

Във втората част от класацията – като по-малки трудности се нареждат необходимостта да се справят с връзкачеството /7-ма позиция/ и бюрокрацията /9-та позиция/ и общата несигурност на живота /11-та позиция/.

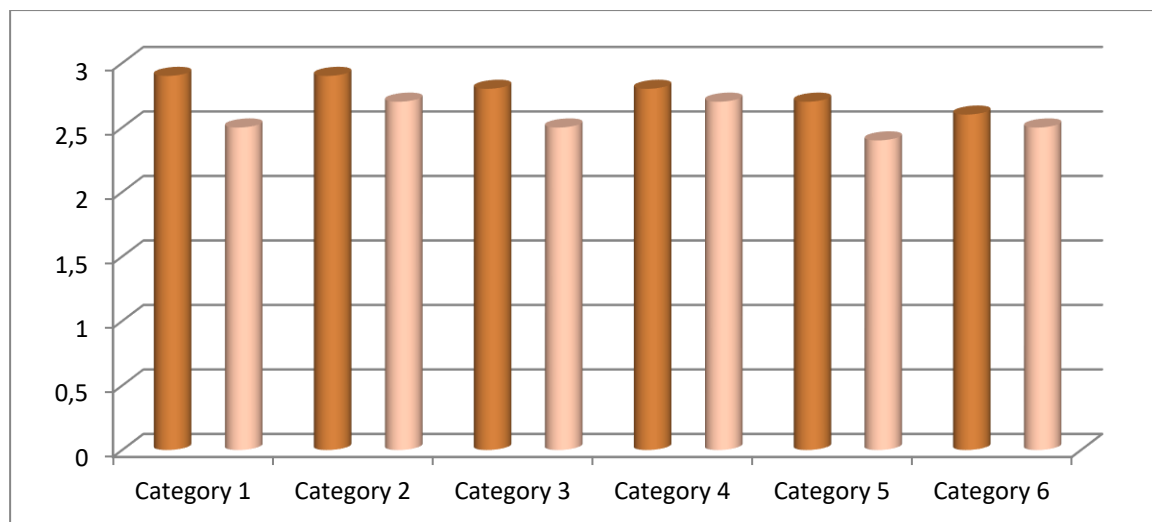
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Тук са и вътрешните затруднения, свързани с естеството на работата – маркетингът /8-ма позиция/ и екипният дух /10-та позиция/.

Бихме обърнали внимание, че излезлите на първите 5 позиции предизвикателства са свързани и зависят от вътрешните усилия и работа на колектива, т.е. това са неща, които зависят от тях /бихме го нарекли вътрешен локус на контрол/.

Докато външните фактори – ниският стандарт на живот, връзкаството /, бюрокрацията, общата несигурност на живота са в края на класацията /външен локус на контрол/. Това, според нас, говори за борбеност, енергичност и усилия за справяне с проблемите.

Друг много важен въпрос, свързан с развитието на социалното предприемачество у нас, е свързан с промените, които следва да се направят, за да се създадат по-добри условия за него. Въпросът /№31/ „Според Вас какво трябва да се промени /или усъвършенства/, за да се създадат по-добри условия за работа на неправителствените организации у нас?“ бе зададен с прилежаща тристепенна скала с най-висока оценка 3 и най-ниска 1. Ето резултатите, които отново представяме в таблица, сравнени с получените средни балове при общата съвкупност:

В кафяво социална сфера

В розово: общо за цялата извадка

	Печеленето на проекти да става по обективни критерии, а не чрез връзки	2,9	2,5	4
2.	Драстично да се намали корупцията	2,9	2,7	2
3.	Да се усъвършенства законодателството,	2,8	2,5	3

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

	свързано с дейността на социалните предприятия			
4	Да се създадат стимули за формиране на иновативно мислене и нагласи	2,8	2,7	1
5.	Да се вдигне стандартът на живот – хората са бедни	2,7	2,4	6
6.	Да се положат усилия за повишаване квалификацията на работещите в социалните предприятия	2,6	2,5	5

Доколкото, както видяхме, социалните предприятия в тази сфера намират финансиране главно чрез проекти, **логично най-важната наложителна промяна е печеленето на проекти да става по обективни критерии**, а не чрез връзки – това изискване излиза едва на 4-та позиция в общата съвкупност.

Респондентите от социалната сфера и при общата съвкупност са солидарни с излизането на втора позиция на изискването **драстично да се намали корупцията**, както и с необходимостта да се усъвършенства законодателството, свързано с дейността на социалните предприятия.

Необходимостта да се създават стимули за формиране на иновативно мислене и нагласи тук излиза чак на 4-та позиция, докато при общата съвкупност то е на първа. Последните две позиции се заемат от стимулиране вдигането стандарта на живот /5-та позиция/ и необходимостта за повишаване квалификацията на работещите в социалните предприятия.

Основни изводи

Резултатите от изследването показват, че:

- 1. Социалните предприятия в социалната сфера са силно ангажирани със социалната кауза, на която са посветили дейността си; ръководителите на предприятията са убедени, че с работата си постигат желаня ефект;*
- 2. Налице е известно недооценяване на предварителния проучвателен етап при създаването на социално предприятие и особено, познаването на пазара;*
- 3. Необходимо е по-детайлно познаване на целевата група от около половината от предприемачите;*
- 4. Усеца се известен дефицит на нови идеи, иновативност в тази сфера;*
- 5. Комуникацията между социалните предприятия, действащи в една и съща сфера, е интензивна;*
- 6. Комуникацията с местната власт е на добро равнище, но има какво още да се желае;*
- 7. Финансирането става главно от проектна дейност и дарения. Над 70% не натрупват печалба от дейността си;*
- 8. Екипната работа е на високо равнище;*
- 9. Рекламата се осъществява преобладаващо чрез социалните мрежи. Би било добре повече организации да създават и поддържат свои сайтове в социалните мрежи;*
- 10. Характерен за ръководителите на социални предприятия е вътрешен локус на контрол – т.е. пречките, както и възможностите за развитие се търсят на първо място във вътрешните условия и ресурси за развитие.*

III. Социално предприемачество в сферата на културата

1. Анализ на състоянието

От представените в първа глава основни документи на ЕС, касаещи социалното предприемачество, в създадените закони по държави /там, където ги има/, в теоретични и емпирични изследвания, културата и изкуствата присъстват като сфера за дейност за социалното предприемачество. Според резултатите от най-авторитетното международно изследване на социалното предприемачество⁶⁴ ето какви са данните за социалните организации, работещи в сферата на културата и рекреацията:

	SEA	Traditional NGO	Not-for-Profit SE	Socially Oriented Hybrid SE	Economically Oriented Hybrid SE	For-Profit SE
Culture and Recreation	11.9	16.5	11.1	16.3	8.9	8.6

Социалното предприемачество в културната сфера в Благоевградския регион е обвързано с по-общи и по-конкретни цели, насочени към:

- Намаляване на диспропорциите в достъпа до култура;
- Подобряване на културната инфраструктура;
- Развитие на креативните индустрии в Благоевградския регион;
- Създаване на условия за развитие на културния туризъм, съхранение и социализация на материалното и нематериално културно наследство;
- Устойчиво развитие на региона; повишаване неговата привлекателност – както за живеена, така и за инвеститори и туристи;
- Създаване на нови работни места;
- Принос за икономическия растеж и нарастване на БВП;

Заедно с това културата има важна мисия:

- да съдейства за формиране на националната културна идентичност на гражданите от региона
- да съхранява и възпроизвежда регионалната културна специфика;

⁶⁴ Global Entrepreneurship Monitor 2009 Report on Social Entrepreneurship 2012 by Siri Terjesen, Jan Lepoutre, Rachida Justo, Niels Bosma and Global Entrepreneurship Research Association (GERA)

- да съдейства за изграждане на интелектуалния и културен потенциал на общността;
- да повишава културната компетентност на хората;
- да допринася за взаимното опознаване и разбирателство между хората от различни етноси, религии, социални прослойки и пр.;
- да е спойката за социална интеграция, солидарност, взаимно разбиране и взаимопомощ;
- да съдейства за преодоляване на предразсъдъците от всякакво естество – към различните от нас по етнически или религиозен признак, социална прослойка, хуманно отношение към хората, нуждаещи се от помощ
- да обединява общността, съдейства за намаляване отчуждението между хората
- културата е най-тясно свързана с усещането за благосъстояние и щастие.

Напредъкът в сферата на културата оказва съществено влияние върху развитието на такива важни за цялостното развитие на социалното предприемачество фактори като:

- засилване на социалната съпричастност, взаимопомощ и чувство за отговорност към общността; повишаване на социалното сближаване;
- развитие на способността за креативност и иновации; повишена усетливост към нуждите на обществото като цяло и конкретно на местните общности; готовност за поемане на риск, водени от социално значими цели;
- развитие на образованието;
- повишаване на благосъстоянието
- нарастване на гражданското участие и повишаване на активността и пр.

При системен подход, за да преценим състоянието на социалното предприемачество в сферата на културата и изкуствата в Благоевградския регион, е необходимо накратко да се спрем на протичащите културни процеси в Европейския съюз и в България – така ще имаме мярка за сравнение и оценка за картината в Благоевградска област. .

Работещи в културната сфера

В Европейския съюз в културната индустрия работят 6,5 млн души, като в периода 2011-2015 г. са открити нови 410000 работни места. Спрямо общата заетост това представлява около 3%. От тях около 2 млн са художници и писатели. По държави най-висок е относителният дял на работещите в сферата на културата в Люксембург – 4,4%.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Следват Естония и Швеция с 4,1%, Финландия – 4%. За Гърция този показател е 2,1%, за Словакия – 2%, за Румъния – 1,2%.

В България за 2015 г. в културната сфера работят около 70000 души, което представлява 2,3% от всички работещи. Ако сравним тези данни с данните от 2011 г., когато работещите в сферата на културата са били 62000, се оказва, че техният брой се е увеличил с 0,26% спрямо всички работещи и съответно – с 11,4% спрямо работещите в сферата на културата. Тук се включват работещи в музеи, медии, с музика и пр. Данните показват, че по брой работещи в културния сектор като процент от работещото население **България е по-скоро в третата част от низходящата подредба на страните от ЕС.**

Образователен ценз

В страните от ЕС с висше образование са 60% от работещите в сферата на културата. За България процентът е сходен – 56% от работещите в културата са висшисти./ За сравнение – примерно в сферата на икономиката лицата с висше образование са два пъти по-малко - 26,7%/ .

Временна заетост

Известно е, че сериозна тенденция на пазара на труда днес е нарастване дела на временната заетост. В ЕС около 16% от работните места в културната сфера са временни, като напр. в Испания този дял е дори 30%. Но за България, Румъния и Ирландия тази тенденция като че ли не важи – при тях **едва около 3% от работните места са със статут на временната заетост.**

Подобна уседналост вероятно не стимулира особено постоянен стремеж за подобряване качеството на работата, разширяване на дейността, въвеждане на иновативни практики и пр. Тук се очертава важна ниша за социалното предприемачество с неговата гъвкавост, иновативност, висока ефективност и пр.

Самонаети лица

България неохотно следва и друга тенденция: нарастване дела на самонаетите лица в сферата на културата и изкуствата. В Европейския съюз 29% от работещите в тази сфера са със статут на самонаети, като при писателите и художниците процентът е около 50. **В България едва 12% от заетите в културната сфера са самонаети лица или работодатели.** В низходящата подредба на държавите в по този показател зад нас са само балтийските държави, Румъния и Словения.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Подготовка на кадри

Какви са показателите за професионалната подготовка на лицата, които ще навлязат в културната сфера? В ЕС като относителен дял студентите по изкуствата са най-много Малта, Ирландия и Великобритания, а най-малко - в Полша, Унгария и Румъния.

Пропорционално в България се обучават почти два пъти по-малко студенти в сферата на изкуствата спрямо средния процент за Европейския съюз. **Така процентът на студенти по изкуствата спрямо общия процент студенти у нас е 2,6%, а в ЕС - 4,4%.**

Що се отнася до **обучението на студенти** в специалности общо от сферата на културата, то като относителен дял в България те са с около 1/3 по-малко спрямо съответния дял на студентите в ЕС - ако за ЕС процентът е 15,7, за България той е 10. Ето извадка от общата таблица на Евростат за 2014 г.:

Научни сфери	Средно за ЕС	Средно за България
Изкуства	828200 души; 4,4% от всички студенти	7200 души 2,6% от всички студенти
Хуманитарни науки	1 507 800 души 8,0% от всички студенти	13900 души 4,9% от вс. ст.
Журналистика и информация	297300 души 1,6% от вс. ст.	3510 души 1,2% от вс. ст.
Архитектура и градско планиране	316300 души 1,7% от вс. ст.	3700 души 1,3 от вс. ст.
Всички културни полета	2949300 души 15,7% от вс. ст.	28300 души 10% от вс. ст.

Владеене на чужди езици

В глобализирания свят, при интензивните контакти и взаимоотношения в ЕС владеенето на чужди езици е със степен на задължителност. Ето малко данни:

Ползване на чужди езици /във възрастта 25-64 г./ според данни на Евростат от 2016 г. /изследването е провеждано през 2012 г./

Държава	Без чужд език	С един чужд език	С два чужди езика	С три чужди езика
Средно за ЕС	34,3%	35,8%	21,1%	8,85

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

България	61,1%	24,4%	11,7%	2,8%
----------	-------	-------	-------	------

Според резултатите 61,1% от населението у нас във възрастта 25-64 г. не знае чужд език. Средно за ЕС този процент е два пъти по-нисък - 34,4. Тези, които знаят 3 чужди езика у нас са три пъти по-малко спрямо средното за Европа, а хората с два чужди езика – два пъти по-малко. Това вероятно забавя темповете на културно развитие и не допринася за разширяването на контактите и съизмеримостта ни със света.

Оказва се, че в България знанието на чужд език е средно два пъти по-ниско.

Работещи в сферата на културата

По този показател България е сравнително съизмерима със средните стойности за Европейския съюз. Таблицата показва и развитието по този показател във времето:

	2011г. Абсолютен брой	2011г. % от всички работещи	2014 г. Абсолютен брой	2014г. %от всички работещи
Европейски съюз	6 040 000	2,86	6 273 000	2,9
България	62000	2,1	64000	2,1

Според резултатите у нас в сферата на културата работят 2,1% от всички работещи, за ЕС този процент е 2,9. Няма промяна на процентите във времето /при сравнение на данните от 2011 и 2014 г./. Ето извадка от общата таблица по държави:

Степен на оцеляване на предприятия, създадени в културната сфера

Правени са изследвания доколко стабилни и добре работещи са предприятията в културната сфера след 1, 3 и 5 години от тяхното създаване /филми, видео и телевизионни програми, звукозаписна и музикална дейност, издателска дейност/:

Забележка: доколкото няма средни данни общо за ЕС, представяме сравнителни данни за първите пет държави от таблицата, включваща всички държави:

държава	След 1 година	След 3 години	След 5 години
Белгия	90	74	64
България	90	71	58
Чехия	84	61	53

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Дания	62	59	49
Германия	72	46	35

Както се вижда, картината на оцеляване в България не е много по-различна от тази в другите европейски държави, дори в сравнение с други държави /като Германия например/ сме доста по-добре. Причините за това може да са различни /напр. не много интензивни процеси на промяна в пазара; липса на голяма конкуренция; добро справяне и пр./.

Експорт на културни продукти

За съжаление, данните тук са представени като стойност в евро /абсолютни числа/, а не в проценти, което не дава възможност за ясни сравнения, доколкото броят на населението, БВП, стандартът на живот е различен за различните държави. По-долу представяме сравнителни данни само за няколко произволно избрани държави, които дават представа за процесите.

Единица мярка: млн евро

Експорт на:	Европейски съюз	България	Чехия	Германия	Гърция
Произведения на изкуството	42,8	6,9	2	11.1	5.2
Книги	20,5	34,5	42,6	25.8	36.8
Антики	11,6	0,2	0,2	2.7	0.4

Импорт на:	Европейски съюз	България	Чехия	Германия	Гърция
Произведения на изкуството	30.7	10.4	14.2	27.0	24.2
Книги	23.5	0.9	4.4	9.3	3.9
Антики	16.2	7.8	43.3	19.8	22.8

България внася произведения на изкуството за 10,4 млн евро, а изнася за 6,9 млн; изнася книги за 34,5 млн, а внася за 0,9 млн; изнася антики за 0,2 млн и внася за 7,8 млн. /разбира се това са само официалните данни/. Диспропорциите внос/износ са очевидни.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Културно участие

Четене на книги

При сравняване на данните за четенето и настъпващите в това отношение между 2007-2011 г. се оказва следното:

Процент на прочелите поне една книга в последните 12 месеца

	Белгия	България	Чехия	Гърция	Германия
2007	64	52	78	48	73
2011	-	48	67	49	75

При повечето държави се бележи спад в четенето – особено силен при Литва, Чехия и Словения /с по 10%/ . **В България процентът на четящите намалява средно с по 1% годишно.** В Германия и Гърция обаче четенето се увеличава – не много, но все пак има известен ръст.

Обща културна активност

Произволно са избрани няколко държави, за да има база за сравнение. Данните са представени в проценти спрямо активното население на страните.

държава	кино		Участия на живо /пърформънс/ Включва участие в пиеси, концерти, опери, балетни и танцови предст.		Културни забележителности Включва посещение на исторически паметници, музеи, художествени галерии или арх. обекти	
	2007	2011	2007	2011	2007	2011
България	18	26	40	32	30	28
Чехия	48	51	52	58	56	60
Германия	47	52	40	43	50	56
Гърция	49	42	44	49	25	27
Италия	51	51	32	44	46	45
Турция	19	23	15	17	22	25
Румъния	18	16	27	26	25	18

ЕВРОСТАТ за 2007-2011 г.

Анализ на тези данни се прави по-натат в текста при представяне по типове активности.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Интерес представлява разпределението по възраст на участващите в културните дейности. Тези данни са важни с оглед на евентуалните целеви групи на социалните предприятия и предприемачество.

Процент на лицата, участвали в културни дейности поне веднъж през последните 12 месеца, по възрасти

Представят се четири възрастови групи:

1: 25-34 г.

3: 45-54г

2: 35-44г

4: 55-64г.

държава	Кино				Участия на живо				Културни места			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
България	47	32	16	8	40	36	30	23	34	32	27	20
Чехия	71	59	42	28	64	59	55	52	64	63	60	55
Германия	68	57	51	32	36	42	45	47	52	54	58	58
Гърция	59	48	34	25	57	53	43	40	25	31	28	25
Италия	67	57	49	32	51	44	43	38	45	46	44	42
Турция	36	24	13	8	25	19	12	8	32	27	21	16
Румъния	31	16	9	5	37	25	22	15	28	18	13	9

Каква е картината на културната активност в България, представено по области?

Обща картина на посещаемостта на културни институти в България по области според данни от 2016 г./ посещаемост в хиляди за 1 година/

Област	театри	кино	библиотеки	музеи
Благоевград	34	108	135	115
Бургас	129	364	49	209
Варна	171	606	127	232
Велико Търново	31	82	555	474
Видин	44	32	0	152
Враца	31	10	70	32
Габрово	46	44	115	385
Добрич	42	39	65	265
Кърджали	23	0	64	16

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Кюстендил	14	27	45	111
Ловеч	13	20	52	105
Монтана	41	0	0	28
Пазарджик	62	0	31	205
Перник	19	0	73	59
Плевен	35	127	35	223
Пловдив	165	650	79	294
Разград	36	17	165	60
Русе	136	183	50	91
Силистра	25	9	187	25
Сливен	64	19	56	98
Смолян	14	17	148	26
София (столица)	797	2857	1641	1085
София (област)	0	16	22	346
Стара Загора	127	219	148	306
Търговище	52	24	128	20
Хасково	54	34	64	40
Шумен	35	21	163	192
Ямбол	56	24	46	37

Сравнителната картина би била по-ясна, ако данните бяха представени като относителен дял от населението за всяка област, доколкото броят на населението е от съществено значение.

Данните ще се анализират при представяне на типовете активност.

Кино

Ето малка извадка от статистическите данни за посещение на кино в три от ЕС

посещения в кината в хиляди

	2012 г.	2015 г.
България	4108	5329
Гърция	10117	9806
Австрия	16738	15809

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Това, което бие на очи, е **в пъти по-ниската посещаемост на кино в България** /4 пъти по-ниска от Австрия и 2 пъти по-ниска от Гърция/. Като тенденция обаче при Гърция и Австрия се отбелязва известен спад в посещаемостта на кино.

В България обаче е налице ръст от близо 30% за 4 години. Тази тенденция на нарастване става още по-очевидна, като включим броя кина, прожекции и посещения в България в периода 2012 – 2015 г.:

Вид	2012	2015
Брой кина	41	55
Прожекции	242700	305989
Посещения	4257 хил.	5341 хил.

Забележка: данните от горните две таблици малко се разминават, доколкото са взети от различни източници /с възможна различна методика на събиране на данните/, но тенденцията в промяната на посещаемостта и при двата източника е идентична.

Тези данни се потвърждават и при сравнение на относителните дялове на посещения на кино през 2007 и 2011 г. в няколко европейски държави:

държава	Кино	
	2007	2011
България	18	26
Чехия	48	51
Германия	47	52
Гърция	49	42
Италия	51	51
Турция	19	23
Румъния	18	16

По посещение на кино централноевропейските държави /в случая – Чехия и Германия/, както и Гърция, са над два пъти по-активни от посещаемостта в България. Ние сме на равнището на Румъния и Турция.

Но ръстът на интереса към ходенето на кино в България за 4 години е впечатляващ - през 2011 г. броят на кинозрителите се увеличава с 8%!

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Ето сходни данни от изследванията на Националния статистически институт:
Посещенията в кината на 1000 души от населението по години в България са следните:

2011 г. - 285 посетители на 1000 души от населението;

2012 г. - 308 посетители на 1000 души от населението;

2013 г. - 323 посетители на 1000 души от населението;

2014 г. 307 посетители на 1000 души от населението;

2015 г. - 318 посетители на 1000 души от населението;

2016 г. – 345 посетители на 1000 души от населението.

Статистическите данни показват последователно нарастване популярността на киното в България в последните години /с малък спад през 2014 г./.

Нарастването броя на кинозрителите през 2016 г. спрямо 2015 е с 8,7%.

А ето и данни за характера и броя на произведени филми в две последователни години 2015-2016 г..

Произведени филми	111	116
в т.ч. телевизионни	93	71
Пълнометражни	31	26
Игрални (художествени)	17	16
Документални	13	9
Игрални	12	10
Документални и образователни	58	71
Анимационни	10	9

Благоевградска област

Кино

В националната статистика не открихме данни за броя на кината в Благоевградска област – вероятно защото те работят сравнително отскоро.

В Благевград функционира кино Сinемах, като всеки ден има по 5-6 прожекции на различни филми.

В гр. Сандански работи кино от м.декември 2017 г.

В гр. Петрич се осъществяват кинопрожекции в салона на читалище Братя Миладинови от м.април 2017 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Според общата таблица на кинопосещения по области е отбелязано, че в

Благоевградска област за 1 година на кино са ходили 108000 души.

Ако сравним тази цифра с представените по-горе данни /средни данни за България - 345 посетители на 1000 души от населението/ се оказва, че в Благоевградска област три пъти по-малко хора ходят на кино спрямо средното за страната.

Разпределение на интереса към киното по възраст

1: 25-34 г. – 47%

3: 45-54г. – 16%

2: 35-44г. – 32%

4: 55-64г.- 8%

Както може да се очаква, най-висока е посещаемостта на кино във възрастта 25-34 г. – почти половината от младежите ходят на кино. Следва възрастта 35-44г. – в тази възраст всеки трети ходи на кино. Два пъти по-слаб е интересът към киното в следващата възрастова група /45-54г./ - 16%. И закономерно – едва 8% от хората между 55-64 г. ходят на кино.

Театри

Данни за ЕС

При изследване, проведено през 2011 г. в страните от ЕС повече от половината от пълнолетното население на ЕС са посещавали театрално представление, концерт, опера, балет или танц. В челото на класацията са Люксембург, Словакия, Финландия, Естония, Чешката република, Литва, Австрия, Португалия. В края на листата, с една трета по-нисък относителен дял, са Румъния и България.

Дунни на НСИ за България

Вид	2012	2015
Брой театри	74	75
Представления - хил.	13.3	14.2
Посещения - млн	1.9	2.2

Средно за страната посещенията за една година на 1000 души е 322.

Театри, брой

Общият брой на театрите в страната е 75. От тях:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Драматични	36
Оперни и балет	7
Оперетни	2
Куклени	23
Драматично-куклени	7

Брой места в театрите

Общ брой места в театрите – 29090. От тях:

Драматични	16 061
Оперни и балет	4 430
Оперетни	1 535
Куклени	3 369
Драматично-куклени	3 695

Представления, брой

Общ брой представления - 15 162. От тях:

Драматични	6 110
Оперни и балет	1 130
Оперетни	390
Куклени	5 545
Драматично-куклени	1 987

Среден брой представления на един театър 202

Постановки - бр. 1 646

в това число: нови 331

Посещения - в хиляди 2 295, от които:

Драматични	1 196
Оперни и балет	332
Оперетни	86
Куклени	426
Драматично-куклени	256

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Среден брой посещения

На един театър 31000

На едно представление - бр. 151

Рецитали и концерти през 2016 г.

вид	брой	посещения
Рецитали	12	2 200 средно по 183 души на концерт/
Концерти	1 079	442 871 средно по 410 души на концерт/
естрадни (фолк, поп, рок)	383	204 116 /средно по 532 души на концерт/
фолклорни	201	62 307 /средно по 310 дуие на концерт/
симфонични	60	32 399 /средно по 180 души на концерт/
камерни	63	11 312 /средно по 180 души на концерт/
други	372	132 737 средно по 356 души на концерт/

Както се вижда от данните, най-много публика събират естрадните концерти /фолк, поп, рок/ - средно по 532 души на концерт. На втора позиция излизат фолклорните концерти - средно по 310 души на представление. Симфоничните, камерните и рециталите – около 180 души.

Ето данни за броя на театрите /държавни, частни, общински/, брой места, брой представления, брой посещения и характер на приходите

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Общо за страната	75	29 090	15 162	202	2 295 343	30 605	151	79 008	15 927	3 591	67	43
Държавни театри	51	24 386	13 018	255	1 962 241	38 475	151	71 382	12 957	2 997	63	34
Общински театри	9	1 878	1 497	166	174 389	19 377	116	5 151	964	190	-	-
Частни театри	15	2 826	647	43	158 713	10 581	245	2 475				

1- Театри – брой

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- 2- Места, брой
- 3- Представления – брой, общо
- 4- Представления на 1 театър
- 5- Посещения брой, общо
- 6- Посещения – брой на 1 театър
- 7- Посещения .- брой, 1 представление
- 8- Приходи – общо
- 9- Приходи от билети
- 10- От европейски турнета

Съвсем кратък анализ на данните: прави впечатление далеч по-високият брой посещения на театралните постановки в частните театри . средно по 241 зрители, докато при държавните посетителите са 151, а в общинските – 116. Разбира се, факторите за това могат да са различни – например, че частните театри са в големите градове, където вероятно по принцип посещаемостта е по-висока. Освен това броят представления в частните театри е три пъти по-малък – това означава, че потенциалните посетители, желаещи да видят една постановка се концентрират в рамките на малкото представления.

Различията в приходите са впечатляващи – при държавните театри те са 72382 хил.лв, при общинските – 5151 хил.лв и при частните – 2475 хил.лв.

Благоевградска област

В Благоевградска област има три театъра, разположени в областния център гр. Благоевград. Това са:

Драматичен театър „Никола Вапцаров”

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Театърът е с почти 100 годишна история - основан е през далечната 1919 г. на самодейни начала. През 1948 г. получава статут на държавен институт със щатни актьори, режисьори, сценографи и драматург. Той се намира на централния площад в града в собствена голяма сграда. Има две зали с 550 места. Получавал е редица престижни награди.

От 1988 г. театърът е домакин на националния фестивал „Театрални празници“. Неговите трупи често представят своите постановки в региона.

Тук може да се добави: брой представления, брой зрители

Куклен театър

Куклен театър – Благоевград е създаден като професионален окръжен театър през 1975 год. Той изнася своите представления в залите на Младежкия дом и Драматичния театър, на открито, гостува в различни населени места в областта. От 1981 до 1998 г. той преминава към държавно обединение „Театър и музика“, след което издръжката му се опема от община Благоевград. Той е домакин на куклено-театралния фестивал „Слънчоглед“.

Брой представления, брой зрители

Камерен оперен театър

Оперният театър е създаден през 1972. Постановките на професионалния Оперния театър са в жанра на малката оперна форма – нещо уникално за България Голяма част от тях се поставят за първи път у нас.

Брой представления, брой зрители

През 2016 г. в трите театъра са организирани общо 408 представления. Те са посетени от 33600 души /тези данни са от изследване на ИСИ. Според НСИ цифрата е 34000 души/. Спрямо предходната година броят на представленията е намалял с 9,9%, а на посещенията – с 22,5%. Разполагаме със статистически данни за посещаемостта общо за трите театъра, а те са следните:

Средно посещения общо в трите театъра:

2011 г. – 113 посетители на 1000 души от населението;

2012 г. - 104 посетители на 1000 души от населението;

2013 г. - 131 посетители на 1000 души от населението;

2014 г. 124 посетители на 1000 души от населението;

2015 г. - 138 посетители на 1000 души от населението;

2016 г. – 108 посетители на 1000 души от населението.

Да припомним – средно за страната посещаемостта на 1000 души от населението е 322 – т.е. за Благоевградска област тя е три пъти по-ниска!

Средно посещения на едно представление

2015 г. – средно по 96 души на представление;

2016 г. – средно по 82 души на представление.

Музикални представления

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В областта действат 2 музикални колектива. Те са изнесли общо 57 представления с 25500 зрители. И тук, за съжаление е отбелязан значителен спад в сравнение с предходната година – броят на представленията намалява с 31,3%, а на зрителите – с 44,3%.

Тук – да се напише повече

Самодейност, участия на живо

Броят на хората в ЕС, занимаващи се със самодейност и участия на живо в сферата на културата, закономерно нараства в годините – според сравнителни данни от 2007 г. и 2011 г. в Словакия увеличаването на интереса е с 13%, в Италия – 12%.

В 6 държави обаче, между които и България, се отбелязва известен спад - в България с – 8%, в Литва – 7%.

Ето примерни данни за няколко държави:

държава	Участия на живо /пърформънс/ Включва участие в пиеси, концерти, опери, балетни и танцови предст.	
	2007	2011
България	40	32
Чехия	52	58
Германия	40	43
Гърция	44	49
Италия	32	44
Турция	15	17
Румъния	27	26

Камерна опера е една от водещите музикални формации с представленията на различни камерни заглавия. Осъществяват се тематични цикли с музикално – образователна насоченост за ученици от всички възрасти, а също и за деца от детските градини, които се провеждат ежемесечно и ежегодно.

Биг Бенд Благоевград се състои от 16 оркестранти и е структура към Направление „Култура”, Община Благоевград. Богатият му репертоар включва произведения (пиеси) в стил суинг, блус, поп, рок, джаз, фънк, латино, балади, шлагери и др.

Ансамбъл „ПИРИН” е един от най-известните български фолклорни ансамбли и посланици на българското народно изкуство по света. Съставен е от певци, музиканти, хореографи и танцьори. Основан е през 1954 г.

Неврокопският ансамбъл за народни песни и танци е първият в страната от този тип колективи, които съчетават музика и танц и представят фолклорно изкуство, което е приспособено за сценична реализация.

Концертите и спектаклите на трите колектива много често са със свободен вход, което не може да даде точна информация за броя на посетителите. Този подход цели да даде възможност на по-голям брой зрители да посещават културните мероприятия в областта.

Данни за България от НСИ

Самодейни групи, хоби, клубове по интереси за България за лица на възраст 25-64 г. по данни на НСИ от 2011 г.

Според тези данни броят на участниците занимаващи се със самодейност в селата е 82478 или 4,41% от населението, което живее там, а в градовете 74232 или 1,43%. Тази потребност от организирана самодейност в читалищата бележи спад с оглед динамиката на ежедневието. До голяма степен участниците в самодейните колективи в селата са свързани със запазване на традициите в областта на изворния фолклор.

В самодейни групи са участвали: 7,7% от населението.

Факторът степен на образование

Степента на образование в самодейни групи е значим фактор:

- участвали в самодейни групи лица с висше образование – 13%

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

ЛЮБИТЕЛСКО ХУДОЖЕСТВЕНО ТВОРЧЕСТВО В ЧИТАЛИЦАТА ПРЕЗ 2012 ГОДИНА

(Брой)

	Групи			Участници			Изяви		
	общо	в градовете	в селата	общо	в градовете	в селата	общо	в градовете	в селата
хорове	744	360	384	11 210	6 406	4 804	5 563	2 936	2 627
естрадни колективи	300	207	93	2 611	1 930	681	2 145	1 661	484
Танцови	2 433	968	1 465	40 906	21 701	19 205	13 336	6 719	6 617
в т.ч. за български народни танци	1 714	724	990	32 374	17 220	15 154	10 190	5 100	5 090
за танци на други народи	186	98	88	2 730	1 810	920	1 195	780	415
за танци на етнически групи	225	54	171	2 605	846	1 759	1 078	400	678
Колективи за изворен фолклор	3 017	595	2 422	36 260	7 510	28 750	17 689	4 068	13 621
Драматични	597	272	325	6 896	3 527	3 369	3 139	1 984	1 155
в т.ч. театрални	492	238	254	5 918	3 128	2 790	2 509	1 638	871
куклени	33	16	17	293	166	127	308	270	38
Клубове и кръжоци	2 466	1 264	1 202	37 548	22 976	14 572	10 077	5 959	4 118
Други	1 002	348	654	16 269	6 650	9 619	3 692	1 538	2 154

Тук допълнително ще се направи анализ на данните

Празници и фестивали в Благоевградска област

Може да се напише по нещо за всеки празник/фестивал

Община Банско

1. Новогодишен кукерски фестивал “Да е здрава и честита”. Празничен фолклорен концерт и конкурс за най-красив кукерски костюм.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

2. Празници на банската традиция – 17-24 май.. С тях се открива летният туристически сезон и се провежда Празник на цветята
3. Фолклорен фестивал "Между три планини" – фестивал за автентичен фолклор.
4. Летен театрален фестивал – 1-7 юли.
5. Международен Джаз фестивал – 6-13 август.
6. Оперен фестивал – 26, 27 август.
7. Ден на Банско – 5 октомври.
8. Международен фестивал на планинарския филм – м. ноември.

Град Благоевград – да се напише!

Община Гоце Делчев

9. Бабин ден - гр. Гоце Делчев.
10. Бабугеруване -с. Мусомища
11. Еньовден - с. Делчево
12. Сирница /Сирни Заговезни/
13. Лазаруване - с. Баничан
14. Великден в Историческия музей в Гоце Делчев – Великденска обредна трапеза; края на м. април – началото на м. май.
15. Бъдни вечер и Коледа Коледа – празнична литургия, в Историческия музей в Гоце Делчев – Коледна обредна трапеза; 24-25 12. Илинденски събор - мест. Попови ливади, общ. Гоце Делчев
16. Празник на град Гоце Делчев - гр. Гоце Делчев

традиции, празници и обичаи. Такива са:

Община Разлог

17. Кукерският карнавал – “Старчевата”,
18. Съборът за народно творчество “Пирин пее”
19. Конните надбягвания на Тодоровден в с. Бачево,

Община Сандански

20. Фестивал “Пирин фолк”
21. Балкански младежки фестивал “Младостта на Балканите”
22. Международен фестивал “С песните на сестри Бисерови
23. Празник на гр. Сандански

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Община Струмяни

24. Празникът на боговете на виното
25. “Малешево пее и танцува”
26. Цветница
27. Илинденски събор
28. Християнският празник “Св.Св. Константин и Елена”
29. Храмов празник “Св. Марина“
30. Християнският празник “Голяма Богородица”

Община Петрич

31. Ежегоден есенен фестивал "Златен кестен“

Библиотеки в Благоевградска област

Статистически данни за 2013 г.

Брой библиотеки – 169

Библиотечен фонд - 2332509 библиотечни единици

Читатели – 41 113

В т.ч. с висше образование – 5640

Жени -19495

Деца под 14 години – 20403

Брой посещения - 473587

Броят на посещения в библиотеките в Благоевградска област за 2016 г е 135000 броя.

Тенденцията е той равномерно да нараства, като през 2016 г. достига 432 посещения на 1000 души.

За Благоевградска област е в сила общата тенденция: броят на читателите и броят посещения да нараства. За 2016 г. се отбелязват средно по 432 посещения на 1000 души.

Но все пак: това е с около 1/3 по-малко спрямо същия показател общо за страната .

Интернет

ИЗПОЛЗВАНЕ НА КОМПЮТЪРНИ УСЛУГИ ЗА КУЛТУРНИ НУЖДИ

Сравнителната картина на ползване на интернет за различни цели в ЕС и в България

има следния вид:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

	Европейски съюз общо	България
Четене на онлайн новини сайтове / вестници / новинарски списания	Общо 67	Общо 74
	Възр.16–24 65	Възр.16–24 68
	Възр.55–74 62	Възр.55–74 75
Игри / изтегляне игри, изображения, филми или музика	Общо 51	Общо 57
	Възр.16–24 76	Възр.16–24 86
	Възр.55–74 30	Възр.55–74 26
Слушане на уеб радио	Общо 31	Общо 35
	Възр.16–24 40	Възр.16–24 53
	Възр.55–74 19	Възр.55–74 18
Консултиране wikis	Общо 56	Общо 42
Създаване уебсайтове или блог	Общо 11	Общо 8

Новини се четат онлайн от 67% от населението. По възрасти разпределението е следното: 65% сред хората на възраст 16-24 години и 62% сред възрастните 55-74.

Ако по този показател възрастта не е влияещ фактор, то при компютърните игри, разликата е драстична – ако за първата възрастова група процентът е 76, то за втората е едва 30% - над два пъти повече играят младите. Така в Чехия, Швеция, Люксембург и Холандия около 90 % от младите хора изтеглят игри, филми или музика. Най-нисък е процентът за Хърватия – 50.

Зависимостите при данните за България са сходни – възрастта е най-значим фактор за дейностите от втората и третата група изтегляне игри, изображения, филми или музика и слушане на уеб радио.

Как влияе степента на образование върху заниманията в интернет – данни за ЕС и България:

	Европейски съюз общо	България
Четене на онлайн новини сайтове / вестници / новинарски списания	Високо образование 79 Ниско образование 54	Високо образование 86 Ниско образование 51
Игри / изтегляне игри, изображения, филми или музика	Високо образование 53 Ниско образование 54	Високо образование 56 Ниско образование 70
Слушане на уеб радио	Високо образование 38 Ниско образование 27	Високо образование 41 Ниско образование 38

При първата дейност /четене на новини/ както може да се очаква, разликата е висока – около 30% по-често хората с високо образование четат новини в Интернет. При игрите зависимостта е обратнопропорционална – колкото е по-високо образованието, игрите намаляват /разлика 26%. При слушането на музика разликите са минимални - т.е. степента на образование не е от значение.

Използване на мобилните телефони за задоволяване на културни потребности

През 2012 г. 37% от хората в ЕС на възраст 16-74 години ползват интернет от мобилния си телефон, 30% използват лаптоп, 10% - таблет и 5% - друго подръчно устройство. За България цифрите са по-скромни – само 13% от хората използват мобилен телефон за ползване на Интернет /три пъти по-малко от средното за ЕС/, 21% - лаптоп, таблет 2%.

	Мобилен телефон или смартфон	лаптоп	Таблет компютър	Друго подръчно устройство
Европейски съюз	37	30	10	5
България	13	21	2	2

Използване на мобилен интернет за културни нужди

По тези показатели данните за България са съпоставими със средните данни за ЕС – разликата е около 10% при първите два показателя. Що се отнася до четенето и изтеглянето на книги от интернет, това е един от редките случаи, при които данните за България са по-високи от тези за ЕС – 19% от българите четат или изтеглят електронни книги, срещу 13% от ЕС.

	Данни за	България
--	----------	----------

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

	ЕС	
Четене или изтегляне онлайн новини /вестници/ новинарски списания	51	40
Възпроизвеждане или изтегляне игри, изображения, видео или музика	44	35
Четене или изтегляне онлайн книги или електронни книги	13	19

Данни за Благоевградска област

Домакинства с достъп до Интернет в Благоевградска област в проценти

2011 г. за страната	2011 г. за област Благоевград	2017г. за страната	2017 г. за област Благоевград
45,0	42,3	67,3	63,3

В низходящата подредба по този показател Благоевградска област се нарежда на 16 място сред всички 28 –те области.

Редовно ползват интернет /всеки ден или поне веднъж седмично/ 61,3%, като спрямо предходната година този процент е нараснал с 4,3 процента.

Има сериозни различия в ползването на интернет според образователния ценз. От лицата с висше образование 98,4% редовно ползват интернет, от лицата със средно образование - 75,5% и едва 16,1% - от тези с основно и по-ниско образование. В сравнение с 2016 г. изненадващо почти два пъти е намаляло ползването на интернет от лицата с основно и по-ниско образование /било е 32,4%/;при лицата със средно се е увеличило с 16% и при лицата с висше образование също се е увеличило – с 13%.

Закономерно можем да направим извода, че при висшистите ползването на интернет е почти 100%, при лицата със средно образование то нараства с всяка изминала година.

Значително изостават лицата с основно образование.

Картината на културния живот в България би била непълна, ако не се включат **предаванията по радиото и по телевизията.** Също така характерът на предаванията дава известна представа за вкуса и интересите на слушателите и зрителите, което пък е

важно при преценката за възможните ниши на социалните предприятия и предприемачеството. Ето някои данни:

РАДИОПРЕДАВАНИЯ ПО ВИД ПРЕЗ 2016 ГОДИНА	
(Часове)	
	2016
Общо предавания	710 281
Новини, бюлетини, коментари, спортни новини, времето	86 452
Информационно-тематични	84 958
Актуални	30 941
Информационно-забавни	34 850
Изкуство и култура	15 515
Образователни	9 257
Научни	2 796
Религиозни	1 373
Драматични	525
Спортни	12 606
Забавни	27 325
Музикални	315 874
Сериозна музика (класическа)	22 148
Лека забавна музика	208 205
Други музикални програми	85 521
Детско-младежки	7 164
Регионални	17 119
Рекламни	40 330
Анонси (промоции)	5 582
Некласифицирани	17 614

ТЕЛЕВИЗИОННИ ПРЕДАВАНИЯ ПРЕЗ 2016 ГОДИНА ПО ВИД И БРОЙ ЧАСОВЕ

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Общо предавания	783 472
Новини, бюлетини, коментари, спортни новини, времето	67 417
Информационни предавания	44 600
Преки включвания от парламента	4 678
Информационно-забавни	38 356
Актуални предавания	28 857
Човешки истории	5 147
Изкуство, хуманитарни науки, естествени науки	14 425
Образователни предавания	11 005
Религиозни предавания	6 590
Спортни предавания	52 267
Художествени предавания	189 964
Игрални филми	93 487
Телевизионни или видеофилми	96 477
Забавни предавания	15 690
Музикални предавания	103 524
Детски предавания	12 391
Младежки предавания	5 739
Документални предавания	55 304
Регионални предавания	6 546
Реклами	45 048
Телевизионен пазар	10 320
Некласифицирани	65 604

Читалища

За България читалищата са традиционни културни центрове. По същество те могат да бъдат разглеждани като организации, работещи на принципите на социалното предприемачество. Мрежата от читалища в страната покрива всички населени места. Ето малко данни:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

	2000	2012
Читалища – бр.	3027	3075
В градовете	511	587
В селата	2516	2488
Членове - хил.	170000	238
В градовете	74000	96000
В селата	96000	142000

ЧЛЕНОВЕ В ЧИТАЛИЩАТА ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2012 ГОДИНА
(Брой)

Статистически зони Статистически райони Области	Общо	Членове		
		действителни	спомагателни	колективни
Общо за страната	238 204	215 458	21 329	1 417
Благоевград	9 034	8 396	579	59

ПРИХОДИ И РАЗХОДИ НА ЧИТАЛИЩАТА ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ПО
ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2012 ГОДИНА

Области	Приходи - хил. лв. т.ч.: бюджетна субсидия	Разходи -хил. лв. общо
Благоевград	2884 1839	2607

Върху профила и характеристиките на социалното предприемачество в сферата на културата и изкуствата безусловно влияние оказват драстичните промени и новите тенденции, настъпили в общата културна ситуация в света и Европа от 80-те години на 20-ти век насам. У нас тези тенденции действат с известно забавяне, но вече сме в тяхната зона. Става въпрос за промените от модерност към постмодерност в сферата на културата и изкуствата. Само ще маркирам някои процеси. По-нътъм, при специализирания анализ на социалното предприемачество, някои по-интензивно влияещи процеси ще се анализират по-детайлно.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Характеристики на постмодерната ситуация в сферата на културата и изкуствата:

1. Няма го вече рязкото разграничаване висока/ниска култура. Те се смесват, взаимно преливат една в друга;
2. Игрови характер на всичко
3. Културните институции са в криза. Те не са достатъчно гъвкави, за да поемат огромната промяна: глобализация + ускорени технически иновации, които изпреварват социокултурното развитие, вкл. и на институциите.
 - съмнение в базови традиционни ценности;
 - старите форми и отношения в обществото изглеждат кризисни и излишни;
- гъвкавост в трудовите отношения, подвижен финансов капитал;
2. Обединяване на опозиции /на вид противоположни процеси, които текат едновременно:
 - Глобализация - локализация. Едновременно с мощните процеси на глобализация текат процеси на засилен интерес и практикуване на локалното, местното, регионалното. Върху тази основа се създава терминът „гло-кализация“;
 - универсализация - фрагментализация;
 - единство и преливане на институционално – лично;
 - възможности – рискове.
3. Непрекъснати промени. Преходност, текущ характер на живота;
4. Човек определя поведението си чрез потребление, състезателност с другите и конкуренция;
5. Всичко е на бърза скорост. Фрагментарност;

Б. Трансформации в личния живот:

1. Основно изискване - хората да бъдат гъвкави и адаптивни;
 - Рискост и постоянна несигурност – живот ден за ден;
 - Култ към успех и удоволствия. Търсене на непрекъснати потвърждения за това – коли, екзотични пътувания, селфита в социалните мрежи;
2. Хората стават едновременно:
 - по-зрели, но и по-неустойчиви;
 - по-информирани, но и със слаба вътрешна организация;
 - по-малко идеологизирани, но и по-податливи на модните тенденции;

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- по-отворени, но и по-поддаващи се на влияния;
- по-критични, по-скептични, но и по-повърхностни;
- Заличаване границите публична-частна сфера /уж публични сфери, но съставени от частни/;
- Култ към новото – непрекъснато производство на новости – т.нар. неофилство;
- Нарастваща маркетизация – индивидуализацията на предлаганите продукти. На пръв поглед изглежда хуманно и добро, но това е най-перфидна форма на принуда, използваща дълбинни средства на манипулативната психология за увеличаване на търсенето;
- поощрява се незабавно удовлетворение, фалшива популярност, ерзац творчество /особено в интернет-формите/. След удовлетворения от подобен характер човек изпитва потребност да прави същото отново и отново. Така се оказва засмукан в търсенето на краткосрочна слава /колкото повече „лайкове“ събира, иска още.

В изкуството:

- Играта – основополагащ признак на постмодерността; отказ от всякакви йерархични и тотални структури в културата
- Диалогичност и карнавалност;
- свободна манипулация с културното наследство; разрушаване на традиционната култура и реконструиране от елементите ѝ на нови структури
- Отказ от традиционните естетическите ценности и норми – свобода на себеизразяването - всичко е разрешено
- Открито произведение – стремеж към нееднозначност и неопределеност;
- Използване на готови форми, римейк, реинтерпретация, тиражиране, откъслечност;
- Маргинализация;
- Парадоксално смесване на стилове, направления, традиции;
- Ирония;
- Релативизъм и симулация;
- Синтетичност, синкретизъм;
- Симулакр – копие без връзка с реалността; конструиране на реалности и пр.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Изводите, които можем да направим дотук, са следните:

Социалното предприемачество има широко поле за дейност във всички сфери на културата и изкуствата в Благоевградска област, доколкото общото състояние на културния живот е с около 1/3 по-неинтензивно от това за ЕС и за страната. Ето някои параметри.:

- *В България броят на работещите в културния сектор е недостатъчен;*
- *Уседналостта на работното място е пет пъти по-висока от средната за ЕС, което не стимулира развитието, иновациите, разширяването на дейността;*
- *Броят на самонаетите лица в сферата на изкуствата и културата е 2,5 пъти по-нисък от средния за ЕС. Все още предпочитаме да не поемаме рисковете на самонаемането;*
- *Обучението на кадри за сферата на културата е недостатъчен - броят на студентите по изкуствата и хуманитарните науки у нас е два пъти по-нисък от този в ЕС;*
- *Средно два пъти по-малко хора у нас владеят чужди езици спрямо населението на ЕС;*
- *Процентът на четящите в България намалява средно с по 1% годишно.*
- *На кино в България се ходи 2 пъти по-малко от средните посещения за ЕС. Но в последните години се забелязва ръст в ходенето на кино средно с 5% годишно;*
- *Участието на живо в художествената самодейност намалява средно с 2% всяка година, като спрямо Чехия то е два пъти по-ниско*
- *Със скорошното откриване на кинозалони в по-големите градове в Благоевградска област интересът към кинопрожекциите рязко нараства;*
- *В България популярността на театъра е с около 1/3 по-ниска от тази в ЕС. Частните театри се радват на популярност. В Благоевградска област театър се гледа около три пъти по-рядко от другите региони у нас; Броят на представленията намалява;*
- *Броят на музикалните в Благоевградска област в последната година намалява с около 1/3; броят на зрителите – с 44%.*
- *Посещенията в библиотеките в Благоевградска област е с около 1/3 по-рядко спрямо средната цифра за България. Но се забелязва радваща тенденция -*

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- броят на читателите и посещенията в библиотеките плавно нарастват;*
- *По показателя използване на Интернет вкъщи Благоевградска област е на 16-то място от 28-те области в страната;*
 - *По радиото в България забавна музика се излъчва в 10 пъти по-голям обем от сериозната музика*
 - *Участието в художествената самодейност в България е съизменимо с това в ЕС;*
 - *В Благоевградска област се организират над 30 национални и международни празници и фестивали*

Потребността от културни ценности и занимания с изкуство е продължителен процес при личностното изграждане и възпитание на всеки човек. Държавните и местни структури полагат усилия за това, но с оглед негативните тенденции е необходимо да се потърсят и други иновативни форми, които да се основават на по-голяма гъвкавост и познаване на аудиторията, да провокират занимания с някакъв вид стойностно изкуство, да променят отношението към качествената литература, театрални представления, музикални спектакли... Именно промяната в отношението и потребността от изкуство е ключовият момент за голяма част от споменатите негативни тенденции – увеличаване на броя на кадрите в сферата на културата, изкуствата и хуманитарните науки, на четящите, увеличаване на броя на зрителите и броя на спектаклите, които са един взаимно свързан процес.

В тази връзка **социалното предприемачество** е възможност, която до този момент не е използвана пълноценно по различни причини – недостатъчно уредено администриране, срещаните трудности в организацията, недостатъчна инициативност и пр. Със своята гъвкавост и приложимост то би подпомогнало в значителна степен отношението към културните ценности в ежедневието на хората. До този момент липсва /или е твърде малко/ сътрудничеството между общинските и държавните структури и социалното предприемачество в тази сфера. Координирането на усилията, подпомагането на иновативни инициативи, подобряване на културната инфраструктура биха обърнали във възходяща посока негативните тенденции.

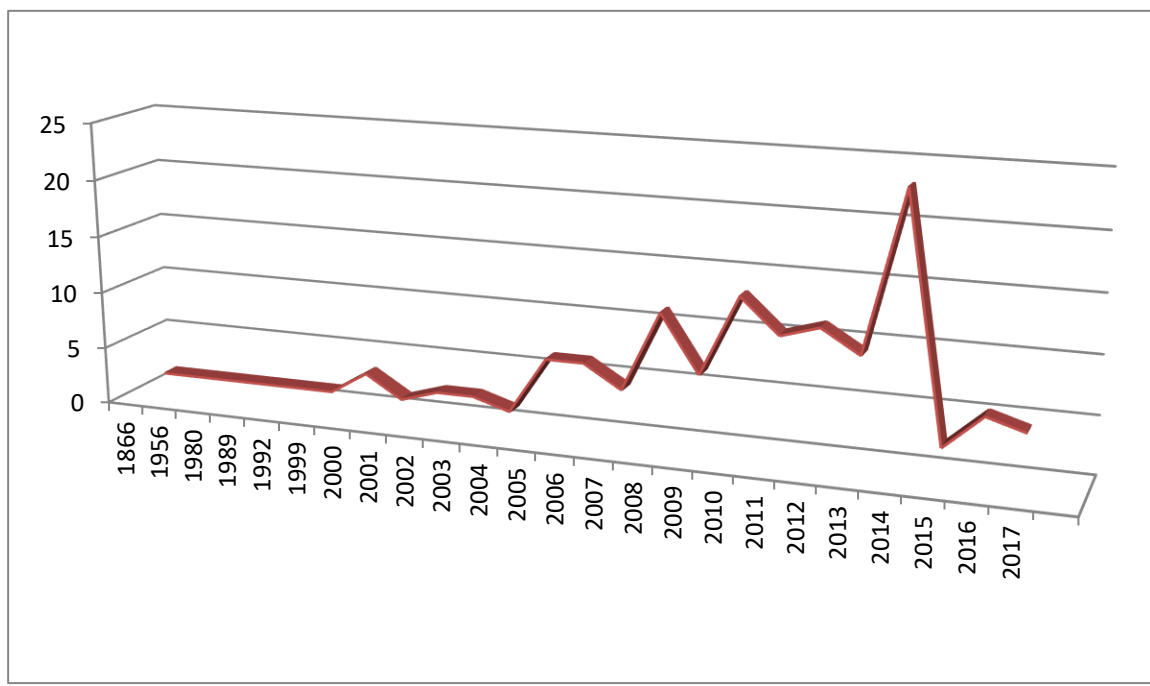
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

2. Профил на организациите, работещи в сферата на културата и изкуствата в Благоевградска област

Изследвани са общо 153 организации, работещи в сферата на културата и изкуствата в Благоевградска област.

1. Година на създаване

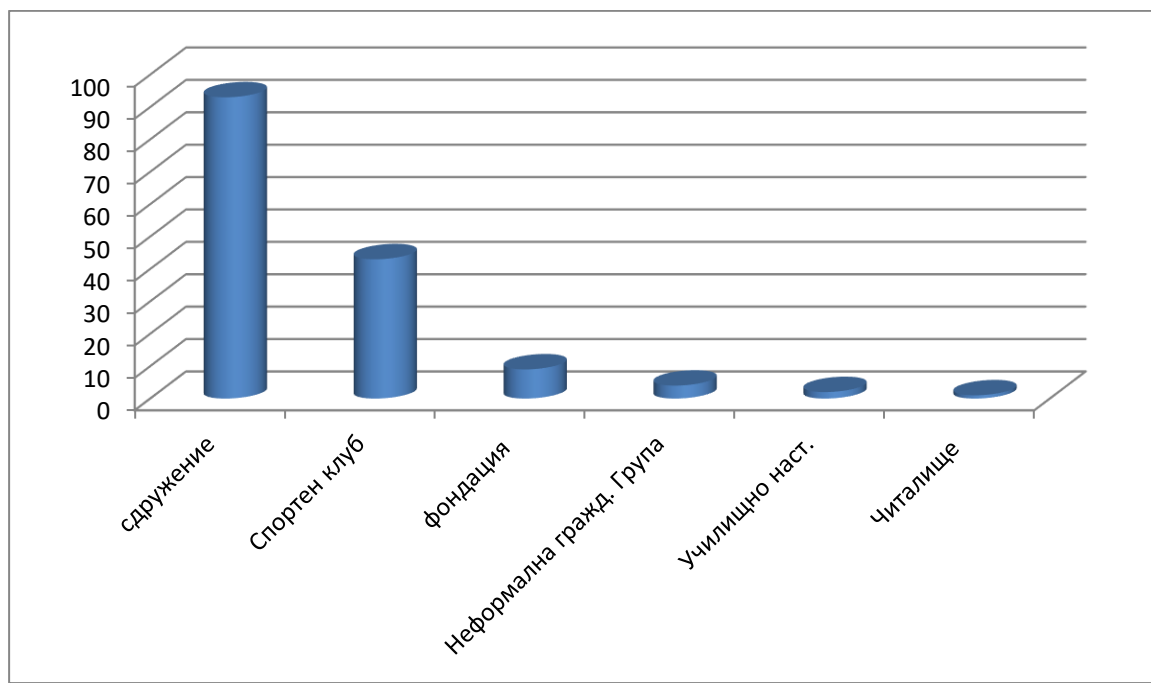
Легенда

1866 – 1	1956 – 1	1980 – 1	1989 – 1	1992 – 1	1999 – 1
2000 – 3	2001 – 1	2002 – 2	2003 – 2	2004 – 1	2005 – 6
2006 – 6	2007 – 4	2008 – 11	2009 – 6	2010 – 13	2011 – 10
2012 – 11	2013 – 9	2014 – 23	2015 – 2	2016 – 5	2017 – 4

Резултатите показват, че пикът на създаване на социални организации от сферата на културата и изкуствата в Благоевградска област е между 2008 – 2014 г., като най-много са били регистрирани през 2014 г. – 23. Следващите години броят на новосъздадените организации рязко спада – до 4-5 годишно.

2. Тип на организацията

Съществуват различни типове организации, всеки от които – със своите предимства и ограничения. Изследваните от нас организации са от следните типове:

1. сдружение – 93
2. Спортен клуб – 43
3. фондация – 9
4. Неформална гражданска група – 4
5. Училищно настоятелство – 2
6. Читалище - 1

Най-често избирана форма е сдружението – 60,4% от организациите са регистрирани като стружения. На втора позиция са спортните клубове – 27,9%. Фондациите представляват 5,8% от общата съвкупност.

3. Статут на организацията

По статут разпределението на организациите изглежда така:

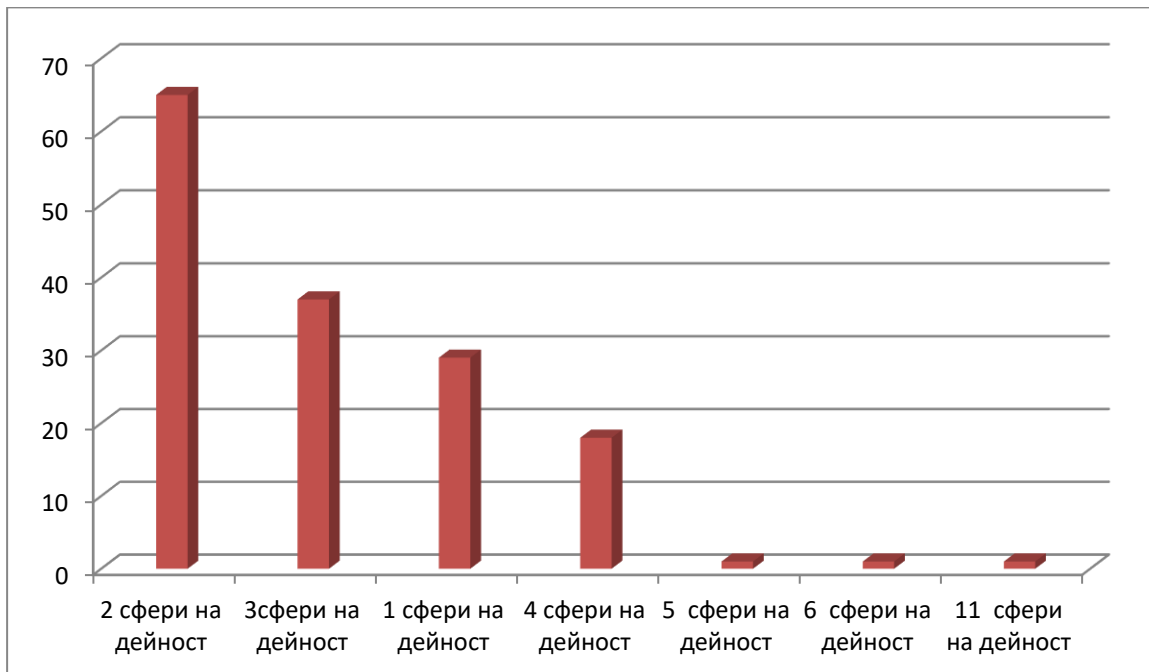
Легенда

1. Обществена полза, вписана в Централния регистър – 138 броя, или 89,7%
2. Обществена полза, невписана в Централния регистър – 2 броя, или 1,3%
3. Частна полза – 12 броя, или 7,8%

Резултатите са недвусмислени – най-предпочитан е типът организация е в обществена полза, вписана в централния регистър – 9/10 от организациите са такива. На втора позиция с далеч по-малко представителство са организациите с частна полза – едва 7,8%.

4. Брой записани сфери на дейност при регистрацията

При регистрацията на своята организация бъдещите социални предприемачи могат да посочват повече от 1 сфера на дейност. Какво е разпределението на резултатите тук:

Легенда

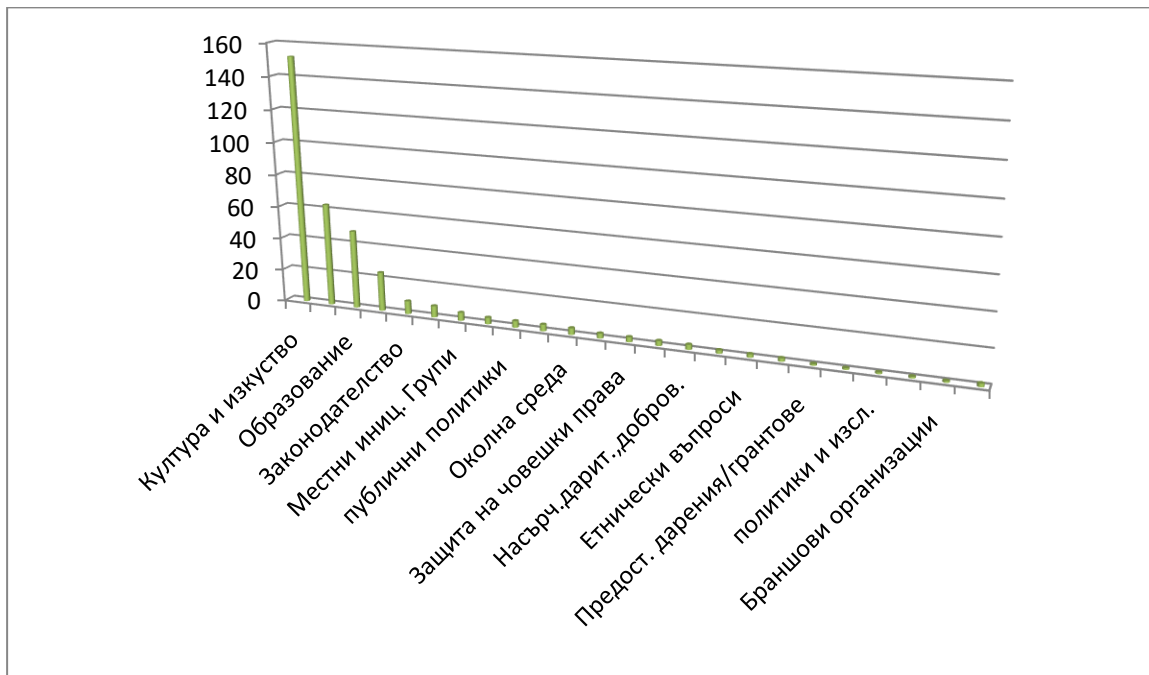
1. При регистрацията записани 2 сфери на дейност – 65 организации или 45,2%
2. При регистрацията записани 3 сфери на дейност - 37 организации или 24,0%
3. При регистрацията записана 1 сфера на дейност – 29 организации или ,18,8%
4. При регистрацията записани 4 сфери на дейност - 18 организации или 11,7%
5. При регистрацията записани 5 сфери на дейност - 1 организация
6. При регистрацията записани 6 сфери на дейност – 1 организация
7. При регистрацията записани 11 сфери на дейност – 1 организация

Графиката показва, че най-често при регистрация се записват 2 основни дейности – така правят почти половината от организациите. Около ¼ от регистриращите социална организация посочват 3 сфери на дейност. 18,8% /приблизително всеки пети/ е напълно уверен в своя избор на бъдеща дейност и записва само нея.

5. Разбивка по сфери на дейност

Да видим сега кои са предпочитаните сфери на дейност, записани при регистрацията:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Легенда

1. Култура и изкуство – 152 броя или 98,8%
2. Физическо възпитание и спорт – 63 броя или 44,2%
3. Образование – 48броя или 31,2%
4. Здравеопазване, права на пациента – 24 броя или 15,6%
5. Законодателство, застъпничество, публични политики – 8
6. Социални услуги – 7
7. Местни инициативни групи – 5
8. Младежки въпроси, политики и изследвани – 4
9. публични политики – 4
10. Читалищни дейности – 4
11. Околна среда – 4
12. Насърчаване на икономическото развитие – 3
13. Защита на човешки права – 3
14. Международни и европейски въпроси, политики и изследвания – 3
15. Насърчаване на дарителството/доброволчеството – 3
16. Проблеми на жените, джендър въпроси - 2
17. Етнически въпроси – 2
18. Клубове по интереси – 2

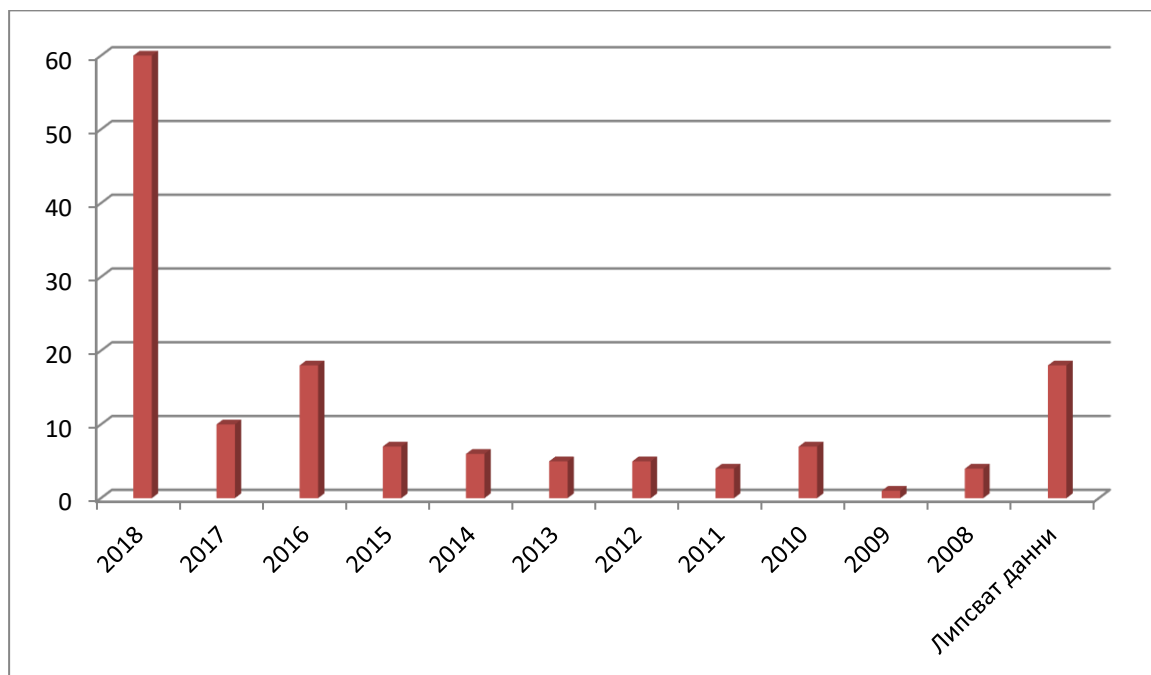
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

19. Предоставяне на дарения/грантове - 1
20. Социални дейности – 1
21. Политики и изследвания – 1
22. Проблеми на децата – 1
23. Браншови организации – 1
24. Друго - 2

Логично 98,8% от организациите посочват като първа своя дейност сферата на културата и изкуствата. На втора позиция с 44,2% се нарежда сферата на физическото възпитание и спорта. На трета – с 31,2% - сферата на образованието. И на четвърта – здравеопазване и права на пациента с общо 15,6%. Останалите сфери са далеч по-рядко посочвани.

6. Интензивност на проектната дейност

Много важен източник на финансиране дейността на социалните организации е проектната дейност. Спечелените и реализирани проекти са индикатор и за интензивността на дейността на социалните организации в сферата на културата и изкуствата. Следва представяне на резултатите от индикатора годината на последния проект, по който е работено:

Легенда

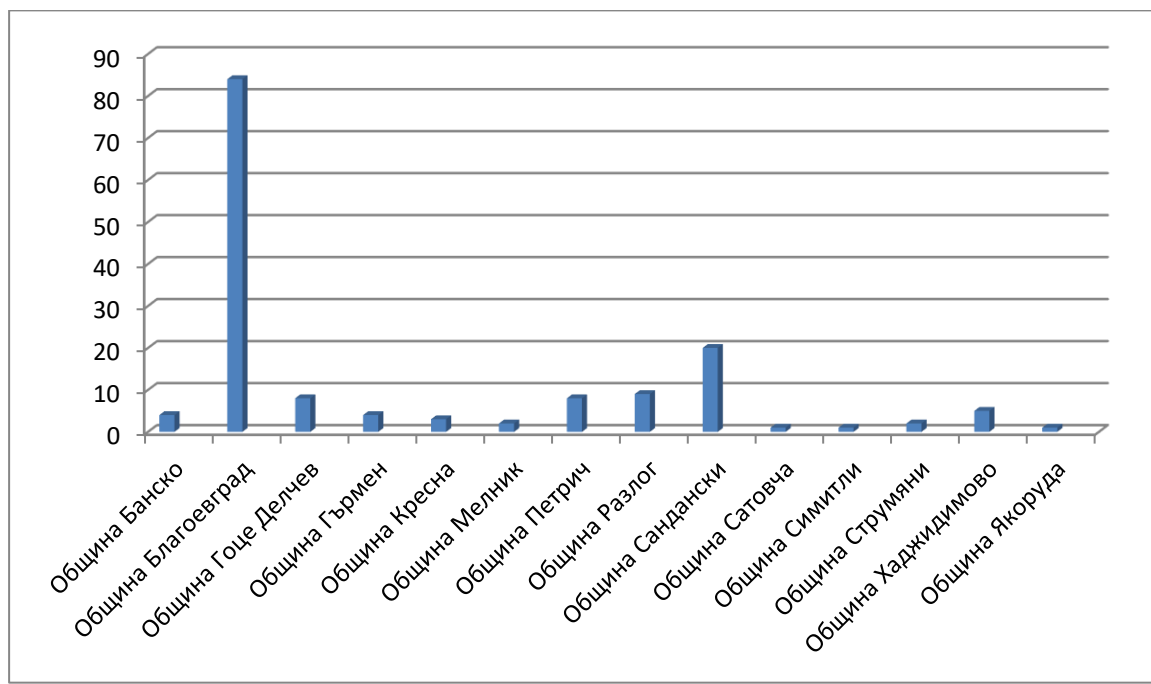
2018 – 60	2017 – 10	2016 – 18
2015 – 7	2014 – 6	2013 – 5
2012 – 5	2011 – 4	2010 – 7
2009 – 1	2008 – 4	Липсват данни - 18

Според посочените по-горе данни 39% от организациите в момента работят върху проекти – това е впечатляващ резултат. Ако към него добавим и 6,5% с последен проект миналата година плюс онези 11,7%, чиито последен проект е само преди 1-2 години /2016/ излиза, че общо 57,2% от регистрираните социални организации в сферата на културата и изкуствата работят сравнително интензивно.

7. Разпределение на социалните организации по общини

Какво е разпределението на регистрираните социални организации в сферата на културата и изкуствата по общини – картината по-долу ни дава ясна представа за това:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Легенда

1. Община Банско: гр. Банско – 3; гр. Добринище – 1
2. Община Благоевград: гр. Благоевград – 83 с. Покровник – 1
3. Община Гоце Делчев: гр. Гоце Делчев – 6 ; с. Лъжница – 1; с. Буково – 1
4. .Община Гърмен:с. Гърмен – 2; с. Рибново – 1; с. Долно Дряново – 1
5. Община Кресна: гр. Кресна – 3
6. Община Мелник: гр. Мелник -2
7. Община Петрич: гр. Петрич – 8
8. Община Разлог:гр. Разлог – 8; с. Бачево – 1
9. Община Сандански: гр. Сандански - 18;с. Поленица – 1; с. Левуново – 1
10. Община Сатовча: с. Сатовча – 1
11. Община Симитли: с. Брежани – 1
12. Община Струмяни: с. Струмяни – 2
13. Община Хаджидимово: гр.Хаджидимово – 1; с. Ново Лески – 1;с. Тешово 2; с. Копривлен 1
14. Община Якоруда: гр. Якоруда – 1;

Много добро впечатление прави пълното покриване на общините от Благоевградска област със социални организации, работещи в сферата на културата и изкуствата. Както

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

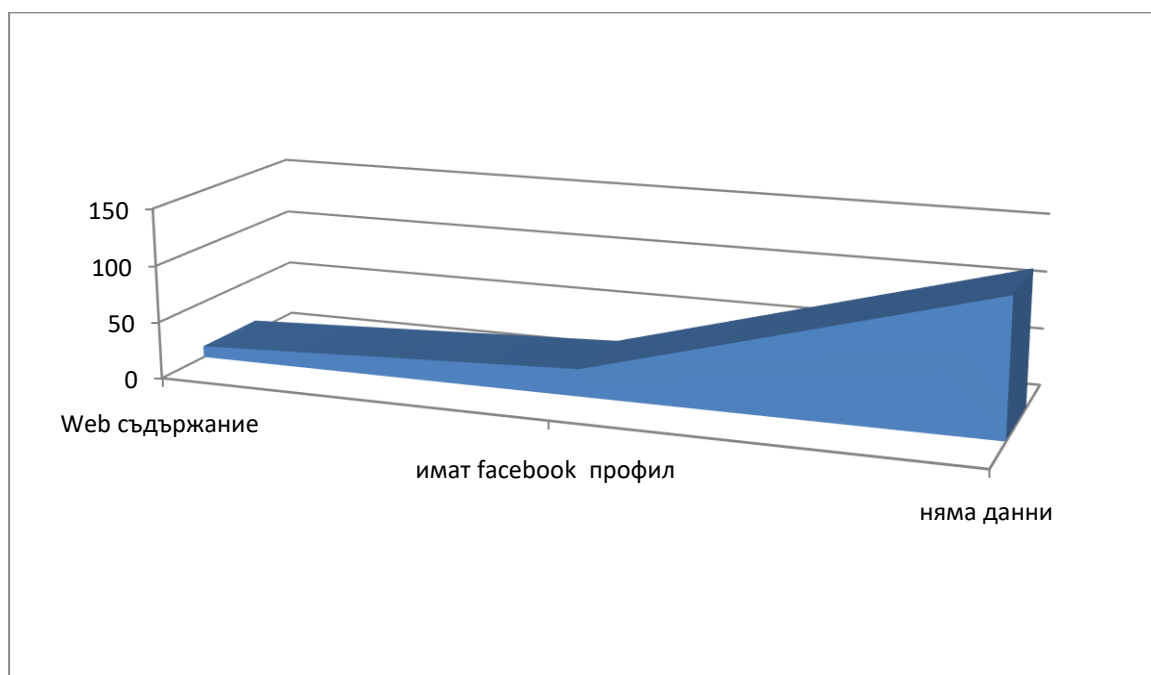
може да се очаква, най-много са те в централния град за областта – гр. Благоевград – там са съсредоточени 53,9% от всички организации. На втора позиция е гр. Сандански – 11,7%.

Интересен е и друг резултат – регистрирани са организации не само в градовете, но и в 16 села от общо 9 общини.

8. Реклама на социалните организации

Събрахме данни за броя на организациите, които, за да рекламират дейността си, поддържат Web съдържание, както и онези, които имат facebook профил.

Ето какви резултати получихме:

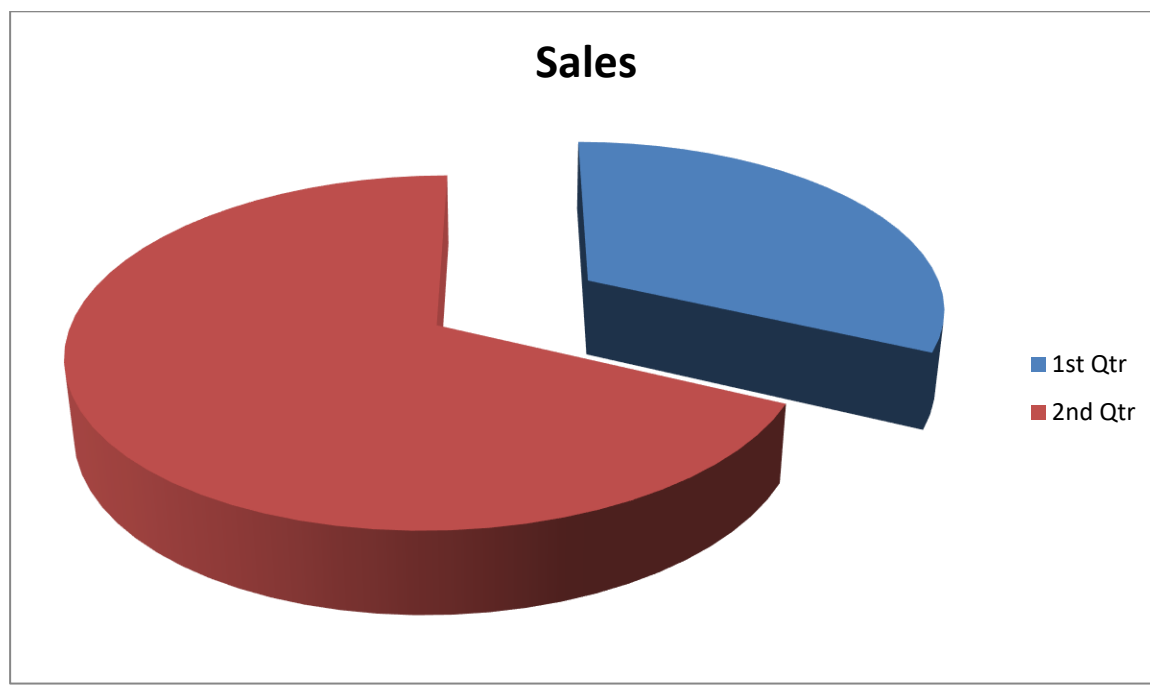
Легенда

1. Брой на организациите, които имат Web съдържание - 10
2. Организации, които имат facebook профил – 24
3. Брой организации, които не са заявили Web съдържание или facebook профил 119 или 77,3%
6. Според резултатите едва 22,7% от организациите са включили адреси на Web съдържание или facebook профил при своето представяне. Вероятно това не представя достоверно реалната картина – при обработката на анкетните карти от второто ни дълбочинно изследване се оказва, че

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

7. 11,7% от респондентите заявяват, че не полагат никакви усилия за реклама, защото тя сама си се рекламира;
 8. 35,9% са си направили лого, което поставят върху всичките си материали;
 9. 49,3% са си направили сайт и го хранят редовно.
- Общо 58,8% твърдят, че поддържат информация за дейността си в социалните мрежи.

8. Членове на Управителния съвет - разпределение по пол

Легенда

1. Брой на жените в управителните съвети на НПО-тата – 194 души или 32%
2. Брой на мъжете в управителните съвети на НПО-тата – 413 души или 68%

Оказва се, че съотношението жени – мъже в управителните съвети на социалните организации от сферата на културата и изкуствата е приблизително 1:2 в полза на мъжете – те са просто два пъти повече. За сравнение- при организациите в социалната сфера съотношението е 59,%/40,9% в полза на жените.

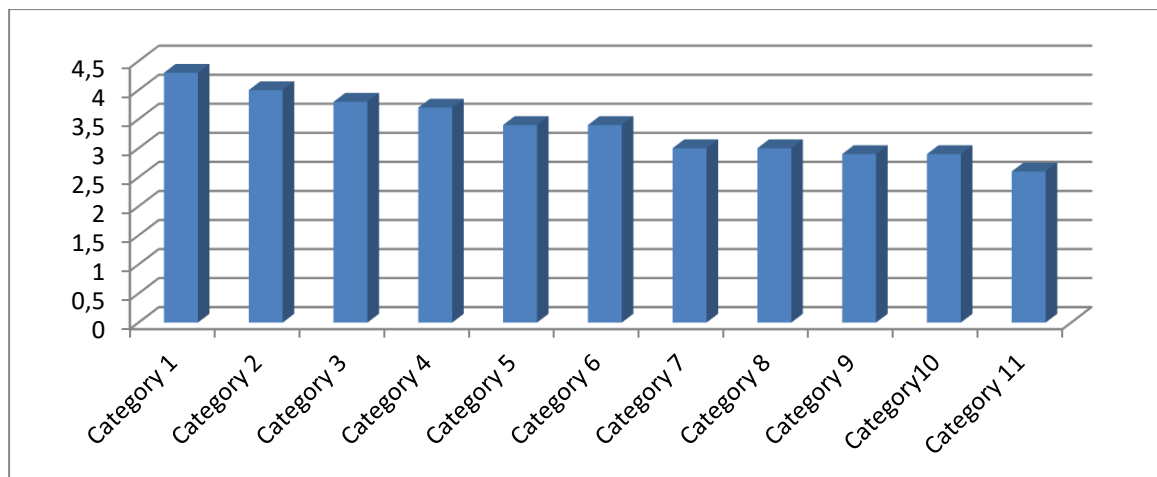
3. Анализ на резултатите от емпиричното изследване на социални предприятия в сферата на културата и изкуствата

Важна предпоставка за добър старт и развитие на едно социално предприятие има предварителната подготовка. Тя включва предварително ориентиране в обстановката, очертаване и изясняване на проблематиката – обект на бъдещата работа, запознаване с условията на пазара и организации, работещи в същата сфера. На следващо място е решаването на проблеми, свързани с организацията на самата работа – създаване на

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

екип, регистриране на НПО, реализиране на сътрудничество с местната власт и сходни организации и пр. След това идва ред на осигуряване на финансиране, информирани и рекламиране на дейността и пр.

Каква е нагласата на респондентите за важността на предварителните дейности, осигуряващи перспективен старт на социалното предприятие? Отговорите на въпроса „Кои бяха първите стъпки, които предприехте, след като решихте да направите НПО?“ ни дават информация за това. Ето подредбата на отговорите, представена в низходящ ред:

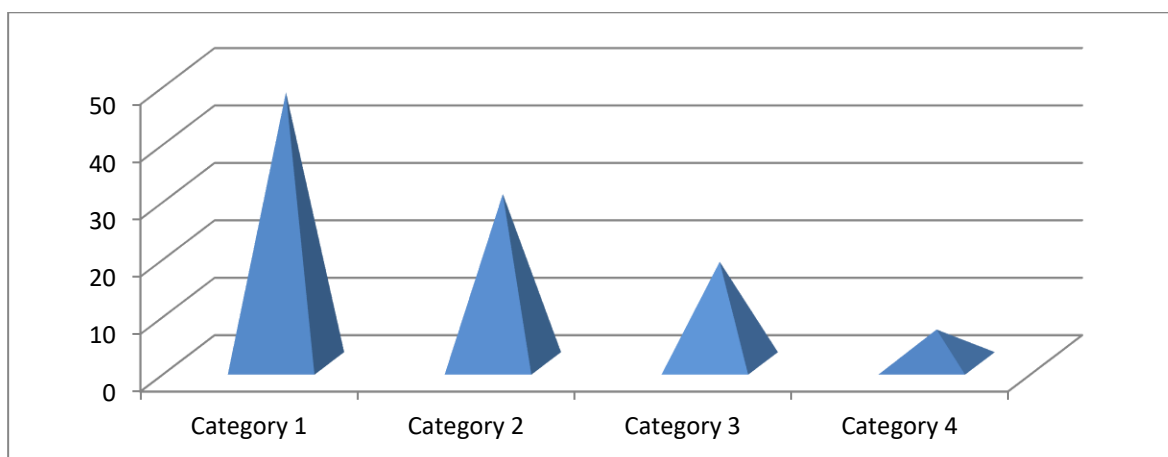

- 1 - Положих усилия да рекламирам начинанието и дейността си 4,3
- 2 - Направих екип от хора, с които да работя 4
- 3 - Внимателно проучих как става регистрацията на НПО 3,8
- 4 - Запознах се задълбочено с проблемите в обществената сфера, в която исках да работя 3,7
- 5 - Опитах се да се запозная по-добре с характеристиките на целевата си група 3,4
- 6 - Осъществих контакти с други организации, които работят в тази сфера 3,4
- 7 - Потърсих източници за финансиране 3
- 8 - Свързах се с общината и/или с други институции, от които зависи работата ми 3
- 9 - Погрижих се да намеря помещение, техническо оборудване, мебели 2,9
- 10 - Направих проучване на пазара – доколко ще се търсят услугите, които ще предлагам 2,9
- 11 Направих проучване кои други организации работят в тази сфера 2,6

Според резултатите първите стъпки, насочени към предварително запознаване със средата, проблематиката, пазара, конкуренцията, евентуалните съмишленици и пр. излизат доста назад в подредбата – на 4-та позиция излиза запознаването с проблемите в обществената сфера, в която ще се работи, на 5-та – запознаване с характеристиките на целевата група, на 10-та – проучване на пазара – доколко ще се търсят услугите, които ще се предлагат, на последна, 11-та позиция – кой друг работи в същата ниша /конкурентите/. Елементите от следващата крачка - организацията на работата, са разположени съответно на 3-то място/проучване за регистрация на НПО/и създаване на екип /2-ра позиция/. Търсенето на сътрудничество включва: връзка с местната власт – 8-ма позиция, контакт с други организации – 6-та позиция. Търсенето на финансиране заема 7-ма позиция и търсене на помещение – 9-та. Важността на рекламата на бъдещото начинание обаче е поставена на първа позиция – очевидно в нагласите на респондентите тя има водещо място за успеха на едно начинание.

Резултатите показват известно недооценяване на необходимостта от предварително проучване на средата, на основния социален проблем, с решаването на който ще се обвърже бъдещата работа на организацията, спецификата на целевата група, детайлно познаване на пазара и пр.

Можем да допуснем, че вероятно са работили в подобна сфера и имат известен опит. Резултатите от въпрос №13 „Какъв опит имавте в тази сфера преди да основете своята организация?“ частично подкрепят подобно допускане. Ето ги:

5. Работил/а съм като...47,2

6. Нямах голям опит 29,5

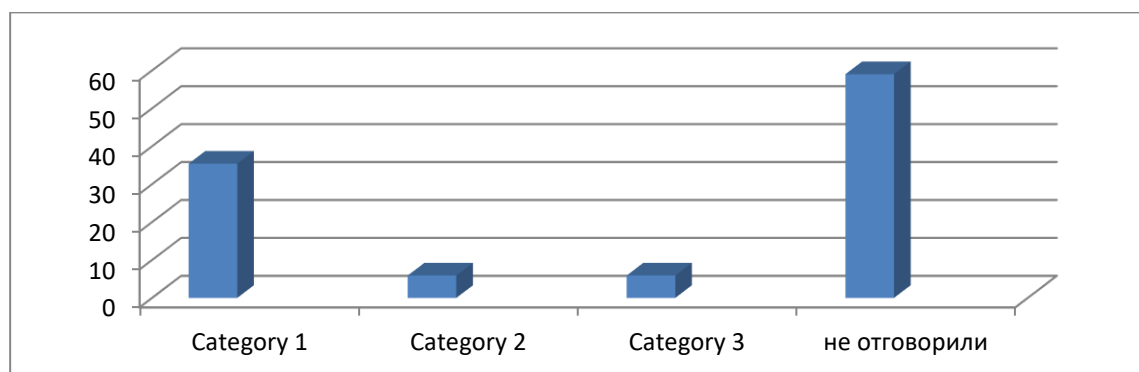
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

7. Чел/а съм доста по проблема 17,7

8. Изобщо нямах опит 5,9

Около половината от респондентите са работили в същата или сходна сфера, което наистина е сериозно предимство. Но над 1/3 от респондентите нямат голям или изобщо нямат опит в тази сфера, а 17,7% са чели доста по проблема. Т.е. констатацията ни, че би било добре бъдещите социални предприемачи предварително задълбочено да проучат въпроса остава в сила.

Мотивацията за разкриване на социално предприятие изследваме с въпроса „Как се зароди у Вас идеята да създадете социално предприятие?“ Ето резултатите:

10. 3Виждам, че хората имат проблеми и се опитвам да им помогна 35,4

11. Виждах, че хората успяват - печелят проекти , намират пари - реших да опитам и аз 5,9

12. Търся начин да започна свой бизнес без големи инвестиции 5,9

13. Неотговорили 59,0

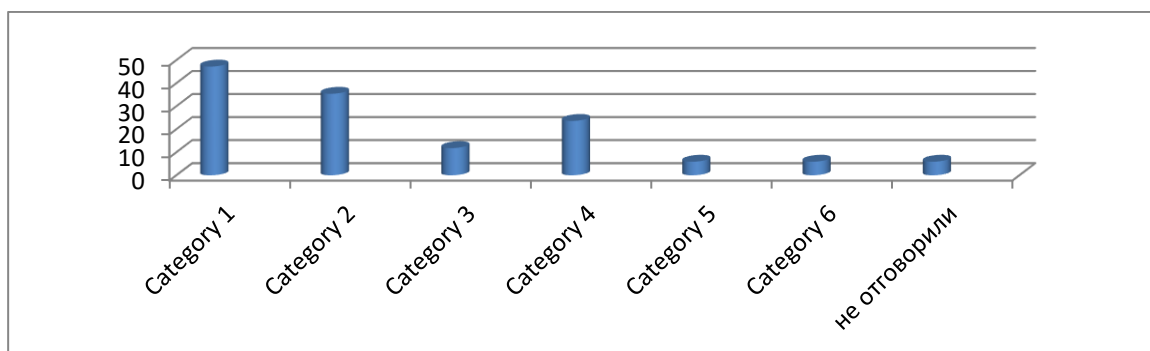
Най-честият мотив за създаване на социално предприятие е необходимостта да помогнат на хората за решаване на определени проблеми – така отговарят 35,4%. Други 5,9% , окуражени от това, че хората успяват да намират пари, да печелят проекти, се престащават да опитат и те. Толкова са и отговорите, свързани с желание да започнат свой бизнес Прави впечатление големият процент неотговорили – над половината от респондентите

За да преценим доколко анкетираните са били завладяни от идеята за разкриване на социално предприятие, ги попитахме доколко техните близки и приятели са били в течение на това. Резултатът – 100% от тях отговарят „Знаеха и всячески ме

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

подкрепяха“.Общността съзнава необходимостта от подобни начинания, подкрепя тези инициативи и е готова да подпомага дейността им.

За да се впусне в такова сложно начинание като разкриване на социално предприятие, вероятно човек трябва да има добро самочувствие и усещане за висока самоефективност. С въпроса „Според Вас имате ли талант да организирате и ръководите добре работеща неправителствена организация?“ целим да получим информация за това. Резултатите от този въпрос дават известна информация и за друго – кои, според респондентите, са най-необходимите качества за подобна дейност. /Условието на въпроса допуска до 3 отговора, затова процентът на отговорите е повече от 100%. Ето резултатите:

- 47,2 да, защото имам комбинативен ум 6
- 35,4да, защото умея да намирам изход от всяка ситуация, хрумват ми нови идеи 2
- 11,8 да, защото съчувствам на хората, които имат сериозни проблеми и чувствам сили в себе си да им помагам да ги решават 3
- 23,6- не мога да преценя дали имам талант 7
- 5,9да, защото мога да убеждавам хората да търсят моите услуги 1
- 5,9 да, защото мисля, че имам талант за бизнес 4
- да, защото умея да намирам нови решения на възникващите проблеми 5
- 5,9 не отг./

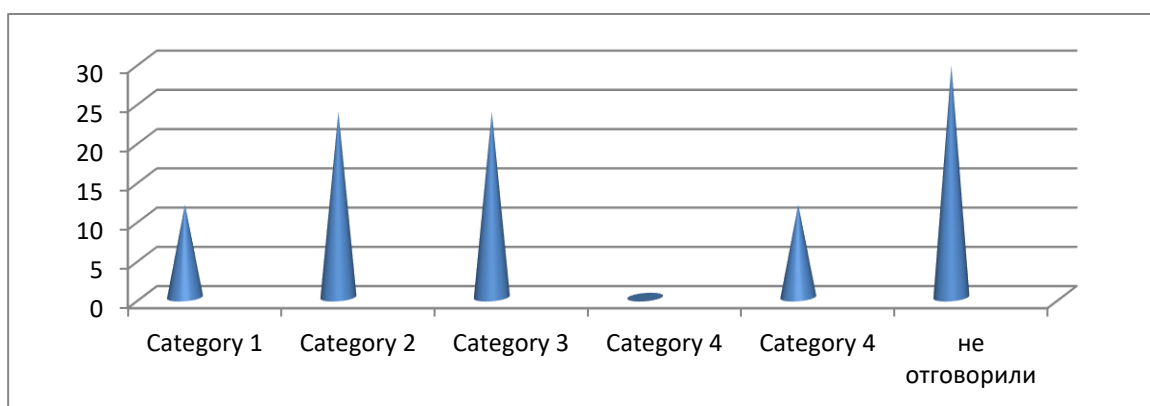
Резултатите много убедително показват, че по преценка на хората най-важно за откриване на социално предприятие е способността за иновативност и те я притежават

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

– това са отговорите, класирали се на първите 2 места. Следващата позиция е за отговорите, свързани с изразена чувствителност към проблемите на хората и желание да им се помага за решаването им. Отговорите, свидетелстващи за бизнес талант са в края на класацията. Бизнес-страната от социалното предприемачество никак убягва от вниманието на хората, занимаващи се в социалната сфера.

Блок от отворени въпроси /№№21, 22, 23 24 и 25/ изследва степента на компетентност и задълбочено познаване на проблематиката. Затварянето и обработката на въпросите бе осъществена от експерти. Наясно сме, че по принцип респондентите не обичат много отворените въпроси и често ги прескачат или отговарят лаконично, без да се задълбочават. Също така експертната преценка крие немалка доза субективизъм. Но все пак резултатите дават известна представа за нагласите, задълбочеността в познаване проблематиката в основната сфера на дейност на организациите и личната съпричастност към проблема.

Отговорите на отворения въпрос „Какъв е основният социален проблем, с чието решаване се ангажира Вашата организация?“ се оценяват от експертите ни така:

5 – много добра формулировка, със съпричастност и загриженост 11,8

4 – добра, конкретна формулировка 23,6

3 – средна формулировка 23,6

2 – обща формулировка 0

1 – неточна, неясна 11,8

0 – не отговорили 35,4

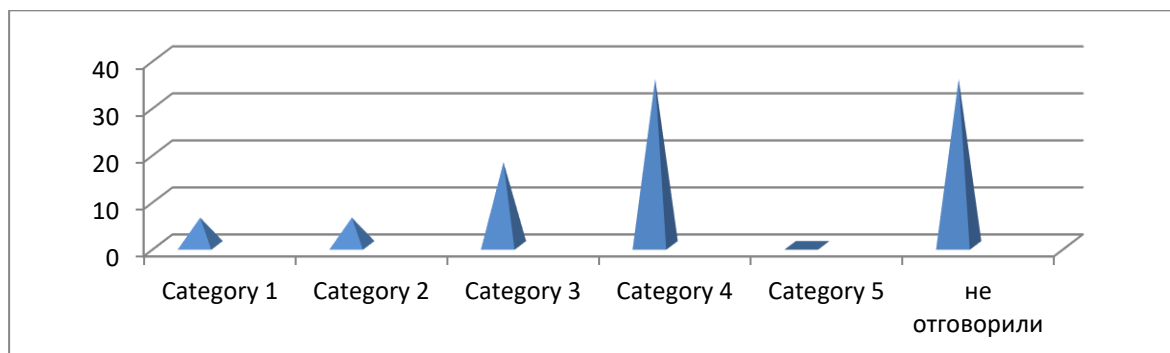
Друг начин да се представят отговорите е със средна бална оценка – тя е 3,3 – т.е. малко над средното.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Много добра и добра формулировка са дали общо 35,4%; средна -23,4%, неточна и неясна – 11,8%. Процентът на неотговорилите е доста висок.

Пример за ясна и конкретна формулировка на основния социален проблем, с чието решаване се ангажира съответната организация – сред тях е НПО ЮНИ ПАРТНЪРС –: „приобщаващо образование за деца/хора със СОП, високи нива на функционална неграмотност, маргинализиране на уязвими групи“.

При отговорите на отворения въпрос „Какви биха били последствията, ако този проблем дълго време не се решава?“ степента на конкретността и задълбоченост на отговорите има следния вид:

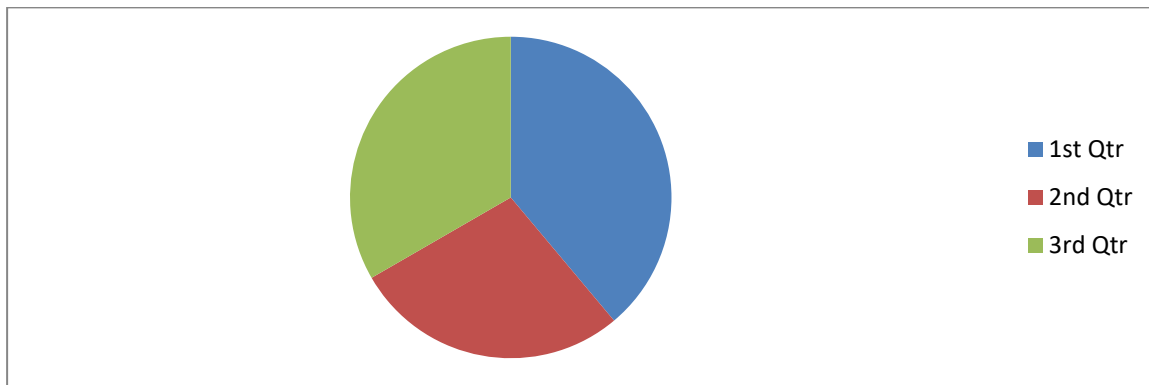
6. - много добра обосновка 5,9
7. – добра обосновка 5,9
8. средно добра обосновка 17,7
9. по-скоро повърхностна и обща обосновка 35,4
10. Недобра обосновка
- Не отговорили – 35,4

Средният общ бал тук е 2,7 – под средното.

35,4% респондентите дават на този въпрос по-скоро повърхностна и обща обосновка. Средно добра е обосновката на 17,7%. Много добра обосновка за последствията, ако проблемът не се решава, дават едва 5,9% от изследваните лица – ето един такъв отговор на СНИЦ Култура без граници: „ Лош контрол над здравословното състояние на диабетиците, неразбиране и недобра информираност за иновациите, които и без друго трудно влизат в България“

Третият въпрос, свързан с преценка относно причините подобни затруднения в живота ни преценката за изтъкваните причини са следните:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

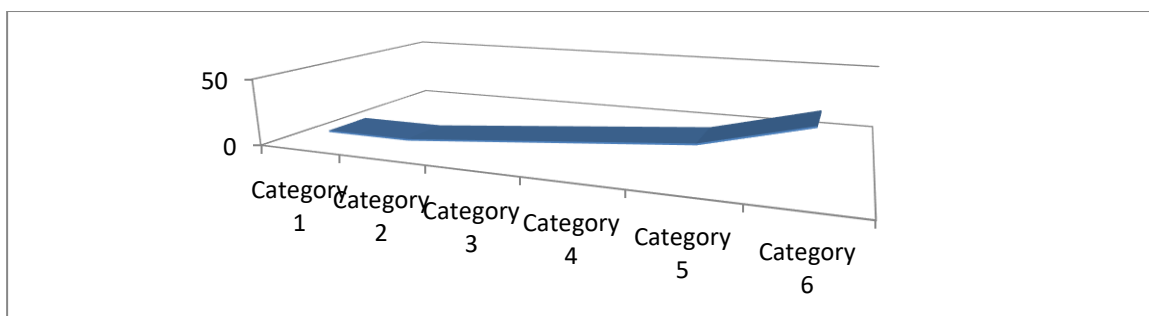

1. Изтъкнати най-общи причини 41,3
2. Външен локус на контрол, общи причини 29,5%
3. Неотговорили 35,4

41,3% от анкетираните лица изтъкват най-общи причини – например „Социални икономически политически и т.н“, „глобализацията и навлизането на новите технологии“ „външни и вътрешни врагове“. 29,5% изтъкват по-конкретни причини за проблемите, но прехвърлят отговорността за тях изцяло на външни фактори, което е в посока на т.нар.външен локус на контрол. Например: „Занемарена спортна култура и инфраструктура; дълги години липса на инвестиции в спорта в града; работа на парче от страна на останалите спортни клубове в града“. И тук процентът на неотговорилите е висок.

Следващият въпрос, с който изследваме нагласите на анкетираните относно проблемите, за решаването на които работи тяхната организация, е следният „Според Вас какви последователни стъпки трябва да се направят, за да може най-ефективно да се реши проблемът?“

Експерти оцениха отговорите на респондентите така:

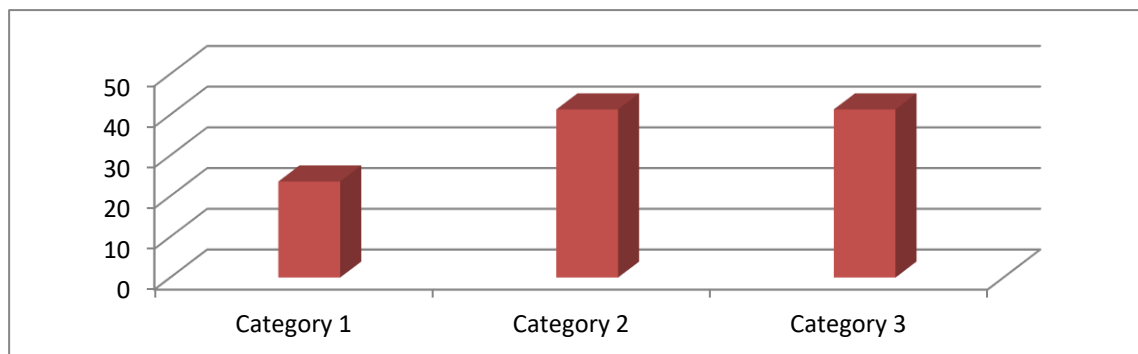

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- 1 – вътрешен локус на контрол, конкретни неща 5,9
- 2 – вътрешен локус на контрол, общи неща 5,9
- 3 – външен локус на контрол, конкретни неща 11,8
- 4 – външен локус на контрол, общи неща 17,7
- 5 – много общи неща 23,6
- 6 – неотговорили 41,3

Отговорите на 23,6% от респондентите са в сектора много общи неща, които различни външни институции следва да предприемат. Но все пак, около 12% от отговорите са по посока на това какво „ние“ трябва да направим, т.е. налице е лична отговорност за подобряване на картината /вътрешен локус на контрол/. Процентът неотговорили отново е доста висок – 41,3%.

И резултатите от последния въпрос от тази серия – „С какво вашата организация може да се ангажира за решаване на проблема?“

- 1 – посочени общи неща 23,6%
- 2 посочени конкретни неща 41,3%
- Неотговорили 41,3

. При 41,3% от отговорите са формулирани конкретни форми на помощ – напр. СНЦ „Култура без граници“ отговаря - обучения, срещи, семинари, масови мероприятия, правна защита“. При 23,6% отговорите са общи. Процентът на неотговорилите е както при предишните въпроси.

Общият извод, който можем да направим: социалните организации, работещи в сферата на културата и изкуствата, са силно ангажирани с това, което правят. Но работата им вероятно би спечелила, ако по-задълбочено и компетентно познаваха

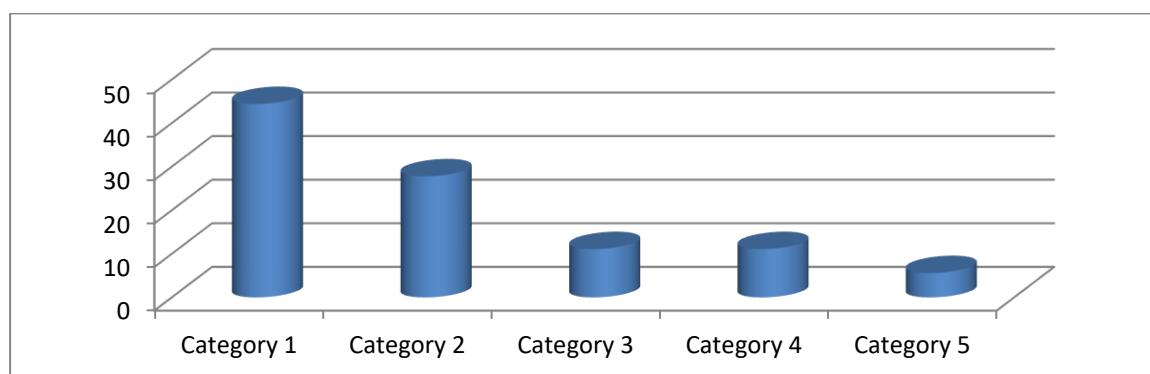
спецификата на проблемното поле, целевата група, традиционните и иновативни методи за получаване на добри резултати.

Познаване на целевата група

Доброто познаване на целевата група е важна предпоставка за успех на социалното предприятие. За да избегнем директния въпрос „Познавате ли своята целева група“, с който бихме рискували да получим социално желателните отговори, в анкетната карта включихме блок с общо 5 въпроса от които 3 отворени и 2 – затворени.

Първият отворен въпрос е общ – „За кого са предназначени вашите услуги, коя е групата /или групите/, към които са насочени усилията ви?“

Експерти затвориха въпроса и кодираха отговорите – резултатът има следния вид:

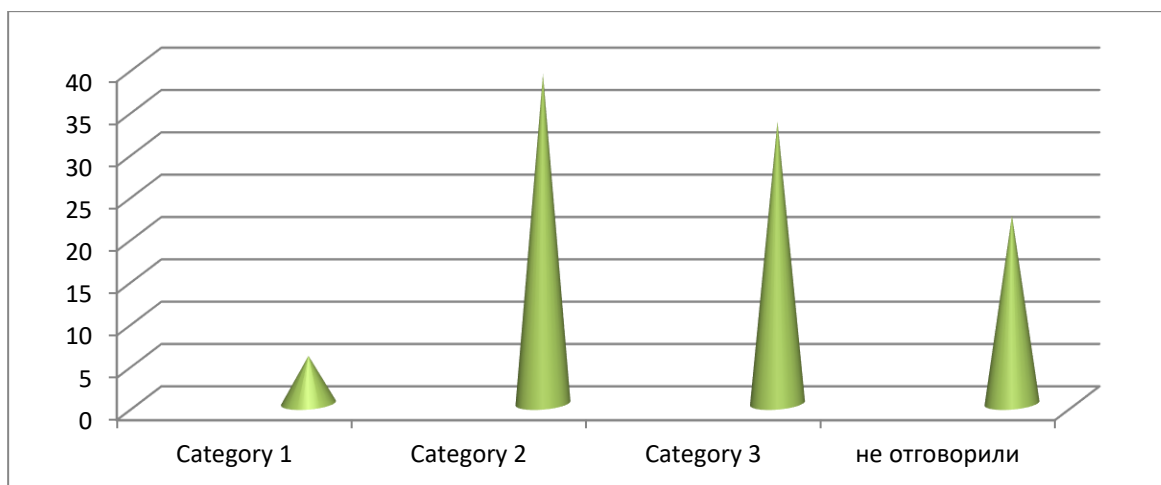

1. съвсем обща формулировка за целевата група 44,4%
2. групи с определено хоби 27,8%
3. групи, включващи главно представители на публичната администрация 11,1%
4. ясно конкретизирана целева група 11,1%
5. неправилно отговорили /не са наясно 5,6%.

Около половината от респондентите са дали доста общи отговори – напр. услугите ни са предназначени за: подрастващото поколение; различни възрастови и етнически групи; хора на средна възраст и пр. Разбираемо с оглед на заниманията с изкуство, около 1/3 от определенията за целева група включват признака „интерес към дадено

изкуство“ без оглед на други характеристики като напр. възраст.. Едва 11,1% от отговорите посочват ясно конкретизирана целева група.

При въпроса „Моля опишете тази/тези групи - приблизително колко хора включва?“ резултатите са следните:

1 – конкретна цифра с висока степен на достоверност 5,6

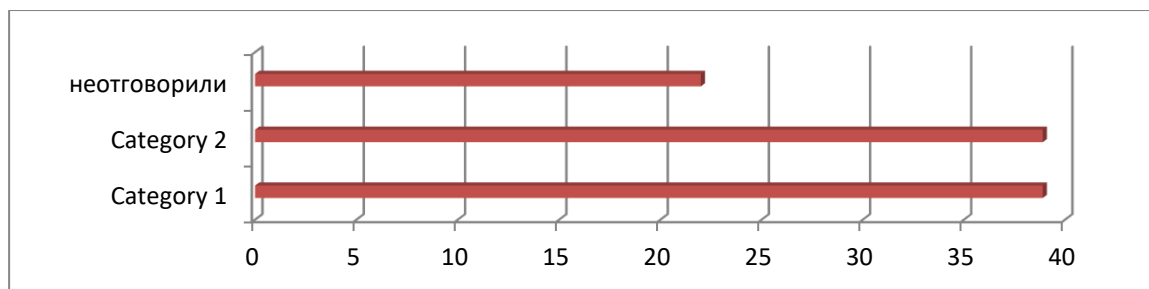
3 – съвсем обща формулировка, но вярна по принцип 38,9

4 – обща, неуточнена формулировка 33,3

не отговорили 22,2

Малко под половината от респондентите познават обема на целевата си група. Но не е малък и процентът отговорили неуточно - 1/3 от анкетираните, а като добавим към тях и групата неотговорили, се получава внушително число.

Доколко респондентите познават не само обема, но и специфични определящи особености на хората от целевата група – резултатите тук са следните:

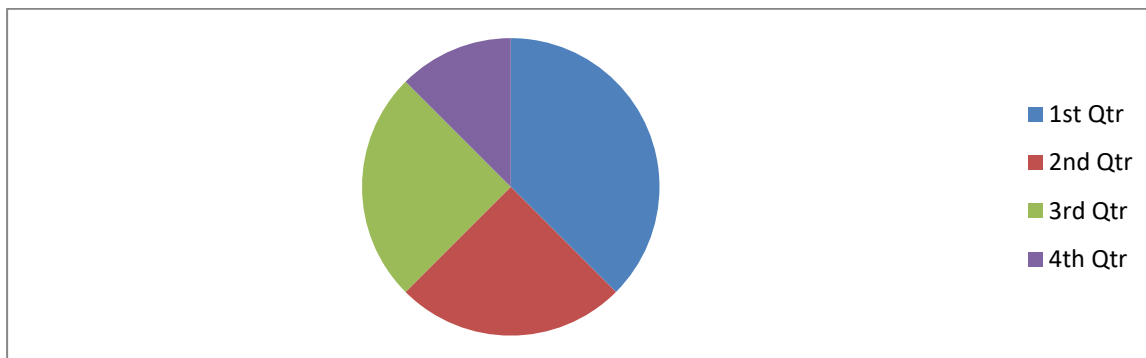
– не отговорили 22

1 – добра аргументация 38,9

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Процентът на лицата, дали много общи и неопределени характеристики, е 38,9%. Ако към тях обаче добавим и процентът неотговорили, се получават внушителните 60,9%. Останалите общо 38,9% познават характеристиките на целевата си група.

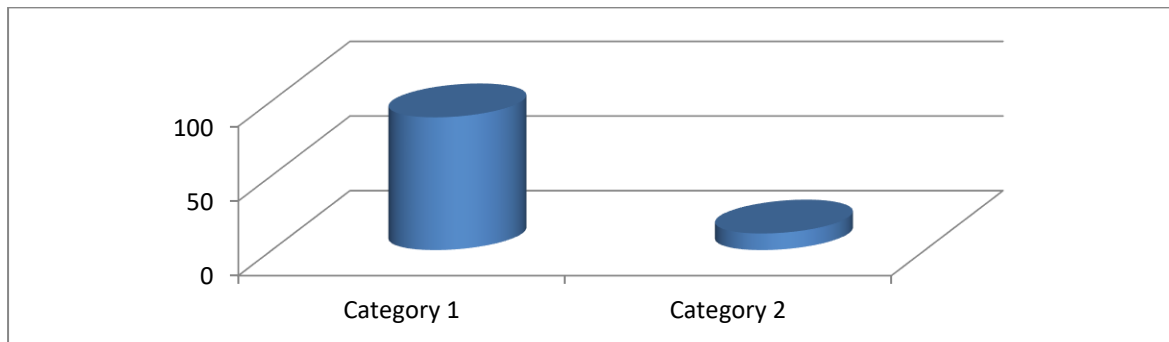
Как анкетираните лица събират информация за целевата си група – на този въпрос те отговарят така:

1. не ми трябва информация, аз си ги знам – 35,4
2. запознавам се с резултати от изследвания – 23,5%
3. дават свои конкретни отговори 23,5
4. неотговорили 11,8

Над 1/3 от респондентите малко самонадеяно заявяват, че не им трябва такава информация – ти си ги знаели. Ако обединим броя на хората, които дават конкретни отговори и тези, които ползват резултати от изследвания, се получава, че около 47% от анкетираните целенасочено търсят информация, за да разберат повече за целевата си група.

Нормална практика е когато искаме да предложим нов продукт или услуга на пазара, да направим някакво предварително проучване доколкото той би бил търсен. По тази логика зададохме следния въпрос на респондентите: „Направихте ли някакво предварително проучване или сондажи какъв би бил интересът им към това, което искате да предложите на хората /вид услуга, дейност, продукт и пр./ ?“. отговорите, които получихме, са следните:

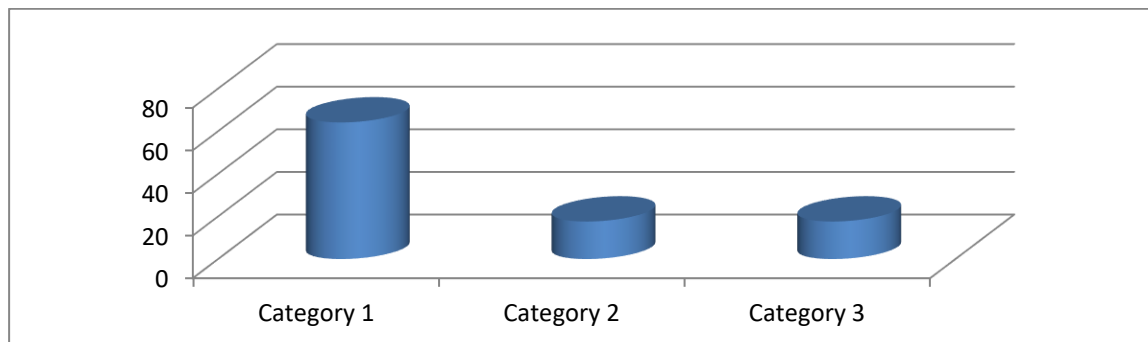

1. Не, защото имам известен опит в тази работа 94,4%
2. Не, аз знаех, че биха проявили интерес – 11,8%

Както се вижда, и двата отговора са отрицателни – само аргументацията е различна.

При първия хората са сигурни, че не им е трябвало проучване, защото имат опит в тази работа, а вторите са сигурни, че ще има интерес към начинанието им. Доколко ли обаче подобно самочувствие е самодостатъчно?

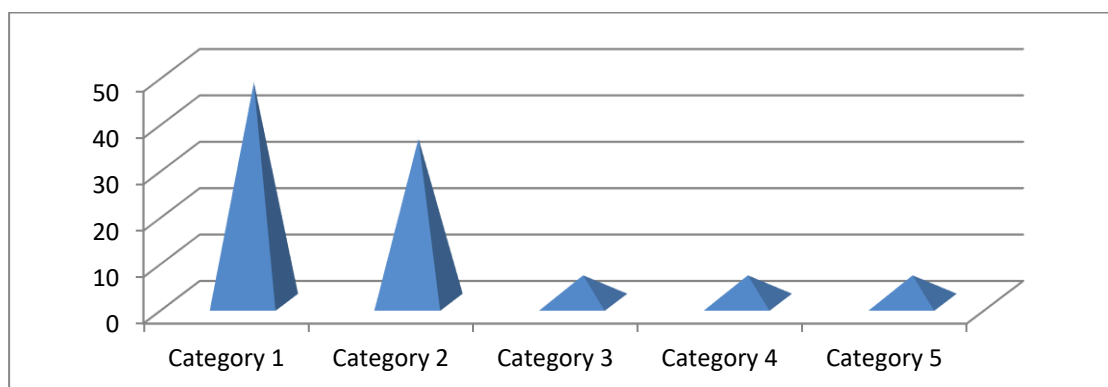
Ако въз основа на горните резултати направим преценка за степента на познаване на целевите групи от страна на ръководителите на социални предприятия в сферата на културата и изкуствата, картината е следната:

1. недостатъчно добро познаване на целевата група 64,9%
2. добро познаване на целевата група 17,7%
3. много добро познаване на целевата група 17,7%

Много добро и добро познаване на целевата група се отбелязва при общо при 35,4% от респондентите, което е малко над 1/3. Все пак следва да се радваме на този резултат, но би било по-добре, разбира се, ако този процент се увеличи – т.е. работещите в социалния сектор в сферата на културата да полагат повече усилия за по-добро и детайлно познаване на целевите си групи.

Резултатите от въпроса „Имате ли някаква система за обратна връзка с хората от целевата ви група?“ са следните:

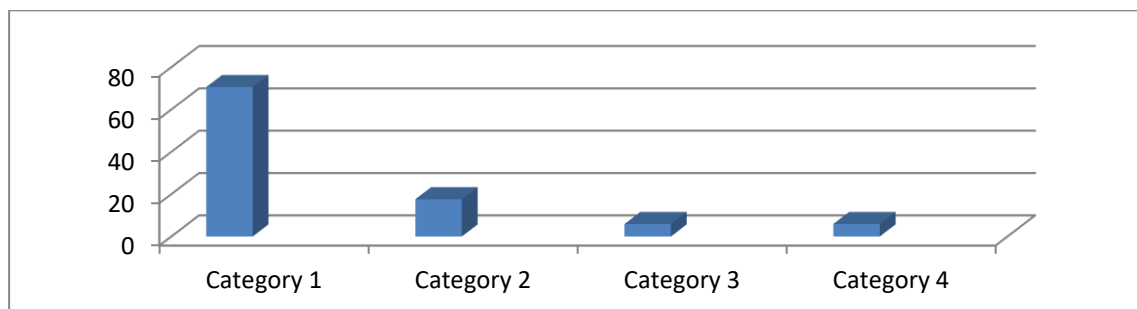

6. Да, поддържаме връзка, като... / даден конкретен отговор/ 53,1%
7. Периодично правим наблюдения за ефекта от работата ни 29,5%
8. Не, засега нямаме 5,9%
9. Друго 5,9%
10. Неотговорили 5,9%

Тези резултати са обнадеждаващи – излиза, че 82,6% от респондентите поддържат жива обратна връзка с хората от целевата си група. Какво се оказва: преди да започнат дейността си, социалните предприемачи изобщо не търсят връзка с целевата група /защото си я знаят/, но след това, реализирайки своите дейности, по-голямата част от тях поддържат връзка с целевата група.

Дали със своите начинания социалните организации постигат желания ефект?

Резултатите показват високата убеденост на ръководителите, че това е така:

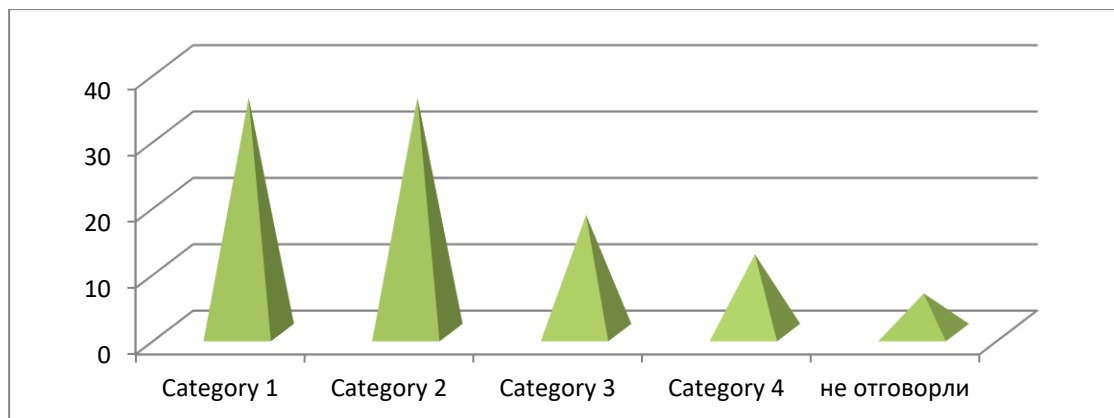

1. Да, постигаме желаната цел 70,8
2. Ние правим каквото можем, дано да успяваме 17,7
3. Надявам се 5,9
4. Тези процеси са бавни, отведнъж не става 5,9

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

70% от анкетиранияте са убедени, че постигат търсения ефект сред целевата група. Да се надяваме, че имат основание. Общо около 30% са доста по-скромни в преценките си – надяват се да успяват, тези процеси са бавни – отведнъж не става и пр.

Показател за качеството на работата е търсенето на сътрудничество с други организации, работещи в същата или сходни други сфери. Опитавме се да проучим този аспект с 4 въпроса. Първият е свързан с информацията работят ли и други организации, фирми, институции и пр. в сферата, в която работи съответното социално предприятие. Разпределението на отговорите е следното:

да, работят и други неправителствени организации – например...35,4

да, в известен смисъл това е и работа на държавата и местната власт 35,4

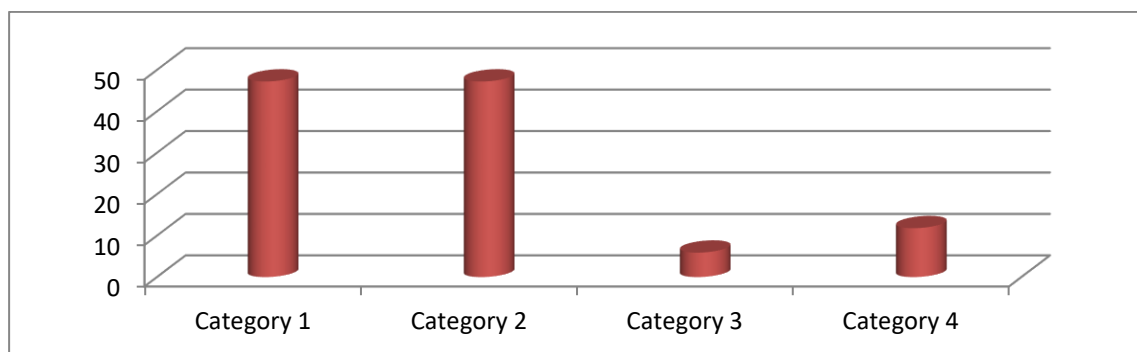
работят няколко ентузиаста 17,7

не зная, не мога да преценя 11,8

не отговорили 5,9

Над 1/3 от респондентите отговарят предварително, като записват и примери за работещи в същата сфера НПО. Толкова отговарят, че местната власт също е ангажирана в този процес.

При ледвация въпрос „Поддържате ли контакти с хора или организации, които също работят в сферата, подобна на вашата?“ картината на отговорите е следната:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

15.а. Да, работим в партньорство с ... 47,2

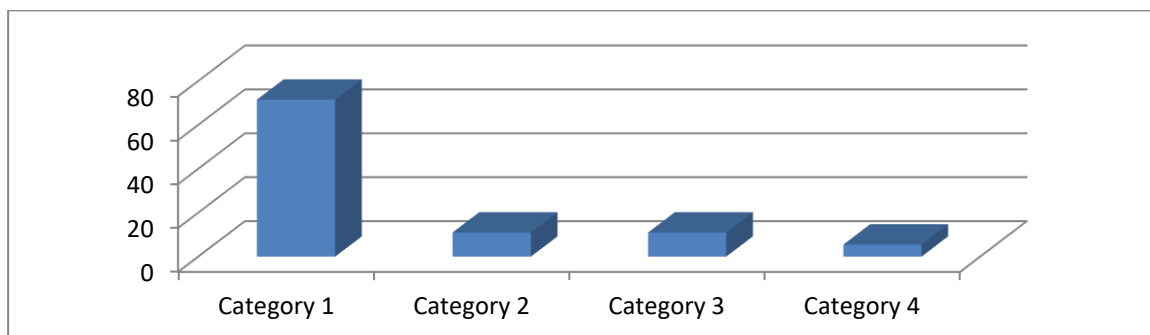
15.б. да, поддържам контакти, обменяме информация с 47,2

15.в. не поддържаме интензивни делови контакти 5,9

б. не поддържаме контакти 11,8

По-голямата част от социалните предприятия в сферата на културата и изкуствата поддържат активна връзка помежду си.

Каква е комуникацията на социалните организации с местната власт – отговор дават резултатите от въпроса „Търсили ли сте контакт или сътрудничество с общината или друга държавна институция?“:

7. 1. Да, търсил/а съм и установихме добро делово сътрудничество 70,8%

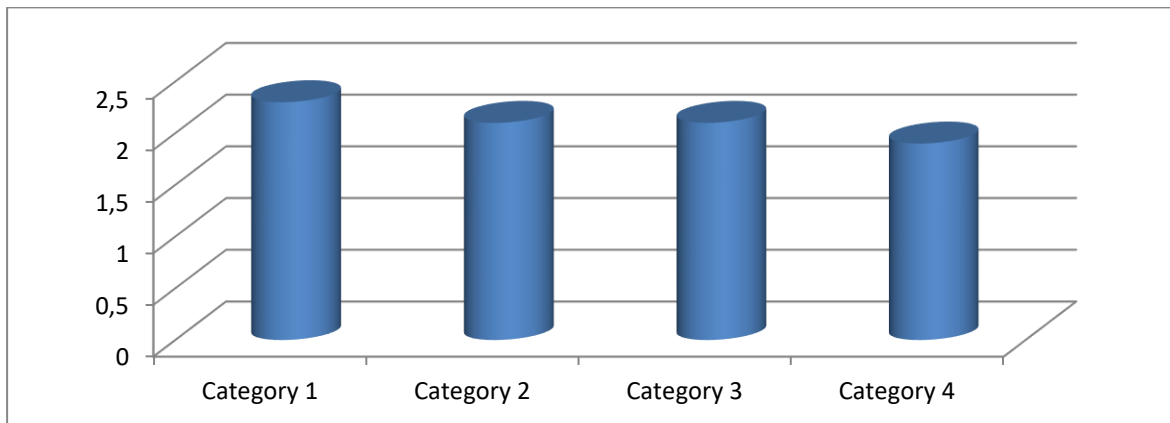
8. 2. Не, но ще потърся, като ми се наложи 11,8%

9. 3. Да, търсил/а съм, но те не бяха много любезни и аз се отказах 11,8%

10. 4. Не съм търсил/а, защото не мисля, че има полза 5,9%

Резултатите тук също са оптимистични: 70,8% от анкетираните твърдят, са установили добро делово сътрудничество с общината или с друга държавна институция. Още 11,8% не са търсили, но имат нагласа да потърсят, ако им се наложи. 11,8% са потърсили контакт, но поради нелюбезно отношение сасе отказали. И още 5,9% не виждат полза от подобни контакти.

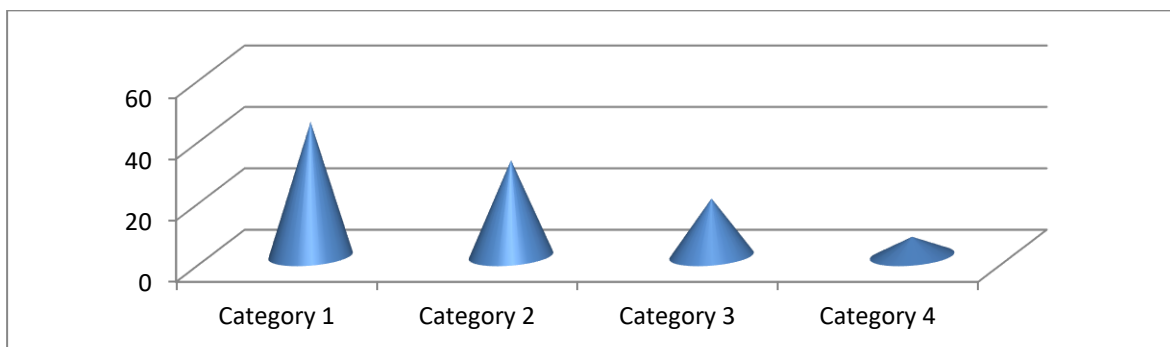
Важна страна от работата на социалната организация е набирането на средства за реализация на нейната дейност. Възможностите за финансиране са различни, поради което формулирахме въпроса като заторен с прилежаща тристепенна скала с най-висока оценка 3 и най-ниска – 1. Изчислихме резултата като средни бални оценки - ето ги:

5. Набираме средства от дарения 2,3
6. Организираме собствена дейност, от която печелим 2,1
7. Работим по проекти, които частично се финансират 2,1
8. Работим по проекти, които изцяло се финансират 1,9

Водещ източник за социалните организации от сферата на културата са даренията; следват приходи от собствена дейност и проекти, които частично се финансират. На следваща позиция са приходите от изцяло финансирани проекти.

В първа глава се изясни, че важен критерий за определянето на едно предприятие като социално е начинът на разпределение на печалбата. На въпроса „Ако генерирате печалба от своята дейност, как я разпределяте?“ се получиха следните отговори:

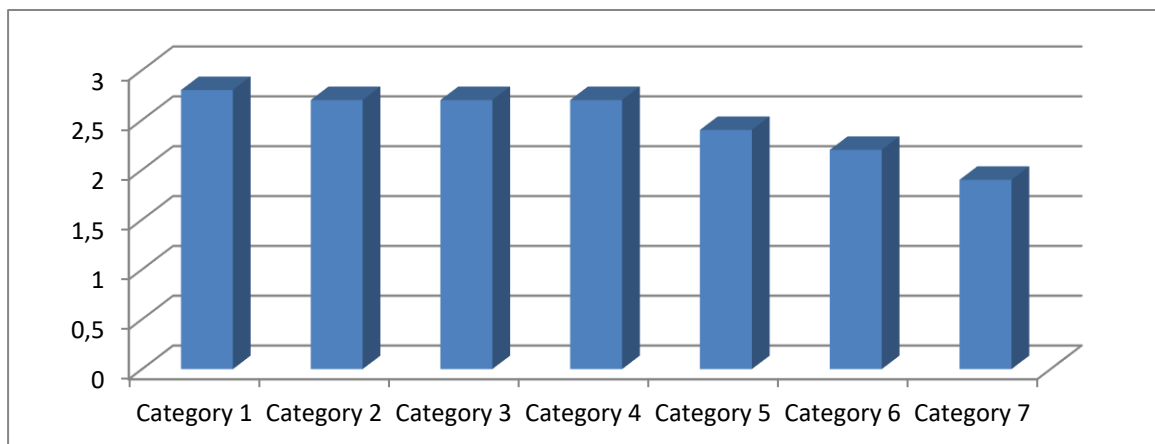
1. Заплащаме труда на работещите и каквото остава – инвестираме за разширяване на дейността 41,37%
2. Нямаме печалба 29,5%
3. Разпределяме я за заплащане труда на тези, които работят в организацията 17,7%
4. Ако има печалба, я инвестираме в други печеливши сфери 5,9%

Неотговорили – 11,8%

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Според резултатите около 70% от социалните предприятия в сферата на културата и изкуствата, попаднали в нашата извадка, са сравнително печеливши и след заплащане труда на работещите в тях реинвестират печалбата отново в предприятието – това е „като по учебник“. Около 1/3 обаче отговарят, че нямат печалба – това е очакван резултат, доколкото според данните от предходния въпрос почти половината от финансирането идва от проектна дейност, при която няма крайна печалба.

Много важно за успеха на едно начинание в сферата на социалното предприемачество е създаването и поддържането на добър екип. Въпросът ни бе формулиран като затворен с прилежаща тристепенна скала с най-висока оценка – 3 и най-ниска 1. Ето резултатите:

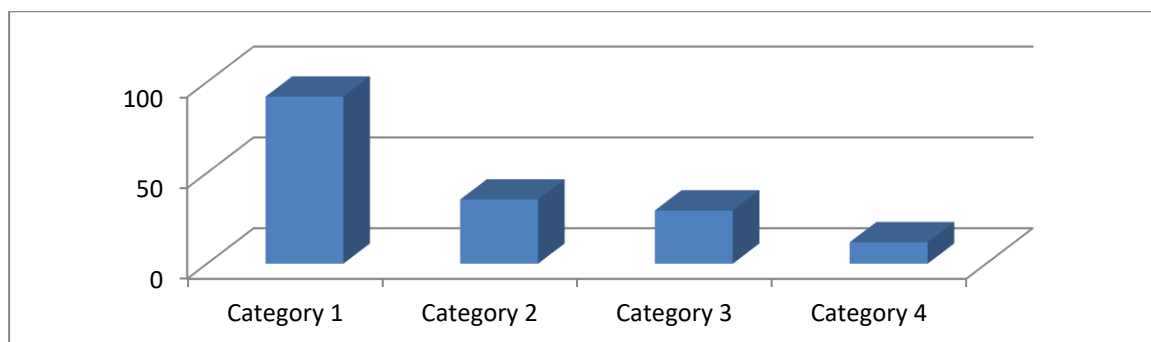

1. Сработеност, екипност в работата 2,8
2. Степен на иновативност 2,7
3. Познаване потребностите на пазара 2,7
4. Оперативност 2,7
5. Умения за ръководене на фирма 2,4
6. Умения за най-успешно правно регулиране и решения 2,2
7. Умения за управление на финансиите 1,9

Много висока оценка дават ръководителите на сработеността и екипността в работата на своите организации, на степента на иновативност, познаване потребностите на пазара и оперативността. По-ниски са оценките за мениджмънти правни решения. Най-ниско се оценява финансовият мениджмънт. При последните три показателя би било уместно да се помисли за организиране на квалификационни курсове.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

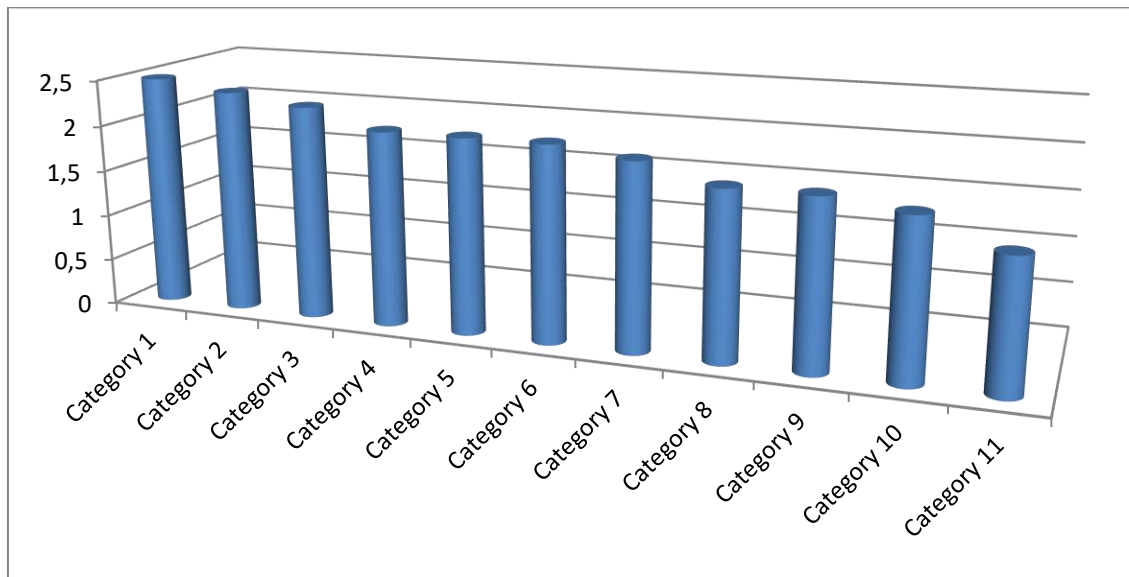
В началото на анализа ни се оказва, че респондентите осъзнават важността на рекламата за успеха на едно начинание. Да видим сега как по-конкретно те рекламират дейността на своите организации:

1. Поддържаме информация за нас в социалните мрежи 59,2%
2. Да, направихме си лого, което слагаме върху всичките си материали 35,4%
3. Направихме сайт на НПО-то и го захранваме редовно 29,5%
4. Не полагаме никакви усилия, тя сама си се рекламира 11,8%

Тази картина за реклама на дейността на социалните организации е сравнително удовлетворяваща. Но все пак 11,8% разчитат, че дейността им сама си се рекламира сама - възможно е, но от допълнителна реклама винаги има нужда. Също така би било добре повече организации да направят свои сайтове.

За да разберем какви са трудностите, които ръководителите срещат в своята работа, зададохме въпроса „Какви са основните предизвикателства, с които трябва да се справяте в работата си?“ с прилежаща тристепенна скала с най-висока оценка 3 и най-ниска – 1. Ето резултатите:

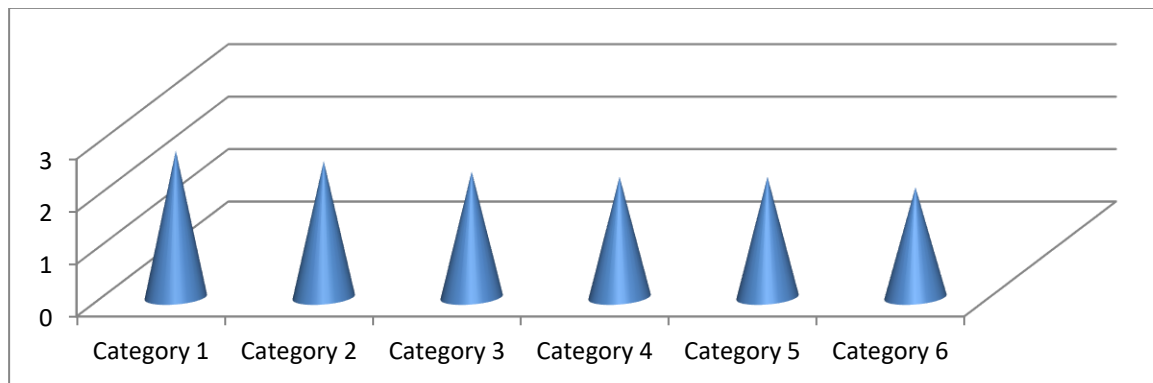
- 1 - Осигуряване на финансиране 2,5
- 2 - Развитие на нови идеи 2,4
- 3 - Винаги има риск дали ще успяваме в бъдеще 2,3
- 4 - Реклама и популяризиране дейността на организацията 2, 1
- 5 - Да поддържаме високо темпо на работа, да не ни забравят 2,1
- 6 - Хората са бедни, трудно отделят пари за неща, които не са от първа необходимост 2
- 7 - Връзкаство, корупция при печелене на проекти и обществени поръчки 2
- 8 - Маркетинг и продажба на услугата 1,8
- 9 - Бюрократията на държавните институции 1,8
- 10 - Трудно се поддържа сплотен и добре работещ екип 1,7
- 11 - Този живот е несигурен, което ме уморява 1,4

Очаквано, осигуряването на финансиране излиза на първа позиция с бал 2,5, а на втора – развитието на нови идеи. Радващо е, че ръководителите по достоинство оценяват необходимостта от нови идеи и иновации – получихме подобен резултат и при другивъпроси. Осигуряването на добра реклама и поддържане високо темпо на работа се нареждат на следваща позиция с равен бал.

Бихме обърнали внимание, че излезлите на първите 5 позиции предизвикателства са свързани и зависят от вътрешните усилия и работа на колектива, т.е. това са неща, които зависят от тях /бихме го нарекли вътрешен локус на контрол/. Докато външните фактори – ниският стандарт / 6-та позиция/, връзкаството /седма позиция/,

бюрократията /9-та позиция/, общата несигурност на живота /11-та позиция/ са изместени в края на класацията /външен локус на контрол/.

Със следващия въпрос изследваме посоката на препоръките на ръководителите на социални предприятия в сферата на културата и изкуствата за това какво трябва да се промени /или усъвършенства/, за да се създадат по-добри условия за работа на неправителствените организации у нас. Въпросът е с прилежаща тристепенна скала. Преценката им е следната:

- 1- Да се създадат стимули за формиране на иновативно мислене и нагласи 2,8
 - 2 - Драстично да се намали корупцията 2,6
 - 3 - Да се положат усилия за повишаване квалификацията на работещите в НПО 2,4
 - 4 - Да се усъвършенства законодателството, свързано с дейността на НПО 2,3
 - 5 - Да се вдигне стандартът на живот – хората са бедни 2,3
 - 6 - Печеленето на проекти да става по обективни критерии, а не чрез връзки 2,1
- За по-голяма яснота бихме обединили отговорите в следните групи:

1. Създаване на добри условия за повишаване квалификацията на работещите в социалните организации – отговорите, класирали се на първа и трета позиция общ среден бал 2,6–
2. Справяне с негативните корупционни схеми – отговорите, класирани на втора и шеста позиция – общ среден бал 2,35;
3. Подобряване на законодателството – четвърта позиция – бал 2,3
4. Повдигане стандарта на живот – бал 2,3..

И тук на първа позиция излизат вътрешните условия ресурси за усъвършенстване /вътрешен локус на контрол/, следвани от необходимите външни промени.

Основни изводи

Резултатите от изследването показват, че:

- 11. Социалните предприятия в сферата на културата са силно ангажирани със социалната кауза, на която са посветили дейността си; ръководителите на предприятията са убедени, че с работата си постигат желаните ефекти;*
- 12. Налице е известно недооценяване на предварителния проучвателен етап при създаването на социално предприятие - набиране на информация за средата, за социалния проблем, спецификата на целевата група, познаване на пазара и пр.*
- 13. Необходимо е по-детайлно познаване на целевата група*
- 14. Социалните предприемачи следват принципа, че иновативността е от основна важност за успешната работа на социалното предприятие, което е радващо;*
- 15. Комуникацията между социалните предприятия, действащи в една и съща сфера, е интензивна;*
- 16. Комуникацията с местната власт е на добро равнище;*
- 17. Финансирането става главно чрез дарения; от собствена дейност; от проектна дейност;*
- 18. Екипната работа е на високо равнище;*
- 19. Рекламата се осъществява преобладаващо чрез социалните мрежи. Би било добре повече организации да създават и поддържат свои сайтове в социалните мрежи;*
- 20. Характерен за ръководителите на социални предприятия е вътрешен локус на контрол – т.е. пречките, както и възможностите за развитие се търсят на първо място във вътрешните условия и ресурси за развитие.*

IV. СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО И КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ

1. Анализ на състоянието

Според Европейската комисия „Европейското културно наследство, както материално, така и нематериално, е наше общо богатство — нашето наследство от предишните поколения европейци и нашето наследство за тези, които ще дойдат след нас. То е незаменимо хранилище на знания и ценен ресурс за икономически растеж, заетост и социално сближаване. То обогатява индивидуалния живот на стотици милиони хора, представлява източник на вдъхновение за мислители и хора на изкуството, както и двигател за нашите културни и творчески индустрии.“

2018 г. е Европейска година на културното наследство. През 2018 г. ще се акцентира върху: стойността на културното наследство за обществото; приноса му за икономиката; ролята му в европейската културна дипломация; значението на неговото съхранение за бъдещите поколения. Културното наследство играе важна икономическа роля в Европа. В отрасъла са заети над 300 000 души, а 7,8 милиона европейски работни места са косвено свързани с него, например в областта на туризма, като допринася за подобряването на качеството на живот, социалното сближаване и межкултурния диалог. В тази връзка, според Смит и Рихард туризмът и в частност културният туризъм, основаващ се максимално като ресурс върху културното наследство, „се превърна в основна дейност в нашето общество и все по-важен сектор от гледна точка на икономическото и социалното развитие. Edgell подкрепя тази теория, която предполага, че туризмът "има потенциала да участва, да променя и подобрява социалните, културните, икономическите, политическите и екологичните измерения на нашия бъдещ начин на живот. Стана очевидно, че туристическата индустрия може да играе икономическа устойчива роля в борбата с бедността, опазването на околната среда, развитието на общността и облекчаването на бедността“.

Всичко това отваря широка ниша за развитие на социалното предприемачество в областта на културното наследство и туризма, в частност културния туризъм, като възможност да се подобри живота на местните общности. Това в най-голяма степен важи за България, която не само притежава земя, слънце, море и възможности за приключения, но и активи като дива природа, уникални пейзажи и богато културно

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

наследство, които изискват потребителите от по-богатите и обикновено по-гъсто населени страни.

С още по-голяма сила горните заключения важат и за региона на Югозападна България. Регионът много разчита на туризма за устойчиво развитие и за траен и стабилен икономически растеж. В това отношение Югозападна България притежава забележителен ресурс от природно и културно богатство като високи и красиви планини с не изчерпан потенциал за развитие на планински, еко и ски туризъм, както и възможности за развитие на множество още зимни спортове. През територията на Югозападна България преминава транспортен коридор №4 на ЕС, което е важна предпоставка за развитието на туризма тук. На територията на Югозапада са разположени два от трите национални природни паркове на България – „Пирин“ и „Рила“, като парк „Пирин“ е регистриран като природна територия, защитена от ЮНЕСКО. Забележителни по количество и лечебна стойност са минералните извори в региона, което представлява мощен ресурс за развитие на балнео- и спа- туризъм. Определено най-впечатлява, обаче, материалното и нематериално културното наследство на Югозападна България, като неизчерпаем ресурс за развитие на културния туризъм в региона и като възможност за включване и развиване на социалното предприемачество в тази стопанска ниша. Сред недвижимите паметници на културата с най-голяма сила блести, разбира се, Рилския манастир – най-големият български манастир, обявен за паметник под закрилата на ЮНЕСКО. Тук трябва да се прибавят Роженския манастир, архитектурния ансамбъл на Мелник, възрожденските архитектурни резервати Ковачевица, Долен, Вароша в Благоевград, античните градове Никополис ад Нестум, Хераклея Синтика, античният град при Сандански, забележителните тракийски мегалитни светилища и множество още високо стойностни и атрактивни за развитието на туризма недвижими паметници на културата. На територията на Благоевградска област функционират 7 държавни музея, в експозициите и фондовете на които са съхранени и изложени най-значими движими паметници на културата в региона. Водещо място сред тях има Регионалният исторически музей в Благоевград.

Забележително е и нематериалното културно наследство на Югозападния регион на България със съхранени и поддържано фолклорно богатство от народни песни, танци, народни празници и обичаи които дават допълнителен и силно оригинален

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

ресурс за развитие на културния туризъм в региона. Ниша, в която социалното предприемачество би могло да се развие в най-голяма степен.

Съгласно публикацията на Световната организация по туризъм към ООН, озаглавена „Tourism highlights“ („Акценти в областта на туризма“ (на английски език), ЕС представлява важна туристическа дестинация, като пет от неговите държави членки са сред 10-те най-предпочитани дестинации за 2015 г. в световен мащаб. Туризмът има потенциал да допринесе за създаването на трудова заетост и икономически растеж, както и за развитието на селските, периферните и по-слабо развитите райони.

Туризмът и в частност културния туризъм, е развит в различна степен за различните страни в Европейския съюз. Това добре личи от статистическите данни за туристическите пътувания, делът на населението, участващо в туризма, туристическите дестинации и приходите от туризъм на страните от ЕС, предоставени от Евростат, например за 2015 г.:

Туристически пътувания на пребиваващи лица (на възраст 15 години или повече), 2015 г.

***Източник:* Евростат (tour dem tttot) и (tour dem totot)**

Tourism trips of residents (aged 15 years or more), 2015.png

	Number of trips (thousands)			Breakdown of all trips by destination and duration (%)				Share of the population (aged 15+) taking part in tourism trips for personal purposes (%)
	All trips	Short trips (1–3 nights)	Long trips (4+ nights)	Short domestic trips (1–3 nights)	Long domestic trips (4+ nights)	Short outbound trips (1–3 nights)	Long outbound trips (4+ nights)	
EU-28 (*)	1 172 357	682 731	489 626	50.9	23.8	7.3	17.9	60.0
Belgium	13 958	5 971	7 987	16.7	6.6	26.1	50.6	58.7
Bulgaria	3 071	1 661	1 410	49.2	33.5	4.8	12.5	28.4
Czech Republic	29 819	18 279	11 540	56.4	24.0	4.9	14.7	80.5
Denmark	33 290	24 560	8 730	62.5	10.8	11.3	15.5	80.2
Germany	247 876	132 624	115 251	45.0	21.2	8.5	25.3	76.3
Estonia	3 954	2 972	982	61.4	7.0	13.8	17.8	66.1
Ireland	12 883	7 903	4 980	45.0	8.8	16.4	29.9	74.6
Greece	5 815	1 805	4 010	28.5	59.4	2.6	9.5	36.4
Spain	136 411	96 704	39 708	67.8	23.0	3.1	6.1	62.1
France(*)	199 157	105 353	93 804	49.5	38.5	3.4	8.6	71.3
Croatia	6 617	3 432	3 186	32.9	28.2	19.0	19.9	43.3
Italy	50 769	26 437	24 332	45.5	34.6	6.6	13.3	41.6
Cyprus	2 412	1 353	1 059	45.7	8.3	10.4	35.6	67.3
Latvia	4 214	3 228	986	63.1	7.4	13.5	16.0	54.2
Lithuania	4 523	2 848	1 675	48.8	10.0	14.1	27.0	58.2
Luxembourg	1 727	756	971	0.9(u)	(u)	42.9	55.6	82.9
Hungary	18 080	12 167	5 913	52.5	17.4	14.8	15.3	53.7
Malta	598	276	322	29.1	4.6	17.0	49.3	50.7
Netherlands	41 691	21 503	20 189	40.9	17.0	10.6	31.4	81.7
Austria	21 715	12 034	9 681	36.4	14.6	19.0	30.0	75.7
Poland	50 777	26 330	24 447	47.7	30.8	4.1	17.4	54.0
Portugal(*)	15 785	10 889	4 895	65.4	24.2	3.6	6.8	38.5
Romania	16 748	10 300	6 448	60.8	33.1	0.7	5.4	26.0
Slovenia	4 393	2 613	1 780	27.2	7.7	32.2	32.8	62.6
Slovakia	8 372	4 927	3 445	49.0	17.8	9.8	23.3	60.1
Finland	38 073	28 266	9 807	62.1	14.5	12.1	11.3	88.2
Sweden	40 215	27 566	12 649	59.8	18.6	8.8	12.8	81.7
United Kingdom(*)	159 414	89 976	69 438	49.9	17.3	6.6	26.2	64.3
Switzerland(*)	20 145	9 300	10 845	22.2	10.3	24.0	43.6	83.1

(*) Number of trips: estimate made for the purpose of this publication, using the latest available data for the EU Member States.

(*) Share of the population (aged 15+) taking part in tourism trips for personal purposes: 2014.

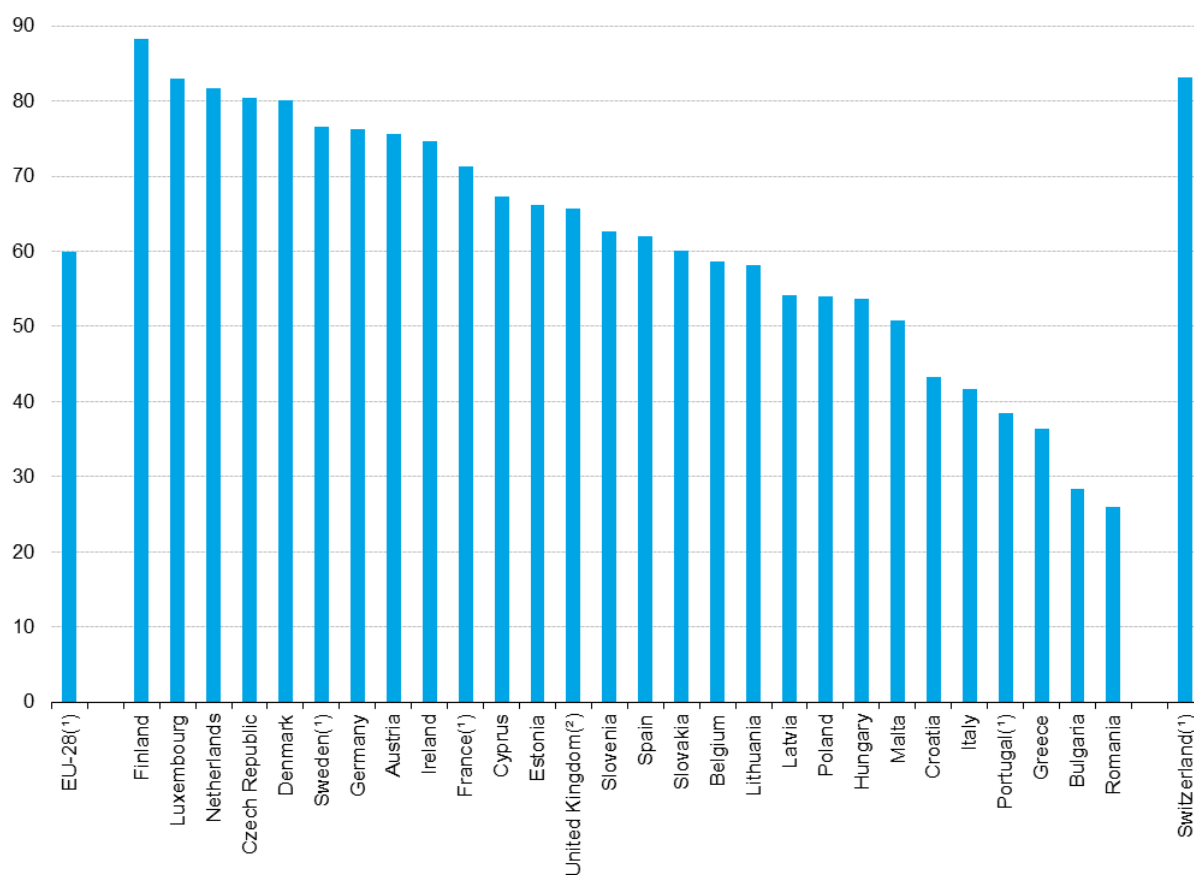
(*) 2013 data.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Дял на населението, участващо в туризма, 2015 г.

(% от населението на възраст 15 години или повече)

Източник: Евростат (tour dem ttot)

(*) 2014 data.

(?) 2012 data.

Туристически дестинации — нощувки в обекти за туристическо настаняване, 2015

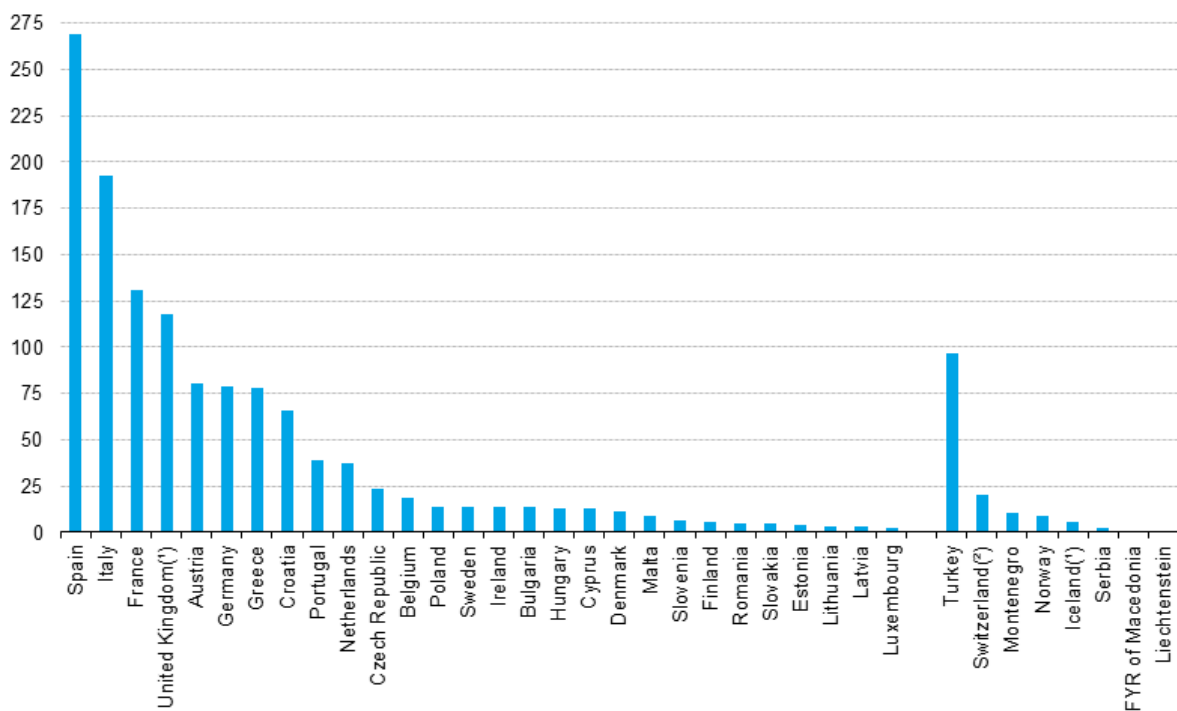
г.

(милиона нощувки, прекарани в държавата от непребиваващи лица)

Източник: Евростат (tour occ ninat)⁵ (million nights spent in the country by non-residents).png

Tourism destinations — nights spent at tourist accommodation establishments, 2015

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

(*) Number of nights spent estimated using monthly data.

(*) Excluding nights spent in holiday and other short-stay accommodation establishments.

Таблица 3: Постъпления от туризъм и разходи за пътувания според платежния баланс, 2010—2015 г.

Източник: Евростат ([bop_cb_q](#)), ([bop_eu6_q](#)) и ([nama_10_gdp](#))

Travel receipts and expenditure in balance of payments, 2010–15.png

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

	Receipts			Relative to GDP 2015 (%)	Expenditure			Balance (million EUR) 2015
	(million EUR)		2015 (%)		(million EUR)		Relative to GDP 2015 (%)	
	2010	2015			2010	2015		
EU-28 (*)	76 117	115 808	0.8	86 503	101 026	0.7	14 783	
Belgium	8 620	10 788	2.6	14 313	17 066	4.2	-6 278	
Bulgaria	2 574	2 838	6.3	626	1 006	2.2	1 832	
Czech Republic	5 419	5 465	3.3	3 216	4 304	2.6	1 161	
Denmark	4 420	6 028	2.2	6 809	8 042	3.0	-2 014	
Germany	26 159	33 265	1.1	58 934	69 859	2.3	-36 594	
Estonia	809	1 287	6.4	478	885	4.4	402	
Ireland	3 106	4 320	1.7	5 358	5 121	2.0	-801	
Greece	9 611	14 126	8.0	2 156	2 038	1.2	12 088	
Spain	41 218	50 892	4.7	12 788	15 654	1.5	35 238	
France	35 464	41 387	1.9	29 016	34 628	1.6	6 759	
Croatia	6 221	7 954	18.1	629	681	1.6	7 273	
Italy	29 257	35 555	2.2	20 415	22 013	1.3	13 542	
Cyprus	1 629	2 241	12.7	956	961	5.4	1 280	
Latvia	484	807	3.3	490	554	2.3	253	
Lithuania	729	1 040	2.8	644	858	2.3	182	
Luxembourg	3 128	3 873	7.4	2 670	2 988	5.7	885	
Hungary	4 235	4 797	4.4	1 821	1 649	1.5	3 147	
Malta	814	1 247	13.4	234	332	3.6	915	
Netherlands	8 850	11 907	1.8	14 473	16 138	2.4	-4 231	
Austria	14 027	16 420	4.8	7 717	8 206	2.4	8 214	
Poland	7 259	9 440	2.2	6 505	7 154	1.7	2 286	
Portugal	7 600	11 451	6.4	2 953	3 612	2.0	7 839	
Romania	860	1 542	1.0	1 238	1 855	1.2	-313	
Slovenia	1 926	2 257	5.9	923	822	2.1	1 435	
Slovakia	1 684	2 192	2.8	1 471	1 917	2.4	275	
Finland	2 301	2 307	1.1	3 251	4 305	2.1	-1 998	
Sweden	6 324	10 201	2.3	9 172	12 997	2.9	-2 796	
United Kingdom	24 923	41 116	1.6	41 631	57 192	2.2	-16 075	
Iceland	:	1 459	9.6	:	901	6.0	558	
Switzerland	11 128	14 756	2.4	8 461	14 458	2.4	297	
Montenegro	:	813	22.4	:	40	1.1	773	
FYR of Macedonia	:	240	2.7	:	144	1.6	97	
Serbia	:	944	2.8	:	993	3.0	-49	
Turkey	17 202	24 004	3.1	3 923	4 842	0.6	19 162	
Albania	:	1 352	13.2	:	1 116	10.9	236	
Kosovo	328	717	12.3	105	176	3.0	541	

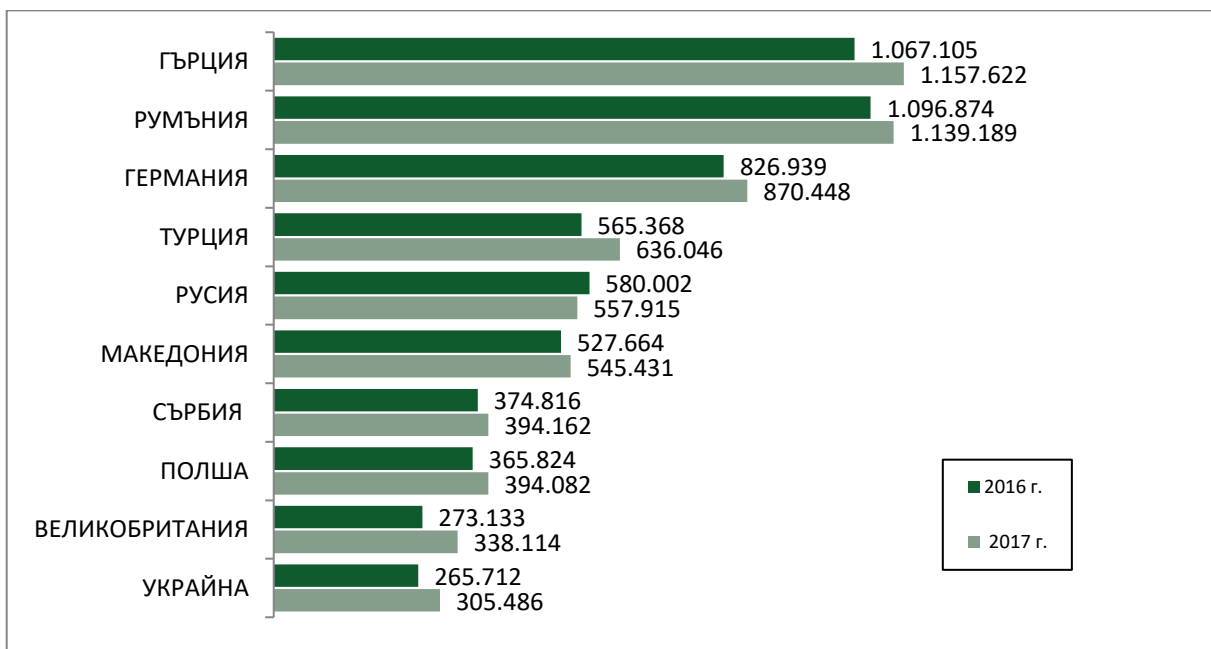
(*) Extra EU-28 flows.

От статистическата информация за мястото на България, свързана с броя на туристическите пътувания, делът на участието на населението в туризма, предпочитани туристически дестинации и данните за постъпленията от туризма в рамките на ЕС, може да се направи изводът, че тук съществува сериозна стопанска и социална ниша, включително и за развитието на социалното предприемачество в областта на туризма и в частност в културния туризъм.

България запазва своето положение на регионален лидер като туристическа дестинация за туристите, идващи от Обединеното Кралство, Германия и държавите от бившия Съветски Съюз, сред които Русия. Основните конкуренти страни са Гърция и Турция.

Туристически посещения на чужденци, пазари топ 10 (брой) за 2017 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

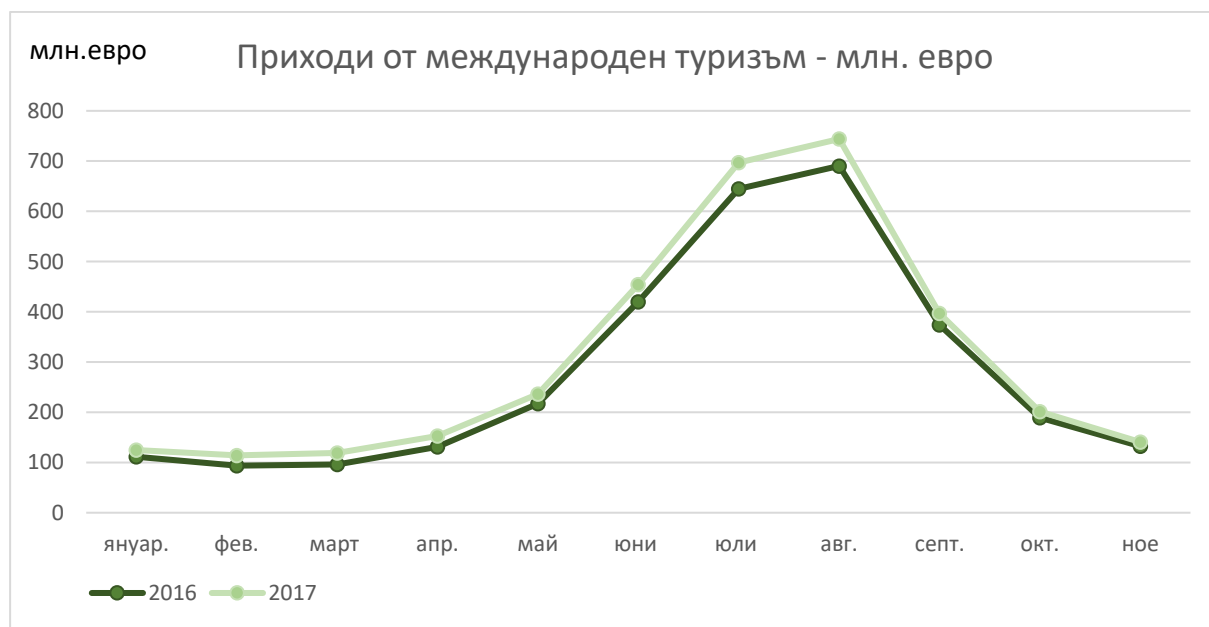

Туристическите потоци се характеризират със силен сезонен растеж през летните месеци, концентрирани предимно по Черноморието, където се намира 70 % от общата леглова база.

1. Приходи от туризъм – България

1.1 Текущи данни

Приходите от международен туризъм възлизат на над 6,6 млрд. лв. за периода януари - ноември 2017 г. Ръстът спрямо периода януари – ноември 2016 г. е 9,1%.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Вътрешният туризъм е предимно национален (70 %) като основната дестинация е София, която поема около 30 % от туристическия поток. Средностатистическият чуждестранен турист, така както българският, е на възраст под 45 години и предпочита морски туризъм. Чужденците пребивават средно за около 7 дни, купувайки организиран пакет, докато българските туристи са по-малко зависими от сезонния туризъм и организират сами своето пътуване и настаняване.

Според Стратегическия план за развитие на културния туризъм бъдещата туристическа позиция на България, следейки стратегическите действия, предприети през последните години, трябва да разчита на четири конкурентни фактора – история, изкуство и култура, традиции и ено-гастрономия – валоризирайки своите най-силни характеристики .

Целта в този смисъл е да създаде план за устойчивото развитие на районите с цел да задоволи желанията на българските и чуждестранните туристи, които са в търсене на нови места и преживявания, установяване на социални контакти с местните хора, опознаване на непознати местни продукти и др. Това са пътувания в търсене на автентичното, на „културната” ваканция, която не е само почивка от работата, но и желание да се постигне състояние на вътрешно преоткриване и търсене на нови преживявания.

Културата е фундаментален елемент при планирането и създаването на туристическия продукт, еволюирал и приспособен към международния пазар, защото позволява на съответната страна да се различи, да има собствена идентичност и видимост, една ясна разпознаваемост от страна на потенциалните посетители и от операторите в туристическия сектор.

Материалното и нематериално културно богатство и природните забележителности могат да бъдат двигател за икономическия растеж на България, тъй като стимулират не само местната икономика, а и националната. Културата и туризмът са не само фактори пряко генериращи богатство. Те могат да постигнат и редица непреки резултати. По-конкретно културният туризъм може да активира взаимодействия между различни икономически отрасли, като например: Туризм и човешки ресурси; Туризм и транспорт; Туризм и занаятчийство; Туризм и индустрия; Туризм и селски стопанство; Туризм и търговия; Туризм и природа;

Туризм и образование; Туризм и услуги – всички те – важни ниши за развитието на социалната икономика.

Съвременно състояние на развитието на туризма в област Благоевград

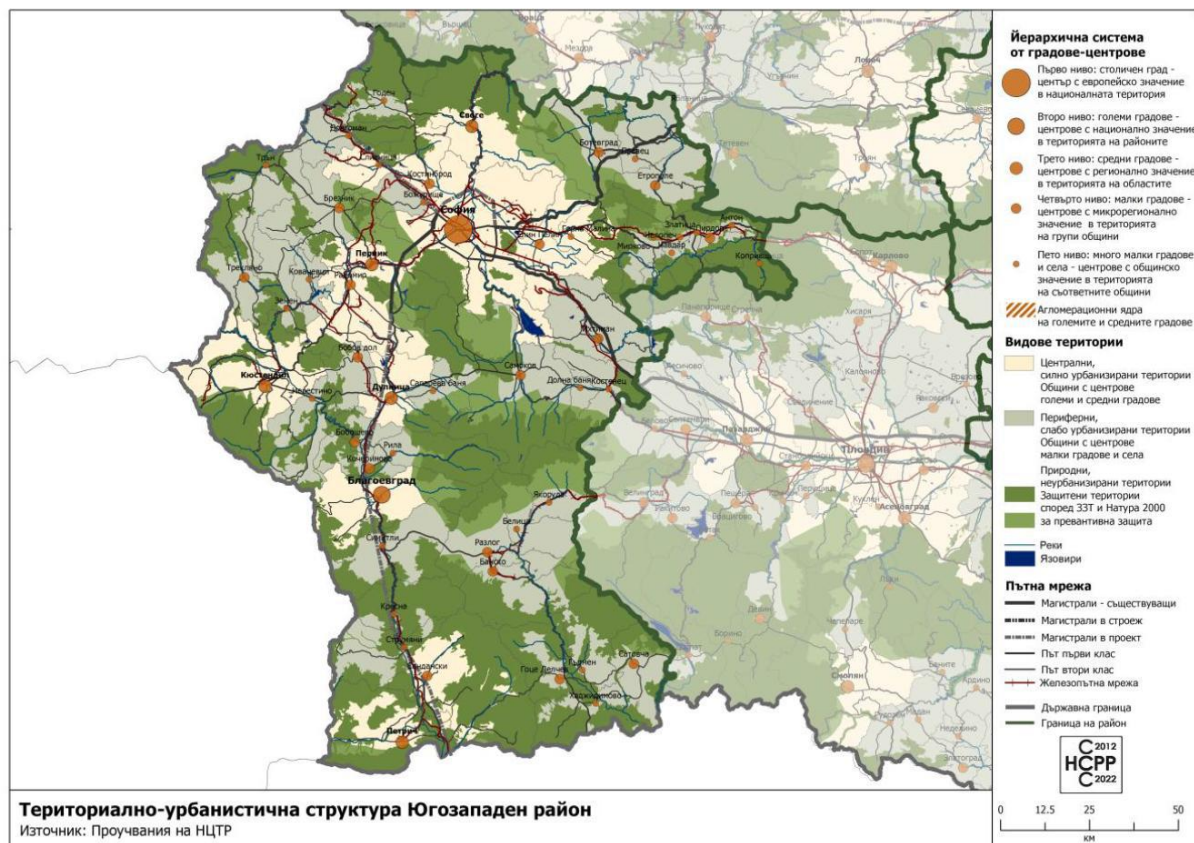
Доколкото културния туризъм е част от общата картина на развитието на туристическата индустрия в региона предвид следва да се вземат и общите условия за развитието на този бизнес в Югозападна България. Област Благоевград е разположена в Югозападна България с обща площ 6,449 кв. км., което представлява 5.8 % от общата площ на страната. Обхваща долините на реките Струма и Места, Пирин планина и дялове от планините Рила, Родопи, Славянка, Беласица, Огражден, Малешевска и Влахина.

През територията на областта минават главен път Е-79, международната ж. п. Линия София – Кулата – Атина и част от теснолинейната ж. п. линия Септември – Добринище. В областта са разположени четири гранични контролно-пропускателни пункта: Станке Лисичково и Златарево – на границата с Македония, Кулата и Илинден – на границата с Гърция. През областта минава и един от десетте международни транспортни коридора МТК №4.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В административно отношение областта включва 14 общини - Банско, Белица, Благоевград, Гоце Делчев, Гърмен, Кресна, Петрич, Разлог, Сандански, Сатовча, Симитли, Струмяни, Хаджидимово и Якоруда. Разпределението им върху областната територия е неравномерно: градовете и по-големите села са съсредоточени по долините на реките Струма и Места на основните елементи на пътнотранспортната инфраструктура.

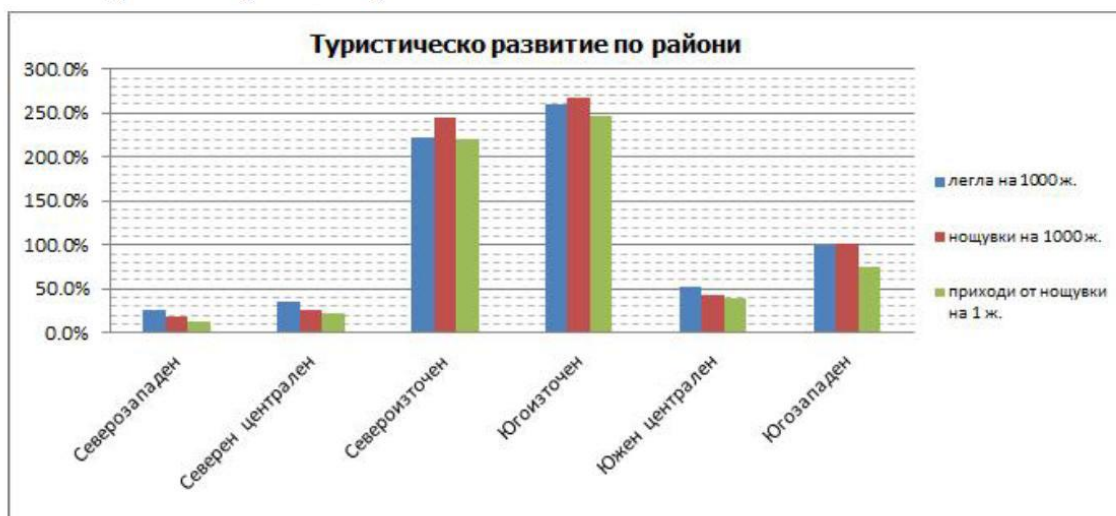

Важни за развитието на туризма в региона са и природо-географските и екологични данни. В зависимост от надморската височина, релефа и местоположението, териториите на област Благоевград попадат в три климатични области: преходно-континентална (на север), преходносредиземноморска (на юг) и планинска област.

Водното богатство на Благоевградска област се формира от двете главни речни артерии Струма и Места и техните многобройни притоци от карстови извори в Пирин и Славянка и над 160 циркусни езера в Пирин и Рила. В областта има над 230 топли и студени минерални извора, като общият им дебит представлява 40% от дебита на минералните извори в страната. Те са чудесна предпоставка за изграждане на мрежа от

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

модерни лечебно-оздравителни комплекси и плувни бази, за развитие на туризма като цяло.

На база наличната информация в туристическите регистри се вижда, че след черноморските курорти Пиринският край разполага с най-добре развитата хотелска база и съответно има добра база за хранене на туристите.

В област Благоевград съществуват добри условия за развитието на туризма както от гледна точка на природни дадености така и от гледна точка на

инфраструктура. Зимния туризъм е развит в населените места в северен Пирин –

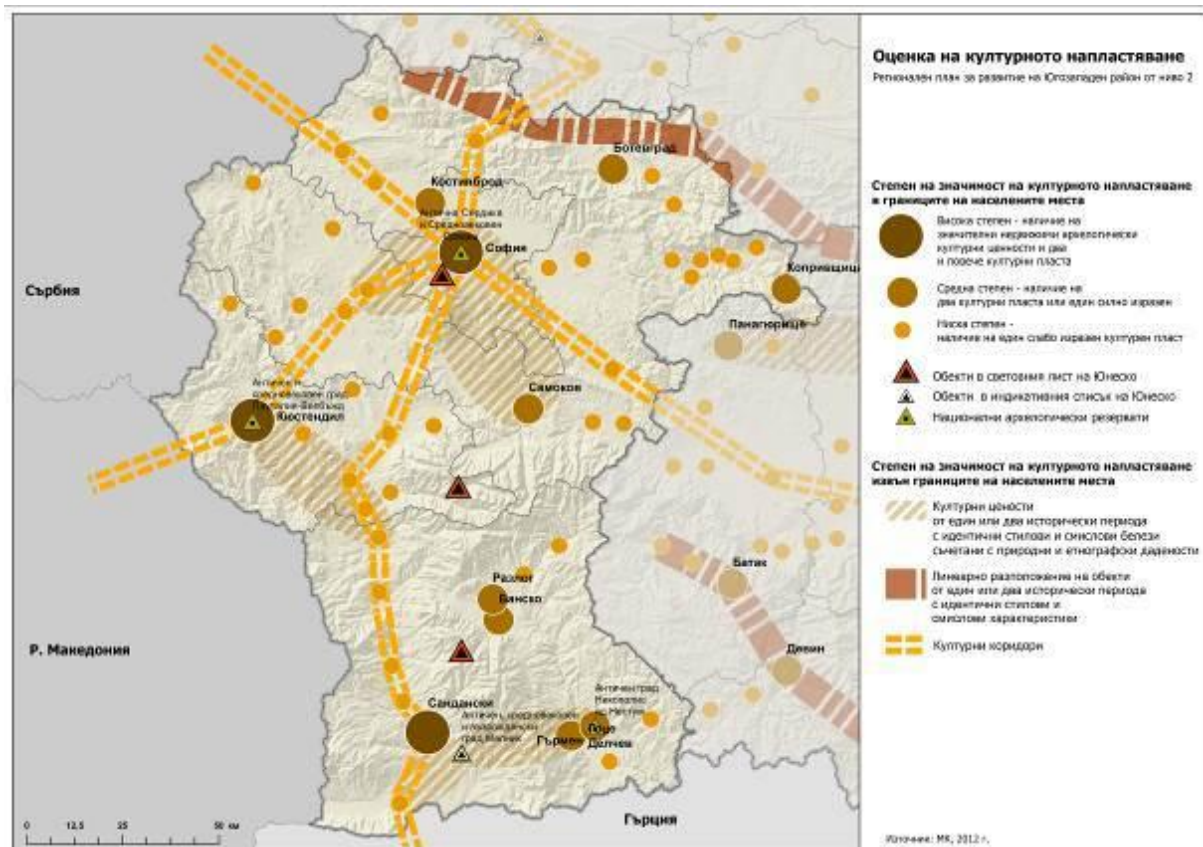
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Банско, Разлог, Добринище. Рекреационния и спа туризъм в Сандански, Огняново, Марикостиново. Историческия и културен туризъм в Благоевград, Петрич, Мелник, Рожен.

Възможностите за трансграничен туризъм в региона, както и добрата хотелска база, според мен, благоприятстват възможностите за развитието на социалното предприемачество в областта на културното наследство и културния туризъм, тъй като дават възможност да се разшири дейността и в международен план с включване на туристически обекти от Р Гърция и БЮР Македония.

3. Състояние на културното наследство като ресурс за развитие на социалното предприемачество в сферата на културния туризъм в Югозападна България. /да се добавят снимки на паметниците!!!! СТАТИСТИЧЕСКА ТАБЛИЦА ЗА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА БЛАГОЕВГРАДСКА ОБЛАСТ!!!

Югозападните български земи притежават забележително като мащаби и културно-историческа стойност културно наследство. Значителна част от него днес е социализирана и представлява един добър ресурс за развитието на културния туризъм в региона. Друга, немалка част подлежи на социализиране в бъдеще, което допълнително би засилило възможностите на Югозападна България за развитието на културния туризъм тук. Тези възможности се засилват особено от перспективите за съчетаване на културния туризъм с традиционно добре развития тук зимен, планински и ски-туризъм.

Най-общо културното наследство на Югозападна България би могло да се подраздели на два големи дяла: материално и нематериално културно наследство.

Сред паметниците на материалното културно наследство в региона определено водещо място и като стойност и като интерес от страна на туристическия поток има Рилският манастир. Разположен е на десния бряг в горното течение на Рилска река – Рила планина. Манастирът е най-голямото религиозно светилище на българите. Основан е в X век от св. Иван Рилски. Светецът се приема за най-големия небесен закрилник на българския народ. Обект е на мощно поклонническо движение през Средновековието, Възраждането и до наши дни. В съвременния си вид е изграден основно през Възраждането.

Заради изключителната си архитектурна, художествена и историческа стойност Рилският манастир е обявен за паметник на Световното културно наследство – паметник на ЮНЕСКО.

Другият значим християнски манастир от Югозападна България е Роженският манастир. Разположен е в западните поли на Пирин, край с. Рожен. Най-голям интерес представлява манастирската църква, която е богато декорирана и съхранява

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

високохудожествени образци на късно-средновековната и възрожденската монументална живопис, иконопис и художествена дърворезба.

Недалеч от с. Рожен и Роженския манастир се намира град Мелник. Днес той е известен като най-малкият град на България с население едва от 200 души. Градът е със статут на национален архитектурен резерват в който са запазени, консервирани и частично реставрирани редица паметници на средновековната и възрожденската българска култова и гражданска архитектура. Те представляват забележителен ресурс за развитието на културни туризъм тук. Част от представителните паметници на възрожденската жилищна архитектура днес функционират като своеобразни сканзени, предлагайки на туристите и местна кухня и дегустации на местни вина, което следва да отбележа като добра практика от сферата на туризма в региона.

Сравнително по-малко познати, като ресурс за развитието на културния туризъм в региона на Югозападна България все още остават импозантните и изключителни като културно-историческа стойност мегалитни светилища на древните траки. На първо място трябва да се поставят тези, до които има пряк достъп чрез съвременния автомобилен транспорт. Добър пример в това отношение са мегалитните светилища „Градището“, край с. Долно Дряново, община Гърмен. Светилището е едно от най-големите мегалитни свети места в Тракия със съхранени материални и нематериални свидетелства за култа по обезсмъртяването в Древна Тракия.

Важно място в културното наследство на Югозападна България заемат античните градове, които са частично проучени по археологически път и социализирани за нуждите на културния туризъм, в различна степен. На първо място като пример следва да посоча римския град Никополис ад Нестум, при съвременния град Гоце Делчев. Градът е добре проучен по археологически път, макар и частично, в южната и югоизточната си част. След дълъг период на застой, археологическите проучвания са подновени, а разкритите паметници до този момент са достъпни за туристическия поток, благодарение на реализираните европейски проекти от община Гърмен. Друг добър пример за успешно проучване и социализиране на античен паметник е античният град при съвременния град Сандански. Античното му име не е известно. Градът възниква тук във връзка с топлите минерални извори и се превръща в един от значимите антични центрове в региона на Средна Струма. В резултат на усилията на общината и привлечените значителни европейски средства за проучването

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

и социализирането на културното наследство днес могат да се видят експонирани редица антични сгради, антични подови мозайки и пр. Другият голям античен град на Средна Струма е Хераклея Синтика, разположен в подножието на планината Кожух. Археологическите проучвания тук бяха подновени едва през последните години. Социализацията на паметника предстои. През последните 15-на години Община Благоевград с Регионалния исторически музей-Благоевград направиха усилия за проучването и социализирането на паметниците от римската епоха в общината. Проучена беше цялостно по археологически път голяма късноантична сграда край с. Дренково. Към него следва да се добави и новооткритото и проучвано по настоящем римско селище „Скаптопара“ на трасето на автомагистрала „Струма“.

Пример за добре поддържан и социализиран значим материален паметник на културата в региона е Самуиловата крепост на територията на община Петрич. За съжаление далеч не може да се каже същото за много добре социализираната в миналото средновековна крепост „Момина кула“ на Средна Места – община Гоце Делчев. Паметникът представлява една от най-добре запазените средновековни крепости у нас.

Друг голям ресурс за развитието на културния туризъм в региона на Югозападна България представляват архитектурните резервати. Сред тях като водещ пример следва да се посочи архитектурно-историческия резерват Вароша в Благоевград. Разположен в сърцето на областния град, архитектурния ансамбъл от традиционни възрожденски жилищни сгради е добре поддържан. Вписан е в съвременния културен живот – къщите функционират като художествени ателиета, сгради на Детския център по изкуствата, битови заведения, хотели, сувенирни магазини, музеи и пр. По близък начин изглежда и функционира историческия център на град Банско със съхранената, реставрирана и добре поддържана традиционна жилищна архитектура, пресъздаваща атмосферата на града през Възраждането при това добре вписана в съвременния обществен и културен живот. Далеч не толкова добре изглеждат нещата с архитектурните резервати с. Ковачевица /община Гърмен/ и с. Долен /община Сатовча/, разположени в Западните Родопи. В тях са съхранени и реставрирани уникални паметници на представителната жилищна и църковна архитектура в Родопите от Възраждането. На фона на невероятно красивия планински пейзаж тези паметници

представяват безценен ресурс за развитието на културния туризъм в региона на Югозападна България, както и на социалното предприемачество в тази област.

За съжаление в последните години, заради оттеглянето, на практика на държавата, включително и като контрол върху състоянието на паметниците на културата вече сме загубили няколко уникални архитектурни паметника на традиционната българска родопска къща. Тук социалното предприемачество, като една по-гъвкава и свързана с бизнеса стопанска и социална система би могло също да помогне за преодоляването на иначе изглеждащите непреодолими проблеми със съхраняването на паметниците.

Интересен и положителен пример в този ред на мисли е архитектурния резерват с. Делчево, община Гоце Делчев. Заради близостта си до града, селището и до днес е живо и паметниците на културата се поддържат в добър вид. Традиционния фестивал на Еньовден, организиран и поддържан от община Гоце Делчев, засилва допълнително туристическия интерес към този автентичен български архитектурен резерват от епохата на Възраждането.

Близък характер има и архитектурния резерват – с. Пирин, община Сандански. Селището представлява уникален и неоченим ресурс за развитието на културния туризъм в региона, както с архитектурата на традиционната Пиринска къща, така и със съхранения си автентичен фолклор. Отдалечеността му от общинския център и липсата на работа за местното население води до бързото обезлюдяване на селището, до изоставянето на уникални архитектурни образци, редица от които вече са полуразрушени или неизбежно ще се разрушат в бъдеще.

Значим ресурс за развитието на културния туризъм в Югозападна България представляват музеите в региона. В тях се съхраняват и експонират недвижимите паметници на културата. Региона на Югозападна България притежава добре развита музейна мрежа.

В област Благоевград функционират 7 музея, регистрирани по Закона за културното наследство: Регионален исторически музей – Благоевград; в Банско /4 музейни комплекса/ ; в Белица – исторически музей; в гр. Гоце Делчев – исторически музей; в гр. Петрич – градски музей; в Разлог – исторически музей; в гр. Сандански – археологически музей.

Данните от Националния статистически институт сочат, че като богатство на музейните фондове, брой посещения и количество музейни експерти регион Благоевград стои добре на националната музейна карта, което е свидетелство за интерес към културното наследство на региона и добро условие за развитието на културния туризъм както и на социалното предприемачество.

МУЗЕИ ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2017 ГОДИНА ПО ДАННИ НА НСИ

(Брой)

МУЗЕИ ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2017 ГОДИНА

(Брой)

Области	Музеи	Посещения	Експонати	Персонал	
				Общо	в т.ч. специалисти с научна академична длъжност и уредници
Общо	191	5 109 135	7 406 222	3 224	1 009
Благоевград	7	130 265	141 869	91	39
Бургас	12	230 172	103 666	125	42
Варна	7	244 705	171 046	326	45
Велико Търново	10	495 110	306 652	202	56
Видин	2	156 146	92 907	40	21
Враца	3	26 062	140 564	32	19
Габрово	10	379 010	617 352	195	42
Добрич	6	212 176	240 981	76	26
Кърджали	2	14 751	42 682	40	13
Кюстендил	5	128 576	149 725	85	24
Ловеч	5	119 005	131 325	52	16

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

МУЗЕИ ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2017 ГОДИНА

(Брой)

Области	Музеи	Посещения	Експонати	Персонал	
				Общо	в т.ч. специалисти с научна степен или академична длъжност и уредници
Монтана	4	24 841	133 640	40	23
Пазарджик	9	202 373	192 353	109	44
Перник	4	37 705	56 980	45	19
Плевен	4	199 675	404 332	98	15
Пловдив	14	291 379	285 436	196	67
Разград	3	69 974	124 262	64	20
Русе	4	80 609	179 726	64	26
Силистра	5	25 974	46 076	46	19
Сливен	5	86 501	163 721	96	33
Смолян	3	17 746	143 635	40	19
София	7	299 100	83 582	66	18
София (столица)	24	1 039 424	2 578 344	714	223
Стара Загора	10	301 703	290 507	120	40
Търговище	4	19 361	81 183	39	19
Хасково	7	48 480	188 872	74	26
Шумен	10	194 595	204 145	101	38
Ямбол	5	33 717	110 659	48	17

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

На първо място трябва да се посочи Регионалният исторически музей в Благоевград. В експозиционните му зали са представени всички основни периоди от културно-историческото развитие на Югозападна България – Праисторическа, тракийска и римска епоха, Средновековието, Новото и Най-новото време. Често залите на музея са домакин на гостуващи или специализирани тематични музейни изложби, на художествени изложби, филмови и художествени фестивали, национални и международни научни конференции и пр. В такъв аспект музея представлява основен ресурс за развитието на културния туризъм в региона на Югозападна България. Към него трябва да се добавят градските исторически музеи в градовете Сандански, Гоце Делчев, Банско, Разлог, Белица в които е представено културно-историческото наследство на съответните общини с прилежащите им региони или предлагат тематични експозиции – като например къщата музей на Н. Й. Вапцаров в Банско или Археологическият музей в Сандански. Значително по-специализиран характер има Националният музей „Рилски манастир“ в който са представени художествени паметници и музейни експонати илюстриращи богатото историческо минало на светата обител.

Не на последно място следва да се посочи богатото нематериално културно наследство на Югозападна България. На първо място следва да посоча двете уникални групи за автентичен фолклор от с. Добърско – община Разлог и с. Пирин, община Сандански, известни като Добърските баби и Пиринските баби. При почти всички читалища в селищата от Югозападна България продължават да функционират групи за автентичен фолклор. Всички те представляват неоченими, живи народни съкровища и солиден ресурс за включването им при разширяването на културния туризъм в Югозападна България. Важни културни събития, стимулиращи процесите на съхраняването на нематериалното културно наследство и представляващи едновременно ефективна културна атракция представляват двата основни фестивала за автентичен фолклор в региона – „Пирин пее“ – организиран в м. Предела от община Разлог и „Малашево пее и танцува“ – организиран от община Струмляни. Успешно биха могли да се използват за разширяването на културния туризъм и кукерските/станцинарските игри около Нова година в региона на Югозападна България, особено в градските центрове Благоевград, Кресна, Разлог, където прерастват в своеобразни съвременни карнавали.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Направеният кратък преглед на основните паметници от културно-историческото наследство, като ресурси за развитието на културния туризъм става ясно, че региона на Югозападна България притежава завидно добри възможности в тази посока. Едни от тях се използват сравнително добре и по днес. Други, имат нужда от по-добро социализиране и приобщаване към съвременния културен живот, както и за нуждите на културния туризъм.

Оценка на силните и слабите страни и възможностите за развитие на туристическия сектор в регион Благоевград

Съвременното състояние на културното наследство на свързания с него туристическия сектор и в частност на културния туризъм в голяма степен зависи от грижата на държавните и общински власти. В това отношение прави добро впечатление включването на проблематиката в програмите за развитие както на областния съвет в Благоевград така и на Община Благоевград. Добра стъпка в тази посока е и създаването на специална Програма за устойчиво развитие на туризма в община Благоевград за периода 2015 – 2019 г., чиято основна цел е: „Утвърждаването на Благоевград като модерна туристическа дестинация със свой облик и място на туристическата карта на България и Европа. Особено ценна стъпка е SWOT анализа за състоянието на културния туризъм в община Благоевград. Като силни страни тук са посочени Архитектурния комплекс Вароша в Благоевград, Църквата „Въведение Богородично“, РИМ Благоевград Близостта до развити туристически обекти като Рилски и Роженски манастир и пр. Като слаби страни: липсата на финансиране на културно-историческите дейности по Закона за туризма, липса на статистически данни за туристо-потока в Благоевград. Остарял сграден фонд и фондохранилища и експозиции в РИМ-Благоевград, Липса на единен координационен център за развитие на музеен туризъм и пр. Сред възможностите за развитие са посочени: Разработване и предлагане на туристически атракции, подготовка на кадри в областта на екскурзоводското обслужване, ситуиране на сувенирни центрове край туристическите обекти. SWOT анализ би бил полезен и за всички общини в регион Благоевград.

Ето какво показват статистическите данни за тенденциите в посещаемостта, например, на музеите и културно-историческите обекти в европейски и национален план:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

По посещение на т.нар .културни забележителности - исторически паметници, музеи, художествени галерии и архитектурни обекти гражданите на ЕС са сравнително по-активни от българите. Ако при нас процентът на посещаващите културни забележителности е 28, за Германия и Чехия той е два пъти по-висок. Но спрямо съседите ни – Гърция, Турция и Румъния, българите проявяват малко по-силен интерес към паметниците на културата /средно с около 5-8%/.

Как се променя във времето този интерес? В повечето държави се забелязва неголям, но все пак ръст на броя на посещенията, в България е налице обратна тенденция /поне до 2011г./ - от 30% през 2007 г., през 2011 той намалява до 28%. Ето данните в проценти:

Държава	Културни забележителности Включва посещение на исторически паметници, музеи, художествени галерии или архитектурни обекти	
	2007	2011
България	30	28
Чехия	56	60
Германия	50	56
Гърция	25	27
Италия	46	45
Турция	22	25
Румъния	25	18

Може би е време да се разчупят, обогатят, „оцветят“ в съвременна тоналност традиционните форми на музейно представяне – за да се вписват в съвременния начин на живот и вкусове на хората. В тази връзка, създаването на социални предприятия в сферата на културния туризъм, които са значително по-гъвкави и адаптивни от държавните институции в тази област би могло да се окаже възможното решение за преодоляването на н

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В заключение бих желал да посоча, че развитието на културния туризъм в този регион в немалка степен се влияе и от геополитически фактори. Отварянето на границите с Р Гърция, след присъединяването ни към ЕС дава нови, неизползвани досега възможности за развитието на културния туризъм в Югозападна България. На първо място, според мен, са възможностите за създаване на общи културни маршрути, включващи водещи културни дестинации от Югозападна България и Егейска Гърция, например. Подобни възможности се крият и в разработване на общи културни маршрути включващи паметници от културното наследство в Р Македония.

ИЗВОДИ

1. Според Европейската комисия културното наследство на Европа е наше общо богатство, извор на творческо вдъхновение и двигател на нашите културни индустрии.
2. Културното наследство играе важна икономическа роля в Европа. В отрасъла са заети над 300 000 души, а 7,8 милиона европейски работни места са косвено свързани с него, например в областта на туризма, като допринася за подобряването на качеството на живот, социалното сближаване и межкултурния диалог.
3. Културното наследство и тясно свързания с него културен туризъм в ЕС са динамично развиваща се социална и стопанска област в която социалното предприемачество има много добра ниша.
4. България запазва своето положение на регионален лидер като туристическа дестинация за туристите, идващи от Обединеното Кралство, Германия и държавите от бившия Съветски Съюз, сред които Русия.
5. Културата е фундаментален елемент при планирането и създаването на туристическия продукт, еволюирал и приспособен към международния пазар, защото позволява на съответната страна да се различи, да има собствена идентичност и видимост
6. Според Стратегическия план за развитие на културния туризъм бъдещата туристическа позиция на България трябва да разчита на четири конкурентни фактора – история, изкуство и култура, традиции и етно-гастрономия – валоризирайки своите най-силни характеристики. Това дава нови перспективи за развитието на социалното предприемачество в сферата на културното наследство и на културния туризъм.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

7. Югозападна България притежава добра туристическа инфраструктура. Втора, след Черноморието хотелска база, подобряваща се пътна и комуникационна структура.

8. Югозападна България притежава завидно материално и нематериално културно наследство, което представлява сериозен ресурс за развитието на културен туризъм и в частност на социално предприемачество в тази сфера.

9. SWOT анализа за състоянието на културния туризъм в община Благоевград показва, че основните проблеми са свързани със социализирането на движимите паметници на културата - остарялата материална база в музеите и от там липсата на атрактивност на музейните експозиции. Според мен, проблемът е решим чрез привличане на повече европейски средства и обновяване и осъвременяване на музейните експозиции в областта. Добри практики в това отношение могат да се видят в съседна Гърция през последните 10-15 години.

10. Развитието на културния туризъм в този регион в немалка степен се влияе и от геополитически фактори. Отварянето на границите с Р Гърция, след присъединяването ни към ЕС дава нови, неизползвани досега възможности за развитието на културния туризъм в Югозападна България. Аналогичен процес напоследък се развива и по отношение на БЮР Македония.

2. Профил на организациите, работещи в сферата на културното наследство и културния туризъм в Благоевградска област

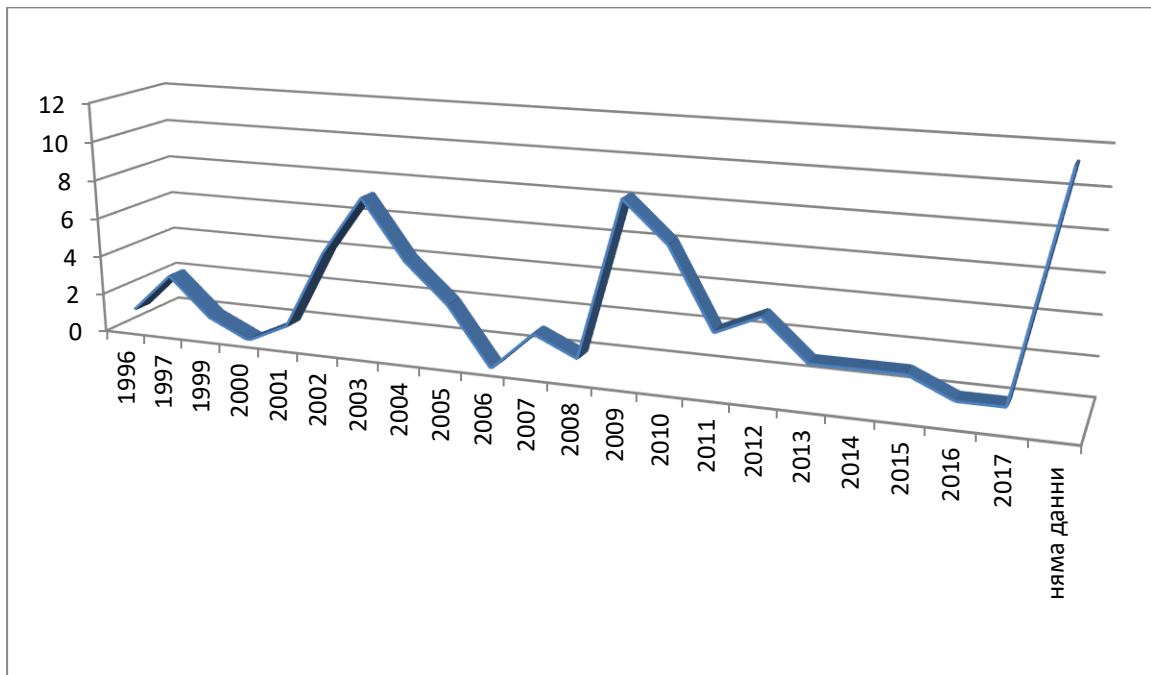
В изследването бяха включени на случаен принцип 73 организации. Стремехът ни беше да има по-пълно представителство на организациите от различни общини чиято сфера на дейност, по един или друг начин значима за развитието на културния туризъм в региона.

Време на създаване на организациите

Създаването на този тип организации улавяме чрез годината на регистрацията им като НПО в съда, като трябва да направим уточнение че някои от туристическите дружества имат доста по-дълга история, която предшества регистрацията им като НПО.

Разпределението по година на създаване на НПО организациите, ангажирани по един или друг начин в сферата на туризма следния вид:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

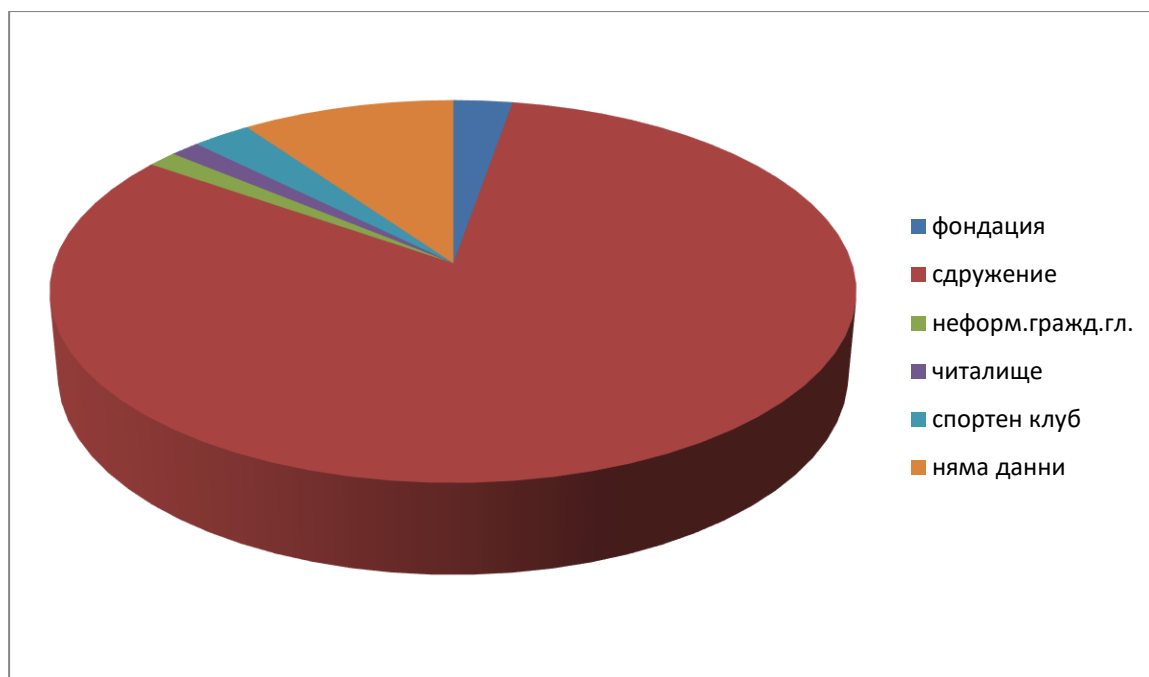

Както се виж да от графиката, пикови периоди за регистрация са 2003-2004 г. и времето 2009 – 2010 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

4. Тип на организацията

Попадналите в извадката общо 73 организации са регистрирани и работят като:

1. фондации – 2,8%
2. сдружения – 84%
3. Неформални граждански групи – 1,4%
4. Читалище – 1,4%
5. Спортен клуб – 2,8%
6. няма данни – 10,1%

Според изнесените данни почти всички организации, работещи в сферата на културния туризъм, са регистрирани като сдружения – това са 84% от всички организации, попаднали в извадката.

5. Статут на организацията

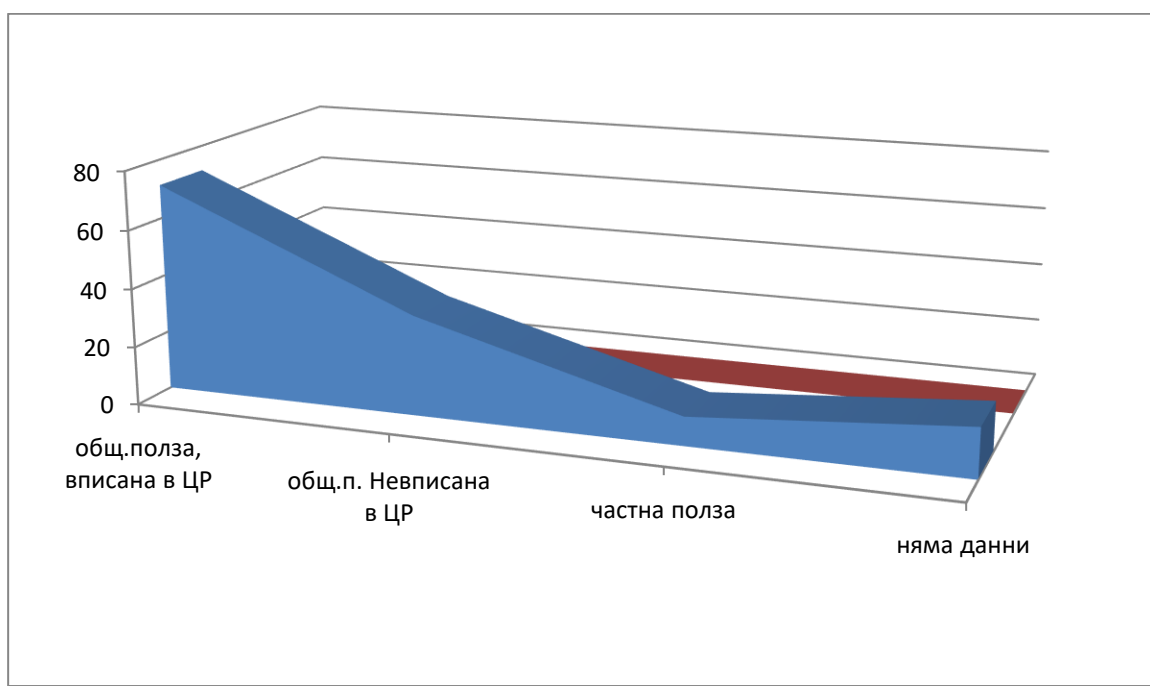
По статут неправителствените организации биват 3 вида:

1. Сдружение в частна полза – финансира се със собствени средства, от собствена дейност (стопанска, доколкото е свързана с предмета на основната

дейност), както и по проекти, стига да няма изискване за това организацията да бъде в обществена полза ;

6. Сдружение в обществена полза – финансира се със собствени средства, от собствена дейност (стопанска, доколкото е свързана с предмета на основната дейност), както и по проекти;
7. Фондация – финансира се със средствата, представени от учредителя, както и със средствата, получени от собствена дейност (стопанска, доколкото е свързана с предмета на основната дейност).

Организациите, попаднали в нашата извадка, имат следния статут:

1. Сдружение в обществена полза, вписано в Централния регистър – 71,4% %
2. Сдружение в обществена полза, невписано в Централния регистър - 34,2%
3. Сдружение в частна полза – 9,8%
4. Няма данни – 16,8%.

71,4% от социалните организации в сферата на културния туризъм са със статут за обществена полза, вписани в централния регистър. Висок, в сравнение със социалните организации в другите, изследвани от нас сфери, е процентът на невписаните в централния регистър предприятие – 34,2% /за сравнение – при социалната сфера са едва 5,4% /. Сравнително висок е и процентът на предприятията в частна полза – 9,8.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

4. Разпределение по общини

Усилията на екипа бяха насочени към това в изследването да се включат социални организации от възможно повече общини в Благоевградска област. Извадката включва организации от следните общини:

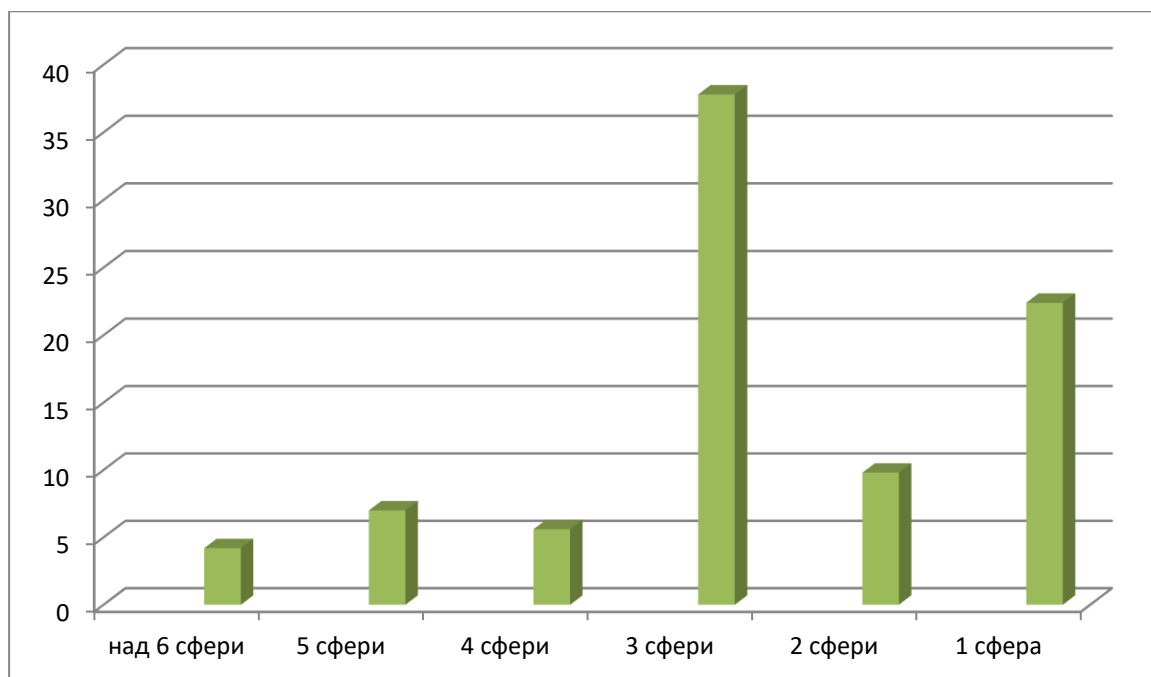
10. Община Благоевград: Гр Благоевград – 27 организации; с. Покровник – 1
11. Община Банско: гр.Банско – 6 организация;
12. Община Разлог, гр. Разлог – 7 организации; с. Добърско – 1 организация; с. Бачево – 1 организация;
13. Община Якоруда, гр. Якоруда – 3 организация;
14. Община Струмяни, гр. Струмяни – 1 организация;
15. Община Симитли, гр. Симитли – 1 организация; с. Сенокос – 1 организация;
16. Община Гоце Делчев, гр. Гоце Делчев – 5 организации;
17. Община Сандански, гр. Сандански – 7 организации; с. Петрово – 1 организация;
18. Община Петрич, гр. Петрич -4 организации;
19. Община Гърмен – с. Ковачевица – 1 организация
20. Община Белица, с. Белица – 1 организация
21. Община Хаджидимово – с. Абланица – 1 организация;

Гр. Благоевград е най-големият град в областта, отнасящ се по критериите на Европейската система на градските центрове /ESPON/ към второ ниво. В него са регистрирани най-много социални организации, поради което в извадката са включени 27 организации от Благоевград. Много активни в сферата на културния туризъм са в гр.Разлог, гр. Банско, гр. Сандански, гр. Гоце Делчев.

8. Брой сфери на дейност, записани при регистрация на организацията

Регистрацията на организациите в съда от година на година се опростява, но допреди няколко години това бе доста трудоемка, неефективна процедура. Вероятно поради това предприемачите, ангажиращи се в това ново начинание, включват при регистрацията доста сфери на дейност, за да нямат допълнителни ограничения, ако периодично сменят сферата си на дейност. Ето данните за това:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

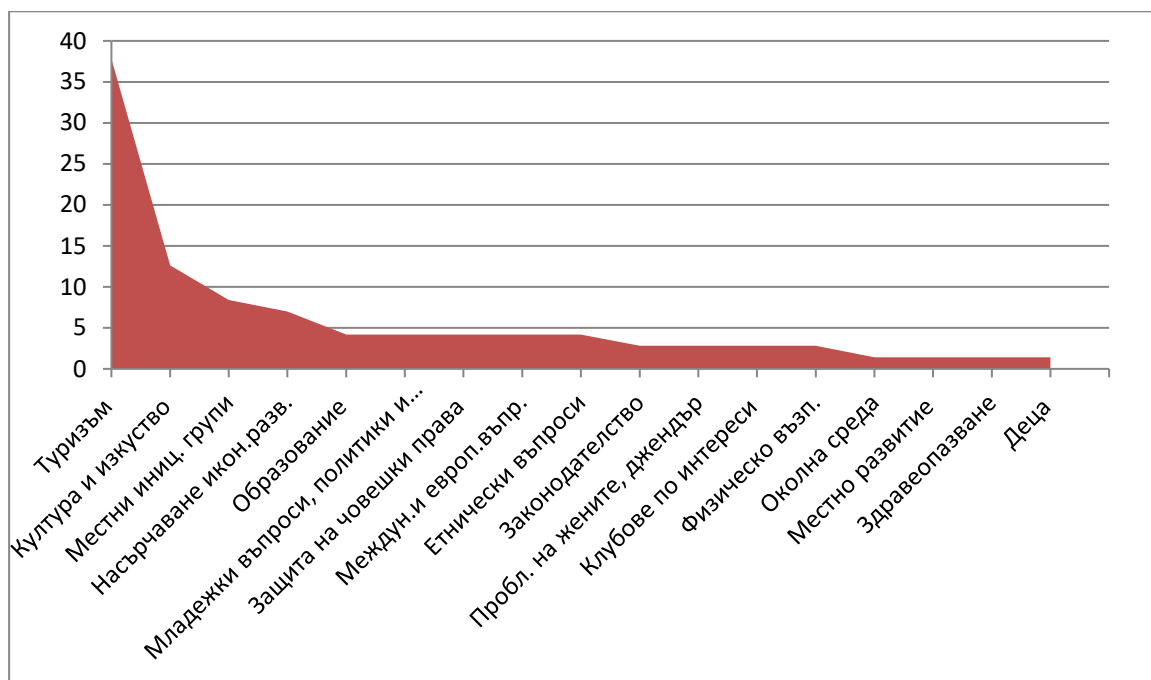

7. Обявени 6 и повече сфери на дейност при регистрацията -4,2% от организациите;
8. Обявени 5 сфери на дейност при регистрацията - 7% от организациите;
9. Обявени 4 сфери на дейност при регистрацията -5,6% организациите;
10. Обявени 3сфери на дейност при регистрацията -37,8% от организациите;
11. Обявени 2 сфери на дейност при регистрацията -9,8% от организациите;
12. Обявени 1сфера на дейност при регистрацията -22,4% от организациите.

Както се вижда от резултатите, най-масови са организациите, записали при регистрацията си 3 сфери на дейност - общо 37,8%. На втора позиция се нареждат организациите ограничили се с 1 тип дейност при регистрацията – 22,4%. Сходни са резултатите и при социалната сфера.

Разбивка по сфери на дейност, обявени при регистрацията

Кои сфери на дейност са най-предпочитани при регистрация на организацията в съда – ето данните, подредени в низходящ ред:

Туризъм – 37,8%

Култура и изкуство – 12,6%

Местни инициативни групи – 8,4%

Насърчаване на икономическото развитие – 7%

Образование – 4,2%

Младежки въпроси, политики и изследвания – 4,2%

Защита на човешки права – 4,2%

Международни и европейски въпроси, политики и изследвания – 4,2%

Етнически въпроси - 2,8%

Законодателство, застъпничество, публични политики 2,8%

Проблеми на жените, джендър въпроси 2,8%

Клубове по интереси 2,8% Физическо възпитание и спорт 2,8%

Околна среда – 1,4%

Местно развитие – 1,4%

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Здравеопазване – 1,4%

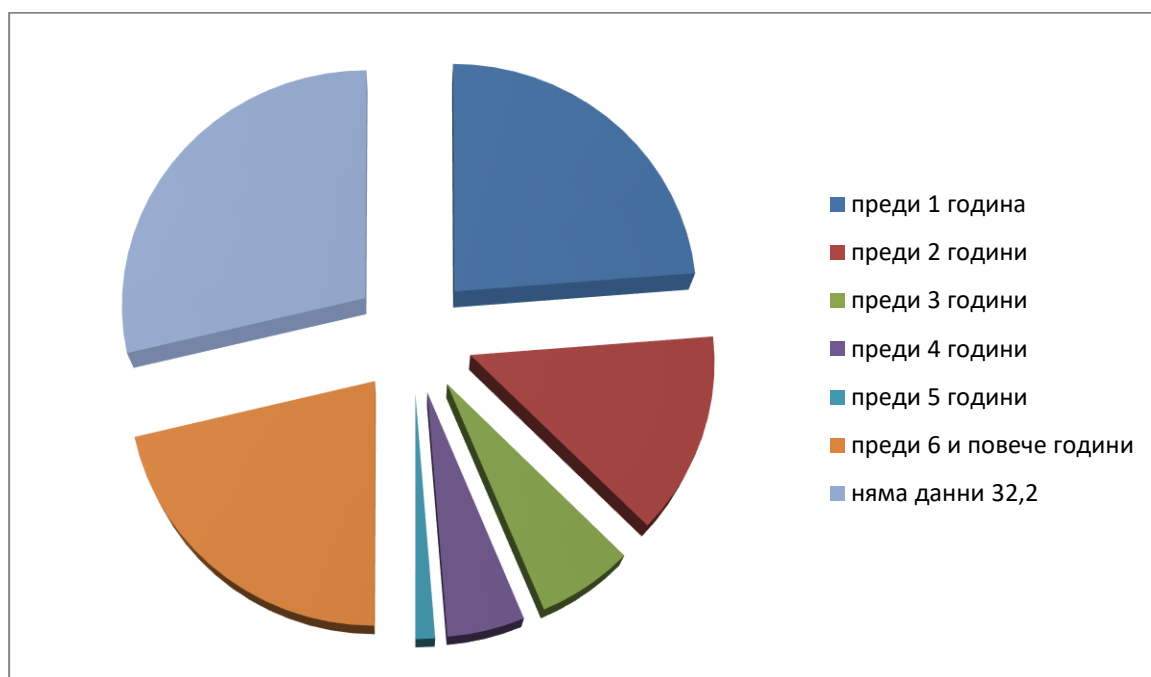
Деца -1,4%

Както може да се очаква, най-много са организациите, регистрирани в сферите си на дейност туризъм – общо 37,8%. На втора позиция се нарежда сферата на културата и изкуството – 12,6%. Следват местните инициативни групи с 8,4% и насърчаване на икономическото развитие.

Комбинациите, които са правили управителните съвети при регистрацията на организацията си, ни се струват уместни с оглед основните цели, които те преследват.

13. Последен проект

Интензивността на проектната дейност през годините и свързаното с това осигуряване на финансиране дейността на социалните организации можем да установим с данните, даващи информация за това преди колко време е реализиран последният проект, по който е работила организацията. Ето ги:

9. Последният проект е реализиран преди 1 година – 26,6% от организациите;

10. Последният проект е реализиран преди 2 година – 15,4% от организациите;

11. Последният проект е реализиран преди 3 година – 7% от организациите;

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

12. Последният проект е реализиран преди 4 година – 5,6% от организациите;
13. Последният проект е реализиран преди 5 година – 1,4% от организациите
14. Последният проект е реализиран преди 6 и повече години – 23,8% от организациите;
15. Няма данни - 32,2% от организациите.

Ако условно приемем, че много активни са онези организации, които са реализирали последните си проекти до две години назад, то такива са общо 42% от социалните организации в сферата на културния туризъм.

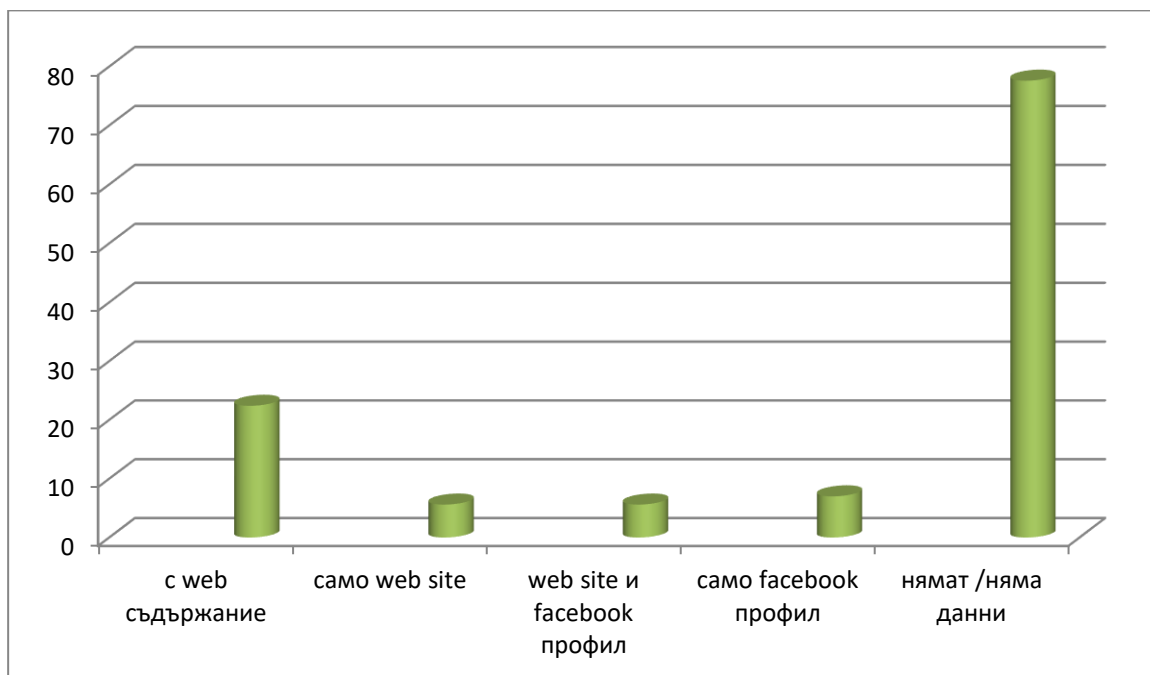
Средно активни са онези предприятия, реализирали социална туристическа дейност преди 3-5 години – те са общо 14 %.

Към неактивните в проектната си дейност отнасяме предприятията, чиито последен проект е бил преди 6 и повече години, както и онези, за които няма данни – това са общо 56% /отново с висока доза условност/.

Оказва се, че по критерия проектна дейност около половината от изследваните от нас предприятия в сферата на културния туризъм са активни.

14. Реклама дейността на организациите

Преценявайки, че особено действена и ефективна форма на реклама дейността на социалните организации са новите медии, проучихме колко от работещите в сферата на културния туризъм социални организации изнасят данни за своите активности в тях. Ето какво се оказа:

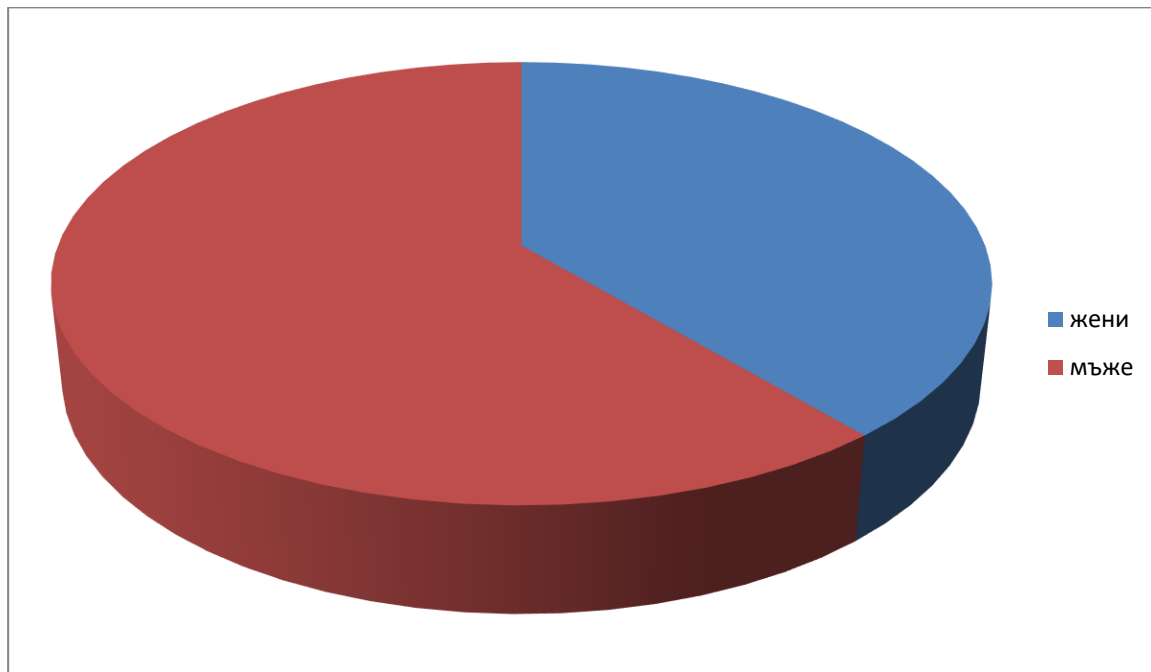

1. С web съдържание – 22,4%
2. Само с web site 5,6%
3. Web site и facebook профил – 5,6%
4. Само facebook профил – 7%
5. Няма данни/нямат - 77,6%

Според резултатите малко над 1/5 от организациите имат уеб-съдържание за реклама на своята дейност., като едва 5,6% имат и Web site и facebook профил. Около 4/5 от организациите за съжаление не са обявили адрес с уебсайт или фейсбук профил, което насочва към заключението, че тези организации не практикуват подобна реклама.

15. Равнопоставеност по пол в ръководството на социалната организация в сферата на културния туризъм

Разпределението по пол в управителните съвети на социалните организации в сферата на културния туризъм има следния вид:

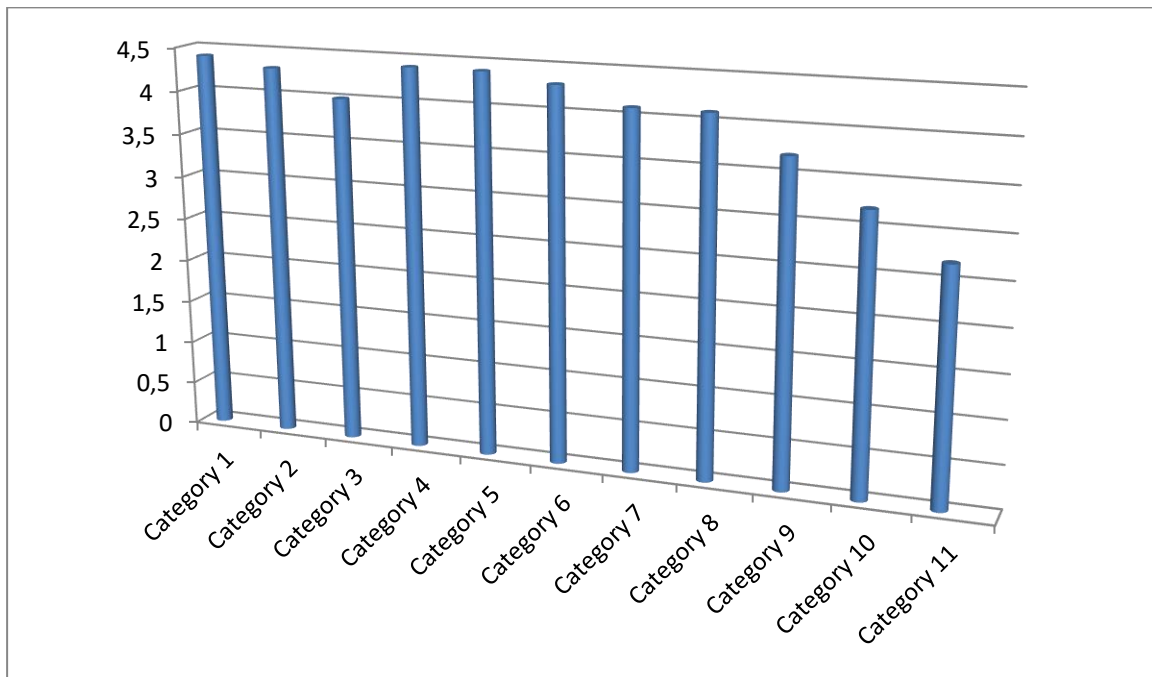
1. Жени – 38,9%
2. Мъже – 61,1%

Според резултатите от проучването, относителният дял на мъжете в управителните съвети на социалните организации, работещи в сферата на културния туризъм, е доста по-висок от този на жените – 61,1%, но все пак съотношението е приемливо.

3. Социално предприемачество в сферата на културното наследство и културния туризъм . Анализ на резултатите от емпирично изследване

При откриване на ново социално предприятие логично се започва с подготвителна работа. От нейното изпълнение зависи в немалка степен профилът на новото предприятие и успешните му първи стъпки. За да съберем информация за акцентите при подготовката за откриване на социална организация в сферата на културното наследство и културния туризъм, зададохме следния въпрос: “Кои бяха първите стъпки, които предприехте, след като решихте да направите НПО?” Въпросът бе придружен с петстепенна скала с най-висока оценка 5 и най-ниска – 1. Резултатите, които получихме и подредихме в низходящ ред според получения среден бал, са следните:

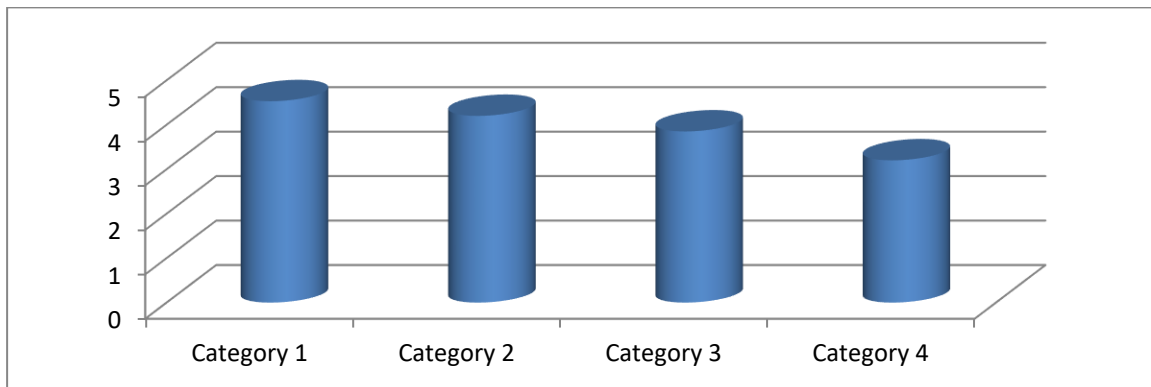
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- 1 - Свързах се с общината и/или с други институции, от които зависи работата ми 4,7
- 2 - Внимателно проучих как става регистрацията на НПО 4,6
- 3 - Осъществих контакти с други организации, които работят в тази сфера 4,6
- 4 - Направих екип от хора, с които да работя 4,4
- 5 - Направих проучване кои други организации работят в тази сфера 4,3
- 6 - Положих усилия да рекламирам начинанието и дейността си 4,2
- 7 - Опитах се да се запозная по-добре с характеристиките на целевата си група 4,1
- 8 - Запознах се задълбочено с проблемите в обществената сфера, в която исках да работя 4,1
- 9 - Потърсих източници за финансиране 3,7
- 10 - Направих проучване на пазара – доколко ще се търсят услугите, които ще предлагам 3,2
- 11 - Погрижих се да намеря помещение, техническо оборудване, мебели 2,7

Ако се опитаме да групираме отговорите, за да получим по-ясна картина, бихме установили следното:

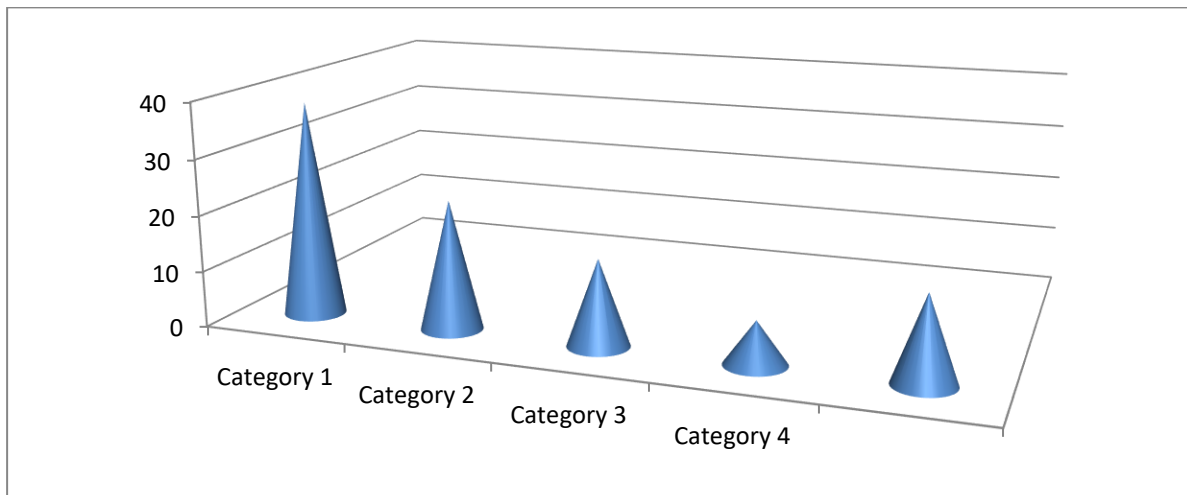
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

1. На първа позиция излизат дейности, свързани с ориентация за това работят ли други организации в избраната сфера и осъществяване на важни контакти – отговори 1, 3, 5 с общ среден бал 4,53.
2. Реклама – 4,2
3. На трета позиция – проучване на социалния проблем и на целевата група – 4,1
4. Проучване как става регистрацията, търсене източници на финансиране и формиране на екип, търсене на помещение – отговори 2,4,9, 11 с общ среден бал 3,85.
5. Проучване на пазара – 3,2

Прави впечатление известно подценяване проучването на състоянието на социалния проблем, за чието решаване ще работи бъдещата организация, както и проучване на целевата група – те се нареждат едва на трета позиция. Също така доста се подценява проучването на пазара – това потвърждава тезата, че бизнес подготовката на нашите социални предприемачи се нуждае от допълнително усъвършенстване..

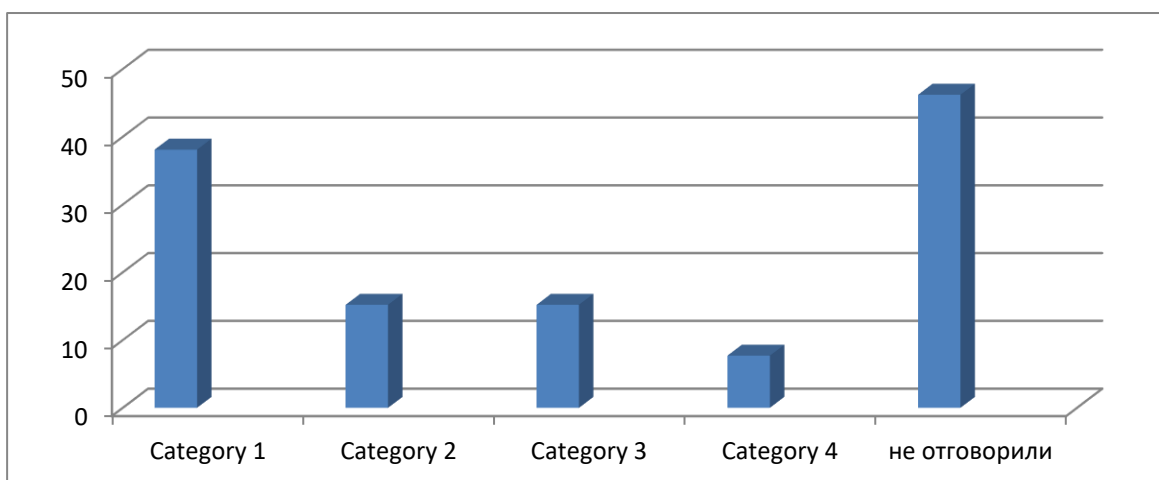
Дали бъдещите социални предприемачи в сферата на културния туризъм са имали някакъв предварителен опит в тази сфера – ето резултатите:

1. Работил/а съм в тази сфера - 38,5%
2. Чел/а съм доста по проблема - 23,1%
3. Изобщо нямах опит - 15,4%
4. Нямах голям опит - 7,7%
5. Не отговорили - 15,4%

Оказва се, че около 40% от започващите на новото поприще имат предварителен опит опит в тази сфера, което е добре. Общо 23,1% споделят, че са нямали опит. Ако добавим тук и неотговорилите /с допускането, че пропускат въпроса, защото не им се иска да споделят негативна информация/, се получава т вече значителните 38,5% - т.е. над 1/3 започват от нулата.

Каква е била мотивацията на респондентите да се впуснат в това поприще – отговор получаваме от резултатите на въпроса „Как се зароди у Вас идеята да създадете подобна организация“ Разпределението на отговорите е следното:

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

3Виждам, че хората имат проблеми и се опитвам да им помогна 38,1

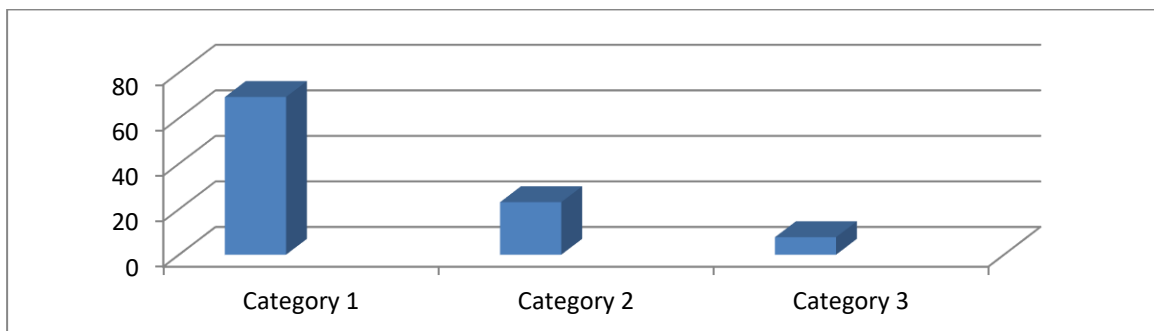
4Търся начин да започна свой бизнес без големи инвестиции 15,2

2Исках да започна някаква дейност, в която аз да съм си господар, над мен да няма началници 15,2

1Виждах, че хората успяват - печелят проекти , намират пари - реших да опитам и аз7,7
Не отговорили – 46,2

Преди всичко – почти половината от анкетираните не са отговорили на този въпрос. Възможно е причината да се крие в принципната трудност да се формулира мотивацията за нещо – доколкото тук се включват съзнателни и несъзнателни мотиви. От отговорилите най-много са тези, които са мотивирани от желанието да помагат за решаване на социални проблеми – 38,1%. Общо 30,4% са онези, които биха искали да започнат свой бизнес, който сами да управляват – над тях да няма началници.

За степента на мотивираност говорят резултатите от следния, малко косвен, въпрос „18Близките и приятелите Ви знаеха ли за вашата идея, подкрепяха ли Ви?“. Ето резултатите:

14. 13знаеха и всячески ме подкрепяха69,3

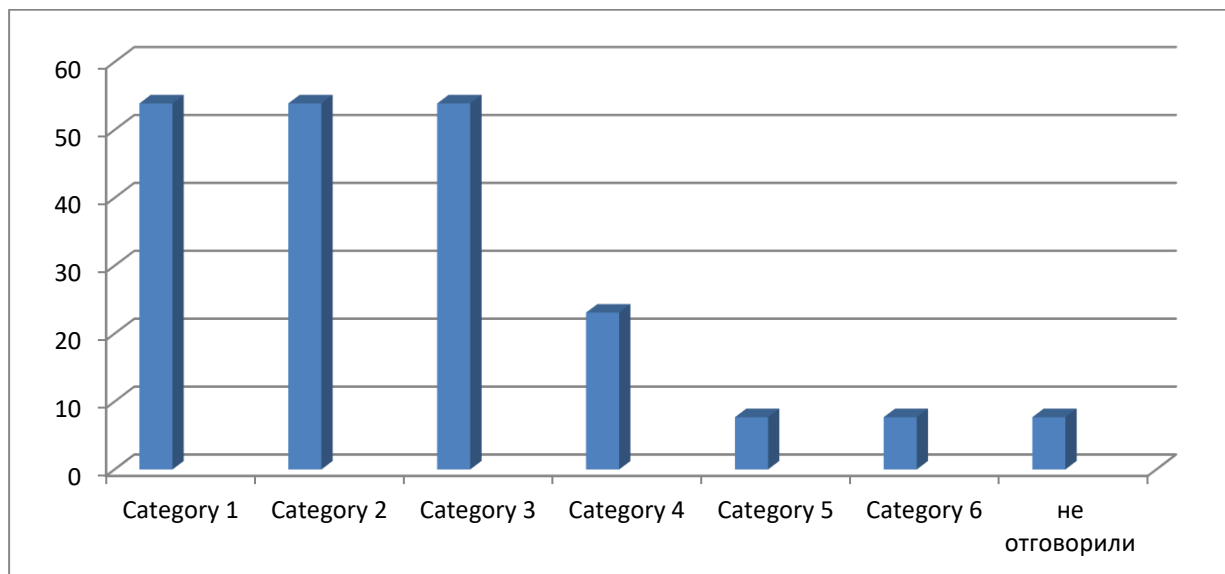
15. 4Не знаеха, това са си мои неща 23,1

16. 23знаеха, но бяха доста скептично настроени 7,7

Близките и приятелите на над 2/3 от анкетираните са знаели и подкрепяли идеята за откриване на социално предприятие, което говори за висока съпричастност и вяра в успеха на начинанието ина околните. Едва при 7,7% близките са били скептично настроени. 23% от респондентите не са споделяли идеята си с околните.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

За да се впуснеш в ново начинание е нужно самочувствие и качества. Ето как преценяват своите способности за захващане с подобна дейност ръководителите на социални предприятия в сферата на туризма:

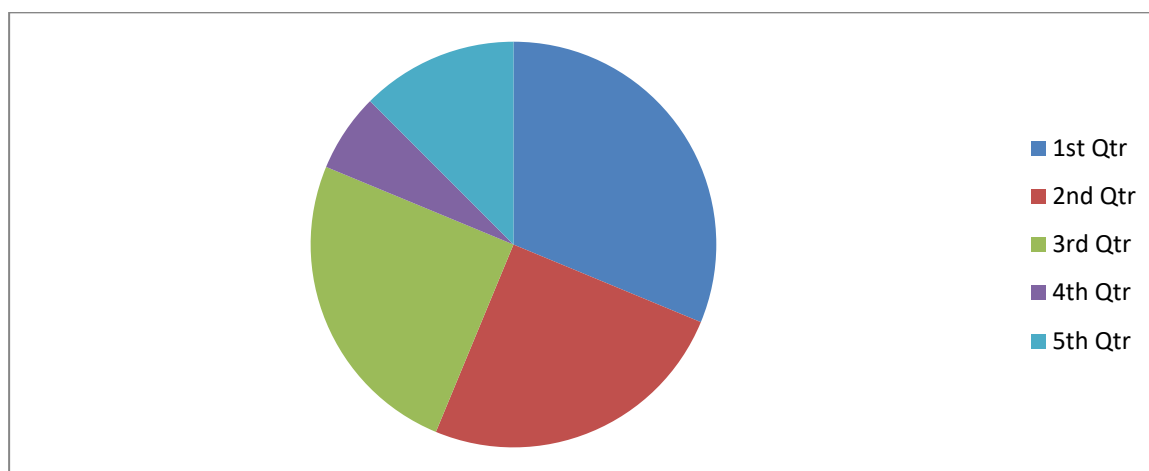

- 1- да, защото мога да убеждавам хората да търсят моите услуги 53,9%
- 2да, защото умея да намирам изход от всяка ситуация, хрумват ми нови идеи53,9%
- 5да, защото умея да намирам нови решения на възникващите проблеми 53,9%
- 3 да, защото съчувствам на хората, които имат сериозни проблеми и чувствам сили в себе си да им помагам да ги решават 23,1%
- б- да, защото имам комбинативен ум 7,7
- 7не мога да преценя дали имам талант 7,7

Очертава се следната обща картина: класирания се на първа позиция отговор с убедителните 53,9% говори за базови умения умения за ефективна реклама на дейността, което е отлична предпоставка за успешен бизнес. Отговори с номера 2, 3 и 5 в низходящата подредба /със среден общ процент 28,2% свидетелстват за висока самооценка и възможности за иновативен подход към проблемите. И излизащото на трета позиция качество за чувствителност към проблемите на хората и желание да им се помогне също са базово качество за социално предприемачество. Това е добра комбинация за успеха на едно социално предприятие в сферата на културния туризъм.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

В началото на анализа коментирахме, че част от социалните предприемачи в сферата на културния туризъм вероятно малко подценяват по-детайлното изясняване на социалния проблем, с който ще се ангажира организацията им. Тъй като това е важен аспект за успех, в изследването включихме блок от отворени въпроси в тази посока. Отговорите на респондентите бяха затваряни и кодирани от експерти. Ето резултатите от въпроса „Какъв е основният социален проблем, с чието решаване се ангажира Вашата НПО?“

- 3 – средно точна, конкретна и ясна формулировка 38,5
- 1 – неточна, неясна формулировка 30,8
- 2 – доста обща формулировка 15,4
- 5 – много добра формулировка, със съпричастност и загриженост 7,7
- Не отговорили 15,4%

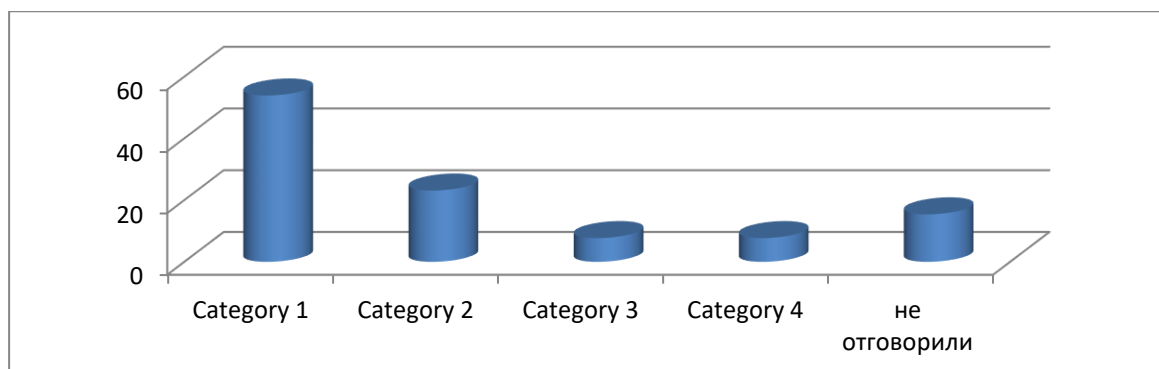
На последна позиция като процентно изражение се нареждат качествените, пълни и точни формулировки. Но все пак преобладават средно точните, конкретни и ясни формулировки на социалния проблем – те са 38,5%. Ако обединим доста общите и неточните, неясни формулировки се получават значителните 46,2%. Вярно е, че въпросът е отворен, а по принцип респондентите не обичат много да пишат и че формилрането не е лесна работа.

Следващият въпрос, свързан с познаване на социалния проблем, е „Според Вас акви биха били последствията, ако този проблем дълго време не се решава?“

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Доколкото въпросът е зададен с прилежаща петстепенна скала, резултатът може да се представи със средна бална оценка и в проценти.

Резултатът като средна бална оценка е 3,75 – т.е. над средното. Като процентно изражение графиката има следния вид:

3 – средно добра обосновка 53,9

4 – добра обосновка 23,1

5- много добра обосновка 7,7

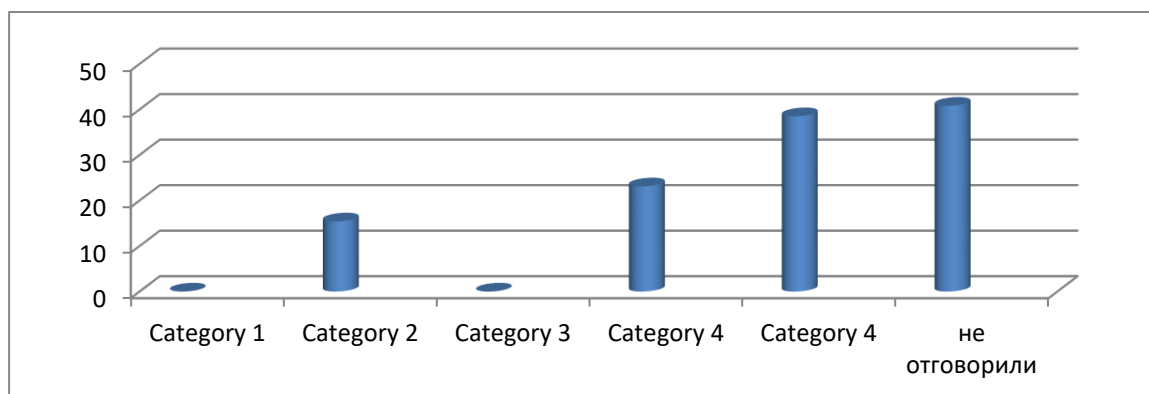
2-по-скоро повърхностна и обща обосновка 7,7

1 - Недобра обосновка 0

0 без отговор –15,4

Все пак резултатът е добър – над половината от респондентите обосновават сравнително добре последствията, ако проблемът дълго време не се решава.

На молбата ни да формулират причините, пораждащи подобни затруднения в живота ни, анкетираните дават отговори, които експертите прецениха така:

1 – вътрешен локус на контрол, локални причини 0

2 – вътрешен локус на контрол, общи причини 15,4

3 – външен локус на контрол – локални причини 0

4 – външен локус на контрол – външни причини 23,1

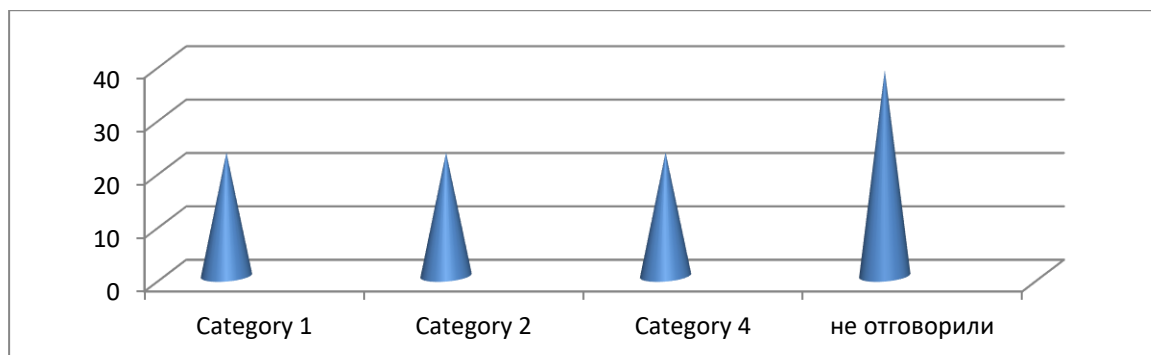
Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

5 – най- общи причини 38,5

6 – неотговорили – всички, оцветени в жълто 40,8

В графиката целенасочено включихме и нулевите резултати, доколкото картината така е по-пълна. Локални причини не се формулират от никого. 38,5% изтъкват най-общи причини – примерно Държавата е абдикирала от собствените си задачи; финансова причина; политически определени причини и пр. Пример за обмислен отговор, кодиран като вътрешен локус на контрол с изтъквани общи причини, е следният: В повечето малки населени места има определени зависимости, които притискат хората да бъдат активни и да говорят за проблемите открито, за да не бъдат например уволнени едно и да останат без препитание. Липсата на повече възможности за реализация, несигурността и липсата на увереност водят до един живот за „оцеляване“, а не към развитие. Дейности, насочени към личностно развитие и възможности за реализация мисля че биха имали положителен ефект върху развитието на обществото като цяло. /Сдружение „На фокус“/. Процентът на неотговорилите е много висок /38,5%/.

Какво е решението на социалния проблем, какви са последователните стъпки, които трябва да се направят – резултатите от този отворен въпрос са следните:

1 – вътрешен локус на контрол, конкретния, ясни неща 23,1

4 – външен локус на контрол, общи неща 23,1

5 – много общи неща 23,1

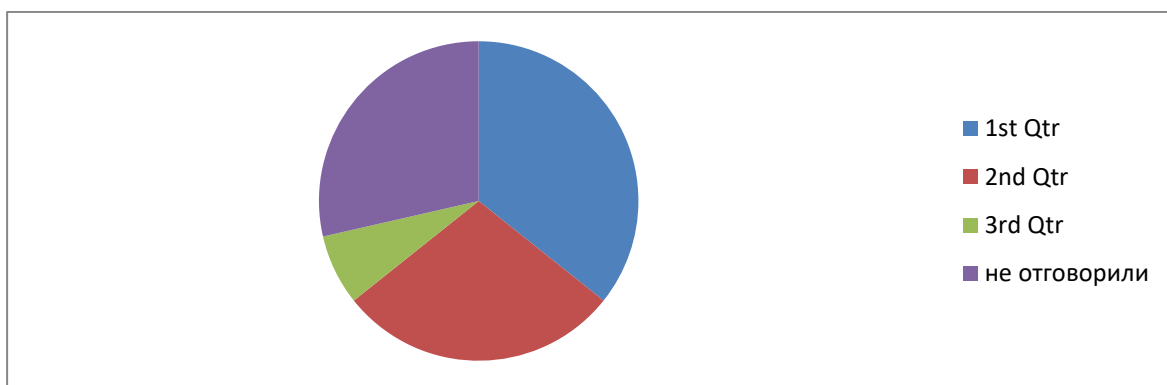
6 – неотговорили 38,5

Радващо е, че отговорите на $\frac{1}{4}$ от респондентите свидетелстват за вътрешен локус на контрол и очертани конкретни и ясни стъпки за преодоляване на проблема. Ето пример на подобен отговор: Работа с местните общности за развитие на умения за търсене на

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

нови възможности за допълнителна работа, за използване на налични ресурси, за работа в мрежа, за постоянно обогатяване на знания, за развитие на предприемачески способности – всичко с фокус към хората, защото те са ключът към успеха на всяко едно начинание /Сдружение На фокус/- финансиране; закупуване на велосипеди; отдаване на велосипедите за ползване от младежите; организиране на спортни събития с цел разпространение на спорта в тази област /велоклуб Добринище/. Но отговорите на 46,2% от респондентите са доста неконкретни. И тук процентът неотговорили е висок – 38,5%..

На последния, съвсем конкретен отговор „С какво вашата организация може да се ангажира за решаване на проблема?“ се получиха следните резултати:

1 – посочени конкретни неща 38,5

2 - посочени общи неща 30,8

3 – с нищо 7,7

4 – без отговор 30,8

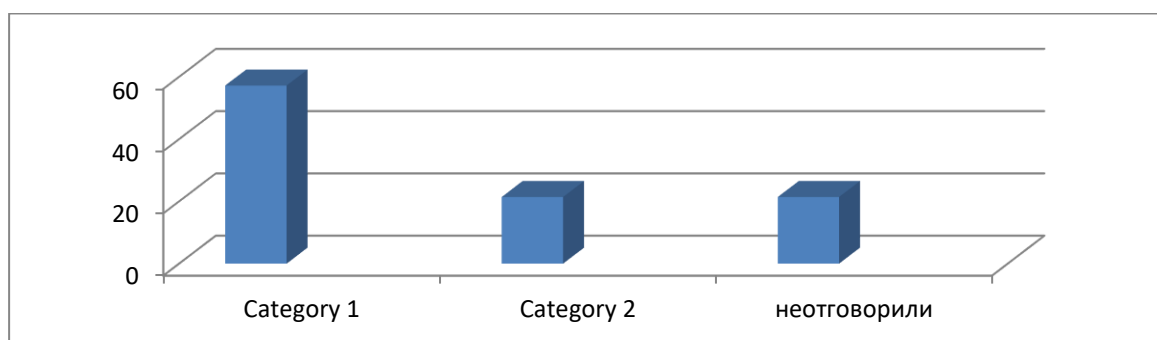
Много добър резултат е, че 38,5% от респондентите са посочили конкретни неща, с които тяхната организация може да помогне за решаване на проблема. 30,8% посочват по-скоро общи неща. Отново неотговорилите са доста голям процент – почти 1+3 от анкетираните.

Общ извод –около половината от ръководителите на социални предприятия в сферата на туризма, попаднали в нашата извадка, имат сравнително ясна и точна представа за социалния проблем, в рамките на който е насочена тяхната дейност, обосновават добре последствията, ако дълго време не се решава, посочват конкретни и ясни стъпки, които тяхната организация предприема за да помогне за решаването на проблема.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Много добър резултат е, че 38,5% от респондентите са посочили конкретни неща, с които тяхната организация може да помогне.

Колкото по-добре се познава целевата група, толкова по-прецизирани и ефективни биха били дейностите, съобразени с конкретните ѝ потребности. В анкетната карта включихме блок от 5 отворени въпроса, насочени към проучване степента на познаване на целевата група от страна на ръководителите на социалните предприятия в сферата на културния туризъм. След кодиране на отговорите от експертите и обобщаване на резултатите се получи следната картина

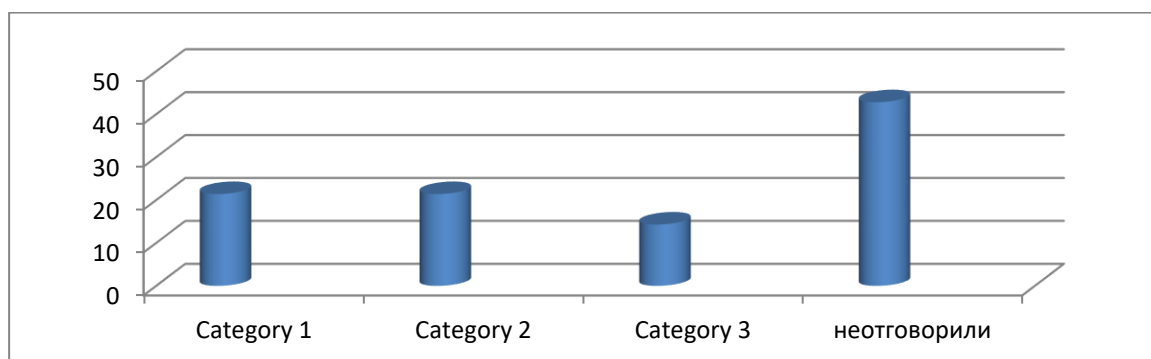

1 – конкретно посочени целеви групи /по някакъв признак – възраст, здравен статус, с интерес към определено изкуства, представители на публичната администрация/ - общо 57,2%

2 – обща, неконкретизирана по някакъв признак формулировка на целевата група - 21,4%

3 – неотговорили – 21,4%

На молбата ни да опишат по-подробно целевата си група, респондентите формулират следните по вид отговор:

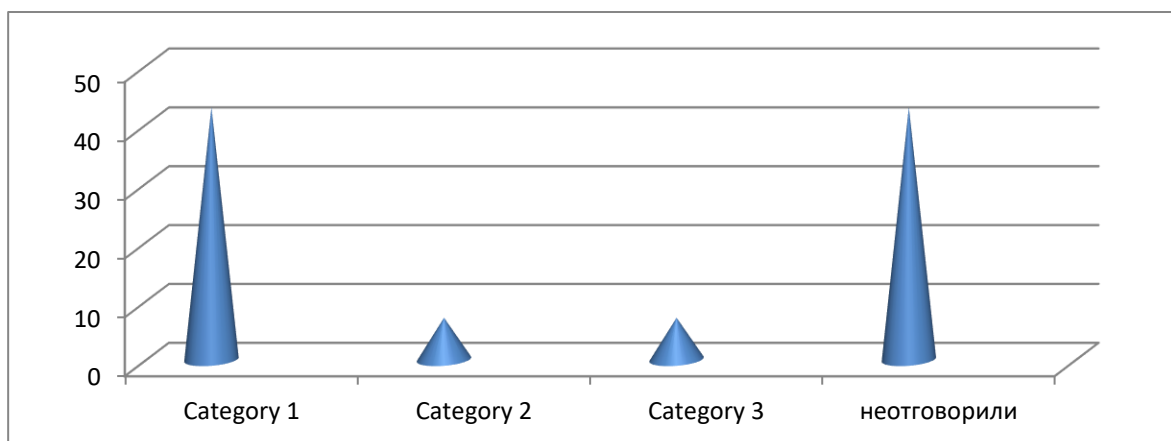

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

- 1 – посочен конкретен брой лица с висока степен на достоверност 21,4
- 2 – без точна цифра, но им е ясна общата картина на целевата група 21,4
- 4 – обща, неконкретизирана целева група 14,3
- 5 – не отговорили 42,8

Ако обобщим резултатите: 42,8% са наясно с целевата си група. Прави впечатление големият процент неотговорили – 42,8%. Можем да допуснем, че те отбягват отговора, понеже не са съвсем наясно с обема и характера на целевата им група. Ако добавим и онези 14,3%, които дават съвсем общо, неконкретизирано определение на целевата си група, се получава значителната цифра от 57,1%.

Логичен е следващият задълбочаващ въпрос: Какви са техните характеристики, заради които ги включват в целевата си група?“

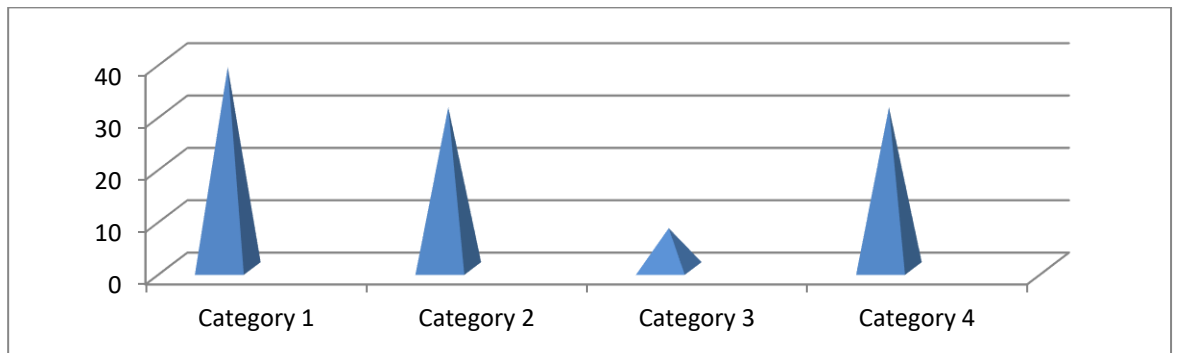

- 4 – добро представяне през вид хоби /интерес към някаква дейност/ 42,9
- 2 – добро представяне за хора с нужда от социална помощ/7,1
- 3 – много общо представяне 7,1

Общо 50% от респондетите правят конкретно представяне на целевата си група.

Процентът на неотговорилите и тук е много висок – 42,9. Ако условно към тях добавим онези 7,1%, дали общи, недиференцирани отговори, се получава, че на 50% добре познават своята целева група, за разлика от останалите.

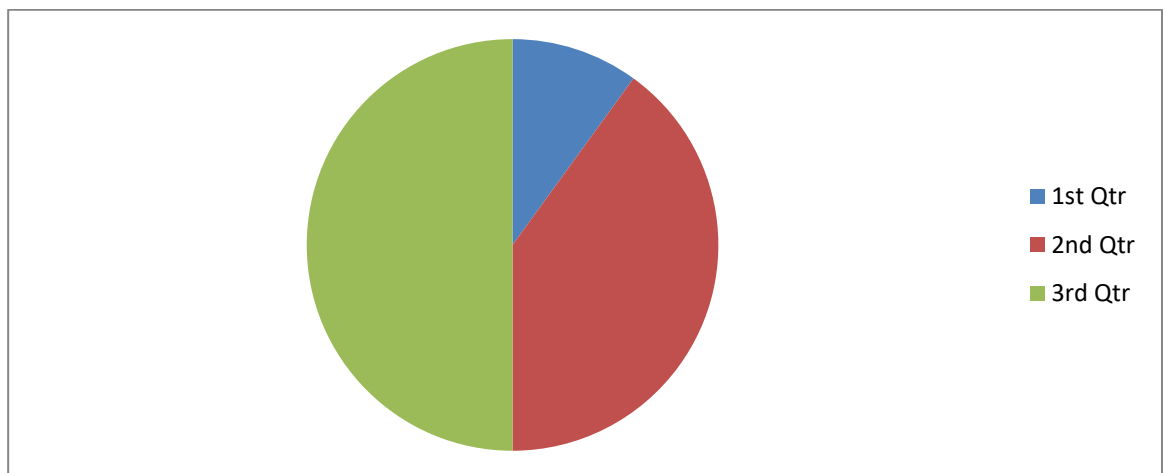
И още един въпрос в същата посока – „Защо, според Вас, биха проявили интерес към Вашите инициативи?“ Отговорите свидетелстват за следното:

- 1 – слабо познаване на целевата група 38,5
- 2 - добро познаване на целевата група 30,8
- 3 – много добро познаване на целевата група 7,7
- 4 – не отговорил 30,8

Според кодировката на отговорите от експертите, добре познават своята целева група около 38,5%. Не я познават 38,5%. Ако обаче към тях добавим и неотговорилите /30,8%/, се получава, че взните се накланят по посока на недобро познаване на целевата група.

Ако обобщим резултатите от 5-те въпроса, касаещи познаването на целевата група, се получава следната картина:

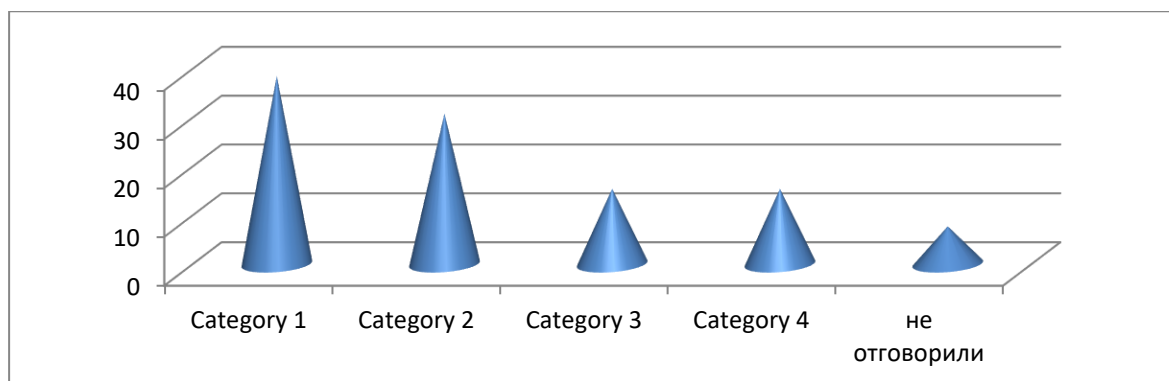

Тук се оценява степента на познаване на целевата група въз основа на отговорите по трите подточки, както следва:

- 3 – много добро познаване на целевата група 10
- 2 - добро познаване на целевата група 40
- 1 – слабо познаване на целевата група 50

Изводът: в полза на успешната работа е социалните предприемачи в сферата на културния туризъм е добре да познават по-дълбоко целевите си групи.

Каква е преценката на ръководителите за ефективността на техните усилия – дали постигат желаната цел? Ето разпределението на отговорите им:

5 Да, постигаме желаната цел 38,5

1 Ние правим каквото можем, дано да успяваме 30,8

2 Надявам се 15,4

3 Тези процеси са бавни, отведнъж не става 15,4

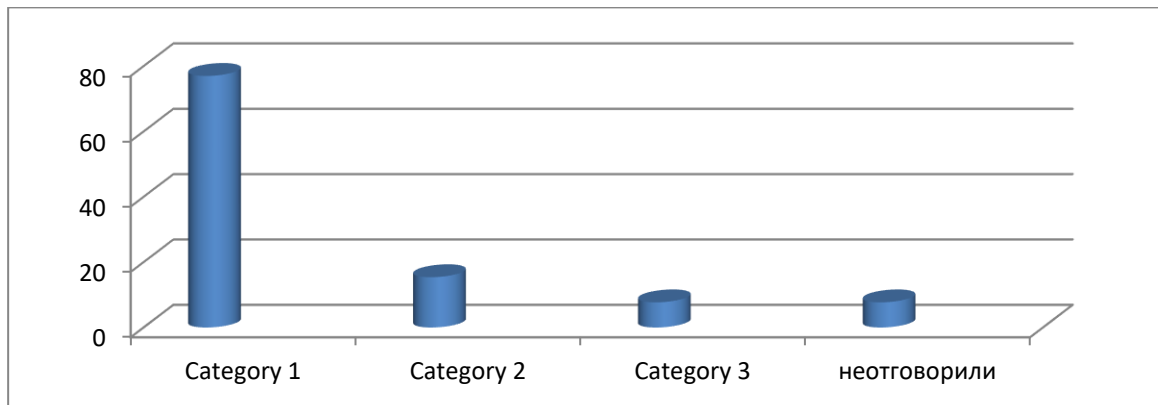
4 Засега не успяваме особено, но ще продължаваме 7,7

Неотговорили 7,7

Добро впечатление прави скромността на респондентите – правим каквото можем, дано да успяваме – отговарят 30,8%“.; към тях можем да добавим и 15,4 % от следващата група.

Обобщената картина е следната: 38,5% са сигурни, че постигат желаната цел, 45,4% също отговарят утвърдително; за общо 23,1% успехът предстои. Тук неотговорилите са малко.

От къде черпят информация за това доколко успяват – вероятно поддържат обратна връзка с хората от целевата си група. На въпроса ни дали е така, получихме следните отговори:

Да, поддържаме връзка, като .77%

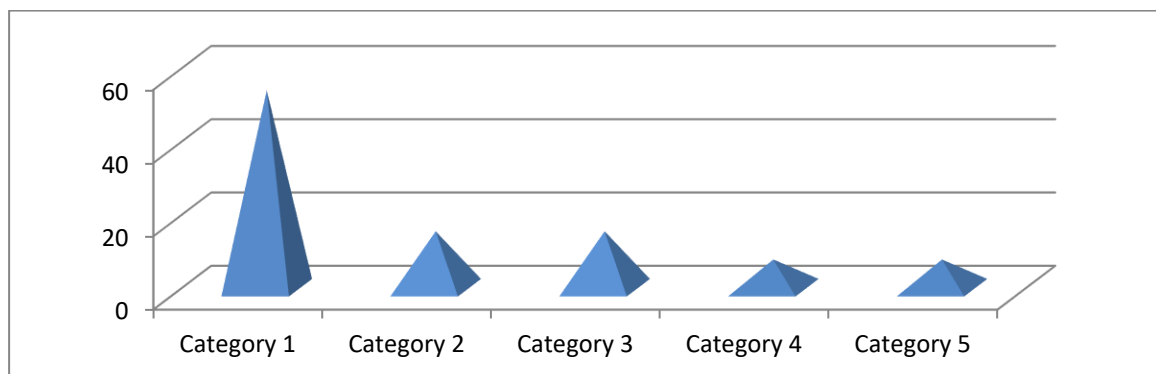
Периодично правим наблюдения за ефекта от работата ни 15,4

Не, засега нямаме 7,7

Не отговорили 7,7

Този въпрос е директно зададен, което предполага, че резултатите вероятно са повлияни от социалната желателност. Но така или иначе, 77% от респондентите твърдят, че поддържат обратна връзка с целевата си група.

Доколко социалните предприятия у нас поддържат контакти помежду си, полагат ли усилия за съвместна дейност, което би било от полза за всички? Тази страна от дейността им изследваме с три въпроса – първият е проучвателен – каква е тяхната информираност На въпроса „Работят ли и други организации, фирми, институции и пр. в сферата, в която работите вие?“ картината на отговорите е следната:

да, работят и други неправителствени организации 53,9

работят няколко ентузиаста 15,4

нямам информация някой да се занимава с това 15,4

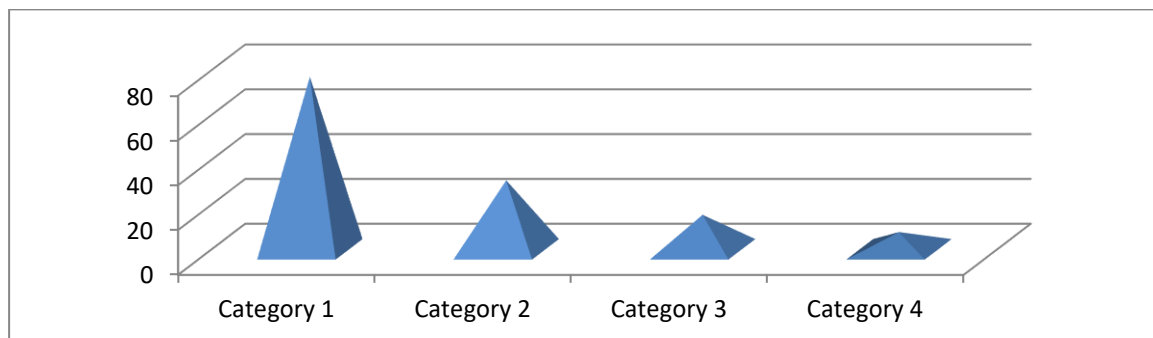
да, в известен смисъл това е и работа на държавата 7,7

никой друг не работи 7,7

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Според резултатите ръководителите на социалните организации в сферата на културния туризъм са добре ориентирани за работещите в същия сектор.

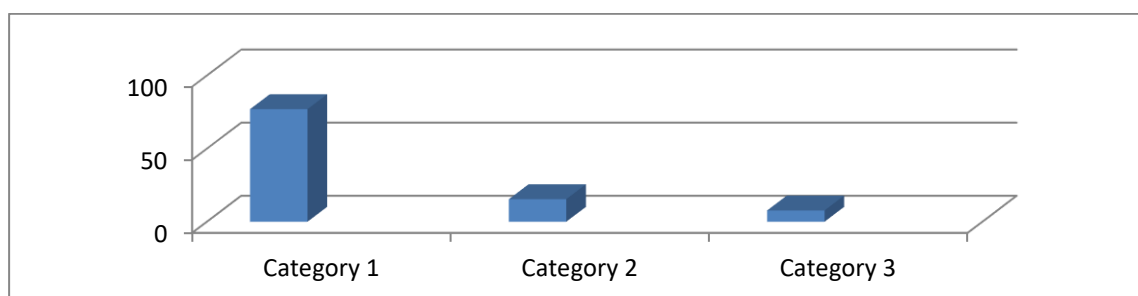
Дали поддържат контакти с тях – ето резултатите от нашия въпрос:

1. работим в партньорство с тях 77%
2. Поддържаме контакти и обменяме информация със сродните структури 30,8%
3. Не поддържаме интензивни делови контакти 15,4%
4. Изобщо не поддържат контакти - 7,7%

Оказва се, че преобладаващият брой социалните предприятия в сферата на културния туризъм поддържат добри контакти помежду си, работят в партньорство и обменят информация.

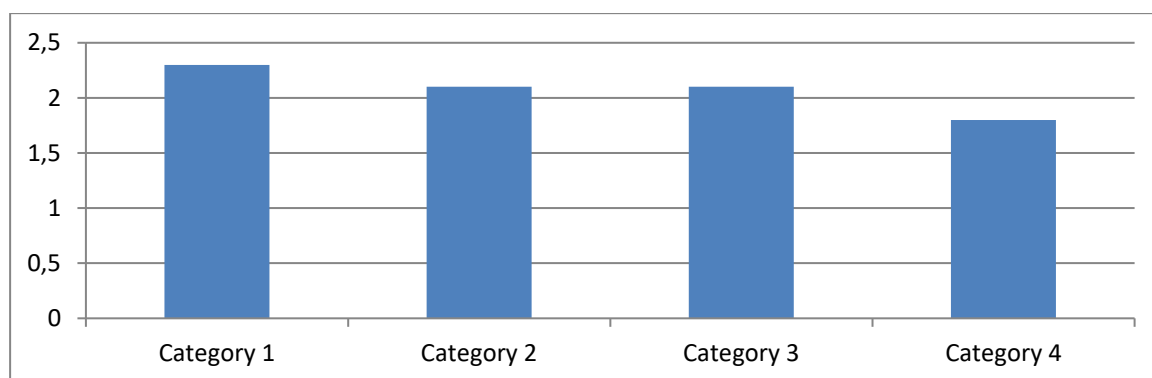
Друг стратегически партньор на социалните предприятия са местните публични структури. На въпроса „Търсили ли сте контакт или сътрудничество с общината или друга държавна институция?“ резултатите са следните:

1. Да, търсил/а съм и установихме добро делово сътрудничество 77%
2. Да, търсил/а съм, но те не бяха много любезни и аз се отказах 15,4%
3. Не, но ще потърся, като ми се наложи 7,7

Общият извод: социалните предприятия в сферата на културния туризъм поддържат интензивни делови връзки както с местната власт, така и с други организации в същата сфера.

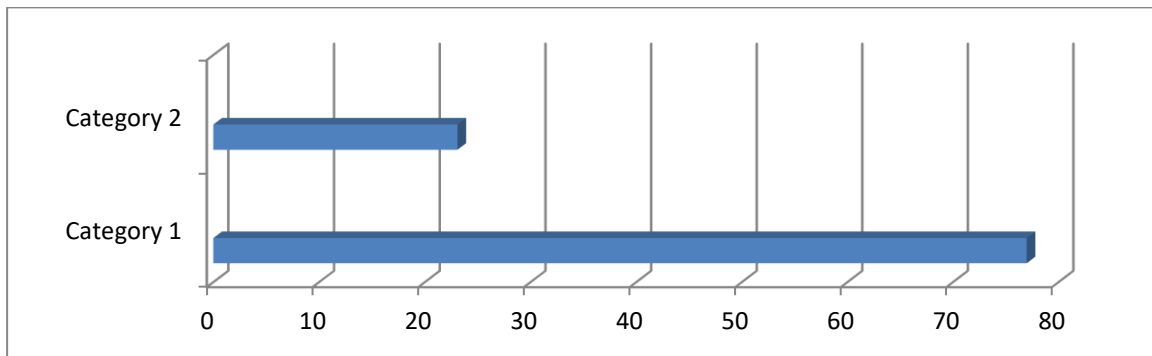
Много важен проблем за социалните предприятия е набирането на средства. Как ги осигуряват предприемачите всферата на туризма? Зададохме им въпроса с прилежаща тристепенна скала с най-висок бал 3 и най-нисък – 1. Ато резултатите във вид на средни балове:

Туризъм

1. Работим по проекти, които изцяло се финансират 2,3
2. Работим по проекти, които частично се финансират 2,1
3. Организираме собствена дейност, от която печелим 2,1
4. Набираме средства от дарения 1,8

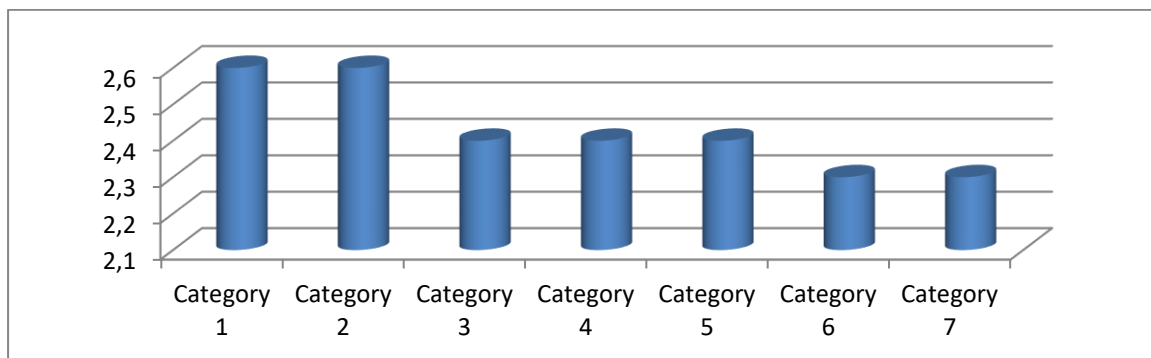
Един от трайните критерии за определяне принадлежността на едно предприятие като социално е начинът, по който се разпределя печалбата – би трябвало по-голямата ѝ част да се реинвестира обратно за постигане на социалните цели на предприятието. Ето отговорите на респондентите на този въпрос:

2. Ако има печалба, я инвестираме в други печеливши сфери 77,0
3. Заплащаме труда на работещите и каквото остава – инвестираме за разширяване на дейността 23,1

Вижда се, че социалните предприятия в сферата на културния туризъм работят добре във финансово отношение.

Друг важен аспект от работата на социалното предприятие е поддържането на добър екип. Какви са постиженията на респондентите в това отношение – информация получихме от отговорите на въпроса „Как преценявате качеството на работа на вашия екип?“ с прилежаща тристепенна скала с най-висока оценка 3 и най-ниска – 1::

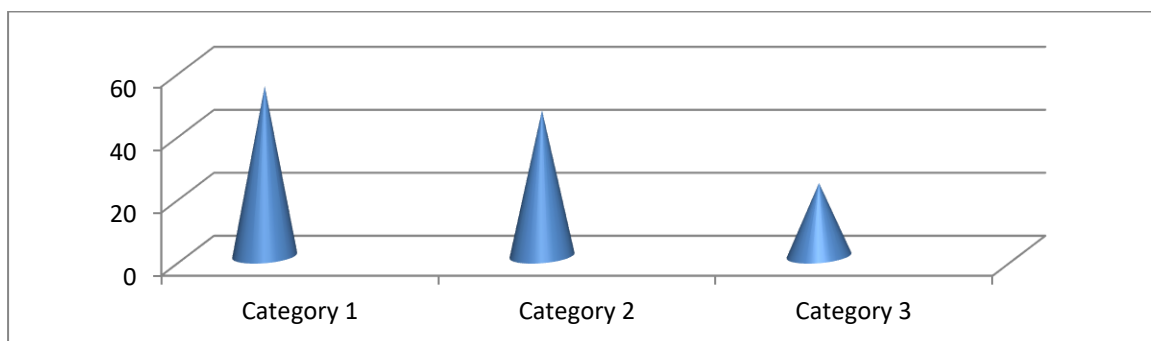
1. Умения за ръководене на фирмата /мениджмънт/ 2,6
2. Сработеност, екипност в работата 2,6
3. Степен на иновативност 2,4
4. Умения за управление на финансиите 2,4
5. Умения за най-успешно правно регулиране и решения 2,4
6. Познаване потребностите на пазара 2,3

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

7. Оперативност 2,3

Най- високо са оценени мениджърските умения и сработеността, екипността в работата. На следваща позиция е високата иновативност и финансовия мениджмънт. Познаването потребностите на пазара и оперативността са в долната част на класацията.

Съвременното предприемачество е тясно свързано с рекламната дейност. Да видим какви усилия полагат социалните предприемачи в тази насока /процентите са повече от 100 поради възможността да се посочва повече от един отговор/:

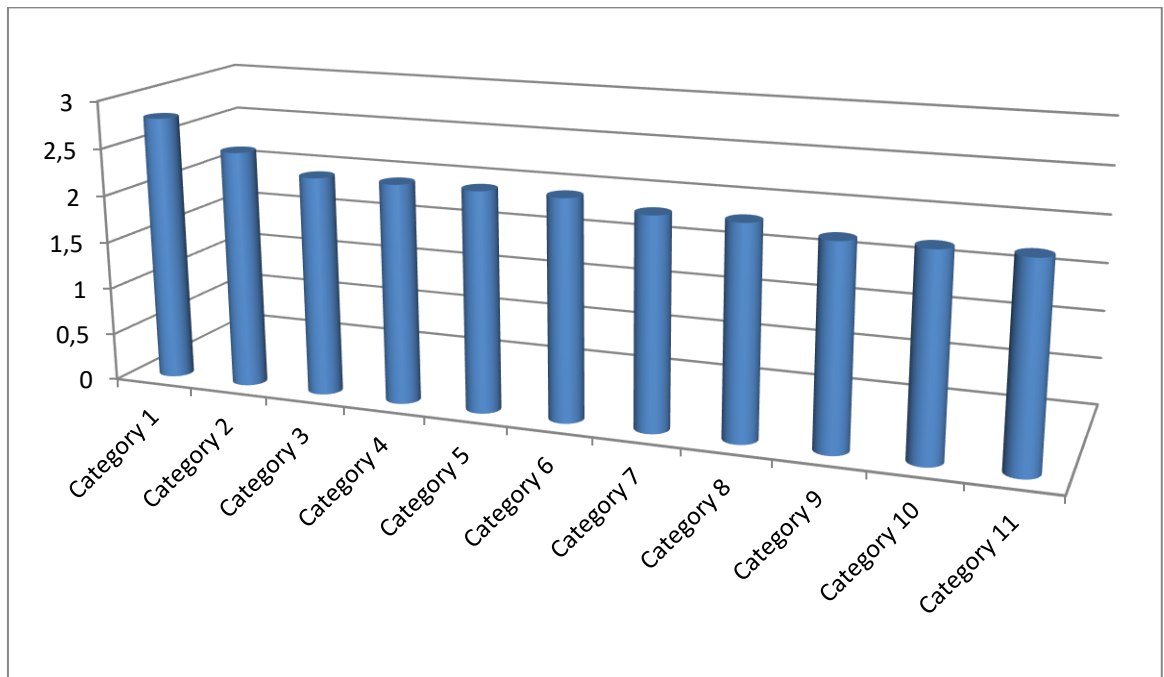
17. Направихме сайт и го захранваме редовно 53,9

18. Поддържаме информация за нас в социалните мрежи 46,2

19. Да, направихме си лого, което слагаме върху всичките си материали 23,1

Както се вижда, в сферата на туризма социалните предприемачи полагат много сериозни усилия да рекламират дейността си.

Важен въпрос, който включихме в изследването си са трудностите, които срещат ръководителите на социални предприятия в сферата на туризма. Ето отговорите на съответния въпрос, зададен отново с прилежаща тристепенна скала с най-висока оценка 3:

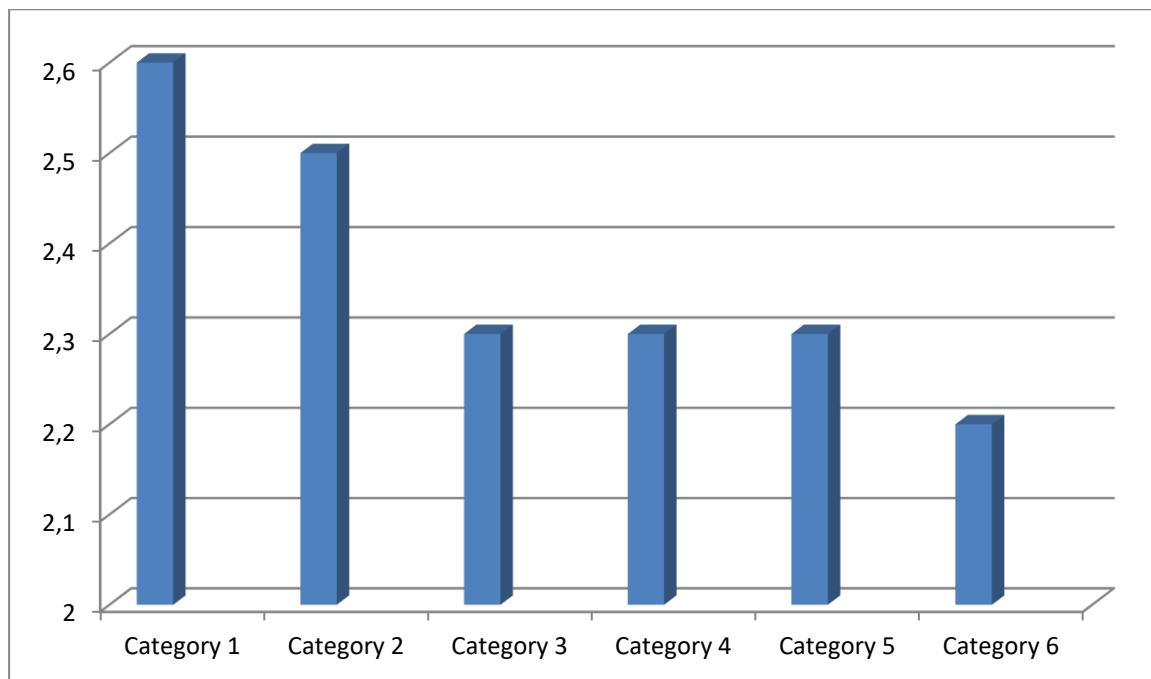
- 1 - Осигуряване на финансиране 2,8
- 2 - Бюрократията на държавните институции 2,5
- 3 - Хората са бедни, трудно отделят пари за неща, които не са от първа необходимост 2,3
- 4 - Връзкачество, корупция при печелене на проекти и обществени поръчки 2,3
- 5 - Развитие на нови идеи 2,3
- 6 - Да поддържа високо темпо на работа, да не ни забравят 2,3
- 7 - Реклама и популяризиране дейността на организацията 2,2
- 8 - Маркетинг и продажба на услугата 2,2
- 9 - Трудно се поддържа сплотен и добре работещ екип 2,1
- 10 - Този живот е несигурен, което ме уморява 2,1
- 11 - Винаги има риск дали ще успяваме в бъдеще 2,1

Както се вижда от резултатите, осигуряването на финансиране е най-трудният проблем – той се откроява и с много високия си бал – 2,8. На следваща позиция идват затрудненията, свързани с бюрократията на държавните институции – среден бал 2,5. Тук можем да добавим и класиралата се на 4-та позиция трудност – преодоляването на връзкачеството и корупцията.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Следващите трудности идват от вътрешни причини, свързани с поддържане добро качество на работата: развитие на нови идеи, поддържане високо темпо на работа, осигуряване на реклама, маркетинг и продажба на услугите, поддържането на добър колектив, рисковете, които носи бъдещето.

Последният въпрос от анализа ни е от особена важност – какво, според респондентите, следва да се промени, за да се развива по-успешно социалното предприемачество в сферата на културата. Ето техните преценки:

- 1- Да се създадат стимули за формиране на иновативно мислене и нагласи 2,6
- 2 - Драстично да се намали корупцията 2,5
- 3 - Печеленето на проекти да става по обективни критерии, а не чрез връзки 2,3
- 4 - Да се вдигне стандартът на живот – хората са бедни 2,3
- 5 - Да се положат усилия за повишаване квалификацията на работещите в социалното предприемачество 2,3
- 6 - Да се усъвършенства законодателството, свързано с дейността на социалните предприятия 2,2

На първа позиция излиза нещо наистина важно -да се създадат стимули за формиране на иновативно мислене и нагласи. Бихме казали, че това е ядрото на развитие на социалните предприятия в най-развитите държави /както показва анализът в първа

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

глава/. На следваща позиция са отговорите, свързани с необходимостта от драстично намаляване на корупцията и връзкарството.

Повишаване квалификацията на работещите в НПО е следващата препоръка. На последна позиция се нарежда необходимостта от адекватно за дейността на социалните организации законодателство.

Основни изводи

- *Налице е известно подценяване на необходимостта да се познава задълбочено социалният проблем, пораждащ необходимостта за дейност на социалното предприятие по неговото преодоляване;*
- *Необходимо е по-добро познаване на целевите групи за целенасочена и ефективна работа с тях;*
- *Подценява се проучването на пазара като важен фактор за успешен бизнес в сферата на социалното предприемачество;*
- *Около половината от започващите социални предприемачи в сферата на културния туризъм имат предхождащ опит в тази сфера, което е добре;*
- *Налице е разбиране, че иновативността е най-вана съставка на социалното предприемачество;*
- *При около ¼ от респондентите е налице вътрешен локус на контрол, конкретно и ясно разбиране за това как могат да се преодоляват възникналите проблеми;*
- *В преобладаваща степен социалните предприемачи в сферата на културата поддържат делови контакти помежду си, както и с местната власт;*
- *Основните им приходи идват от проекти и от собствена дейност;*
- *Полагат се сериозни усилия за реклама;*
- *Затрудненията са свързани главно с набиране на средства и преодоляване на бюрокрацията и корупцията;*
- *Доброто бъдеще на социалните предприятия в сферата на културния туризъм се свързва с иновативност и намаляване на бюрокрацията и корупцията.*

Разработката включва 4 приложения:

Приложение № 1

Министерство на труда и социалната политика, Агенция за социално подпомагане.

Регистър на доставчиците на социални услуги в област Благоевград;

Приложение №2

Регионални дирекции за социално подпомагане в Благоевградска област;

Приложение №3

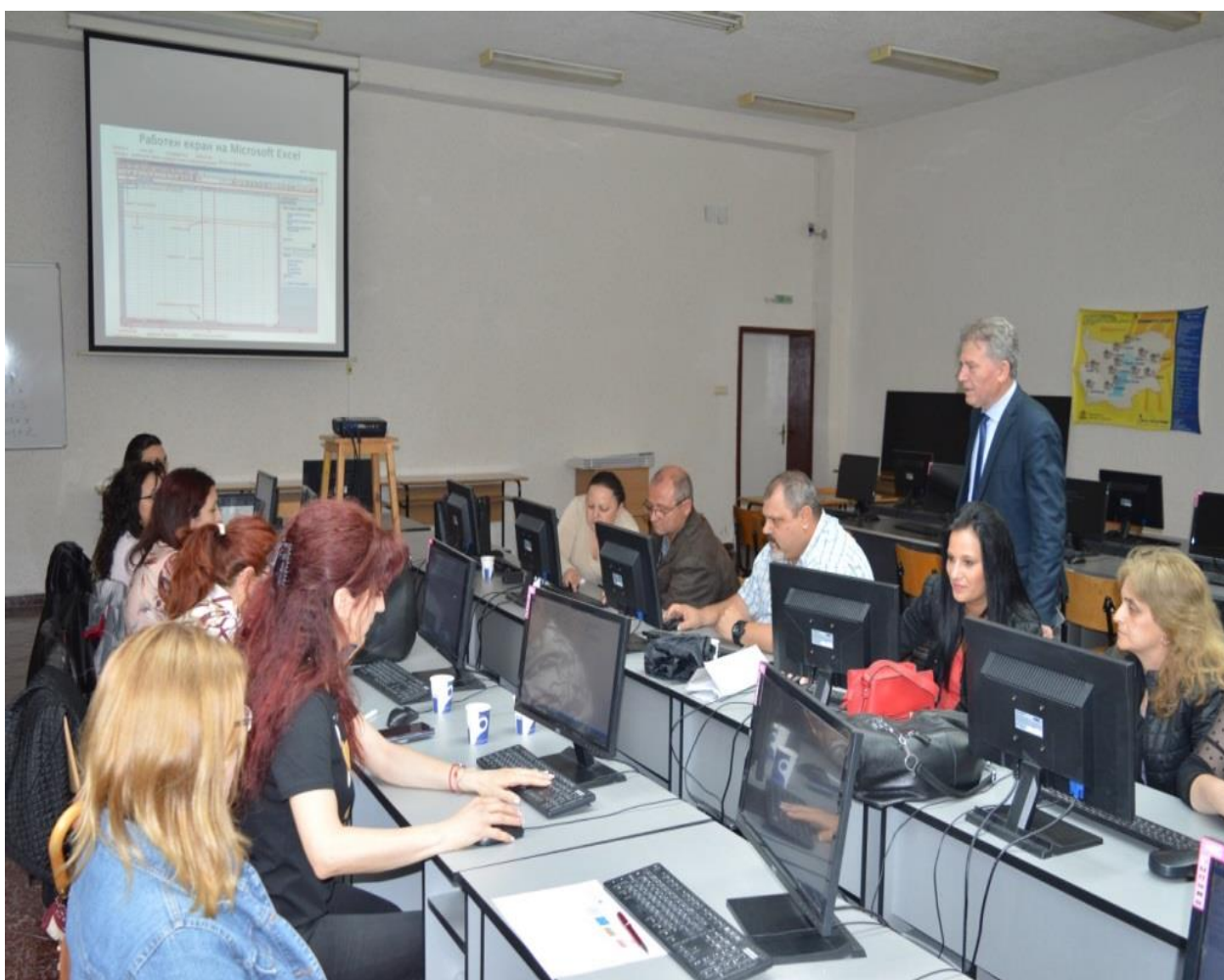
Декларация за създаване на форум Социални предприятия в България;

Приложение № 4

Декларация от Страсбург за социалното предприемачество.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.

Този документ е създаден в рамките на проект „Трансграничен план за развитие и функциониране на механизми за подпомагане и насърчаване на социалното предприемачество в контекста на социална икономика и социални иновации“ (Action Plan for Social Entrepreneurship) с договор за субсидия № В2.9с.08/02.10.2017 г. Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от националните фондове на държавите, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ е на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява официалното становище на Европейския съюз, на участващите държави, на Управляващия орган и на Съвместния секретариат.